

**ELEMENTELE DE ORIGINE SÎRBOCROATĂ
ALE VOCABULARULUI DACOROMÂN**

DORIN GĂMULESCU

Facultatea de limbi slave
Universitatea din București

**ELEMENTELE DE ORIGINE
SÎRBOCROATĂ ALE
VOCABULARULUI DACOROMÂN**

**Elementi srpskohrvatskog
porekla u
dakorumunskom rečniku**

60809

1974

**EDITURA ACADEMIEI
REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA
BUCUREȘTI**

**NOVINSKO PREDUZEĆE
„LIBERTATEA”
PANČEVO**

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

Str. Gutenberg 3 bis, sector 6

Bucureşti

ROMÂNIA

Toate drepturile rezervate

IMPRIMAT ÎN ROMÂNIA

In memoriam
EMIL PETROVICI (1899—1968)

CUPRINSUL

Cuvint înainte	11
Predgovor	13
Abrevieri, Skraćenice	15
Bibliografie	19
I. Introducere	33
1. Elemente vechi (sud-)slave și slave moderne în limba română	33
2. Raporturi istorice (etnice, economice, culturale) între sirbi și români și reflectarea lor pe plan lingvistic	38
3. Contribuțiile științifice la studierea influenței sîrbocroate asupra limbii române.	45
II. Probleme ale cercetării influenței sîrbocroate în limba română	53
1. Delimitarea împrumuturilor sîrbocroate de alte împrumuturi slave (vechi sud-slave, bulgare, ucrainene, rusești) și neslave (turcești, maghiare, germane)	53
2. Sursele de material	70
III. Lista împrumuturilor, calcurilor și derivatelor	75
IV. Observații privind morfologia, semantica și fonetica împrumuturilor sîrbocroate din română	207
1. Clasificarea morfologică	207
2. Clasificarea semantică	208
3. Adaptarea morfologică	213
4. Schimbarea categoriei lexico-gramaticale	216
5. Adaptarea fonetică	217
6. Accentul	220
7. Evoluția semantică	221
V. Locul elementelor de origine sîrbocroată în vocabularul limbii române actuale	225
Rezumat (în sîrbocroată)	229
Lista hărților	241
Indice de autori	243
Indice de cuvinte	248

SADRŽAJ

Predgovor (na rumunskom)	11
Predgovor (na srpskohrvatskom)	13
Skraćenice	15
Literatura	19
I. Uvod	33
1. Stari (južno-)slovenski i moderni slovenski elementi u rumunskom jeziku	33
2. Istorijski (etnički, ekonomski, kulturni) odnosi između Srba i Rumuna i njihov odraz na lingvističkom planu	38
3. Naučni prilozi proučavanju srpskohrvatskog uticaja na rumunski jezik	45
II. Pitanja ispitivanja srpskohrvatskog uticaja na rumunski jezik	53
1. Razlikovanje srpskohrvatskih pozajmica od drugih slovenskih (starih južnoslovenskih, bugarskih, ukrajinskih, ruskih) i neslovenskih (turskih, mađarskih, nemačkih) pozajmica	53
2. Izvori građe	70
III. Spisak pozajmica, kalkova i izvedenica	75
IV. Primedbe o morfologiji, semantici i fonetici srpskohrvatskih pozajmica u rumunskom	207
1. Morfološka klasifikacija	207
2. Semantička klasifikacija	208
3. Morfološka adaptacija	213
4. Promena leksičko-gramatičke kategorije	216
5. Fonetska adaptacija	217
6. Akcenat	220
7. Semantička evolucija	221
V. Udeo elemenata srpskohrvatskog porekla u rečniku današnjeg rumunskog jezika	225
Rezime (na srpskohrvatskom)	229
Spisak lingvističkih karata	241
Registar imena	243
Registar reči	248

CUVÎNT ÎNAINTE

Lucrarea de față este, în esență, teza de doctorat, elaborată sub conducerea științifică a acad. Al. Graur și susținută la Facultatea de limbi slave a Universității din București la 30.I.1970, în fața comisiei formate din prof. dr. doc. I. Const. Chițimia — președinte, acad. Al. Graur, acad. Al. Rosetti, prof. dr. doc. G. Mihăilă, dr. G. Bolocan — membri.

Preocupările autorului pentru problemele influenței limbii sîrbocroate asupra limbii române sînt mai vechi și s-au concretizat într-o seamă de contribuții pe această temă publicate în reviste de specialitate (vezi Bibliografia). Deși bazată, în bună parte, pe cercetările anterioare, lucrarea aceasta este în întregime inedită, în sensul că, pînă în prezent, nu au fost publicate părți sau capitole ale ei. Printre sugestiile recenzenților oficiali și neoficiali * s-a aflat și aceea de a publica lucrarea în volum, fără a o fragmenta, recomandare ce coincidea pe deplin și cu dorința autorului. Editura Academiei Republicii Socialiste România din București și Editura „Libertatea” din Panciova au venit în întîmpinarea acestei dorințe asumîndu-și sarcina de a publica și pune la dispoziția specialiștilor — în primul rînd cunoscători ai limbilor română și sîrbocroată — rodul cercetărilor noastre în acest domeniu.

Reluînd după aproape patru ani lucrarea, pentru a o pregăti în vederea publicării, am efectuat în text o seamă de completări și intervenții privitoare mai mult la aspectele bibliografice, tehnice și stilistice și prea puțin la cele de conținut și structură. Adăogirile față de textul inițial al lucrării sînt în ordine: *Cuvîntul înainte*, *Lista abrevierilor*, *Rezumatul* în sîrbocroată, *Indicele de autori* și *Indicele de cuvinte*. De asemenea, pentru ușurarea consultării lucrării de către vorbitorii de sîrbocroată, titlurile și subtitlurile capitolelor

* Referate neoficiale au scris prof. dr. E. Vrabie (București), prof. dr. A. Vraciu (Iași) și conf. dr. Th. Trăpcea (Timișoara).

au fost redatate și în această limbă. În măsura timpului disponibil, am adus la zi informarea bibliografică și am completat unele citațiuni în corpul lucrării. În sfârșit, am ținut seama de sugestiile recenzenților, de la caz la caz, completând expunerea sau aducând un plus de precizie în exprimarea punctului de vedere propriu.

Elementele de origine sîrbocroată ale vocabularului dacoromân este prima încercare de sinteză privind influența limbii sîrbocroate asupra limbii române în domeniul amintit. Totuși, pe lângă împrumuturile lexicale, în ea se semnalează și influențele în alte compartimente ale limbii (fonetică, formarea cuvintelor, onomastică). Toate aceste domenii — la care am mai adăuga morfologia și sintaxa — necesită însă studii speciale.

Am limitat investigația la dacoromâna vorbită pe teritoriul Republicii Socialiste România din cauză că, pe de o parte, graiurile dacoromâne din R.S.F. Iugoslavia prezintă unele aspecte specifice, iar pe de altă parte, cunoștințele noastre asupra lexicului acestor graiuri sînt destul de incomplete, fragmentare, inegale **.

Desigur, obiectul și corpul lucrării îl formează stabilirea și prezentarea împrumuturilor lexicale din sîrbocroată, cărora li se și consacră două treimi din lucrare. Sperăm însă că specialistul interesat în problema raporturilor lingvistice slavo-române va găsi și un minimum de informații utile referitoare la diferite alte aspecte ale influenței slave asupra limbii române (cronologie, pondere, criterii de delimitare, cadrul geografic și istoric etc.), precum și la influența limbii române asupra limbilor slave (în special, cele de sud). Oricum, am căutat ca, o dată cu enunțarea problemelor de felul acesta, oarecum adiacente cu subiectul cercetării, să indicăm și bibliografia fundamentală.

Ne facem o plăcută datorie din a adresa expresia viei noastre mulțumiri tuturor celor care, prin sugestiile și observațiile lor prețioase, au contribuit la îmbunătățirea lucrării. Recunoștința noastră se îndreaptă în măsură egală spre cele două edituri a căror colaborare a făcut posibilă publicarea cărții de față.

20 august 1973

Dorin Gămulescu

** La ora actuală, datorită în special rivnei prof. R. Flora, ceva mai bine cunoscute ne sînt doar graiurile dacoromâne din Banatul iugoslav.

PREDGOVOR

Ovaj je rad u suštini doktorska disertacija izrađena pod naučnim rukovodstvom akademika Al. Graur i odbranjena na Fakultetu slovenskih jezika Univerziteta u Bukureštu 30.I.1970 godine, pred komisijom koju su sačinjavali prof. dr. I. Const. Chițimia — predsednik, acad. Al. Graur, acad. Al. Rosetti, prof. dr. G. Mihăilă, dr. G. Bolocan — članovi.

Autorova interesovanja za pitanja uticaja srpskohrvatskog jezika na rumunski jezik starija su i konkretizirala su se u nizu priloga na ovu temu, objavljenih u stručnim časopisima (vidi *Literaturu*). Mada, dobrim delom, zasnovan na ranijim ispitivanjima, ovaj je rad u celini nov, u tom smislu da do sada nisu objavljeni nikakvi njegovi delovi ili poglavlja. Među sugestijama zvaničnih i nezvaničnih oponentata * našla se i ta da se rad objavi kao tom, da se ne raskomada, a ta se preporuka u potpunosti poklapala i sa autorovom željom. Izdavačko preduzeće Akademije Socijalističke republike Rumunije u Bukureštu i Novinsko preduzeće „Libertatea” u Pančevu izašli su u susret ovoj želji i preuzeli su na sebe zadatak da objave i stave stručnjacima na raspolaganje — u prvom redu poznavaoacima rumunskog i srpskohrvatskog jezika — plod naših istraživanja u ovoj oblasti.

Vrativši se posle skoro četiri godine radu da bi ga pripremili za štampu, izvršili smo niz dopuna i promena u samom tekstu, koje se više odnose na bibliografsku, tehničku i stilističku stranu a sasvim malo na sam sadržaj i strukturu rada.

Dopune prvobitnom tekstu rada po redosledu su sledeće: *Predgorov*, *Spisak skraćenica*, *Rezime* (na srpskohrvatskom), *Registar autora* i *Registar reči*. Takođe da bi se olakšao govornicima srpskohrvatskog jezika uvid u problematiku rada, naslovi i podnaslovi

* Nezvanične recenzije su pisali prof. dr. E. Vrabie (Bukurešt), prof. dr. A. Vraciu (Jaši) i prof. dr. Th. Trăpcea (Temišvar).

poglavlja dati su i na ovom jeziku. U zavisnosti od vremena kojim smo raspolagali, upotpunili smo naučne informacije sadržane u *Literaturi* i dopunili neke citate u samom korpusu rada. Najzad, vodili smo računa o sugestijama recenzenata i, zavisno od potrebe, dopunjavali izlaganje ili još jasnije izlagali svoje stanovište.

Elementi srpskohrvatskog porekla u dakorumunskom rečniku prvi je pokušaj sinteze o uticaju srpskohrvatskog jezika na rumunski jezik u naznačenoj oblasti. Ipak, pored leksičkih pozajmica, u njemu se pominju i uticaji u drugim oblastima jezika (fonetici, tvorbi reči, onomastici). Sve ove oblasti — kojima bismo dodali morfolo-giju i sintaksu — iziskuju, međutim, specijalna ispitivanja.

Ograničili smo ispitivanje na dakorumunski govoren na teri-toriji Socijalističke republike Rumunije jer, s jedne strane, dakoru-munski govori u SFR Jugoslaviji pokazuju neke specifične aspekte, a s druge strane, naša znanja o rečniku ovih govora još uvek su nepotpuna, fragmentarna i nejednaka**.

Cilj a i korpus rada, razume se, sačinjavaju utvrđivanje i beleženje leksičkih pozajmica iz srpskohrvatskog, kojima se i posvećuju dve trećine rada. Nadamo se međutim da će zaintere-sovan stručnjak za pitanje slovensko-rumunskih jezičkih odnosa naći i minimum potrebnih informacija o različitim drugim aspek-tima slovenskog uticaja na rumunski jezik (hronologiji, udelu, krite-rijumima utvrđivanja, geografskom i istorijskom okviru itd.), kao i o uticaju rumunskog jezika na druge slovenske jezike (naróito na južnoslovenske). U svakom slučaju, nastojali smo da, paralelno sa dodirivanjem pitanja koja se nalaze u udaljenijoj vezi sa temom našeg istraživanja, ukažemo i na osnovnu literaturu.

Prijatna nam je dužnost preneti izraz naše zahvalnosti svima onima koji su svojim dragocenim sugestijama i primedbama dopri-neli usavršavanju rada. Naša je zahvalnost podjednako upućena i rukovodstvima dvaju izdavačkih preduzeća, čija je saradnja omogućila štampanje ove knjige.

20 augusta 1973

Dorin Gamulesku

** Za sada, naročito zahvaljujući revnosti profesora R. Flore, nešto su nam bolje poznati jedino dakorumunski govori u jugoslovenskom Banatu.

ABREVIERI · SKRAĆENICE

ac.	= <i>acuzativ ; akuzativ</i>
acc.	= <i>accent ; naglasak</i>
adj.	= <i>adjectiv ; pridev</i>
adv.	= <i>adverb ; prilog</i>
alb.	= <i>albanezã ; arbanaški</i>
ap.	= <i>apud</i>
ar.	= <i>aromânã ; arumunski</i>
arab.	= <i>arabã ; arapski</i>
arh.	= <i>arhaism ; arhaizam</i>
art.	= <i>articol ; član</i>
augm.	= <i>augmentativ ; augmentativ</i>
bãn.	= <i>bãnãțean ; banatski</i>
bg.	= <i>bulgarã ; bugarski</i>
ceh.	= <i>cehã ; češki</i>
cf.	= <i>confer</i>
conj.	= <i>conjuncție ; veznik</i>
dat.	= <i>dativ ; dativ</i>
deriv.	= <i>derivat ; izveden(ica)</i>
dial.	= <i>dialect(al) ; dijalekat(ski)</i>
dim.	= <i>diminutiv(al) ; deminutiv(ni)</i>
etc.	= <i>et caetera ; i tako dalje</i>
expr.	= <i>expresie ; izraz</i>
f.	= <i>genul feminin ; ženski rod</i>
fam.	= <i>familiar ; familijarno</i>
fig.	= <i>sens figurat ; prenosno značenje</i>
gen.	= <i>genitiv ; genitiv</i>
germ.	= <i>germanã ; nemački</i>
gr.	= <i>greacă ; grčki</i>
h.	= <i>hartã ; karta</i>
hip.	= <i>hipocoristic ; hipokoristik</i>
ib.	= <i>ibidem</i>
id.	= <i>idem</i>

„idem”	= <i>sens identic</i> ; <i>identično značenje</i>
imper.	= <i>imperativ</i> ; <i>imperativ</i>
interj.	= <i>interjecije</i> ; <i>uzvičnik</i>
intrans.	= <i>intransitiv</i> ; <i>neprelazan</i>
invar.	= <i>invariabil</i> ; <i>nepromenljivo</i>
ir.	= <i>istorománá</i> ; <i>istororumunski</i>
it.	= <i>italianá</i> ; <i>italijanski</i>
lat.	= <i>latiná</i> ; <i>latinski</i>
lit.	= <i>literar</i> ; <i>književni</i>
lituan.	= <i>lithuanianá</i> ; <i>litvanski</i>
loc. cit.	= <i>locul citat</i> ; <i>navedeno mesto</i>
m.	= <i>genul masculin</i> ; <i>muški rod</i>
mac.	= <i>macedoneaná</i> ; <i>makedonski</i>
magh.	= <i>mg.</i>
mg.	= <i>maghiará</i> ; <i>mađarski</i>
n.	= <i>genul neutru</i> ; <i>srednji rod</i>
nom.	= <i>nominativ</i> ; <i>nominativ</i>
nr.	= <i>număr</i> ; <i>broj</i>
num.	= <i>numeral</i> ; <i>broj</i>
olt.	= <i>oltenesc</i> ; <i>iz Oltenije (Male Vlaške)</i>
op. cit.	= <i>opera citată</i> ; <i>navedeno delo</i>
p.	= <i>pagină</i> ; <i>strana, stranica</i>
pect.	= <i>punct (în atlasele lingvistice)</i> ; <i>punkt (u lingvističkim atlasima)</i>
pers.	= <i>persoană</i> ; <i>lice</i>
pl.	= <i>plural</i> ; <i>množina</i>
pol.	= <i>poloneză</i> ; <i>poljski</i>
pop.	= <i>popular</i> ; <i>narodni</i>
pref.	= <i>prefix</i> ; <i>prefiks</i>
prep.	= <i>prepoziție</i> ; <i>predlog</i>
prez.	= <i>prezent</i> ; <i>prezent</i>
pr.	= <i>pronume</i> ; <i>zamenica</i>
reflex.	= <i>reflexiv</i> ; <i>povratni</i>
rom.	= <i>románá</i> ; <i>rumunski</i>
rus.	= <i>rusă</i> ; <i>ruski</i>
rut.	= <i>ucr.</i>
scr.	= <i>sîrbocroată</i> ; <i>srpskohrvatski</i>
s.f.	= <i>substantiv feminin</i> ; <i>imenica ženskog roda</i>
sg.	= <i>singular</i> ; <i>jednina</i>
sl.	= <i>slavă</i> ; <i>slovenski</i>

sl. com.	= <i>slava comună</i> ; <i>praslovenski</i>
slovac.	= <i>slovacă</i> ; <i>slovački</i>
sloven.	= <i>slovenă</i> ; <i>slovenački</i>
s. m.	= <i>substantiv masculin</i> ; <i>imenica muškog roda</i>
s. n.	= <i>substantiv neutru</i> ; <i>imenica srednjeg roda</i>
subst.	= <i>substantiv</i> ; <i>imenica</i>
subst. col.	= <i>substantiv colectiv</i> ; <i>zbirna imenica</i>
suf.	= <i>sufix</i> ; <i>sufiks</i>
s. v.	= <i>sub vocem</i>
tăt.	= <i>tătară</i> ; <i>tatarski</i>
te.	= <i>turcă</i> ; <i>turski</i>
tranz.	= <i>tranzitiv</i> ; <i>prelazni</i>
ucr.	= <i>ucraineană</i> ; <i>ukrajinski</i>
ung.	= <i>mg.</i>
var.	= <i>variantă</i> ; <i>varijanta</i>
vb.	= <i>verb</i> ; <i>glagol</i>
v(ezi).	= <i>vezi</i> ; <i>vidi</i>
vi.	= <i>verb intransitiv</i> ; <i>neprelazni glagol</i>
voc.	= <i>vocativ</i> ; <i>vokativ</i>
vr.	= <i>verb reflexiv</i> ; <i>povratni glagol</i>
vsl.	= <i>vechea slavă</i> ; <i>cuvînt vechi slav</i> ; <i>staroslovenski</i> ; <i>stara, slovenska reč</i>
vssl.	= <i>cuvînt vechi sud-slav</i> ; <i>stara južno-slovenska reč</i>
vt.	= <i>verb tranzitiv</i> ; <i>prelazni glagol</i>

BIBLIOGRAFIE *

- AAF = „Anuarul Arhivei de folclor”, publicat de I. Muşlea, 1932 și urm.
Academia Republicii Socialiste România. *Istoria României*, I—IV, Bucureşti, 1960—1964.
- ALR I = *Atlasul lingvistic român*, publicat de Muzeul limbii române din Cluj, sub conducerea lui S. Puşcariu. Partea I, vol. I—II de S. Pop. Cluj 1938, Sibiu—Leipzig, 1942.
- ALR II = *Idem*, Partea II, vol. I: Supliment, de E. Petrovici, Sibiu—Leipzig, 1940—1942.
- ALRM I = *Micul Atlas lingvistic român*, publicat de Muzeul limbii române din Cluj, sub conducerea lui S. Puşcariu. Partea I, vol. I—II, de S. Pop, Cluj 1938, Sibiu—Leipzig, 1942.
- ALRM II = *Idem*, Partea II, vol. I, de E. Petrovici, Sibiu—Leipzig, 1940.
- ALRM s.n. = *Micul Atlas lingvistic român*, serie nouă, întocmit de Institutul de lingvistică al Filialei din Cluj a Academiei Republicii Socialiste România. Editura Academiei, vol. I—IV, Bucureşti, 1956—1966.
- ALR s.n. = *Atlasul lingvistic român*, serie nouă, întocmit de Institutul de lingvistică al Filialei din Cluj a Academiei Republicii Socialiste România. Editura Academiei, Bucureşti, vol. I—II (1956), III (1961), IV (1965), V (1966).
- ALRT = EMIL PETROVICI, *Texte dialectale*, supliment la *Atlasul lingvistic român* II, Sibiu—Leipzig, 1943.
ANGHEL, I., *Note etimologice și lexicale*, CL, XIII, nr. 2, 1968, p. 343—346.
- Anon. Car. = *Anonymus Caransebesiensis (Dictionarum Valachico-latinum)*. Trimiterile se fac după Gr. Crețu, *Anonimus Caransebesiensis, cel mai vechi dicționar al limbii române, după*

* Lucrările se dau în ordinea alfabetică a autorilor sau a abrevierilor. Articolele mai mărunte, citate accidental sau rar în corpul lucrării, nu sînt incluse aici. Includem însă studiile de ansamblu, care, deși nu sînt citate direct, ne-au servit la orientarea generală a lucrării.

manuscriptul din Biblioteca Universităţii din Pesta, în „Tinerimea română”, noua serie, vol. I, fasc. 3, p. 320—380.

- AO = „Arhivele Olteniei”, Craiova, 1922 și urm.
 ARVINTE, V., *Raporturi lingvistice germano-române*, „Anuar de lingvistică și istorie literară”, XIX, Iași, 1968, p. 13—28.
- AUT = „Analele Universității din Timișoara”, seria științe filologice, 1963 și urm.
 BALÁZS, L., *Accentul în cuvintele românești de origine maghiară*, CL, X, nr. 1, 1965, p. 67—74.
 BĂRBULESCU, I., *Fonetica alfabetului cirilic în textele române din veacul al XVI-lea și al XVII-lea, în legătură cu monumentele paleo-, sirbo-, bulgaro-, ruso- și româno-slave*, București, 1904.
 BĂRBULESCU, I., *Individualitatea limbii române și elementele slave vechi*, București, 1929.
 BĂRBULESCU, I., *O značaju rumunske filologije za proučavanje srpskog jezika i književnosti*, „Glas”, Srpska kraljevska akademija, CXXI, drugi rezred, 66, 1926, p. 93—108.
 BĂRBULESCU, I., *Relations des Roumains avec les Serbes, les Bulgares, les Grecs et la Croatie, en liaison avec la question macédo-roumaine*, Iași, 1912.
- BDA = Bălgarska Akademija na naukite. *Bălgarski dialekten atlas*, I—II, Sofia, 1964—1966.
- Belić, *Fon.* = BELIĆ, A., *Osnovi istorije srpskohrvatskog jezika*, I, *Fonetika*, Beograd, 1960.
- Belić, *Ist.* = BELIĆ, A., *Istoriја srpskohrvatskog jezika*, knj. II, sv. 1: *Reči sa deklinacijom*, knj. II, sv. 2: *Reči sa konjugacijom*, Beograd, 1962.
 BELIĆ, A., *Periodizacija srpskohrvatskog jezika*, JF, XXIII, 1958, p. 3—15.
- BER = GEORGIEV, VL., GĂLĂBOV, IV., ZAIMOV, J., ILČEV, ST., *Bălgarski etimologičen rečnik*, I—VIII, Sofia, 1962—1971.
 S. B. BERNSTEIN *Razyskanija v oblasti bolgarskoj istoričeskoj dialektologii*, t. I, *Jazyk vatašskih gramot XIV—XV vekov*, Moscova, Leningrad, 1948.
 BERIGI, B., *Accentul în graiturile sirbești din Clisura*, Rsl., VII, 1963, p. 203—210.
- Berneker = BERNEKER, E., *Slavisches Etymologisches Wörterbuch*, I. Band (A—L); II. Band: Lieferung 11, Heidelberg, 1908—1913.
- Bernstein, *Gram.* = BERNSTEIN, S. B., *Gramatica comparată a limbilor slave*. Traducere și note de G. Mihăilă, București, 1965.

- BL = „Bulletin linguistique”, publicé par A. Rosetti, București, Paris, Copenhague, 1933–1948.
- Boceanu = BOCEANU, I., *Glosar de cuvinte din județul Mehedinți*, „Analele Academiei Române”, mem. secției lit., tom. XXXV (și extras).
- BOGDAN, D. P., *Fonetičeskie osobennosti jazyka slavjano-rumynskih gramot XIV veka*, Rsl., II, 1958, p. 55–75.
- BYCK, J., *Negația rom. „de loc”*, SCL, I, 1950, nr. 1, p. 80–87.
- CADE = CANDREA, I.-A., *Dicționarul limbii române din trecut și de astăzi (Dicționarul enciclopedic ilustrat „Cartea Românească”)*, partea I, București, 1931.
- CANDREA, I.-A., *Constatări în domeniul dialectologiei*, GS, I, 1924, nr. 1, p. 169 și urm.
- CAPIDAN, TH., *Elementul slav în dialectul aromân*, București, 1925.
- Ciașanu = CIAȘANU, G. T., *Glosar de cuvinte din județul Vilcea*, în „Analele Academiei Române”, Mem. secției lit., seria a III-a, tom. V, Mem. 6, Impr. Națională, 1931.
- Cihac II = CIHAC, A. de, *Dictionnaire d'étymologie daco-romane. II. Eléments slaves, magyares, turcs, grecs-modernes et albanais*. Francfort sur le Main, 1879.
- Ciorănescu = CIORĂNESCU, AL., *Diccionario etimológico rumano*, Tenerife, Universidad de la Laguna, 1958–1966, XX, 1184 p. (Biblioteca Filológica). (Recenzie H. Mihăescu, SCL, XVIII, nr. 6, p. 678–681).
- CL = „Cercetări de lingvistică”, Cluj, 1956 și urm.
- COMȘA, M., *Slavii pe teritoriul R.P.R. în secolele al VI-lea — al IX-lea în lumina cercetărilor arheologice*, „Studii și cercetări de istorie veche”, X, 1959, nr. 1, p. 65–80.
- Costin I, II = COSTIN, L., *Gratul bănățean (Studii și cercetări)*, vol. I, Timișoara, 1926, vol. II, T. Severin, 1934.
- Costin, Mărg. = COSTIN, L., *Mărgăritarele Banatului (Mare colecție de folclor)*, Timișoara, 1925.
- Coteanu EDR = COTEANU, I., *Elemente de dialectologie a limbii române*, București, 1961.
- COTEANU, I., DĂNĂILĂ, I., *Introducere în lingvistica și filologia românească. Probleme, Bibliografie*, București, 1970.
- Cuv. băn. = NOVACOVICIU, E., *Cuvinte bănățene*, Oravița, 1924.
- C.v. = „Cum vorbim”, revistă publicată de Institutul de lingvistică din București, 1949–1952.

- CVIJIĆ, J., *La Péninsule Balkanique. Géographie humaine*. Paris, 1918.
- DA = Academia Română, *Dicționarul limbii române*, București; Tomul I, partea I-a (A—B), 1913, partea II (C), 1939; Tomul II, partea I (F—I), 1934, partea II, fasc. 1, 2, 3 (*J-lojniță*), 1937, 1940, 1948.
- DAICOVICIU, C., PETROVICI, E., ȘTEFAN, G., *La formation du peuple roumain et de sa langue*, Bibliotheca historica Romaniae 1, Editions de l'Académie, Bucarest, 1963.
- Dal' = DAL', V., *Tolkovyj slovar' velikorusskogo jazyka*, I—IV, Moscova, 1955.
- DĂRDALĂ, I., *Moștile dinastiilor sîrbești în România*, „Revista istorică română”, XVI, 1946, nr. 3, p. 273—281.
- Dens. ILR I, II = DENSUSIANU, O., *Îstoria limbii române*, I, II, ediție îngrijită de J. Byck, Editura științifică, București, 1961.
- Dens. ȚH. = DENSUSIANU, O., *Graul din Țara Hațegului*, București, 1915. (Unele etimologii sîrbocroate la p. 55—57; glosar p. 307—342).
- DI = Academia Republicii Socialiste România. Institutul de lingvistică din București. *Dicționar invers*, București, 1957.
- Dicț. scr.-fr. = DAYRE, J., DEANOVIĆ, M., MAIXNER, R., *Hrvatskosrpsko-francuski rječnik*, ed. a II-a completată, Zagreb, 1960.
- Dicț. ucr.-rus. = *Ukrajins'ko-rossijs'kyj slovnyk*, I—VI, Kiev, 1953—1963.
- DIMA-DRĂGAN, C., *Cultural relations between the Serbian chronicler George Brankovich and the Stolnic Constantin Cantacuzino*, RESEE, II, nr. 3—4, 1964, p. 553—560.
- DJAMO, L., *Contribuții la studiul lexicului documentelor slavo-române*, Rsl., VIII, 1963, p. 137—157.
- DJAMO, L., Stoicovici, O., Osman, M., Lința, E., Mitu, M., *Haraklerni čerti na knižovnoslavjanski ezik rumãnska redakcija (XIV—XVI v.)*, Rsl. IX, 1963, p. 109—160.
- DJAMO-DIACONIȚĂ, L., *Limba documentelor slavo-române emise în Țara Românească în sec. XIV și XV*, Editura Academiei, București, 1971.
- DLR = Academia Republicii Socialiste România. *Dicționarul limbii române (DLR)*, serie nouă, tomul VI, fasc. 1—8, București, 1965—1967, tom. VII, 1969.
- DLRM = Academia Republicii Socialiste România. Institutul de lingvistică din București, *Dicționarul limbii române moderne*, București, 1958.
- DOR = CONSTANTINESCU, N. A., *Dicționar onomastic românesc*, Editura Academiei, București, 1963.

- DR = „Dacoromania”, buletinul Muzeului limbii române, Cluj, 1921—1948.
- DRAGOMIR, S., *Vechimea elementului românesc și vechimea colonizărilor străine în Banat*, „Anuarul Institutului de istorie națională”, Cluj, 1924.
- DRĂGANU, N., *Românii în veacurile IX—XVI pe baza toponimiei și a onomasticeii*, Academia Română, București, 1923.
- DU = ȘĂINEANU, L., *Dicționar universal al limbei române* ed. a VII-a, revăzută și adăugită, Scrisul românesc, Craiova, s.a.
- Elezović = ELEZOVIC, GL., *Rečnik kosovsko-metohijskog dijalekta*, Belgrad, vol. I, 1932, vol. II, 1935.
- FD = „Fonetică și dialectologie”, București, 1958, și urm.
- FLORA, R., *Contribuție la metodologia studierii relațiilor sirbo-române pe plan lingvistic și literar-cultural*, „Lumina”, XVII, nr. 6, 1963.
- FLORA, R., *Dijalektološki profil rumunskih banatskih govora sa vršačkog produčja*, Matica srpska, Novi Sad, 1962.
- FLORA, R., *Din relațiile sirbo-române (privire de ansamblu)*, Panciova, 1974.
- FLORA, R., *Grauirile românești din Banatul iugoslav*, FD, I, 1958, p. 123—144.
- FLORA, R., *Rumunski banatski govori u svetlu lingvističke geografije*, Filološki fakultet beogradskog univerziteta, Monografije, knjiga XXIV, Belgrad, 1969 (1971), cu o anexă cuprinzând 44 hărți.
- FLORA, R., *Steriža i problem slovenskih leksičkih elemenata u rumunskom jeziku*, ZFL, I, 1957, 127—145.
- Folclor Tr. = * * * *Folclor din Transilvania*, texte alese din colecții inedite, vol. I, II, Editura pentru literatură, București, 1962.
- FRANCES, E., *Slavii pe pământul patriei noastre în veacul al XII-lea*, „Studii. Revistă de istorie”, VIII, 1955, nr. 3, p. 65—80.
- Găm., *Et. rom.* = GĂMULESCU, D., *Etimologii românești (Contribuții la studiul unor cuvinte de origine slavă din limba română)*, SCL, XVIII, nr. 5, 1967, p. 563—569.
- Găm., *Împr.* = GĂMULESCU, D., *Împrumuturi lexicale sirbocroate în Banat (pe baza ALR)*, Rsl, X, 1964, p. 209—227.
- Găm. LR = GĂMULESCU, D., *Note etimologice și lexicale*, LR, XX, nr. 4, 1971.
- Găm., *Note sl.-rom.* = GĂMULESCU, D., *Note slavo-române (în legătură cu etimologiile sirbocroate din DLRM)*, Rsl, XIV, 1967, p. 461—470.

- GĂMULESCU, D., *Prilozi proučavanju srpskohrvatskog uticaja na rumunski jezik (u vezi sa „turcizmima” u Banatu)*, în „Actele simpozionului dedicat relațiilor srbo (iugoslavo)-române (Virșeț, 22–23.V.1970)”, Ed. Libertatea, Pancevo, 1971, p. 126–128. Textul reprezintă rezumatul comunicării și este publicat și în română, în traducerea colectivului de redacție, în aceeași publicație, p. 125–126. Autorul a revenit mai pe larg asupra acestei teme în „Analele Societății de limba română” din P. S. A. Vojvodina, nr. 3–4, Zrenjanin, 1972.
- Găm. RESEE = GĂMULESCU, D., *Serbohrvatskie zaimstvovanija v Oltanii*, RESEE, tom. II, nr. 3–4, 1964, p. 447–465.
- Gerov = GEROV, N., *Rečnik na bălgarski ezik s tălkuvane rečite na bălgarski i na ruski*, Plovdiv, I (A–D) 1895, II (E–K), 1897, III (L–O), 1899; s dopălnenie ot T. Pančev, IV, 1901, V, 1904.
- GIURESCU, C. C., *Relațiile economice ale Țării Românești cu țărilor Peninsulei Balcanice din secolul al XIV-lea pînă la mijlocul secolului al XVI-lea*, Rsl., XI, 1965, p. 167–201.
- Gilcescu = GÎLCESCU, T., *Cercelări asupra graiului din Gorj*, GS, V, 1931, fasc. 1.
- Gl. Olt. = Academia Republicii Socialiste România. Centrul de cercetări fonetice și dialectale. *Glosar dialectal. Oltenia*. Întocmit, sub conducerea lui B. Cazacu, de G. Ghiculete, P. Lăzărescu N. Saramandu și M. Vulpe. Editura Academiei, București, 1967.
- GRAUR, AL., *Etimologie indirectă*, CL, XIII, nr. 2, 1968, p. 305–308.
- GRAUR, AL., *Etimologie multiplă*, SCL, I, 1950, nr. 1, p. 13–21.
- Graur ER = GRAUR, AL., *Etimologii românești*, Editura Academiei, București, 1963.
- GRAUR, AL., *Fondul principal lexical al limbii române*, Editura Academiei, București, 1957.
- GRAUR, AL., *Nom d'agent et adjectif en roumain*, Paris, 1929.
- GRAUR, AL., *Puncte de vedere asupra elementelor slave din limba română*, în „Studii și comentarii de istorie și lingvistică”, publicație festivă a Institutului de studii româno-sovietice, închinată celei de a 30-a aniversări a Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, București, 1947, p. 29–34.
- Graur SLG = GRAUR, AL., *Studii de lingvistică generală. Variantă nouă*, București, Editura Academiei, 1960.
- Graur, *Tendințe* = GRAUR, AL., *Tendințele actuale ale limbii române*, Editura științifică, București, 1968.

GRAUR, AL., *Vzajmne vlijanja između dva jezika*, in *Sbornik v čest na akad. A. Teodorov-Balan*, Sofia, 1955, p. 225—228.

GRECU, A., *Relațiile Țării Românești și ale Moldovei cu Raguza (sec. XV—XVIII)*, „Studii. Revistă de istorie și filozofie”, II, 1949, nr. 4, p. 105—124.

- Gregorian = GREGORIAN, M., *Graiul și folclorul din Oltenia nord-vestică și Banatul răsăritean*, Craiova, 1938.
- Gregorian GC = GREGORIAN, M., *Graiul din Clopotiva*, GS, VII, 1934, p. 132—193 (Etimologii sîrbocroate la p. 148—149; glosar p. 184—193).
- GS = *Grai și suflet*, revista Institutului de filologie și folclor, publicată de O. Densusianu, București, 1923—1937.
- HEM = PETRICEICU-HASDEU, B., *Etymologicum Magnum Romaniae. Dicționarul limbii istorice și populare a românilor*, București, t. I—II (1887), t. III (1893).
- Hrinčenko = HRINČENKO, B. D., *Slovar ukrainskogo jazyka*, I—IV, Kiev, 1907.
- HRISTEA, T., *Probleme de etimologie. Studii, articole, note*, Editura științifică, București, 1968.
- HRISTEA, TH., *Tipuri de calc lingvistic*, SCL, XIII, nr. 5, 1967, p. 507—527.
- IONAȘCU, AL., *O paralelă gramaticală slavo-română (Sistemul cuvintelor deictice în graiurile oltenești)*, Rsl., IV, 1960, p. 73—86.
- Ionică, *Term.* = I. IONICĂ, *Terminologia casei în limba română (pe baza ALR)*, SCL, XVII, nr. 4, 1966, p. 435—494.
- JORDAN, I., *Note de lexicologie românească*, SCL, XIV, nr. 1, 1963, p. 7—28.
- JORDAN, I., *Toponimia românească*, Editura Academiei, București, 1963.
- JORGA, N., *Relations entre Serbes et Roumains*, București, 1922.
- JORGA, N., *Rumuni u doba Dositeja i Vuka*, „Strani pregled”, Beograd, br. 1—2, 1927.
- Ivănescu, *Var. rég.* = IVĂNESCU, G., *Variations régionales de l'influence du vieux slave sur la langue roumaine*, Rsl., XVI, 1968, p. 31—42.
- Ivek.-Broz = IVEKOVIĆ, F., i Broz, I., *Rječnik hrvatskoga jezika*, I (A—O), II (P—Z), Zagreb, 1901.
- IVIĆ, P., *Die Serbocroatischen Dialekte*, I, Haga, 1958.
- IVIĆ, P., *Dijalektologija srpskohrvatskog jezika*, Novi Sad, 1956.

- JANKULOV, B., *Pregled kolonizacije Vojvodine u XVIII i XIX veku*, Novi Sad, 1961.
- JF = „Južnoslovenski filolog”, povremeni spis za slovensku filologiju, Belgrad, 1913 și urm.
- JIREČEK, K., *Istoriја Srba*, I, II (trad. J. Radonić), Naučna knjiga, Belgrad, 1952.
- JIVCOVICI, M., BERICI, B., VESCU, V., *O srpskim i hrvatskim govorima u Banatu*, „Novi život”, V, nr. 2, 1961.
- Lex. reg. = Societatea de științe istorice și filologice. *Lexic regional*, Editura Academiei, București, 1960.
- LR = „Limba română”, revistă publicată de Institutul de lingvistică din București, 1952 și urm.
- Mak. Reč. = KONESKI, B., Dimitrovski, T., Korubin, B., Stamatovski, T., *Rečnik na makedonskiot jazik so srpskohrvatski tolkuvanja*, Skopje, I—III, 1961—1966.
- Mallouf = MALLOUF, N., *Dictionnaire turc-français*, Paris, vol. I, 1863, vol. II, 1867.
- Mat. dial. = GRADEA, P., *O culegere de cuvinte bănăfene*, in „Materiale și cercetări dialectale”, vol. I, Editura Academiei, București, 1960, p. 129—141.
- MATEI, I., *Notes sur les „turcismes” du dialecte roumain de Banat. Un problème de méthode*, RESEE, V, nr. 3—4, 1967, p. 567—571.
- MAŽURANIĆ, VL., *Prinosi za hrvatski pravnopovjesni rječnik*, Zagreb, 1917.
- Mării I, II = MĂRII, I., *Studiind elementul sirbesc în lexical graiului din Toager. Note (I)*, CL, X, nr. 2, 1965, p. 363—370; (II) CL, XI, 1966, nr. 2, p. 337—344.
- Mării III = MĂRII, I., *Pseudoturcismele graiurilor bănăfene în lumina geografiei lingvistice și a principiului etimologiei directe*, CL, XIII, 1968, nr. 1, p. 95—105.
- MĂRII, I., *Note lexicale și etimologice*, CL, XI, nr. 1, 1966, p. 117—119.
- MEILLET, A., *Le slave commun*, ed. a II-a, Paris, 1934.
- MIHĂESCU, H., *Influența grecească asupra limbii române pînă în secolul al XV-lea*, București, 1966.
- Mihăilă, Geogr. impr. sl. = MIHĂILĂ, G., *Contribuții la studierea geografiei împrumuturilor slave în limba română (pe baza Atlasului lingvistic român)*, Rsl., VII, 1963, p. 23—53.

- MIHĂILĂ, G., *Contribuții la studiul calcului lingvistic (Pe baza textelor bilingve slavo-române din secolul al XVI-lea)*, SCL, XIII, nr. 5, 1967, p. 529—539.
- MIHĂILĂ, G., *Date noi în etimologia slavo-română (pe baza materialului dialectal bulgar)*, SCL, XIII, nr. 3, 1962, p. 371—392.
- Mihăilă, *Împrumuturi (Împr.)* = MIHĂILĂ, G., *Împrumuturi vechi sud-slave în limba română, studiu lexico-semantic*, Editura Academiei, București, 1960.
- MIHĂILĂ, G., *Kněžnoslavjanskoe vlijanie na rumynskij literaturnyj jazyk (leksika)*, Rsl., IX, 1963, p. 21—41.
- MIHĂILĂ, G., *Principales étapes de l'histoire des études slaves en Roumanie et de leurs rapports avec des études slaves internationales*, Rsl., XVI, 1968, p. 193—225.
- MIHĂILĂ, G., *Studii de lexicologie și de istorie a lingvisticii românești*, Editura didactică și pedagogică, București, 1973.
- MIHĂILĂ, G., *Voprosy sostavlenija etimologičeskogo slovarja slavjanskix zaimstvovanij v rumynskom jazyke*, Rsl., II, 1958, p. 115—131.
- MIKLOSICH, FR., *Die slavischen Elemente Rumunischen*, Viena, 1861.
- MIKLOSICH, FR., *Etymologisches Wörterbuch der slavische Sprache*, Viena, 1886.
- MILETIĆ, B., *Osnovi fonetike srpskog jezika*, Belgrad, 1960.
- MIRCEA, I.-R., *Relations culturelles roumano-serbes au XVI siècle*, RESEE, I, nr. 3—4, 1963, p. 377—419.
- Mirčev, *Ist. gram.* = MIRČEV, K., *Istoričeska gramatika na bălgarskija ezik*, ediția a II-a, Sofia, 1963.
- MITU, M., *Termeni de origine polonă în documentele slavo-moldovenesti*, I. 1388—1517, Rsl., VIII, 1963, p. 155—224.
- MÎNDRESCU, S., *Elemente ungurești în limba română*, București, 1892.
- MÎNDRESCU, S., *Influența culturei germane asupra noastră. I. Influența germană asupra limbei române*, Iași, 1904.
- Mladenov = MLADENOV, ST., *Etimologičeski i pravopisen rečnik na bălgarskija knižoven ezik*, Sofia 1941.
- MLADENOV, SL. M., *Influența românească asupra graiului bulgar din Novo Selo (Raionul Vidin, R.P. Bulgaria)*, Rsl., XIV, 1967, p. 77—96.
- Molin = MOLIN, R. S., *Din graiul bănățenilor*, NRR, IX, 1910, nr.13—14, p. 191—196.

NALR-Olt.

= Academia Republicii Socialiste România. Centrul de cercetări fonetice și dialectale. *Noul Atlas lingvistic român, pe regiuni. Ollenia*, vol. I, întocmit, sub conducerea lui B. Cazacu, de T. Teaha, I. Ionică și V. Rusu, Editura Academiei, București, 1967.

NESTOR, I., *Slavii pe teritoriul R.P.R. în lumina documentelor arheologice*, „Studii și cercetări de istorie veche”, X, 1959, nr. 1, p. 49–69.

NIȚĂ-ARMAȘ, S., PAVLIUC, N., GĂMULESCU, D., PLETER T., MITU, M., TIMOFTE, E., OSMAN-ZAVERA, M., REBUȘAPCĂ, I., ALEXANDRU, T., ZAVERA, D., TÂNĂSESCU, A., *L'influence roumaine sur le lexique des langues slaves*, Rsl., XVI, 1968, p. 59–121.

NRR

= „Noua revistă română”, București, 1900 și urm.

OLTEANU, P., *Contribuții la studiul slavonismelor lexicale din textele rotacizante*, SCL, XI, nr. 3, 1960, p. 603–624.

OLTEANU, P., *Nekotorye osobennosti slavjanskogo jazyka Transilvanii*, Rsl., II, 1958, p. 77–114.

OLTEANU, P., *Aux origines de la culture slave dans la Transylvanie du Nord et le Maramureș*, Rsl., I, 1958, p. 169–197.

Pașca, Glosar

= PAȘCA, ST., *Glosar dialectal alcătuit după materialul cules de corespondenți din diferite regiuni*, în „Analele Academiei Române”, mem. secției lit., tom. IV, București, 1928–1929, p. 192–251 (și extras).

PAVLOVIĆ, MIL., *Une isophone serbe conditionnée par le substrat protoroumain*, „Omagiul lui Alexandru Rosetti”, Editura Academiei, București, 1965, p. 667–680.

PĂTRUȚ, I., *Despre structura morfologică a verbelor românești de origine slavă*, CL, VIII, nr. 2, 1963, p. 229–237.

Pătruț, Infl.

= PĂTRUȚ, I., *Influences slaves et magyares sur les parlers roumains*, SCL, I, 1952, p. 31–43.

PĂTRUȚ, I., „*Împrumuturi prin filieră*”, CL, X, 1965, p. 327–336.

PĂTRUȚ, I., *O morfologičeskoj strukture rumynskih glagolov slavjanskogo protošhoždenija*, Rsl., IX, 1963, p. 13–21.

PĂTRUȚ, I., *Olnositelno drevnosti slavjanskogo vlijanina na rumynskij jazyk*, Rsl., XVI, 1968, p. 23–29.

PĂTRUȚ, I., *Substantivele slave în -o devenite în limba română feminine în -ă*, CL, VIII, nr. 1, 1963, p. 79–81.

PETROVICI, E., *Daco-slava*, DR, X, partea II, p. 233–277.

PETROVICI, E., *Geografičeskoe raspedelenie slavjanskih toponimov na territorii Rumynii*, Rsl., IX, 1963, p. 5–12.

- PETROVICI, E., *Graiu caraşovenilor*, studiu de dialectologie slavă meridională, Bucureşti, 1935.
- Petrovici, *Izoglose* = PETROVICI, E., *Raportul dintre izoglosele dialectale slave și elementele slave ale limbii române (în legătură cu Atlasul lingvistic slav)*, Rsl., VII, 1963, p. 11—21.
- PETROVICI, E., *Note etimologice II*, CL, X, nr. 2, 1965, p. 357—362.
- PETROVICI, E., *Slavjano-bolgarska ja toponimika na teritorii Rumynskoj Narodnoj Respubliki*, Rsl., I, 1958, p. 9—26.
- PETROVICI, E., *Toponimice slave de est pe teritoriul Republicii Populare Române. I. Toponimice prezentind H provenit din G*, Rsl., IV, 1960, p. 41—63. II. *Toponimice cu polnoglestie*, Rsl., VI, 1962, p. 5—17.
- PETROVICI, E., *Toponimice sud-slave occidentale în Oltenia*, Rsl., XII, 1965, p. 11—19.
- Petrovici VA = PETROVICI, E., *Folclor din Valea Almăjului (Banat)*, AAF, III, 1935, p. 25—145 (glosar cu unele etimologii p. 146—147).
- Petrovici, *Vestiges* = PETROVICI, E., *Vestiges des parlars slaves remplacés par le roumain*, în „Balcania”, VI, Bucureşti, 1943.
- POGHIRC, C., *Probleme actuale ale etimologiei românești*, LR, XVII, 1968, nr. 1, p. 15 și urm.
- Popescu = POPESCU, I. N., *O seamă de cuvinte dialectale din comuna Ștefănești-Vilcea*, AO, XXI, 1942, nr. 119—124, p. 257—278.
- Popovici, *Balade* = POPOVICI, I., *Poezii populare române*, vol. I: *Balade populare din Bănat*, Oravița, 1909.
- Popovici, *Bemerk.* = POPOVICI, I., *Einige Bemerkungen über die serbo-rumanischen Lehnwörter*, „Slavia”, VIII, nr. 1, 1928, p. 15—24.
- POPOVIĆ, I., *Geschichte der serbo-kroatischen Sprache*. Harrassowitz, Wiesbaden, 1960, XX, 687 p. (Bibliotheca Slavica). (Recenzie : H. Mihăescu, SCL, XII, nr. 2, 1961, p. 278—282).
- Popović, *Ist.* = POPOVIĆ, I., *Istori ja srpskokrvatskog jezika*, Novi Sad, 1955.
- POPOVIĆ, D. J., *Srbi u Banātu do kraja osamnaestog veka (Istori ja naselja i stanovništva)*, Belgrad, 1955.
- POPOVIĆ, D. J., *Srbi u Vojvodini*, Novi Sad, I, 1957, II, 1959, III, 1963 (Recenzie : D. Gămulescu, Rsl., X, p. 575—577).
- Popović, *Reči...* = POPOVIĆ, J. S., *Reči srpsko-slovenske, u vlaškom jeziku poznate*, în „Glasnik društva srbske slovesnosti”, I, Belgrad, 1847, p. 30—58.
- PUȘCARIU, S., *Limba română*, vol. I, Privire generală, București, 1940.

- RADOJIĆIĆ, Đ. SP., *Srpsko-rumunski odnosi XIV—XVII veka*, „Godišnjak Filozofskog fakulteta u Novom Sadu”, I, 1956, p. 13—29.
- RADONIĆ, J., *Odnosi Srba i Rumuna u prošlosti*, „Novi život”, VIII, Beograd, 1921.
- Rădulescu-Codin = RĂDULESCU-CODIN, C., *Legende, tradiții și amintiri istorice adunate din Oltenia și din Muscel*, București, 1910 (glosar p. 121—133).
- RBKE = Bălgarska Akademija na Naukite. *Rečnik na savremennija bălgarski knižoven ezik*, vol. I, (A—K), vol. II (L—P), vol. III (R—Ja), Sofia, 1955—1959.
- RESEE = „Revue des études sud-est européennes”, București, 1963 și urm.
- Ristić-Kangrga = RISTIĆ, SV., I KANGRGA, JOV., *Rečnik srpskohrvatskog i nemačkog jezika*. Drugi deo: *Srpskohrvatski nemački*, Beograd, 1928.
- RJA = *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Na svijet izdaje Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, tom. I—XVIII, Zagreb, 1880—1960.
- ROERIC, A., *Elemente germane în limba română (pe baza ALR)*, FD, III, 1961, p. 177—189.
- ROSETTI, AL., CAZACU, B., *Istoria limbii române literare*, București, 1961.
- Rosetti ILR = ROSETTI, AL., *Istoria limbii române de la origini pînă în secolul al XVII-lea*, Editura pentru literatură, București, 1968.
- ROSETTI, AL., *Slavo-Romanica. Sur la constitution du système vocalique du roumain*, Rsl., I, 1958, p. 27—30.
- RRL = „Revue roumaine de linguistique”, București 1956 și urm.
- RSA = Srpska akademija nauka. Institut za srpskohrvatski jezik. *Rečnik srpskohrvatskog književnog i narodnog jezika*, Beograd, vol. I (A-Bogoljub), 1959; vol. II (bogoljub-Vrazogrnci), 1962; III (vraznuti-sfirșitul literei g), 1965; vol. IV (D), 1968.
- Rsl. = „Romanoslavica”, publicație a Asociației slaviștilor din Republica Socialistă România, București, 1958 și urm.
- SALA, M., *Un fenomen fonetic românesc produs sub influența graiurilor sîrbocroate*, Rsl., III, 1958, p. 249—250.
- SALA, M., *Termenii pentru unchi după Atlasul lingvistic român*, SCL, VI, nr. 1—2, 1955, p. 133—155.
- SCL = „Studii și cercetări lingvistice”, revistă publicată de Institutul de lingvistică din București, Editura Academiei, București, 1950 și urm.

- Scriban = SCRIBAN, A., *Dicționarul limbii românești*, Iași, 1939.
- SCURTU, V., *Contribuții la studiul terminologiei de înrudire în limba română*, CL, VII, nr. 2, 1962, p. 275—292.
- SCURTU, V., *Termenii de înrudire în limba română*, Editura Academiei, București, 1966, 402 p.
- Semčyns'kyj = Semčyns'kyj, S. V., *Leksični zapozyčennja z rosyjs'koj ta ukrains'koj mov u rumuns'kyj movi*, Kiev, 1958.
- SKOK, P., *Rekonstrukcija dačkoslavenskog vokabulara*, „Rad”, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, knj. 272, 1948, p. 49—78.
- Stevanović = STEVANOVIĆ, M., *Savremeni srpskohrvatski jezik (gramatički sistemi i književnojezička norma), uvod, fonetika, morfologija*, Belgrad, 1964.
- STOJKOV, S., *Bălgarska dialektologija*, Sofia, 1962.
- STOJKOV, S., *Govorăt na selo Bešenov v Banat (pe baza materialului din ALR)*, „Bălgarski ezik”, 1960, nr. 5.
- STOJKOV, S., *Leksikala na Banatskija govor*, Sofia, 1968.
- ȘIO = ȘĂINEANU, L., *Influența orientală asupra limbii și culturii române. I. Introducere, II. Vocabularul*, București, 1900.
- Tamás EW = TAMÁS, L., *Etymologisch — historisches Wörterbuch der ungarischen Elemente im Rumänischen (Unter Berücksichtigung der Mundartwörter)*, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1966, 936 p. (Recenzie: B. Kelemen, SCL, XII, nr. 2, p. 323—327).
- Teaha = TEAHA, T., *Graiul din Valea Crișului Negru*, București, 1961.
- TILR = *Istoria limbii române*, vol. I, red. resp. Al. Graur, vol. II, red. resp. I. Coteanu, Editura Academiei, București, 1965, 1969.
- Tiktin = TIKTIN, H., *Rumänische-deutsches Wörterbuch. Dicționar româno-german*, vol. I—III, București, 1897—1925.
- Tomescu = TOMESCU, M., *Glosar din județul Olt*, AO, nr. 125—130, Craiova, 1944, p. 265—288 (și extras).
- Trăpcea I = TRĂPCEA, TH., *Cuvintele de origine sirbească din dialectul bănățean (glosar)*, AUT, II, 1964, p. 266—273.
- Trăpcea II = TRĂPCEA, TH., *Cuvinte sirbești în subdialectul bănățean și importanța lor*, „Scrisul bănățean”, XIV, nr. 3 (107), p. 68—77. Articolul a apărut și în traducere rusească: *Ser skie slova v banatskom narečii i ik značenie*, RESEE, nr. 1—2, p. 137—159. (Recenzie: I. Mării, CL, XII, nr. 1, 1967, p. 145—147). Trimiterile se fac la textul românesc.

- TRÂPCEA, TH. N., *Observații asupra graiului muntenegrenilor din Banat*, Rsl., XIV, 1967, p. 269—272.
- TRÂPCEA, TH. N., *O „măruntă” populație din țara noastră*, „Studii. Revistă de istorie”, X, nr. 6, 1957, p. 93—101.
- Turcizmi = ŠKALJIĆ, A., *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku*, Sarajevo, 1966.
- TURDEANU, E., *Din vechile schimburi culturale dintre românii și iugoslavi*, „Cercetări literare”, III, București, 1939.
- VAILLANT, A., *Grammaire comparée des langues slaves*, I, II, Lyon—Paris, 1950—1958.
- VASCENCO, V., *Elemente slave răsăritene în limba română (Periodizarea împrumuturilor lexicale)*, SCL, X, nr. 3, 1959, p. 395—408.
- VASCENCO, V., *O fonomorfologičeskoj adaptaciji slavjanskih zaimstvovanij (na materiale rumynskih elementov vostočnoslavjanskogo proižođenija)*, Rsl., IX, 1963, p. 43—63.
- Vasmer = VASMER, M., *Russisches Etymologisches Wörterbuch*, I—III, Heidelberg, 1950—1958.
- VESCU, V., *Fonetisme arhaice în graiurile sirbocroate din regiunea Banat*, Rsl., VII, 1963, p. 195—202.
- VESCU, V., *O poreklu govora „banatskih Crnogoraca”*, „Sbornik za filologiju i lingvistiku”, XIV, nr. 2, Novi Sad, 1971.
- Vîrcol = VÎRCOL, V., *Din graiul popular al județului Mehedinți*, NRR, VIII, nr. 6, 1910, p. 84—88.
- VRABIE, E., *Influența limbii române asupra limbii ucrainene*, Rsl., XIV, 1967, p. 109—198.
- VRABIE, E., *Mesto slavjanskih govorov na teritoriji R.N.R. v sisteme slavjanskih jazykov i ih značenje dlja slavjanskoj dialektologii*, Rsl., IX, 1963, p. 195—227.
- VRABIE, E., *Privire asupra localităților cu graiuri slave din Republica Populară Română*, Rsl., VII, 1963, p. 75—85.
- VRABIE, E., *Stadiul actual și sarcinile cercetării graiurilor slave din Republica Populară Română*, Rsl., VII, 1963, p. 55—74.
- Vuk = KARADŽIĆ, VUK STEF., *Srpski rječnik istumačen njemačkim i latinskijem riječima*, ed. a IV-a, Beograd, 1935.
- Weigand = WEIGAND, G., *Der Banater Dialekt*, in „Jahresbericht des Instituts für Rumänische Sprache”, III, Leipzig, p. 198—332 (glosar p. 312—331).
- WEINREICH, U., *Languages in Contact*, New York, 1953.
- ZFL = „Zbornik za filologiju i lingvistiku”, Matica srpska, Novi Sad, 1957 și urm.

1. ELEMENTE VECHI (SUD-)SLAVE ȘI SLAVE MODERNE ÎN LIMBA ROMÂNĂ

Printre trăsăturile specifice limbii române, care o diferențiază de celelalte limbi romanice, dându-i o coloratură deosebită, se numără și elementele de origine slavă, prezente mai cu seamă în vocabular. Acumulate pe parcursul unui mileniu și jumătate, ca urmare a unor multiple raporturi româno-slave, care au variat de la o epocă la alta, cuvintele de origine slavă ale limbii române fac parte din mai toate compartimentele vocabularului, începînd cu arhaismele și regionalismele și sfîrșind cu fondul principal, unde reprezintă cam a cincea parte¹. Ansamblul vocabularului limbii actuale arată că procentul elementelor slave prezintă o sensibilă scădere, datorită, în primul rînd, abundenței de neologisme și cuvinte internaționale², însă numărul absolut continuă să rămînă ridicat³.

Împrumuturile românești din slavă s-au efectuat pe căi diferite și la epoci diferite. Sub raport cronologic, acad. Al. Rosetti distinge „trei categorii de cuvinte: a) cuvintele vechi, intrate

¹ Vezi Al. Graur, *Încercare asupra fondului principal lexical al limbii române*, București, 1954, în special listele statistice de la p. 48—59, unde, pentru cuvintele de origine slavă, se dau cifrele de 19,92%, 20,75% și 21,49%, corespunzînd unui fond principal considerat de 964, 1181 și, respectiv, 1419 cuvinte.

² În CADE cuvintele de origine slavă reprezintă 16,42%. Vezi D. Macrea, *Fizionomia lexicală a limbii române*, DR, X, partea a II-a, p. 362—373 și *Despre originea și structura limbii române*, LR, III, 1954, nr. 4, p. 27. Pentru ponderea elementelor de origine slavă în limba română actuală, cf. tot D. Macrea, *Comparația istorică și tendințele actuale de dezvoltare ale vocabularului românesc*, CL, V, nr. 1—2, 1960. Informații și rezerve asupra altor statistici vezi la Mihăilă, *Impr.*, 248—254. Vezi și Rosetti *ILR* 311—312.

³ În DLRM, G. Mihăilă a numărat circa 3000 de cuvinte de origine slavă (fără derivate). Vezi *Impr.*, p. 254, în notă.

în limbă între secolele al VI-lea și al XII-lea; b) cuvintele intrate în secolul al XIII-lea, în momentul organizării statelor românești de la nordul Dunării⁴ și c) cuvintele intrate în limbă după secolul al XIII-lea (venite din sîrbocroată, bulgară, ucraineană, rusă etc.)”⁵, iar ținînd seamă de căile de pătrundere, două: „cuvintele tehnice și cuvintele populare”⁶. Un punct de vedere oarecum deosebit de cel al acad. Al. Rosetti, în privința stratificării cronologice a elementelor slave din limba română, pătrunse pe cale orală, împărtășește G. Mihăilă, care plasează sfîrșitul primei epoci, „slavo-daco-moesică”, în secolul al XI-lea, iar începutul împrumuturilor din limbile slave moderne în secolul al XII-lea⁷. Existența mai multor straturi de împrumuturi slave este recunoscută de mai toți cercetătorii, însă delimitarea lor în timp prezintă variații însemnate de la autor la autor. Așa, de exemplu, însuși începutul influenței slave asupra limbii române cunoaște datări ce se situează la o distanță de nu mai puțin de cinci secole⁸. Și doar e vorba de o problemă deosebit de importantă, cu consecințe serioase asupra întregului domeniu de cercetare slavo-român. Cauza rezidă în aceea că, în timp ce prezența slavilor la Dunăre spre sfîrșitul secolului al VI-lea este un fapt incontestabil, cercetarea trăsăturilor fonetice ale celor mai vechi cuvinte slave din limba română arată că ele nu au o vechime mai mare de secolele al IX-lea — al X-lea⁹. Pe de altă parte, este greu de crezut că românii au conviețuit cu slavii (chiar dacă aceștia erau în număr restrîns)¹⁰ timp de patru secole, fără să fi preluat din limba lor nici măcar un singur cuvînt. Încercările de a identifica

⁴ În legătură cu această categorie de cuvinte, cf. obiecția lui G. Mihăilă în SCL, VII, nr. 1—2, 1956, p. 141.

⁵ ILR 308.

⁶ Rosetti ILR 308.

⁷ Mihăilă, *Geogr. impr. sl.*, p. 27.

⁸ Dens. ILR I 161: „Majoritatea elementelor slave au pătruns în română în secolul al V-lea, al VI-lea și al VII-lea. Ele formează stratul cel mai vechi și cel mai important”. Ilie Bărbulescu, *Individualitatea limbii române și elementele slave vechi*, București, 1929, p. IV și urm. propune o dată ulterioară secolului al X-lea. Vezi și I. Pătruț, *Otnositel'no drevnosti slavjanskogo vlijanija na rumynskij jazyk*, Rsl., XVI, 1968, p. 29: „Slavjanskoe vlijanie na rumynskij jazyk načalos' tol'ko v X-veke, t.e. posle processa transformacii romansko — dunajskogo jazyka v jazyk, otlíčajusčijsja ot drugih romanskih jazykov”.

⁹ I. Pătruț, *op. cit.*, p. 23—29; Idem, *Referitor la cronologia elementelor de origine sud-slavă ale limbii române. În legătură cu o și e*, CL, XII, 1967, nr. 1, p. 21—27. Vezi acum, în timpul din urmă, și expunerea din TILR II consacrată acestei teme.

¹⁰ Cum presupune I. Pătruț; cf. *Otnositel'no drevnosti...*, p. 28.

cuvinte slave cu o vechime mai mare nu au reușit, fie din cauza numărului neconcludent de exemple¹¹, fie din cauză că acestea au fost considerate ca aparținând latinei balcanice, în română fiind, deci, moștenite¹². Absența unor trăsături fonetice specifice pentru secolele al VI-lea — al IX-lea la elementele lexicale de origine slavă ale limbii române s-ar datora faptului că „în provinciile dunărene, pătura de elemente slave, pătrunse în primele timpuri, a fost în permanentă reînnoită prin noi aporturi, astfel încît pronunțarea cuvintelor a fost în tot timpul readaptată la pronunțarea curentă”¹³. Am adăuga la aceasta că numeroase cuvinte românești de origine slavă (ca, de pildă, *babă, coasă, croi, izvor, lopată, nevoie, plăți, plug, poală, rac, rogoz* etc.)¹⁴ au putut pătrunde la o epocă cu mult anterioară secolului al X-lea¹⁵, chiar cu fonetismul pe care îl au și astăzi, etimonurile lor nefiind atinse de transformările fonetice suferite de limbile slave între secolele al VI-lea și al X-lea.

Dar, oricare ar fi adevărul în privința celor mai îndepărtate raporturi slavo-române, este cert faptul că pînă în secolul al XII-lea pătrunseser în limba română cea mai mare parte a elementelor slave din vocabularul românesc de bază, care s-au menținut pînă în zilele noastre¹⁶. Acestea au pătruns în urma unui îndelungat proces

¹¹ Cf. Rosetti ILR 343, cele spuse în legătură cu *gard, ballă, dallă*.

¹² E. Petrovici, *Le latin oriental possédait-il des éléments slaves*, RRL, XI, 1966, nr. 4, p. 313—321.

¹³ Rosetti ILR 288. Punctul de plecare îl constituie conservarea în limba greacă a numeroase fonetisme arhaice slave din secolele al VI-lea — al VII-lea, tocmai grație faptului că influența slavă a fost întreruptă de timpuriu, prin elenizarea slavilor din Grecia, începînd cu a doua jumătate a secolului al VIII-lea. Cf. și E. Petrovici, *Daco-slava*, DR, X, 233 și urm.

¹⁴ Cităm, la întîmplare, după Rosetti ILR 309.

¹⁵ Fiind prezenți și în aromână cu aspect fonetic asemănător, se presupune că acești termeni au pătruns înainte de separarea aromânei de română, deci înainte de secolul al X-lea. Vezi Rosetti ILR 308 — 309. Cf. și Th. Capidan, *Elementul slav în dialectul aromân*, București, 1925.

¹⁶ Această categorie de împrumuturi s-a bucurat de o atenție sporită din partea lingviștilor români și străini, fiind studiată sub diferite aspecte într-un important număr de lucrări. Cităm o parte din cele care, abordînd problema în ansamblu, înregistrează un material lexical mai bogat: Fr. Miklosich, *Die slavischen Elemente im Rumunischen*, Viena 1861; Dens. ILR I 159 — 188; B. Conev, *Ezikovni vzaimnosti meždu bălgari i rumăni*, Sofia, 1921; Rosetti ILR 308 — 330; Th. Capidan, *Les éléments des langues slaves du sud en roumain et les éléments roumains dans les langues slaves meridionales*, în „Langue et littérature” (Académie Roumaine), I, București, 1941, p. 199—214; P. Skok, *Leksikološki studije (Rekonstrukcija dačkoslavenskog vokabulara)*, în „Rad”, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, vol. 272, Zagreb, 1948, p. 49—78; Mihăilă, *Impr.* etc.

de simbioză a românilor cu slavii din ramura sudică și au, în majoritate, un caracter oral, popular, fiind o urmare a procesului de bilingvism slavo-român. Aspectul lor fonetic ne arată că slavii dacici au vorbit un idiom cu trăsături fonetice identice cu cele ale graiurilor bulgărești răsăritene¹⁷. Constatarea este de mare interes pentru obiectul cercetării de față, obligându-ne să plasăm cadrul raporturilor lingvistice sîrbocroato-române după secolul al XII-lea. Păreră unor lingviști că reflexul românesc *un*, *um* pentru sl. com. *o*, în cuvinte ca *muncă*, *luncă*, *dumbravă* etc. (< sl. *mъka*, *lъka*, *dъbrava* etc.) ar fi de origine sîrbocroată, reprezentînd stadiul scr. $u^n < o^{18}$, care a precedat denazalizarea acestei vocale (în sîrbocroată $o > u$)¹⁹, nu a găsit aprobare. Dimpotrivă, s-a dovedit convingător că rom. *un*, *um* < sl. com. *o*, în cuvintele de origine slavă reprezintă un reflex românesc : lat. *o* + *n* > rom. *un* (lat. *monte* > rom. *munte*)²⁰. În schimb, dacă se admite că pronunțarea cuvintelor slave împrumutate în primele timpuri a fost readaptată la pronunțarea curentă, și condițiile istorice ne arată că aceasta trebuie să fi fost sud-slavă orientală²¹, teoretic, putem admite că acestea au putut avea inițial și o altă pronunțare, sud-slavă occidentală, de pildă. Puținele informații de care dispunem pentru acea epocă, în contextul lipsei documentelor de limbă, nu ne îndreptătesc să tragem o concluzie pozitivă din această supoziție. Fapt e însă că, pentru multe împrumuturi considerate a se fi efectuat la epoca de care ne ocupăm, bulgara nu ne oferă lămuririle necesare și sîntem nevoiți să apelăm la celelalte limbi sud-slave, în primul rînd la sîrbocroată²². Firește că nici

¹⁷ E. Petrovici, *Daco-slava*, DR, X, 275 ; Idem, *Corelația de timbru a consoanelor dure și moi în limba română*, SCL, I, 1950, p. 217 ; Rosetti ILR 298 ; Mihăilă, *Impr.*, p. 9.

¹⁸ Opinie apărută, la noi, printre alții, de Th. Capidan (*Elementul slav în dialectul aromân*, București 1925, p. 35 și urm.) și însușită în timpul din urmă de lingvistul iugoslav I. Popović (*Ist.*, p. 68).

¹⁹ Belić, *Fon.* 71 — 73.

²⁰ Vezi Dens. ILR I 178 ; Rosetti ILR 340 — 341, 615 — 617.

²¹ Pe lângă caracterul sud-slav oriental al limbii vorbite de slavii din Dacia, o importanță deosebită are și adoptarea liturghiei slave de către români. Vezi Rosetti ILR 294 — 296.

²² În plus, este vorba de cuvinte al căror fonetism nu e specific pentru niciuna din limbile sud-slave occidentale. Vezi exemplele, mai jos, p. 54 și urm. Pentru teritoriul sud-dunărean situația se schimbă. Este cunoscut faptul că limba sîrbocroată s-a dezvoltat pe un substrat romanic. Influența sirbească asupra acestei populații, pe care am putea-o denumi și străromână, a dus la asimilarea ei. Un alt aspect îl implică presupunerea faptului că, cel puțin pînă către sfîrșitul secolului al XII-lea „o largă bandă de teren

aceasta nu constituie o dovadă pentru existența unor contacte româno-sîrbocroate timpurii pe teritoriul Daciei, ele nefiind confirmate de realitățile etnice și istorice²³. Etimonurile împrumuturilor în cauză au putut dispărea din bulgară în decursul timpului²⁴ sau au fost proprii numai graiurilor daco-slave²⁵.

Paralel cu influența populară veche sud-slavă, limba română a suferit și o influență pe cale literară, prin adoptarea, începînd cu secolul al X-lea, a slavei vechi ca limbă de cult²⁶. La început savante, o parte din împrumuturile efectuate pe această cale au pătruns treptat în vorbirea poporului, adaptîndu-se la pronunțarea locală, așa că astăzi cu greu mai pot fi deosebite de cele intrate pe cale orală²⁷; aceasta se referă atît la cele efectuate pînă în secolul al XII-lea, cît, în bună parte, și pentru cele din secolele următoare.

Presupusă pentru o dată mai timpurie²⁸, influența limbilor slave moderne asupra limbii române îmbracă forme definite și poate

romanizată a separat pe sîrbi de bulgari” (Rosetti ILR 289). În secolul al XII-lea românii sînt semnați în Serbia, dar e probabil că au o existență anterioară acolo, dat fiind că tot atunci sînt semnați, ca o populație densă, în Thesalia (J. Cviјиć, *La Péninsule Balkanique. Géographie humaine*, Paris, 1918, p. 155). Încă din secolul al X-lea aromânii sînt semnați între lacul Prespa și Kastoria (Rosetti ILR 289). Toate acestea constituie premisele etnico-istorice ale admiterii unei influențe sîrbești timpurii asupra românei. Rezultatele ei se pare însă că au fost estompate de scurgerea timpului și, pe plan lingvistic, nu au mai putut fi dovedite convingător.

²³ Cf., totuși, Dens. ILR I 199: „Între secolul al IX-lea și al XIII-lea românii au fost în contact cu sîrbi și maghiarii. Din această epocă datează majoritatea elementelor sîrbești și maghiare pe care le întîlnim în limba română din nordul Dunării” și Rosetti ILR 347 (în încheerea vol. III, *Limbile slave meridionale, sec. VI—XII*): „Atît elementele venite din limba vorbită, cît și cele din limba scrisă... vin din limba bulgară și, uneori, din sîrbo-croată”). Dar dovezile materiale pentru aceste afirmații lipsesc la ambii autori.

²⁴ Vezi, de exemplu, G. Mihăilă, *Date noi în etimologia slavo-română (pe baza materialului dialectal bulgar)*, SCL, XIII, 1962, nr. 3, p. 371—392.

²⁵ Unii lingviști au îmbrățișat părerea că slavii dacici au vorbit un idiom deosebit de graiurile bulgărești de nord-est. În legătură cu netemeinicia acestei opinii vezi Rosetti ILR 298—299, 620—623.

²⁶ Istoria României I 724; Rosetti ILR 291; G. Mihăilă, *Knjižnoslavjanskoe vlijanje na rumynski literaturnyj jazyk (leksika)*, Rsl., IX, 1963, p. 24—27.

²⁷ Rosetti ILR 310. Cf. și G. Mihăilă, *Knjižnoslavjanskoe vlijanje...*, Rsl., IX, p. 23—40; vezi, în special, p. 29, 30—31.

²⁸ Vezi, de exemplu, Mihăilă, *Geogr. impr. sl.* 27: „Dintr-o epocă ulterioară (începînd cu secolul al XII-lea) datează împrumuturile orale mai noi din limba bulgară (în Muntenia și Oltenia, unele extinse și ceva mai la nord, est și vest), din dialectele sîrbești (în Banat, în parte răspîndite și mai spre nord și est) și cele ucrainene (în Moldova, Bucovina, Maramureș și, parțial, în Transilvania de nord și de est)”.

fi urmărită cu o oarecare certitudine abia după secolul al XIV-lea, după deplina formare a statelor române, cu care prilej se stabilesc raporturi noi cu statele și populațiile slave învecinate și când bilingvismul de masă slavo-român luase de mult sfârșit²⁹. Deși intensă, această influență nu mai afectează nici pe departe limba română, în aceeași măsură ca cea sud-slavă orientală, din epoca premergătoare. În ansamblu, ea are un caracter popular local, regional, sau se referă numai la anumite stiluri ale limbii române. De aceea, ea nici nu s-a bucurat de o atenție deosebită din partea lingviștilor. O imagine generală asupra ei ne putem forma din studiile care urmăresc geografia elementelor slave pe teritoriul daco-român³⁰, precum și din unele cercetări disparate și, uneori, de detaliu asupra domeniului³¹. Ceva mai bine a fost studiată influența limbilor slave de răsărit³².

2. RAPORTURI ISTORICE (ETNICE, ECONOMICE, CULTURALE) ÎNTRE SÎRBI ȘI ROMĂNI ȘI REFLECTAREA LOR PE PLAN LINGVISTIC

Este îndeobște cunoscut că raporturile dintre două limbi pot fi cercetate cu succes numai dacă se ține seama de natura și caracterul raporturilor dintre vorbitorii lor în decursul timpului. Cunoaș-

²⁹ Se consideră încheiat în secolul al XII-lea. Prelungirea lui de către unii cercetători pînă în secolul al XV-lea și chiar al XVI-lea (Miletić, Skok, Bernstein) „se poate admite numai pentru cărturari, care pricepeau limba slavonă și puteau scrie în această limbă”. Rosetti ILR 292.

³⁰ Vezi, de pildă, studiile de toponimie slavă din ultima vreme ale lui E. Petrovici („Bibliografia”, p. 19—20). Cf. și Petrovici, *Izoglose*; Mihăilă, *Geogr. impr. sl.*; Ivănescu, *Var. rég.*

³¹ Pentru cele referitoare la influența limbii sîrbocroate, vezi, mai jos, p. 45—55. Influențele bulgare moderne au fost tratate, de regulă, la un loc cu cele vechi sud-slave. Referitor la influența polonă, cf. St. Łukašik, *Pologne et Roumanie*, Paris—Varșovia—Krakovia, 1938. În dec. 1969, lect. E. Lința a susținut o teză de doctorat pe această temă. Cu privire la eventualitatea influenței limbilor slave de apus (slovacă) vezi P. Olteanu, *K fonetickému súvisu medzi rumuncinou a zapadnou slovancinou*, Turčianski Sv. Martin, 1947; Idem, *Aux origines de la culture slave dans la Transylvanie du nord et le Maramureș*, Rsl., I, 1958, p. 169—197.

³² Vezi M. Ștefănescu, *Elementele rusești — rutene din limba românească și vechimea lor*, Iași, 1925; Iorgu Iordan, *Influențe rusești asupra limbii române*, „Analele Academiei Republicii Populare Române”, Seria C, tom. I, mem. 4, București, 1949; Semčyn's'kyj; V. Vascenco, *Elemente slave răsăritene în limba română. (Periodizarea împrumuturilor lexicale)*, SCL, X, nr. 3, 1959, p. 395—408.

terea factorilor extralingvistici în studierea influenței sîrbocroate asupra limbii române se impune cu atît mai mult cu cît, dată fiind amploarea influenței slave asupra limbii române, precum și relativ slaba diferențiere dintre limbile slave, criteriile strict lingvistice, în principal fonetic și semantic, oferă certitudine numai într-un număr limitat de cazuri: cuvintele care prezintă trăsături specifice numai uneia din limbile slave. Pentru elucidarea celorlalte este necesară cunoașterea perspectivei istorice a raporturilor dintre poporul român și popoarele slave.

Contactul dintre populațiile română și sîrbocroată este mai vechi în sudul Dunării și își are obîrșia în așezarea ramurei occidentale a slavilor de sud într-un teritoriu din jumătatea de vest a Peninsulei Balcanice, unde trăia o importantă populație romanică. Documentele istorice îi găsesc pe românii balcanici (Vlasi) în componența statului medieval sîrb, iar ulterior, în decursul întregului ev mediu, acești români sînt semnați ca o populație importantă în diferite puncte locuite de sîrbi și croați³³.

Legăturile diverse stabilite între ei și populația sîrbocroată s-au materializat pe plan lingvistic în numeroase împrumuturi efectuate de o parte și de alta. Majoritatea cuvintelor de origine română din limba sîrbocroată, în special cele din domeniul păstoritului, dar și nume de locuri, de persoane, sufixe etc., provin de la românii balcanici și au fost împrumutate în evul mediu³⁴.

³³ Literatura referitoare la românii balcanici este bogată. Cf. C. Jireček, *Die Romanen in den Städten Dalmatiens Während des Mittelalters*, I—III, Viena, 1901—1903; Fr. Miklosich și E. Kažuzniacki, *Über die Wanderungen der Rumunen in den Dalmatinischen Alpen und den Karpaten*, Viena, 1879 (Denkschriften, XXX, p. 1—66); S. Pușcariu, *Studii istroromâne*, I, București, 1906; J. Kadlec, *Valaši a valašské právo v zemích slovenských a uherských*, Praha 1906; N. Drăganu, *Românii în veacurile IX—XIV pe baza toponimiei și onomasticii*, București, 1933; S. Dragomir, *Vlahii din nordul Peninsulei Balcanice în Evul mediu*, București, 1959 și altele. Bibliografie suplimentară vezi în lucrările citate.

³⁴ În legătură cu influența limbii române asupra limbii sîrbocroate vezi: P. Skok, în *ZRPh*, XXXVI (1912), p. 641—656; XXXVIII (1914—1915), p. 544—553; XLI (1912), p. 147—152 și 755—756; G. Pascu, *Rumänische Elemente in den Balkansprachen*, Geneva, 1924; S. Pușcariu, *Studii istroromâne*, II, 1926, p. 274—296; I. Popović, *Valacho-Serbica, L'influence de la langue roumaine sur le serbocroate et sa géographie*, „Godišnjak” (Balkanološki institut), Sarajevo, 1961, p. 101—121; Rosetti ILR, 431—433; S. Niță-Armaș (și col.), *L'influence roumaine sur le lexique des langues slaves*, Rsl., XVI (1968), p. 59—121; R. Flora, *Relațiile sirbo-române, noi contribuții*, ed. Libertatea, 1968 (studiile: *Limba sîrbocroată și limba română, Influențe reciproce, cu privire specială asupra interferențelor graiurilor sîrbești și românești bănățene*, p. 304—342 și *Contribuții dialectale la terminologia pastorală de origine română în limba sîrbocroată*, p. 343—369); D. Gămulescu, *Împrumuturi românești și aromânești în argou-*

La rîndul ei, limba sîrbocroată a influențat puternic româna vorbită în vestul Peninsulei Balcanice. O idee în această direcție ne putem forma urmărind elementele sîrbocroate din istroromână³⁵. Este posibil ca, o dată cu migrația lor spre nord, românii balcanici să fi adus la nordul Dunării o seamă de elemente sîrbocroate, referitoare (inițial) la domeniul păstoritului, cum ar fi rom. *băl*, *cîrd*, *doniță*, *pîrtie* și altele, care își găsesc cel mai apropiat corespondent în sîrbocroată³⁶.

Perioada apariției formațiunilor statale românești la nordul Dunării marchează și începutul unui aspect nou al raporturilor româno-sîrbocroate, care nu vor rămîne fără urmări pe plan lingvistic. Se consideră, astfel, că unii termeni referitori la organizația de stat, nume de dregători, ca *logofăt*, *paharnic*, *postelnic*, *vistiernic*, *vornic* au fost împrumutați în română din sîrbocroată prin secolul al XIII-lea³⁷. După H. Mihăescu³⁸, termeni ca *diac* au fost împru-

rite sud-slave, SCL, XVI, 1965, nr. 4, p. 531–540; Idem, *Etimologii sîrbocroate (Contribuții la studierea influenței românești)*, SCL, XXII, 1971, nr. 5, p. 525–530; Idem, *Note de Etimologie sîrbocroată (Contribuții la studierea influenței românești)*, SCL, XXIII, 1972, nr. 1, p. 69–74; E. Mihăilă-Scărlătoiu, *Emprunts roumains dans le lexique serbo-croate*, RESEE, X, 1972, nr. 1, p. 95–113. Dintre dicționare, sursa cea mai bogată și cea mai competentă este P. Skok, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, Zagreb, tom. I 1971, tom. II 1972 (Vol. III, și ultimul, urmează să apară. Recenzie la vol. I: H. Mihăescu în RESEE, X, 1972, nr. 1, p. 143–145). Pentru influența românească în domeniul foneticii, cf. M. Pavlović, *Une isophone serbe conditionnée par substrat protoroumain*, „Omagiul lui Alexandru Rosetti”, Editura Academiei, București, 1965, p. 667–680 și A. Peco, în „Analele Societății de limba română”, nr. 3–4, Panciova, 1972–1973, iar pentru cea în domeniul sintaxei, cf. în timpul din urmă, V. Vescu, *Rumynskoe vlijanie na sintaksis serbskogo dialektla v Banate*, Rsl., I, 1958 și M. Savić, în „Analele Societății de limba română”, nr. 3–4, Panciova, 1972–1973.

³⁵ Vezi S. Pușcariu, *Studii istroromâne*, I–III, București, 1906–1929; A. Kovačec, *Descrierea istroromânei actuale*, Editura Academiei, București, 1971; Coteanu EDR 156–178.

³⁶ Aceste cuvinte, care își au cele mai apropiate etimonuri sud-slave în scr. *bel*, *krđ(o)*, *dojnica*, *prt(ina)*, au fost transmise de români slavilor de nord; cf. S. Niță-Armaș (și col.), *op. cit.*, p. 74, 81, 84, 93.

³⁷ Rosetti ILR 311. Dens. ILR I 232–236 dă o listă de cuvinte românești de origine slavă, considerate de el a fi pătruns în limba română în secolele al IX-lea – al XIV-lea din sîrbocroată. Pentru multe din acestea ca, de pildă, *crap*, *a obosi*, *oiște*, *otavă*, *a se prăsi* etc., astăzi dispunem de etimoane bulgărești sau vechi slave (cf. Mihăilă, *Impr.*, 91, 202, 24, 28, 194, 234) și, deci, originea lor sîrbocroată este cel puțin incertă.

³⁸ *Influența grecească asupra limbii române pînă în secolul al XV-lea*, București, 1966, p. 124, 153. Alte împrumuturi timpurii din sîrbocroată *passim*.

mutați din sîrbocroată la o epocă mult mai timpurie (secolele al X-lea—al XI-lea), iar *gramătic* ulterior (secolul al XV-lea).

Declinul statului bulgar și ascensiunea statului sîrb în secolul al XIV-lea duc la intensificarea legăturilor dintre români și sîrbi. Prin al treilea deceniu al secolului al XV-lea este atestată în cancelaria noastră slavona sîrbă³⁹, pe care o vom întîlni mereu, după aceea, pînă în secolul al XVIII-lea. Legăturile politice, de rudenie, economice și culturale dintre statele române și sîrbi se intensifică în a doua jumătate a secolului al XV-lea, o dată cu deplasarea statului sîrb spre nord⁴⁰ și continuă să se manifeste intens, mai cu seamă în domeniul cultural, și după cucerirea lui de către turci. Mulți sîrbi își găsesc refugiu în nordul Dunării, în Principatele Române, ocupînd diferite funcții în ierarhia bisericească și socială. Pentru raporturile lingvistice sîrbocroato-române, este importantă, îndeosebi, activitatea desfășurată în Muntenia și Moldova de numeroși dieci, tipografi și cărturari sîrbi ai timpului⁴¹. Prezențele sîrbești sînt atît de numeroase în această epocă, încît numele de *sîrbi* și *sîrbesc* capătă un mare prestigiu, primul ajungînd să-i desemneze pe slavi în general, iar cel de al doilea — slavona, în redacțiile ei sudice, și limbile slave de sud⁴².

³⁹ Rosetti ILR 299. Cf. și S. Bernstein, *Razyskanija v oblasti bolgarskoj istoričeskoj dialektologii*, t. I, *Jazyk valašskih gramot XIV—XV vekov*, Mosova—Leningrad, 1948; L. Djamo-Diaconiță, *Limba documentelor slavo-române emise în Țara Românească în sec. XIV și XV*, București, 1971.

⁴⁰ C. Jireček, *Geshichte der Serben*, I, Gotha, 1916, p. 10 și urm.; Rosetti ILR 296.

⁴¹ În legătură cu numeroasele și variatele legături dintre români și sîrbi în această perioadă vezi: *Istoria României*, II, p. 236, 244, 350, 378, 387—388, 401, 600, 608, 619, 631, 633, 664, 674, 681, 684, 686, 710, 711—712, 716, 737—738; J. Radonić, *Odnosi Srba i Rumuna u prošlosti*, „Novi život”, VIII, Belgrad, 1921; N. Iorga, *Relations entre Serbes et Roumains*, București, 1922; E. Turdeanu, *Din vechile schimburi culturale dintre români și iugoslavi*, „Cercetări literare”, III, București, 1939, p. 141—218; A. Grecu, *Relațiile Țării Românești și ale Moldovei cu Ragusa* (sec. XV—XVIII), „Studii. Revistă de istorie și filozofie”, II, 1949, nr. 4, p. 105—124; D. Sp. Radojičić, *Srpsko-rumunski odnosi XIV—XVII veka*, „Godišnjak Filozofskog fakulteta u Novom Sadu”, I, 1956, p. 13—29; I.-R. Mircea, *Relations culturelles roumaino-serbes au XVI siècle*, RESEE, I, nr. 3—4, 1963, p. 377—419; R. Flora, *Din relațiile sirbo-române (Privire de ansamblu)*, Panciova, 1964; C. C. Giurescu, *Relațiile economice ale Țării Românești cu țărilor Peninsulei Balcanice din secolul al XIV-lea pînă la mijlocul secolului al XVI-lea*, Rsl., XI, 1965, p. 167—201.

⁴² I. Bărbulescu (vezi *Rumuni prema Srbima i Bugarima, naročito s pogledom na pitanje makedonskih Rumuna*, Belgrad, 1908, p. 113—115) consideră chiar că slavona românească în acea perioadă „se pronunța ca limba sîrbă”.

Cercetarea slavonei românești în secolele al XIV-lea — al XVII-lea arată numeroase elemente sîrbocroate, începînd cu grafia ⁴³ și terminînd cu lexicul ⁴⁴. Dar elementele sîrbocroate au pătruns, în această epocă, și în limba română, în diferite compartimente ale lexicului: *Vuc*, *Vucea*, *Vucina*, *Vucenic*, *Vucetici* etc., nume de persoane ⁴⁵, *Ciril* „numele întemeietorului scrierii slave”, *cirilic* „chirilic” ⁴⁶, *gubav* „lepros”, atestat în Biblia de la 1648 ⁴⁷ etc. Stabilirea volumului influenței sîrbocroate din această perioadă nu este posibilă astăzi fără un dicționar al slavonei românești. Dar și așa, dificultățile vor continua să rămînă mari, întrucît elementele populare apar numai accidental în slavona sîrbocroată, aceasta, în rest, nediferențiindu-se în prea multe privințe (lăsînd la o parte aspectul grafic, pe care eventualele împrumuturi românești nu l-au putut păstra) de slavona bulgară, mai ales după reforma lui Constantin Filozof, care a căutat să o reașeze pe bazele slavei vechi ⁴⁸.

Victoriile și înaintarea turcilor în Balcani în secolul al XIV-lea, culminînd cu înfrîngerea sîrbilor la Cîmpia Mierlei (1389), au provocat importante mișcări de populație dinspre sud și sud-est înspre nord și nord-vest ⁴⁹. Retrăgîndu-se din fața pericolului turcesc, unele

⁴³ Rosetti ILR 301; D. P. Bogdan, *Fonetičeskie osobennosti jazyka slajano-rumynskih gramot XIV veka*, Rsl., II, 1958, p. 55—75.

⁴⁴ Cf. L. Djamo, *Contribuții la studiul lexicului documentelor slavo-române*, Rsl., VIII, 1963, p. 137—157; L. Djamo, O. Stoicovici, M. Osman, E. Lința, M. Mitu, *Harakterni čerti na knjižovno-slavjanski ezik rumanska redakcija* (XIV—XVI v.), Rsl. IX, 1963, p. 109—160.

⁴⁵ DOR 407 s.v. *Vilc*.

⁴⁶ Găm., *Note sl.-rom.* 468.

⁴⁷ Tiktin II 706.

⁴⁸ De altfel, pentru rom. *așjderea* se și citează slav. *takoždere*, întilnit în redacția sîrbă (cf. Dens. ILR I 233), deși acesta prezintă, pe lângă fonetismul scr. *re- < že*, și un fonetism tipic bulgar: *-žd- < d'*; cf. scr. actual *takode(r)*.

⁴⁹ Informații pe larg despre mișcările de populație ale sîrbilor vezi la J. Cvijić, *La Péninsule Balkanique. Géographie humaine*, Paris, 1918. În legătură cu stabilirea sîrbilor în ținuturile românești din sud-vestul țării, vezi D. J. Popović, *Srbi u Banatu do kraja osamnaestog veka (Istorija naselja i stanovništva)*, Belgrad, 1955. Lucrarea conține un foarte bogat și interesant material factic, însă autorul nu este totdeauna obiectiv în interpretarea lui. Așa, de pildă, ca și în alte lucrări ale sale (cf., Idem, *Srbi u Vojvodini*, Novi Sad, I—III, 1957—1963; vezi și recenzia noastră asupra acestei lucrări în Rsl., X, 575—577), autorul apără teza prezenței neîntrerupte a sîrbilor în vestul teritoriului românesc, sprijinindu-se pe articolul lui J. Erdeljanović, *Tragovi najstarijeg slovenskog sloja u Banatu*, „Niderlûv Sbornik”, Praga, 1925, p. 275—308. Cît de neîntemeiate sînt argumentele și concluziile acestuia din urmă, a dovedit-o cu prisosință, la timpul cuvenit, A. Belić, în JF V 1926.

grupuri importante de sîrbi se stabilesc, începînd cu prima jumătate a secolului al XV-lea, în estul Banatului românesc⁵⁰.

Legăturile dintre noii veniți și populația română autohtonă vor pune bazele unor noi raporturi lingvistice româno-sîrbocroate care aveau să continue pînă în zilele noastre și ale căror urmări sînt cele mai importante, cantitativ, pentru limba română și, calitativ, pentru dialectul bănățean.

Primele valuri de imigranți s-au contopit în masa poporului român, urme ale existenței lor păstrîndu-se în unele nume topice din Banatul răsăritean și din Oltenia vestică⁵¹, precum și în cîteva elemente de vocabular⁵².

Pe măsura înaintării turcilor în nord-vestul Peninsulei Balcanice, în Banatul românesc se stabilesc noi valuri de emigranți sîrbi. Războaiele dintre turci și maghiari, în decursul secolului al XV-lea, au contribuit mult la migrarea sîrbilor spre nord, situația devenind deosebit de grea în Serbia, care era teatrul permanent al luptelor dintre cei doi adversari puternici⁵³. După o însemnare citată de D. J. Popović, numai în 1481 s-au strămutat în Banat cca. 50 000 de sîrbi⁵⁴. Cîteva ani mai tîrziu, Matei Corvin apreciază, într-o scrisoare adresată papei, că între 1482—1486 s-au mutat în Ungaria 200 000 de sîrbi⁵⁵. Cifrele sînt, evident, mult exagerate, însă ele ne permit, totuși, să tragem o concluzie asupra amplitudinii mișcărilor de populație sîrbă din acest timp înspre nord și vest.

În părțile românești, secolul al XVI-lea îi găsește pe sîrbi așezați mai cu seamă de-a lungul Dunării și a Mureșului inferior⁵⁶, dar ei se află, dispersați, și în sudul și vestul Timișoarei⁵⁷.

⁵⁰ S. Dragomir, *Vechimea elementului românesc și vechimea colonizărilor în Banat*, extras din „Anuarul Institutului de Istorie Națională”, Cluj, 1924, p. 8; E. Petrovici, *Grăul carașovenilor*, București, 1935, p. 221; D. J. Popović, *Srbi u Banatu*, p. 26—30.

⁵¹ *Dubova, Cutina, Vucova, și altele*; cf. E. Petrovici, *Daco-slava*, DR, X, p. 240, 250, 263. În Oltenia: *Predel, Sagtavăț* (Petrovici, Rsl., XII, p. 11—19. Alte nume de locuri și de persoană de origine sîrbocroată în Banat vezi la I. Popovici, *Bemerkung*..., p. 16—17.

⁵² Cf. *guzină* (Petrovici, *Vestiges*..., p. 500—501), *gărină* (Petrovici, *Vestiges*..., p. 498—500; Găm., *Et. rom.*, 565).

⁵³ D. J. Popović, *op. cit.*, p. 28.

⁵⁴ D. J. Popović, *op. cit.*, p. 29.

⁵⁵ D. J. Popović, *op. cit.*, p. 29.

⁵⁶ D. J. Popović, *op. cit.*, p. 31.

⁵⁷ D. J. Popović, *op. cit.*, p. 31—37.

În secolul al XVII-lea, afluxul de populație sîrbă este redus. Unele colonizări le fac turcii pe cursul inferior al Mureșului (1640)⁵⁸. Spre sfîrșitul secolului însă, un număr important de sîrbi părăsesc Banatul, stabilindu-se în Bačka și în Ungaria, în împrejurimile Budei⁵⁹.

În secolele al XVIII-lea și al XIX-lea au loc unele imigrări de sîrbi în Banat. Ele nu duc la sporirea numărului sîrbilor în aceste părți, fiind anulate de emigrări⁶⁰. În prezent, în Banatul românesc trăiesc ceva mai mult de 40.000 de sîrbi, așezați în Banatul de cîmpie, de-a lungul graniței cu R.S.F. Iugoslavia, în cîteva localități situate de-a lungul Dunării, în cîteva enclave din interior⁶¹. Adesea trăiesc în sate mixte, alături de populație română, maghiară sau germană⁶². Așezarea lor actuală coincide, în linii mari, cu cea pe care o aveau cu două secole și jumătate în urmă⁶³.

Pentru înțelegerea raporturilor lingvistice strînse dintre sîrbi și români în Banat, prezintă importanță faptul că, începînd de la mijlocul secolului al XVI-lea, pînă pe la mijlocul secolului al XVIII-lea, adică cu pușin înainte de stăpînirea turcească asupra Banatului și cîteva decenii după aceea, populațiile maghiară și germană au fost absente pe acest teritoriu⁶⁴. Trebuie remarcat, de asemenea, faptul că limba sîrbocroată a avut un incontestabil prestigiu în această parte, datorită privilegiilor acordate în decursul timpului de maghiari și austrieci vorbitorilor ei. La aceasta trebuie adăugată puternica mișcare culturală a sîrbilor din Imperiul austriac în secolele al XVIII-lea și al XIX-lea, precum și faptul că românii din Banat au fost un timp îndelungat subordonați bisericii sîrbe. Aceasta explică nu numai numărul mare de elemente lexicale de origine sîrbocroată în graiul românilor bănățeni, ci și diversitatea domeniilor la care ele se referă. Intensitatea influenței sîrbocroate asupra graiurilor românești din Banat poate fi apreciată

⁵⁸ D. J. Popović, *op. cit.*, p. 38.

⁵⁹ D. J. Popović, *op. cit.*, p. 46.

⁶⁰ D. J. Popović, *op. cit.*, p. 47—81.

⁶¹ Vezi M. Jivcovići, B. Berići, V. Vescu, *O srpskim i hrvatskim govorima u Banatu*, „Novi Život”, V, nr. 2, Timișoara, 1961, p. 77—78; E. Vrabie, *Privire asupra localităților cu graiuri slave din Republica Populară Română*, Rsl., VII, 1963, p. 75—85.

⁶² M. Jivcovići, B. Berići, V. Vescu, *op. cit.*, p. 78.

⁶³ D. J. Popović, *op. cit.*, p. 32.

⁶⁴ D. J. Popović, *op. cit.*, p. 32, 50.

și după faptul că ea nu se limitează la vocabular, ci a atins și fonetica⁶⁵ și morfologia⁶⁶.

3. CONTRIBUȚIILE ȘTIINȚIFICE LA STUDIAREA INFLUENȚEI SÎRBOCROATE ASUPRA LIMBII ROMÂNE

Pe la jumătatea veacului al XVI-lea, într-un pasaj bine cunoscut din *Letopisețul* său, Grigorie Ureche dă prima etimologie sîrbocroată pentru un cuvînt românesc⁶⁷. Istoria cercetării rapo-
rurilor lingvistice româno-sîrbocroate nu începe însă atunci, intrucît,
pe de o parte, nu au urmat studii corespunzătoare în această direcție,
iar pe de altă parte, însuși autorul nu a dorit altceva decît să ilus-
treze faptul că vocabularul român prezintă elemente de diverse
origini. Ea nu începe nici două secole mai tîrziu, cînd scriitorul
și omul de cultură sîrb, Jovan Sterija Popović, publică cunoscuta
sa listă de cuvinte „slavo-sîrbe” din limba română⁶⁸, după ce
o promisese cu două decenii anterior, în „Anuarul” societății Matica
Srpska⁶⁹. Lista lui Jovan Sterija Popović e alcătuită, în principal,
pe baza *Lexiconului* de la Buda și urmărește să demonstreze că,
pe lângă elementele latine, limba română cuprinde și un impresio-
nant număr de elemente slave⁷⁰. De aceea, nici nu este de mirare
că majoritatea cuvîntelor din această listă sînt vechi sud-slave
și numai accidental sîrbești⁷¹.

⁶⁵ Coteanu EDR 64 : „...sunetele bân. *ć, đ și ņ* (*fracțe, vede, bihe*) se datoresc, după toate probabilitățile, influenței limbii sîrbe, în care *t + j* și *kt' +* vocală anterioară au evoluat la *ć*, iar *d + j* și *n + j* au evoluat la *đ* și, respectiv, *ņ*”. Despre *ć* și *đ* din graiurile bănățene și eventuala lor origine sîrbocroată, cf. și I. Pătruț, *Influences slaves et magyares sur les parlers roumains*, SCL, I, 1952, p. 31—43. Vezi și M. Sala, *Un fenomen fonetic românesc produs sub influența graiurilor sîrbocroate*, Rsl., III, 1958, p. 249—250.

⁶⁶ Sînt considerate de origine sîrbocroată unele preverbe specifice graiurilor bănățene (*do-*, *pro-*, *ză-*), care implică unele nuanțe de aspect : *o doajuns* „a ajuns pînă la capăt”, *s-o produs* „s-a dus iarăș” etc. Vezi Coteanu EDR 95 și Petrovici VA 39.

⁶⁷ Vezi, mai jos, s.v. *cracatiță*.

⁶⁸ Jovan Sterija Popović, *Reči srbsko-slovenske, u vlaškom jeziku poznate*, „Glasnik družtva srbske slovesnosti”, Belgrad, 1847, p. 30—50.

⁶⁹ Vezi „Letopis”, Matica Srpska, Novi Sad, 1929.

⁷⁰ Cf. R. Flora, *Sterija i problem leksičkih elemenata u rumunskom jeziku*, ZFL, 1957, p. 127—145.

⁷¹ R. Flora, *op. cit.*

Influența sîrbocroată asupra limbii române este afirmată, pentru dialectul bănățean, o altă jumătate de secol mai tîrziu (1896), de filologul german Gustav Weigand, care nu aduce însă nici măcar exemplificările necesare ⁷². Lăsînd, pentru moment, la o parte materialul cuprins în dicționare (de pildă, în Cihac II și HEM), putem afirma că prima contribuție importantă la cercetarea elementelor de origine sîrbocroată din limba română se datorește lui L. Șăineanu. Acesta, studiind elementele de origine turcă ale limbii române ⁷³, arată, în pragul veacului al XX-lea, că românii bănățeni au împrumutat de la sîrbi un important număr de cuvinte, care, în sîrbocroată, sînt de origine turcă ⁷⁴. După ce face comentariile de ordin fonetic și semantic menite să-i confirme constatarea, Șăineanu dă și numeroase exemple, în cea mai mare parte valabile. Printre acestea se află sîrbisme ca *argelă* „herghelie”, *baș* „tocmai”, *bărăbar* „egal”, *divan* „convorbire”, *divănesc* „a conversa”, *avlie* „curte”, *cabaniță*, *ortac* etc. ⁷⁵.

Un an mai tîrziu, Ovid Densusianu se plîngea de lipsa unei lucrări speciale asupra elementelor bulgare și sîrbești din limba română, datînd din ultimele secole ale evului mediu, singurii filologi care se ocupaseră pînă atunci de această problemă, Miklosich ⁷⁶ și Cihac ⁷⁷, nefăcînd distincția necesară între vechea influență slavă asupra limbii române și cea de origine mai recentă ⁷⁸. Densusianu încercă să împlinească această lacună, dar și el tratează influența sîrbocroată la un loc cu cea bulgară, nediferențindu-le suficient ⁷⁹. În plus, printre sîrbismele considerate de el, multe sînt îndoielnice ⁸⁰.

Contribuții mai importante la cunoașterea elementelor de origine sîrbocroată din limba română avea să aducă Densusianu în cunoscuta sa monografie asupra graiului din Țara Hațegului ⁸¹.

⁷² Vezi G. Weigand, *Der Banater Dialekt*, „Jahresbericht des Instituts für Rumänische Sprache”, III, Leipzig, 1896, p. 199–200.

⁷³ L. Șăineanu, *Influența orientală asupra limbii și culturii române*, I–II, București, 1900.

⁷⁴ *Op. cit.*, I, p. 80–84.

⁷⁵ *Ibidem*.

⁷⁶ Fr. Miklosich, *Die slavischen Elemente im Rumunischen*, Viena, 1861.

⁷⁷ A. de Cihac, *Dictionnaire d'étymologie daco-romane*, I, Francfort sur le Main, 1879.

⁷⁸ O. Densusianu, *Histoire de la langue roumaine*, I, Paris, 1901, p. 255, 369.

⁷⁹ Dens. ILR I 232–236.

⁸⁰ Vezi, mai sus, p. 40, nota 37.

⁸¹ O. Densusianu, *Graiul din Țara Hațegului*, București, 1915.

În această lucrare se dă o listă de cuvinte (p. 55—60), una de topo-nime (p. 68—72) și alta de nume de persoane (p. 80—81) de origine slavă, printre care multe sînt identificate ca sîrbisme.

Primul studiu consacrat special raporturilor lingvistice româno-sîrbocroate, deci și influenței sîrbocroate asupra limbii române, avea să apară abia în anul 1928, sub semnătura lingvistului clujean Iosif Popovici⁸². Apreciind că „împrumuturile din sîrbocroată sînt numeroase în română” și că „ele se găsesc în toate dicționarele și, desigur, în cel mai bun, pe care H. Tiktin l-a dus în mod fericit la capăt în 1925”⁸³, I. Popovici enumeră 74 de cuvinte din dialectul bănățean, pe care le consideră de origine sîrbocroată⁸⁴ și care „nu se află în nici un dicționar”⁸⁵. Contribuția lui I. Popovici este certă, etimologia sîrbocroată fiind îndoielnică doar în cîteva cazuri⁸⁶. I. Popovici nu-și argumentează etimologiile, ci pur și simplu alătură etimonul sîrbocroat (pe lângă care adesea citează și corespondentul maghiar, german sau bulgar) cuvintelor românești enumerate⁸⁷, fără a cita izvoarele și fără să fi dat în prealabil vreo explicație asupra criteriilor adoptate.

Lămuriri și explicații în această privință, cu insistență asupra criteriului fonetic⁸⁸ și geografic, găsim, doi ani mai tîrziu, în grupajul etimologic al lui E. Petrovici, *O seamă de sîrbisme din Banat*⁸⁹.

Studii speciale consacrate domeniului nu mai întîlnim pînă în anii din urmă. În 1964, istoricul timișorean Th. Trăpcea publică un voluminos glosar, cuprinzînd circa 600 de cuvinte din graiurile bănățene, culese de pe teren cu ajutorul unor studenți. Considerîndu-le pe toate de origine sîrbocroată, el le indică și etimonul din această limbă⁹⁰. Este cea mai cuprinzătoare contribuție, de care

⁸² I. Popovici, *Einige Bemerkungen über die serbo-rumänischen Lehnwörter*, „Slavia”, VIII, nr. 1, 1928, p. 15—24.

⁸³ *Op. cit.*, p. 17.

⁸⁴ *Op. cit.*, p. 17—20.

⁸⁵ *Op. cit.*, p. 17.

⁸⁶ Ca, de pildă, *fișag, gumbăr* (p. 19), *a se popi* (scris: *popesc, -i, -it*), *reclu, șintăr* (p. 20).

⁸⁷ Acestea, uneori, nici nu le indică sensul; cf. *babură, brăzdaș, cică, ciuti* etc., despre care putem doar bănuși că au sens identic cu cel al corespondentelor sîrbocroate citate.

⁸⁸ În cazul dubletelor de tipul *café-căfă*, accentul indică originea turcă pentru primul și sîrbocroată pentru cel de-al doilea.

⁸⁹ DR, VI, 1929—1930, p. 366—369.

⁹⁰ Th. Trăpcea, *Cuvinte de origine sîrbească din dialectul bănățean (glosar)*, AUT, II, 1964, p. 266—273.

dispunem pînă în prezent, referitoare la elementele sîrbocroate din limba română, dar, din păcate, nu și cea mai valoroasă. Autorul nu folosește nici un aparat științific și dibuirile de tot felul, începînd cu indicarea categoriilor gramaticale și sfîrșind cu cea a etimologiei, dau lucrării un pronunțat caracter de diletantism, obligînd cercetătorii la multă prudență în folosirea ei⁹¹. Materialul este reluat de Th. Trâpcea în două rînduri⁹², cu care prilej sînt eliminate unele din neajunsurile glosarului, rămînînd însă destul material faptic și interpretativ eronat.

La un nivel filologic superior sînt contribuțiile lui I. Mării pe tema sîrbismelor din graiul bănățean din Toager⁹³. Ca și într-o altă lucrare a sa, publicată ulterior⁹⁴, și aci principalul merit al lui I. Mării constă în interpretarea unitară și pe baze metodologice juste a unui material numai în puține cazuri inedit. Pe lîngă unele lacune bibliografice, autorului i se poate reproșa faptul că în destule cazuri explicarea prin sîrbocroată a unor cuvinte românești este forțată⁹⁵.

Problemei influenței limbii sîrbocroate asupra limbii române i-am consacrat și noi trei articole, în care am căutat să profităm de avantajele pe care le oferă utilizarea criteriilor extralingvistice, în special a celui geografic⁹⁶.

⁹¹ Vezi recenzia lui I. Mării, CL, XII, nr. 1, 1967, p. 145—147.

⁹² *Cuvînte sîrbești în subdialectul bănățean și importanța lor*, „Scrisul bănățean”, XIV, nr. 3 (107), p. 68—77 (tipărit în condiții grafice nesatisfăcătoare) și *Serbskie slova v banatskom narečii i ih značenje*, RESEE, nr. 1—2, 1963, p. 137—159.

⁹³ *Studiu elementul sîrbesc în lexiconul graiului din Toager. Note.* (I), CL, X, nr. 2, 1965, p. 363—370; (II), CL, XI, 1966, nr. 2, p. 337—344.

⁹⁴ Vezi I. Mării, *Pseudoturcismele graiurilor bănățene în lumina geografiei lingvistice și a principiului etimologiei directe*, CL, XIII, 1968, nr. 1, p. 95—105.

⁹⁵ De exemplu, rom. *tinér* (*cinér*) „farfurie”, socotit a proveni din scr. *tanir* (Mării II 344), e mai de grabă mg. *tinger* „id.”; rom. *coletcă* „colivie” nu se poate explica, formal, prin scr. *krletka* (cum propune Mării I 364); rom. *pecărie* „brutărie” e un derivat din rom. *pecar* „brutar”, nu un împrumut din scr. *pekarija* (Mării I 368); rom. *piglu* nu e scr. *pegla* (Mării I 368), ci germ. *Bügel*; de asemenea, este greu de stabilit o legătură semantică între rom. *pomilar* „mușteriu, client nepoftit și nedorit prin grădinile satului” cu scr. *pomilar* „persoană care își așteaptă rîndul la moară”, fiind un derivat din scr. *pomleti* „a măcina” — cf. RJA s.v. — și nu „mușteriu, client” în general, cum notează Mării, citînd tot RJA. Și altele.

⁹⁶ Dorin Gămulescu, *Împrunuturi lexicale sîrbocroate în Banat (pe baza ALR)*, Rsl., X, 1964, p. 209—227; *Serbohorvatskie zaimstovanija v Ollenii*, RESEE, II, nr. 3—4, 1964, p. 447—465; *Note slavo-române (în legătură cu etimologiile sîrbocroate din DLRM)*, Rsl., XIV, 1967, p. 461—470.

Studiile și monografiile avînd drept obiect graiuri vorbite în sud-vestul țării aduc adesea contribuții notabile la cunoașterea elementelor lexicale de origine sîrbocroată din limba română. În afara monografiei lui O. Densusianu deja citată⁹⁷, se cuvin amintite aici lucrările de acest fel datorate lui I.-A. Candrea⁹⁸, E. Petrovici⁹⁹, M. Gregorian¹⁰⁰, I. Coteanu¹⁰¹, T. Teaha¹⁰², toate cuprinzînd un apreciabil număr de cuvinte românești cărora li se indică originea sîrbocroată.

De asemenea, nu e de neglijat materialul lexical, identificat ca fiind de origine sîrbocroată, din unele studii referitoare la terminologia românească în diverse domenii, ca, de pildă, cele ale lui S. Pop¹⁰³, B. Cazacu¹⁰⁴, M. Sala¹⁰⁵, V. Seurtu¹⁰⁶, I. Ionică¹⁰⁷ și altele.

Cercetările referitoare la problematica elementelor de origine slavă ale limbii române atrag și ele adesea în discuție numeroși termeni de origine sîrbocroată, a căror etimologie este stabilită pentru prima oară, precizată sau reargumentată, nelipsind observațiile subtile și de principiu. Sînt ilustrative în acest sens lucrările

⁹⁷ Vezi, mai sus, p. 48.

⁹⁸ *Constatări în domeniul dialectologiei*, GS, I, nr. 1, 1924, p. 169 și urm. Dealtfel I.-A. Candrea e și autorul *Atlasului lingvistic al Banatului*, lucrare în manuscris, aflată la Institutul de lingvistică din București; cf. Coteanu EDR 37—38.

⁹⁹ *Folclor din Valea Almăjului (Banat)*, AAF, 1935, p. 25—145 (glosar cu unele etimologii la p. 146—147); *Texte dialectale*, supliment la *Atlasul lingvistic român II*, Sibiu—Leipzig, 1943.

¹⁰⁰ *Graiul și folclorul din Oltenia nord-vestică și Banatul răsăritean*, Craiova, 1938. (Vezi, în special, p. 80—81, unde sînt înșirate, fără indicarea etimonului, cîteva zeci de sîrbisme, considerate mai caracteristice); Idem, *Graiul din Clopotiva*, GS, VII, p. 132—193 (cîteva etimologii pentru cuvinte de origine sîrbocroată la p. 148—149; glosar la p. 184—193).

¹⁰¹ *Elemente de dialectologie a limbii române*, București, 1961 (sîrbisme la p. 97).

¹⁰² *Graiul din Valea Crișului Negru*, București, 1961. La p. 127 se dau unele exemple de sîrbisme pătrunse în Bihor din Banat.

¹⁰³ S. Pop, *Cîteva capitole din terminologia calului*, DR, V, 1927—1928, p. 51—271; cf., mai cu seamă, p. 79, 87, 93, 178, 179, 183, 221, 230.

¹⁰⁴ *Les dénominations du foie et des poumons*, BL, IX, 1941.

¹⁰⁵ *Termenii pentru unchi după Atlasul lingvistic român*, SCL, VI, nr. 1—2, 1955, p. 133—155.

¹⁰⁶ *Termenii de înrudire în limba română*, București, 1966.

¹⁰⁷ *Terminologia casei în limba română (pe baza ALR)*, SCL, XVII, nr. 4, 1966, p. 435—494.

lui O. Densusianu¹⁰⁸, E. Petrovici¹⁰⁹, Al. Rosetti¹¹⁰, P. Cancel¹¹¹, I. Pătruț¹¹², G. Mihăilă¹¹³, G. Ivănescu¹¹⁴ și alții.

Elaborarea primei părți a *Dicționarului limbii române* (DA), în principal de către lingviștii clujeni, și activitatea reluată recent pentru continuarea lui (DLR), în cadrul institutelor de lingvistică din București, Cluj și Iași, au stimulat puternic și cercetările cu caracter etimologic. Cu acest prilej s-au publicat în revistele de specialitate, între cele două războaie, mai cu seamă, în DR, iar în ultimii ani în LR, SCL, CL etc. și mai puțin în volume aparte¹¹⁵, numeroase etimologii. Printre ele nu puține sînt cele referitoare la cuvinte românești de origine sîrbocroată. Deși, de regulă, sînt scrise unele fără legătură cu altele și fără a se tînde spre realizarea ansamblului, contribuțiile de acest fel se numără printre cele mai prețioase, întrucît abordarea monografică a cuvintelor a oferit posibilitatea examinării detaliate a tuturor aspectelor ce trebuie cunoscute în vederea stabilirii etimologiei corecte. De aceea și nereușitele sînt în acest caz mult mai rare decît cele în lucrările amintite pînă aici. În decursul ultimelor patru decenii, numeroși lingviști români, slaviști și romanisti, au contribuit astfel la adîncirea cunoștințelor noastre asupra influenței sîrbocroate în română. Printre ei, S. Pușcariu¹¹⁶, N. Drăganu¹¹⁷, V. Bogrea¹¹⁸, C. Lacea¹¹⁹,

¹⁰⁸ Cf. Dens. ILR I 232—236.

¹⁰⁹ Cf. Petrovici, *Izoglose*; Petrovici, *Vestiges*; Petrovici, *Daco-slava*, DR, X, partea II, p. 233—277. Idem, *Tratamentul grupurilor consoanelor inițiale în elementele slave ale limbii române*, DR, X, 348; și altele.

¹¹⁰ Cf. ILR 311.

¹¹¹ *Termenii slavi de plug în daco-română*, București, 1921.

¹¹² *Influences slaves et magyares sur les parlers roumains*, SCL, I, 1952, p. 31—43. Idem, *Împrumuturi prin filieră*, CL, X, 1965, p. 327—336.

¹¹³ Cf. Mihăilă, *Geogr. impr. sl.*; Idem, *Voprosy sostavlenija etimologičeskogo slovarja slavjanskih zaimstvovantii v rumynskom jazyke*, Rsl., II, 1958, p. 115—131.

¹¹⁴ Cf. Ivănescu, *Var. rég.*

¹¹⁵ În acest sens putem cita doar Al. Graur, *Etimologii românești*, București, 1963 și T. Hristea, *Probleme de etimologie. Studii, articole, note*, București, 1968.

¹¹⁶ DR, II, 595—596; DR, V, 425, 754, 755; DR, VII, 122—123.

¹¹⁷ DR, III, 704; DR, V, 328, 329, 347; DR, VII, 134, 136—137, 139.

¹¹⁸ DR, I, 339; DR, II, 653, 660; DR, III, 729, 731; DR, IV₂, 802, 807—808, 816, 821, 831, 839, 848, 855.

¹¹⁹ DR, III, 749, 750.

E. Petrovici¹²⁰, Al. Graur¹²¹, I. Iordan¹²², G. Mihăilă¹²³, A. Avram¹²⁴, D. Gămulescu¹²⁵, M. Tomici¹²⁶, I. Mării¹²⁷, I. Anghel¹²⁸, E. Tudoran¹²⁹ și alții. Dintre lingviștii străini, în această privință s-a impus P. Skok¹³⁰.

Destul de puțin întinsa listă a contribuțiilor la studierea elementelor de origine sîrbocroată ale vocabularului dacoromân poate fi încheiată cu citarea principalelor opere lexicografice ale limbii române: HEM, DU, Tiktin, DA, CADE, Scriban, DLRM, DLR. Am omis Cihac II, întrucît aci elementele vechi slave nu sînt diferențiate de cele din limbile slave moderne, atenția autorului fiind îndreptată exclusiv spre identificarea lor ca slave¹³¹. Celelalte dicționare amintite nu sînt în primul rînd etimologice și, prin urmare, indicarea etimologiei constituie o preocupare secundară¹³². Dar pentru elementele nelatine¹³³ ele continuă să constituie cea mai largă reflectare, pînă la așteptata apariție a *Dicționarului etimologic al limbii române*. Constatarea este valabilă și pentru cuvintele de origine sîrbocroată din limba română. În fiecare din aceste

¹²⁰ DR, V, 483; DR, VII, 177; CL, X, nr. 2, 357–362; „Culegere de studii. Limbă – literatură – metodică”, III, București, 1962, p. 9–11.

¹²¹ Cf. Graur ER 27, 29, 34, 87, 97, 119.

¹²² RF, II, 276–277, 277–279.

¹²³ SCL, XX, 213, 213–214.

¹²⁴ LR, XVI, nr. 3, 1967, p. 253–254.

¹²⁵ SCL, XVIII, nr. 5, 1967, p. 563–569.

¹²⁶ LR, XIV, nr. 1, 1965, p. 103; LR, XV, nr. 1, 1966, p. 100–102; LR, XV, nr. 2, p. 137–139.

¹²⁷ CL, XI, nr. 1, 1966, p. 117–119.

¹²⁸ CL, X, nr. 1, 1965, p. 147.

¹²⁹ CL, X, nr. 1, 1965, p. 143–144.

¹³⁰ Cf. „Časopis pro moderní filologii”, Praga, vol. IV; P. Skok, *Décalsques linguistiques*, AslPh, XXXVII, nr. 1–2, 1918; Idem, *Des rapports linguistiques slavo-roumains*, „Slavia”, IV, 1925, p. 128–138, 325–346; DR, III, 835.

¹³¹ Cf. Dens. ILR I 169, 236.

¹³² Ca dovadă, sensurile lipsesc adesea, în DU și CADE chiar și etimonurile, fiind indicată numai limba. DU și Tiktin (probabil după Miklosich EW) citează frecvent etimonuri slovene, deși nu e de presupus ca dacoromâna să fi venit în contact cu această limbă. La Scriban apar frecvent aglomerări de corespondente din toate limbile slave în timp ce în CADE se indică doar: „slav”. Despre restricțiile de spațiu la care a fost constrins etimologul DLRM, cf. G. Mihăilă, SCL, IX, nr. 2, p. 219.

¹³³ Pentru elementele latine româna dispune de dicționare etimologice ale lui S. Pușcariu (*Etymologisches Wörterbuch der rumänischen Sprache. I. Lateinisches Element*, Heidelberg, 1905) și I. A. Candrea și O. Densusianu (*Dicționarul etimologic al limbii române. Elementele latine*, fasc. 1–4 (A-Putea), București, 1907–1914).

dicționare etimonurile sîrbocroate se numără cu sutele¹³⁴, dar, fără să minimalizăm aportul real al fiecărui dicționar în parte la cunoașterea domeniului, sîntem nevoiți să constatăm că numai un număr mult mai mic de cuvinte românești sînt explicate în mod constant prin sîrbocroată în toate dicționarele amintite. Drept urmare, imaginea pe care ne-o oferă dicționarele asupra volumului și conținutului influenței limbii sîrbocroate în vocabularul dacoromân este foarte aproximativă¹³⁵. La aceasta contribuie și faptul că bogăția lexicală a limbii române este înregistrată numai parțial în DU, Tiktin, CADE, Scriban, DLRM. DA (DLR), care, pe lângă bogăția materialului înregistrat, prezintă și cea mai mare acuratețe etimologică, nu a fost publicat decît parțial¹³⁶.

¹³⁴ În CADE, 484 de cuvinte sînt explicate numai prin sîrbocroată; cf. D. Macrea, în DR, X, partea II, 1943, p. 363. În DLRM limba sîrbocroată este citată în circa 500 de cazuri, în peste jumătate din ele alături de alte limbi. Vezi Găm., *Note sl.-rom.* 462—463.

¹³⁵ Cf. pentru tabloul influenței sîrbocroate în română, înfățișat de DLRM, Găm. *Note sl.-rom.*, p. 462—463. Observațiile care se fac mai departe (p. 464—469) sînt, într-o mare măsură, valabile și pentru DU, Tiktin, CADE, Scriban, nu însă și pentru DA, DLR.

¹³⁶ Recent, 1969, a apărut, în elaborarea Institutului de lingvistică din Cluj, DLR VII₂, litera O.

II. PROBLEME ALE CERCETĂRII INFLUENȚEI SÎRBOCROATE ÎN LIMBA ROMÂNĂ

1. DELIMITAREA ÎMPRUMUTURILOR SÎRBOCROATE DE ALTE ÎMPRUMUTURI SLAVE (VECHI SUD-SLAVE, BULGARE, UCRAINENE, RUSEȘTI) ȘI NESLAVE (TURCEȘTI, MAGHIARE, GERMANE)

Datorită poziției sale geografice și condițiilor istorice concrete, limba română a venit în contact, de-a lungul existenței sale milenare, cu mai multe zeci de limbi, dovedindu-se penetrabilă la influențe străine, cu deosebire în domeniul vocabularului¹. Aproximarea, adesea foarte mare, dintre unele limbi de contact, cum e cazul celor slave, cunoașterea numai foarte fragmentară a altora, ca, de pildă, a celor de substrat, puținele noastre cunoștințe despre română tocmai în perioade deosebit de importante pentru constituirea trăsăturilor ei actuale, toate acestea constituie tot atâtea elemente de dificultate pentru cercetătorul originii lexicului românesc². Dacă mai adăugăm faptul că unii termeni, și nu puțini la număr, au putut pătrunde simultan sau la epoci diferite, adesea cu aceeași formă și cu același sens, din mai multe limbi³, vom înțelege de ce un număr important de cuvinte românești nu și-au găsit nici pînă astăzi rezolvarea etimologică⁴.

Principalele dificultăți întâmpinate de cercetătorul influenței sîrbocroate asupra limbii române sînt în strînsă legătură cu aspec-

¹ Vezi C. Poghirc, *Probleme actuale ale etimologiei românești*, LR, XVII, nr. 1, 1968, p. 11.

² *Id. ib.*

³ Principiul etimologiei multiple este folosit sporadic în DA. Noțiunea însă a fost discutată pe larg și definită, pentru prima dată, de Al. Graur în SCL, I, nr. 1, 1950, p. 13—21. Studiul a fost republicat în SGL 67—77. Alte aspecte ale problemei tratează tot Al. Graur în ER 11—21.

⁴ Cf. Graur ER 8. După C. Poghirc, *op. cit.*, dicționarele etimologice înregistrează între 8 și 15% cuvinte de origine nesigură sau necunoscută.

tele arătate mai sus și derivă din caracterul contactelor dintre români și sîrbi în decursul secolelor. Ele au fost semnalate în capitolul precedent, urmînd ca acum să le examinăm mai îndeaproape.

Urmărind firul legăturilor istorice, putem admite, în principiu, două direcții ale influenței sîrbocroate :

a) Una mai veche, începută prin veacul al XII-lea, o dată cu legăturile dintre statul sîrb și formațiile statale de la nordul Dunării. De pe la sfîrșitul secolului al XIV-lea și începutul celui de al XV-lea pînă în secolul al XVII-lea, aceasta se manifestă și pe cale culturală, prin circulația slavei vechi de redacție sîrbă în Principatele Române.

b) Una de dată mai recentă, începînd cu prima jumătate a secolului al XV-lea, dar mai masivă, care însă nu a cuprins decît graiurile bănățene și din regiunile învecinate. Aceasta are, prin excelență, un caracter popular, oral.

O influență sîrbocroată anterioară secolului al XII-lea nu este de admis pentru româna nord-dunăreană ⁵. Totuși, paradoxal la prima vedere, dificultățile studierii cuvintelor de origine sîrbocroată încep de la cercetarea elementelor vechi sud-slave ale limbii române. În principiu, lucrurile sînt cît se poate de clare : pentru elementele vechi sud-slave ale limbii române cităm, în primul rînd, corespondentul din vechea slavă sau din vechea bulgară ⁶. În cazul că un asemenea corespondent nu a fost atestat în vechea slavă, recurgem la bulgară ⁷ și, dacă nu-l găsim nici aci, la sîrbocroată ⁸. Se ivesc

⁵ Dealtfel, împrumuturi cu fonetism sîrbocroat, efectuate, în mod cert, anterior acestei epoci, nu prezintă nici dialectele românești din sudul Dunării.

⁶ Ca, de pildă, rom. *veac* — vsl. *věks*, rom. *slog* — vsl. *slogъ*, rom. *vesel* — vsl. *veselъ*, rom. *mîndru* — vsl. *mъdrъ*, rom. *drag* — vsl. *drags* etc. (Exemplele sînt luate de la G. Mihăilă, *Împrumuturi* . . . , p. 109, 31, 180—181.) Bineînțeles, în acest caz, nu există o legătură directă. În acest sens Al. Rosetti precizează : „Cînd alăturăm un termen românesc de unul vechi slav sau vechi bulgar, aceasta nu înseamnă că termenul românesc are în mod neapărat la bază termenul vechi slav, ci numai că termenul vechi slav citat este cel mai vechi corespondent slav cunoscut al termenului românesc. . . ” (Rosetti ILR 301). Firește, observația este valabilă și pentru situația cînd unui cuvînt românesc de origine veche sud-slavă i se alătură un cuvînt bulgar, sîrbocroat sau din altă limbă slavă de sud.

⁷ Un astfel de procedeu se justifică prin aceea că cele mai vechi împrumuturi slave din limba română prezintă trăsături fonetice identice cu cele ale graiurilor bulgărești de est. În consecință, termenul bulgar alăturat cuvîntului românesc este semnificativ numai dacă provine din aceste graiuri. Dacă provine din graiurile bulgărești de apus, el nu ne spune mai mult decît corespondentul sîrbocroat.

⁸ Vezi expunerea de principiu la G. Mihăilă, SCL, nr. 2, 1958, p. 217—218.

însă două probleme. Prima are un aspect pur formal și poate fi rezolvată cu ușurință. Ea constă în aceea că simpla alăturare a termenilor bulgărești sau sîrbocroați la împrumuturile vechi sud-slave în română, fără alte precizări, creează confuzie, în sensul că în română există destule cuvinte împrumutate mai tîrziu din bulgară, respectiv, sîrbocroată, adesea în același timp din ambele limbi, care, logic, vor fi explicate tot prin alăturarea corespondentelor din bulgară, respectiv, sîrbocroată. Dicționarele nu au ținut seama în suficientă măsură de acest aspect și, de aceea, împrumuturile vechi ne apar pe același plan cu cele noi⁹. Spre exemplificare, în DLRM au primit indicația „bg., sb.” 169 de cuvinte¹⁰. Marea majoritate sînt vechi sud-slave (*baștină, buruiană, cetină, chiseliță, chișită, cîrpă, claie, cobiliță, cocean* etc.)¹¹ și numai puține au o etimologie dublă, ca, de pildă, *cocină*¹². Lucrurile se rezolvă dacă, în cazul celor dintîi, acceptăm notări de tipul „vssl. (cf. bg., scr.)”, „vssl. (cf. scr.)”, „vssl. (cf. bg.)”¹³, în care *vssl.* = *vechi sud-slav*. Dar aici apare cea de-a doua problemă, incomparabil mai complexă. Dispunem oare de criterii sigure pentru a stabili, în fiecare caz în parte, dacă ne aflăm în fața unui împrumut vechi sud-slav sau a unui împrumut slav, recte sîrbocroat, de dată mai recentă? Răspunsul este, desigur, negativ. Aceasta pentru că elementele slave ale limbii române au fost împrumutate din limbi foarte asemănătoare într-un proces continuu, lipsit de transformări de amploare bruște. Începutul unei influențe nu a însemnat și încetarea celei precedente. Circulația redacției sîrbe a slavei vechi a avut loc paralel cu cea a slavonei românești, formată pe bază bulgară; momentul începerii influenței sîrbocroate se situează în contextul continuării legăturilor cu bulgarii; influența timpurie rusească s-a așternut peste cea bulgară și sîrbocroată și a continuat, o bună perioadă de timp, paralel cu ele, cuprinzînd cam aceleași domenii. Este, deci, imposibil ca, sprijinindu-ne în exclusivitate pe materialul lingvistic, să stabilim o linie netă de demar-

⁹ Vezi, în acest sens, observațiile noastre, pe baza materialului din DLRM, în *Note sl.-rom.*, p. 464—466.

¹⁰ *Id.*, *ib.*, p. 463.

¹¹ Cf. Mihăilă, *Împr.*, p. 143, 72, 75, 61 și 231, 82, 65, 31, 25, 70.

¹² Vezi Petrovici, *Izoglose* 17.

¹³ Notarea „slav. (vsl.)”, sugerată de E. Petrovici și folosită în DLRM pentru cuvinte de origine veche sud-slavă (cf. Mihăilă, *Împr.* 265), are la bază același principiu și creează un precedent discuției noastre de aici.

cație între perioada veche sud-slavă și cea a începutului influenței moderne, pe de o parte, și a slavonei, pe de alta¹⁴. Identificarea limbii slave din care ne vine un împrumut sau altul este mult îngreunată de imposibilitatea de a urmări, prin atestări, istoria cuvintelor românești dincolo de secolul al XVI-lea. Aceasta ne constrânge să explicăm prin vechea bulgară și prin slavonă toate cuvintele românești împrumutate pînă în secolul al XVI-lea, care își găsesc aici corespundențe fonetice și semantice, fără a mai ține seamă că la împrumutarea și fixarea lor a putut contribui și altă limbă slavă (sîrbocroata, rusa, ucraineana). E de la sine înțeles că termenii din slavonă îi vom alătura numai împrumuturilor presupuse livrești (cel puțin la origine).

Împrumuturile din sîrbocroată din prima categorie, ne referim la cea notată mai sus sub a), sînt dificil de separat de alte împrumuturi slave din aceeași epocă și datorită faptului că criteriul fonetic ne ajută doar în puține cazuri. Adesea, ceea ce diferențiază sîrbocroata de slava veche și de bulgară (de ex., sl. com. $\varphi > \text{scr. } u, \text{ bg. } \upsilon$) o apropie de rusă și de ucraineană (unde φ a trecut, de asemenea, la u). Invers, ceea ce separă sîrbocroata de rusă (ca, de pildă, sl. com. e, y , care au trecut în sîrbocroată la e, i , iar în rusă la $'a, y$) o apropie de bulgară (unde sl. com. e, y au trecut la e, i). Înseamnă că criteriul fonetic nu este suficient pentru a stabili dacă rom. arh. *crug*, *mucenic*¹⁵, *muceniță*, *rucaviță*¹⁶ provin din scr. sau din rus. *krug*, *mučenik*, *mučenica*, *rukavica*, dacă rom. *sfeti*, *sfete* provin din scr. sau bg. *sveti* și nici criteriul semantic nu ne poate ajuta în această privință.

¹⁴ Este ilustrativ în această privință modul cum își delimitează G. Mihăilă obiectul cercetărilor în *Impr.*: „studierea vocabularului de origine sud-slavă răsăriteană pătruns în limba română, pe cale orală, în epoca celor mai vechi contacte româno-slave (aprox. sec. VI—XII), precum și, în parte, a cuvintelor cărturărești (cel puțin, la origine) pătrunse în epoca slavonismului cultural (pînă în secolul al XVI-lea)” (vezi p. 9; mai jos, discută unele dificultăți legate de „o datare și o localizare cît de cît precisă” a elementelor de origine slavă cu un fonetism neconcludent). Semnificativ este și faptul că Densusianu tratează influența sîrbocroată mai veche (presupusă de el pentru secolele al IX-lea — al XIV-lea) la un loc cu cea bulgară (cf. Dens. ILR I 232—236), iar Al. Rosetti doar amintește influența sîrbocroată, fără să-i consacre o expunere specială (cf. Rosetti ILR 431—433).

¹⁵ Avem în vedere sensul „martir”.

¹⁶ În legătură cu primele trei, vezi, mai departe, „Lista împrumuturilor” s.v. Cit despre *rucaviță*, DU 555 și Scriban 1140 îl consideră împrumutat din rusă, iar Tiktin III 1342 și CADE 1083 citează și rusa și sîrbocroata.

Rămân, astfel, foarte puține criterii fonetice sigure, avînd o vechime mai mare, ca, de pildă, scr. *u* < sl. com. *l*, scr. *é* < sl. com. *t'* (sau *k'* din cuvinte străine) și alte cîteva. Datorită acestora putem afirma că, de ex., rom. *Ciril*, *ciliric*, *Vuc*, *Vucea* sînt, grație aspectului lor fonetic, scr. *Ciril*, *ćirilski*, *Vuk*¹⁷. Dar numeroase împrumuturi slave din limba română, efectuate între veacurile al XII-lea — al XVII-lea, nu ne oferă nici un indiciu fonetic și trebuie să recurgem la alte criterii. Așa, de pildă, unele nume de dregători ca rom. *paharnic*, *logofăt*, *stolnic* și altele¹⁸ sîntem îndreptățiți să le considerăm pătrunse în perioada formării statelor românești, avînd, deci, o vechime apreciabilă. Nefiind atestate în bulgară, ci numai în sîrbocroată, e probabil că ne-au venit din aceasta din urmă¹⁹. De asemenea, fiindu-ne cunoscute legăturile dintre negustorii italieni și sîrbi cu Brașovul, putem afirma, ținînd seamă de forma corespunzătoare din cele două limbi, că rom. *bumbac* a venit în secolul al XV-lea pe această cale²⁰. E de presupus că tot pe calea relațiilor comerciale a fost împrumutat și rom. *șliboviță* (< scr. *šljivovica*).

Pentru o întregă serie de împrumuturi nu dispunem nici de astfel de date și atunci le explicăm prin sîrbocroată în virtutea faptului că numai aci găsim un etimon cu formă și sens corespunzătoare. Că multe dintre acestea nu sînt totuși de origine sîrbocroată ne dovedește examinarea unor împrumuturi ca *otie*²¹, *vîrtelniță*²², *cîrd*²³, care, deși își găsesc cel mai apropiat corespondent în sîrbocroată, sînt de origine veche sud-slavă. Referindu-se la noțiuni elementare, avînd un caracter popular și cunoscînd o întrebuintare generală în limba română, ele ne obligă să le considerăm de aceeași origine cu rom. *veac*, *stog*, *vesel*, *mîndru*, *drag*, citate mai sus, adică veche sud-slavă²⁴. Corespondentele sîrbocroate *otik*, *vrtenica*, *krđ* trebuie citate doar pentru comparare. Cf., mai jos, harta nr. 1 — *otie* și harta nr. 2 — *vîrtelniță*.

¹⁷ Vezi, mai sus, p. 41.

¹⁸ Vezi, mai sus, p. 39.

¹⁹ Vezi Rosetti ILR 311.

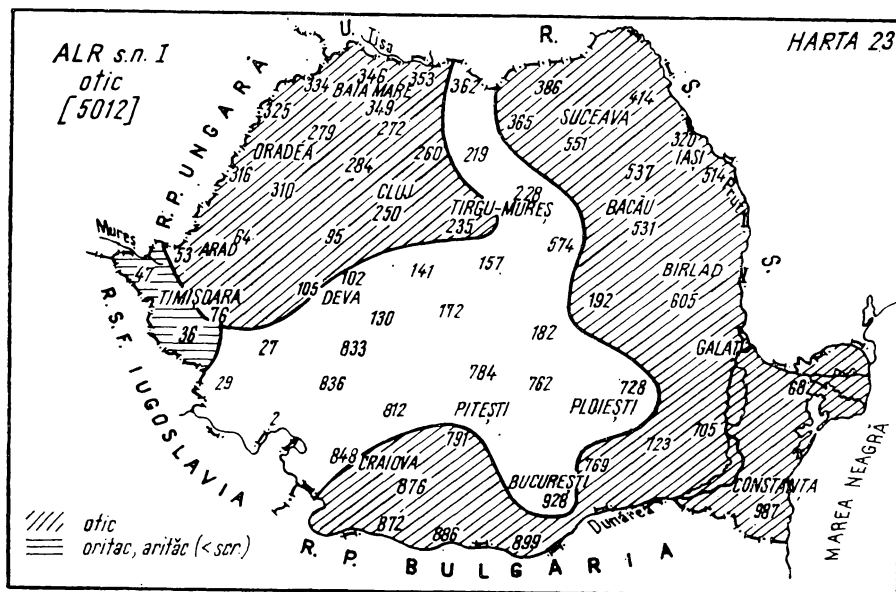
²⁰ H. Mihăescu, *L'influence byzantino-slave en roumain au XV-e siècle*, RRL, XIII, nr. 1, 1968, p. 27. Idem, *Influența grecească asupra limbii române pînă în secolul al XV-lea*, București, 1966, p. 149. La originea mai îndepărtată, cuvîntul este pers. - *pembe* „bumbac” (Turcizmi 509 s.v. *pamuk*).

²¹ Vezi Găm., *Note sl. rom.* 465.

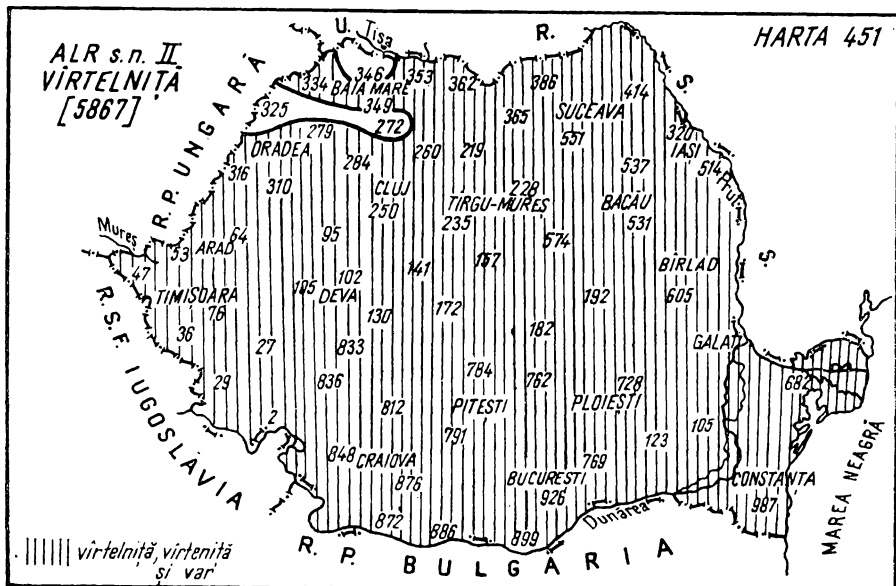
²² Vezi Găm., *Et. rom.* 565—563.

²³ Vezi Mihăilă, *Impr.* 81 (și nota 4 de pe aceeași pagină).

²⁴ Cf. Găm., *Note sl.-rom.* 465.

Harta nr. 1

Harta nr. 2

Rezultă de aici că, pînă la apariția unor studii speciale, de care, în prezent, sîntem aproape total lipsiți, trebuie să manifestăm multă prudență în a categorisi drept sîrbisme cuvinte românești cu o vechime mai mare și o răspîndire largă în limbă, dacă corespondentele lor sîrbocroate nu prezintă și trăsături fonetice specifice acestei limbi. În „Lista împrumuturilor”, noi am folosit în aceste cazuri semnul = sau o perifrază (în locul semnului <, care arată raportul de la etimon la împrumut).

Pe de altă parte, în cazul multor împrumuturi de origine slavă din română, ale căror corespondente se găsesc în mai multe limbi, fără ca aspectul fonetic să ne indice una anume, nu este exclusă și o contribuție sîrbocroată. Ne referim, de bună seamă, la acea categorie de cuvinte care au putut fi împrumutate în contextul relațiilor multilaterale, la nivelul întregii țări, între statele românești și cel sîrb.

În concluzie, putem afirma că, folosind mijloacele de care dispunem în prezent, sîntem în măsură să identificăm un însemnat număr de împrumuturi românești din sîrbocroată, efectuate datorită contactelor dintre Țările Române și statul sîrb, începînd cu cea mai veche și sfîrșind cu cea mai nouă perioadă²⁵. Ne lipsesc însă prea multe elemente pentru a putea înfățișa un tablou cît de cît complet. De aceea, în cuprinsul lucrării, aceste împrumuturi au fost înregistrate și tratate la limita minimă, strict necesară pentru a ilustra domeniul.

Cu totul altfel se prezintă problemele legate de studierea influenței sîrbocroate populare, de dată mai recentă, enunțată mai sus, sub b). Aci, diferențierea elementelor de origine sîrbocroată de alte elemente de origine slavă din limba română nu este atît de complexă.

În unele cazuri, aspectul fonetic al cuvintelor ne indică o origine sîrbocroată certă: rom. *grage*, *gragie* < scr. *grada* (derivat de la rădăcina general sud-slavă *grad-* + *-ja* și prezentînd o trăsătură strict

²⁵ Cuvintele împrumutate în ultima vreme din sîrbocroată desemnează realități politice iugoslave: rom. *vece* „consiliu” (< scr. *veće*), rom. *scupștină* „adunare” (< scr. *skupština*), rom. *autoconducere* (calc lingvistic după scr. *samoupravljanje*). Prin intermediul comerțului au intrat termeni ca rom. *opancă* „un fel de încălțăminte” < scr. *opanak*, gen. *opanka* (DLR VII₂ 232).

sîrbocroată : *dj* > *d*); rom. *pomociniță* < scr. *pomoćnica* (unde avem, de asemenea, o trăsătură specifică foneticii sîrbocroate : *t'* > *é*); rom. *tamină* < scr. *tamnina* (cu primul *-a-* provenit din Ъ) etc.²⁶. Dar criteriul fonetic nu este unicul, căci noi stabilim, cu aceeași certitudine, și că rom. *gost* „oaspete”, *zvon* „clopot”, *zvonî* „a trage clopotul”, care au corespondente în mai toate limbile slave²⁷, sînt de origine sîrbocroată (< scr. *gost*, *zvon*, *zvoniti*). Pentru aceasta ne e suficient să știm că și întrebuițarea ultimelor trei cuvinte, la fel cu a primelor trei citate, este limitată la Banat. Răspîndirea unor cuvinte de origine slavă pe o arie limitată la Banat și regiunile învecinate, în condițiile în care știm că, în aceste părți, românii au conviețuit cu sîrbii circa cinci secole²⁸, constituie un indiciu aproape sigur că ne-au venit din sîrbocroată. Am formulat o oarecare rezervă în legătură cu caracterul absolut al criteriului geografic, ținînd seamă de următoarele două împrejurări :

1. Deși elementele vechi sud-slave din limba română sînt răspîndite pe majoritatea teritoriului dacoromân sau în zonele lui centrale²⁹, nu este cu desăvîrșire exclus, știut fiind conservatorismul graiurilor bănățene, ca unele împrumuturi, pe care, datorită ariei, le considerăm sîrbocroate, să fie, în fapt, vechi sud-slave³⁰.

2. În Banat, pe lângă sîrbi, mai trăiesc astăzi, într-un număr restrîns, și reprezentanții altor limbi slave : bulgari, slovaci, cehi, ucraineni. Aceștia au venit tîrziu³¹, după efectuarea majorității împrumuturilor din sîrbocroată, și, fiind puțîn numeroși și dispersați, graiurile lor au fost foarte deschise la influența română și chiar sîrbocroată³². Nu este, totuși, exclus ca, ici și colo, măcar în graiul româ-

²⁶ Vezi, mai departe, „Lista împrumuturilor” s.v. La fel pentru celelalte cuvinte românești, la care ne referim fără a indica vreo sursă.

²⁷ Cf. Miklosich EW s.v.

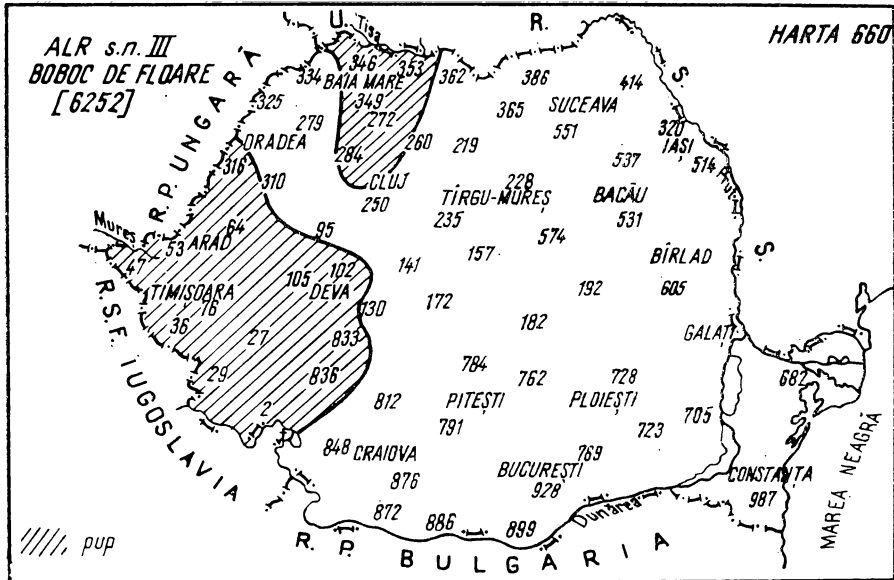
²⁸ Vezi, mai sus, p. 42—45.

²⁹ Cf. G. Mihăilă, *Impr.*, p. 19—20, 30, 47, 48, 203—204, 213—214.

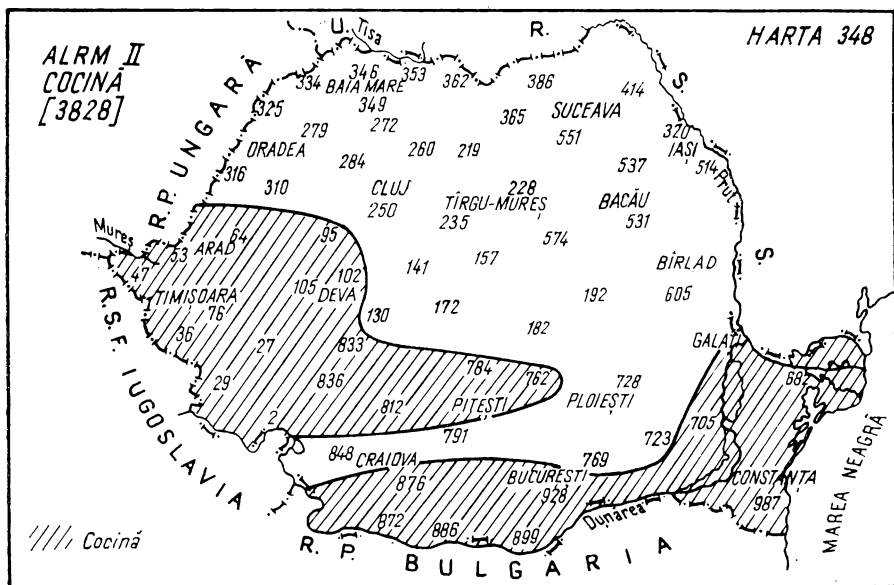
³⁰ Avem în vedere faptul că graiurile bănățene au conservat un număr de cuvinte latine, dispărute în restul teritoriului dacoromân : *a cure* „a alerga”, *a custă* „a trăi, a dura”, *pedestru* „invalid” etc. Vezi Coteanu EDR 97.

³¹ Bulgarilor s-au așezat în părțile Banatului spre sfîrșitul secolului al XVII-lea și începutul celui de al XVIII-lea (Vezi S. Stojkov, *Banatski jat gonor*, Sofia, 1967, p. 5); primii slovaci sînt semnalati în Banat în secolul al XVIII-lea (E. Vrabie, Rsl., VII, 1963, p. 81); cehii — în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea (E. Vrabie, Rsl., VII, 1963, p. 83—84). Ucrainenii formează grupul cel mai puțîn compact în Banat și s-au stabilit aci în a doua jumătate a secolului al XIX-lea și la începutul secolului al XX-lea (E. Vrabie, *ibidem*, p. 77).

³² Așa, de pildă, lexicul graiurilor bulgărești din Banat prezintă o masivă influență românească și sîrbocroată. Cf. S. Stojkov, *op. cit.*, p. 437—441, 448—453

Harta nr. 3

Harta nr. 4

nilor din localitățile învecinate, să fi pătruns câte un cuvint bulgar, slovac, ceh sau ucrainean pe care, conform criteriului geografic, să fim tentați să-l explicăm prin sîrbocroată. Numărul unor astfel de situații posibile este însă neglijabil.

Altminteri, îndeosebi bulgara și ucraineana au exercitat o importantă influență de factură populară, dar în alte zone geografice: ucraineana în nordul și estul țării (pentru Maramureș trebuie avută în vedere și slovacă, iar pentru Moldova și rusa), bulgara în sudul țării³³. Uneori aceste influențe sînt paralele cu cea sîrbocroată. Separarea o putem face servindu-ne tot de criteriul geografic. Ilustrăm cu harta nr. 3 — *pup*, influența simultană sîrbocroată și ucraineană³⁴ și, cu harta nr. 4 — *cocină*, influența simultană sîrbocroată și bulgară³⁵.

E mai dificil de separat influența sîrbocroată de cea bulgară pe teritoriul Olteniei. O seamă de împrumuturi, cunoscute și în Banat, ca, de pildă, rom. *gorneac* (*gorneag*) și rom. *comină*, au corespondente în ambele limbi. Judecînd după faptul că multe alte cuvinte românești, cu răspîndire similară, ca *opreg*, *otcos*, *plast*, *slăvină*, *snagă*, pot fi explicate (satisfăcător) numai prin sîrbocroată, ne putem pune întrebarea dacă nu cumva trebuie să renunțăm la etimonul bulgar? În fond este de așteptat că împrumuturile din bulgară să se întindă pe o zonă mult mai largă spre est, corespunzătoare vecinătății limbii române cu teritoriul lingvistic bulgar³⁶. Cum însă nimic nu exclude posibilitatea unor împrumuturi cu caracter local, nu sîntem în măsură să infirmăm, în cazul împrumuturilor puse în discuție, și o contribuție bulgară. În consecință, în astfel de situații am citat și etimonul bulgar.

Cele mai complexe probleme, adesea de nerezolvat, apar în delimitarea influenței sîrbocroate de alte influențe neslave, turcă, dar mai cu seamă, maghiară și germană.

Influența turcă a fost negată pentru Banat de L. Șăineanu³⁷. Argumentele sale de ordin fonetic și semantic, aduse pentru

³³ Vezi Mihăilă, *Geogr. impr. sl.*, p. 27.

³⁴ Cf., în legătură cu aceasta, și ariile rom. *golumb* (< scr. *golub*) și *hulub* (< ucr. *hulub*) la Petrovici, *Izoglose*.

³⁵ Vezi hărțile și la Petrovici, *Izoglose* și Mihăilă, *Geogr. impr. sl.*

³⁶ Cf. Mihăilă, *Geogr. impr. sl.*, p. 27.

³⁷ ȘIO 80—84.

a demonstra pătrunderea „turcismelor” din Banat prin „mijlocirea” limbii sîrbocroate și, parțial, a celei maghiare au convins. Teza sa a fost îmbrățișată de mai toți lingviștii români ³⁸ și ridicată la rang de principiu în contribuțiile etimologice și principalele lucrări lexicografice ³⁹.

Astăzi, în sprijinul provenienței sîrbocroate a „turcismelor” din Banat și regiunile învecinate dispunem de următoarele argumente :

1. argumente fonetice : *băbăluc*, *spăiluc*, *ortacluc* arată un fonetism sîrbocroat. În locul tc. *-ik*, avem, în Banat, *-uc*, identic cu scr. *-uk*, în timp ce în restul teritoriului românesc avem *-ic* (cf. *babalic*).

2. argumente de accent : rom. *căfă*, *căfână*, cu accent paroxiton, se explică prin sîrbocroată (scr. *kafa*, *kafana*), unde accentul oxiton nu e posibil. Împrumuturile românești corespunzătoare din turcă au accent oxiton : *cafeá*, *cafenea*.

3. argumente din domeniul adaptării morfologice : rom. *băn. avlie*, *burghie*, *răchie*, *spahie* au trecut în categoria femininelor, ca și în sîrbocroată (cf. scr. *avlija*, *burgija*, *rakija*, *spahija* < tc. *avli*, *burgu*, *raki*, *sipahi*). Împrumuturile românești corespunzătoare din turcă sînt de genul neutru (*burghiu*, *rachiu*) sau masculin (*spahiu*).

4. argumente semantice : rom. *băn. divăni* „a sta la taifas” are un sens specific sîrbocroat ⁴⁰.

5. argumente de ordin geografic : Toate aceste „turcisme” cu fonetism sîrbocroat se întrebuințează într-o arie compactă, limitată la Banat și regiunile învecinate ⁴¹.

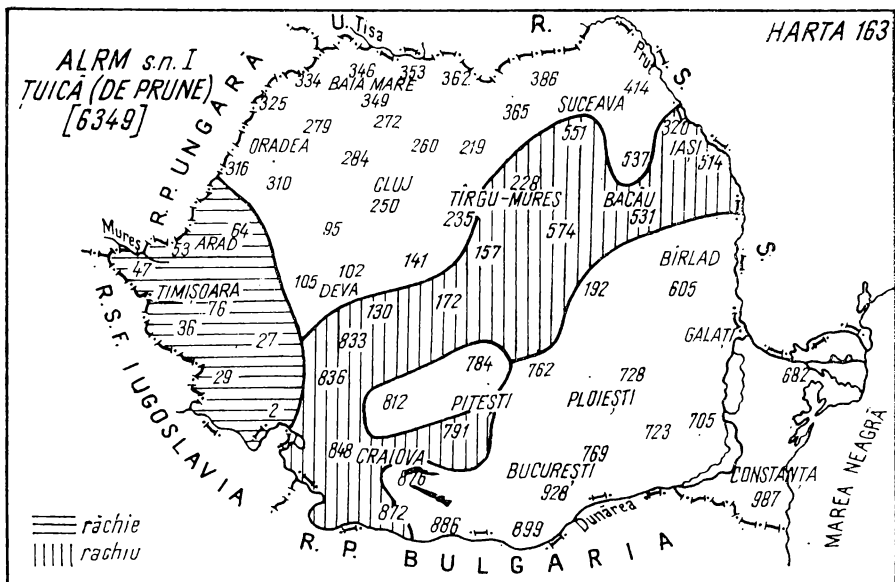
6. În timp ce „turcisme” cu trăsături sîrbocroate se numără cu zecile, în Banat nu a putut fi identificat nici măcar un singur împrumut cu trăsături specifice limbii turce sau vreun „turcism” care să nu poată fi explicat prin sîrbocroată. Cercetările întreprinse în ultimul timp au putut să demonstreze doar corespondențe între „turcismele” din Banat și dialectele turcești din vestul Peninsulei

³⁸ Cf. E. Petrovici, *O seamă de sîrbisme din Banat*, DR, 1929—1930, VI, p. 366—369; Coteanu EDR 97; Mării III.

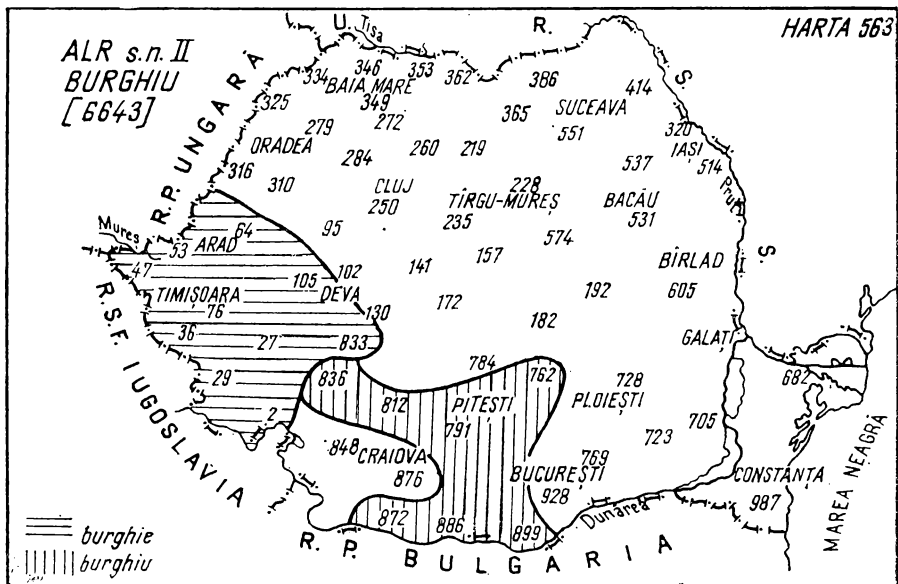
³⁹ Se cuvine citat, în primul rînd, DLR (DA).

⁴⁰ Vezi Mării II 337.

⁴¹ Vezi harta nr. 5 — *răchie* și harta nr. 6 — *burghie*.

Harta nr. 5

Harta nr. 6

Balcanice, fără să dovedească imposibilitatea pătrunderii lor în română din sîrbocroată⁴².

Disponem, deci, de argumentele lingvistice necesare pentru a respinge o influență turcă în Banat⁴³, chiar în cazul acelor împrumuturi, a căror explicare, pe criterii fonetice și semantice, este posibilă, pe lângă sîrbocroată, și prin turcă (*barabar*, *socac* etc.). Și aceasta în condițiile în care știm că turcii au fost prezenți în regiune aproape două secole.

Firește, două secole constituie o perioadă mult prea lungă pentru a putea admite, pe baze logice, că nici unul din „turcismele” de azi ale graiurilor bănățene nu ar fi pătruns de la turci. Mai de grabă ar putea fi vorba de o readaptare a împrumuturilor din turcă, datorită puternicei influențe sîrbocroate, paralel cu efectuarea de noi împrumuturi din această ultimă limbă. Dar, după cum am văzut, dovezile materiale în acest sens lipsesc⁴⁴. Și, chiar admitînd că le-am avea, am putea oare stabili, pentru fiecare cuvînt în parte, dacă e un împrumut din turcă, readaptat sub influență sîrbocroată sau un împrumut din sîrbocroată, efectuat după încetarea presupusei influențe turcești?

În consecință, pentru „turcismele” din Banat și din regiunile învecinate am apelat la corespondentele din limba sîrbocroată, cărora nu am omis să le indicăm și etimonul turec.

Atestarea unor turcisme în Banat și într-o altă regiune mai îndepărtată (cazul împrumuturilor de tipul rom. *casap*, folosit în Banat și în Moldova⁴⁵) constituie un indiciu asupra originii deosebite. În cazul în speță, am indicat etimon sîrbocroat pentru aria din Banat și etimon turec pentru cea din Moldova.

Împrumuturile ca *bunar* și *peșchir*⁴⁶, care nu prezintă trăsături specifice sîrbocroate, dar sînt folosite numai în Banat și în regiunile învecinate din Oltenia, pot fi considerate de origine exclusiv

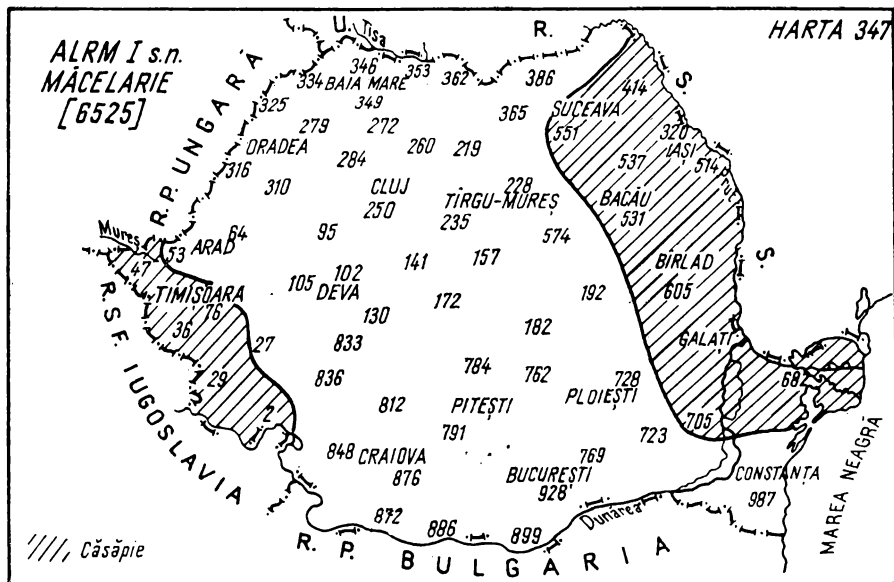
⁴² Vezi I. Matei, *Notes sur les „turcismes” du dialecte roumain de Banat. Un problème de méthode*, RESEE, V, nr. 3—4, 1967, p. 567—571.

⁴³ Dintre lingviștii români, doar I. Popovici nu a acceptat teza lui L. Șăineanu. Însă nu a putut aduce argumente de natură să o infirme. Cf. I. Popovici, *Studiile d-lui Șăineanu despre influențele orientale asupra limbii române*, „Transilvania”, 1904, nr. 1, p. 18—22.

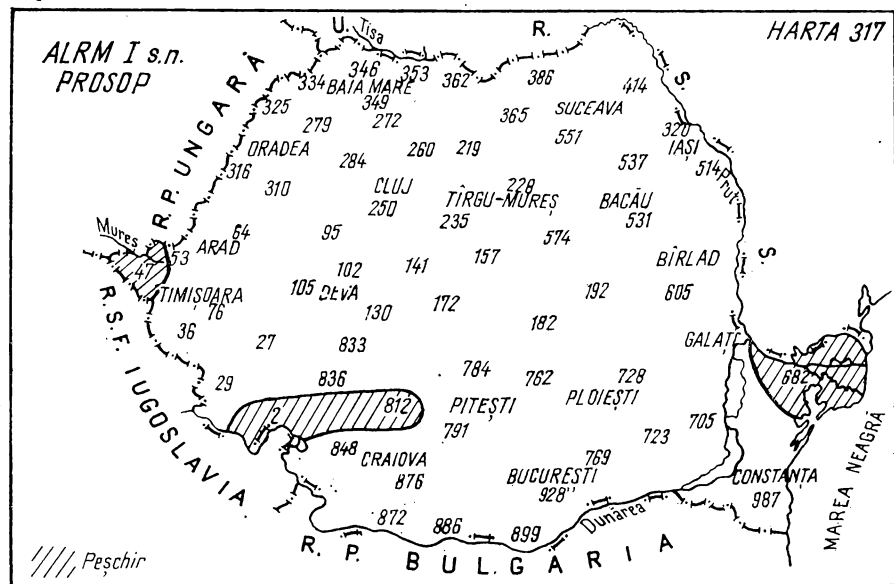
⁴⁴ Din păcate, nici cele citeva „turcisme” înregistrate în Anon. Car. (*bulă*, *hală*, *këdar*, *korbacs*, *mêtrak*, *zenat*) nu ne permit să tragem nici o concluzie pozitivă.

⁴⁵ Vezi harta nr. 7.

⁴⁶ Vezi harta nr. 8.

Harta nr. 7

Harta nr. 8

sîrbocroată. Pentru cele folosite, pe lângă Banat, și în sudul Ardealului, originea sîrbocroată e în afara oricărei îndoieli, cu condiția să nu se găsească cu formă asemănătoare în maghiară.

Influența sîrbocroată în sud-vestul țării poate fi confundată adesea cu cea maghiară. La prima vedere, s-ar părea că o astfel de problemă nu se pune, căci maghiara și sîrbocroata fac parte din familia de limbi neînrudite. Dar lucrurile nu se prezintă astfel. Aflîndu-se în contact o lungă perioadă, sîrbocroata și maghiara s-au influențat reciproc, în domeniul vocabularului am putea spune chiar masiv. Fondul de cuvinte comune, realizat pe această cale, a fost sporit apoi de influența unei terțe limbi (ne gîndim, în special, la turcă și germană), cu care sîrbocroata și maghiara au venit în contact. La rîndul lor, după cum se știe, sîrbocroata și maghiara au dat limbii române o seamă de elemente de vocabular. În cazul împrumuturilor românești, din sud-vestul țării, care își găsesc corespondent și în maghiară și în sîrbocroată, cel mai adesea nu ne putem pronunța cu certitudine asupra limbii de origine și sîntem obligați să le cităm pe amîndouă : rom. *fioc* „sertar” < mg. *fióc*, scr. *fioka* ; rom. *loptă* „minge” < scr. *lopta*, mg. *labda*, *lapta*, *lopta* etc.⁴⁷.

Împrumuturile care pot fi identificate ca provenind din sîrbocroată ne oferă aspecte foarte variate :

1. rom. *acov*, *alov*, *pasoș* au fost împrumutate din scr. *akov*, *alov*, *pasoš*, care, la origine, sînt mg. *akó*, *háló*, *paszus*. Paralel au fost împrumutați și termenii din maghiară cu forma *acău*, *halău*, *pășuș*⁴⁸.

2. rom. *astal* „masă”, atestat numai în sud-estul Banatului, e împrumutat din scr. *astal*. Acesta din urmă provine din mg. *asztal*, care e un împrumut mai vechi din scr. *stol*. În părțile din nord a fost împrumutat în română din maghiară derivatul *asztalos*, sub forma *astăluș*⁴⁹.

3. rom. *burnut*, *bornut* sînt la origine, primul, scr. *burmut*, cel de-al doilea, mg. *bornot*. Termenul maghiar a fost împrumutat din sîrbocroată, iar cel sîrbocroat din turcă (< tc. *buruntu*).

⁴⁷ Var. rom. *loabdă*, *lobdă*, *lapță*, *loaptă* sînt numai de origine maghiară. Cf. Tamás EW 509.

⁴⁸ Cf. Tamás EW 53, 399, 601.

⁴⁹ Vezi Tamás EW 83.

4. germ. *Packel* a fost împrumutat în maghiară, cu forma *paki*, și în sîrbocroată, cu forma *paklo*. E de presupus că rom. *pacă* este, în Banat, un împrumut din sîrbocroată, iar în Transilvania, din maghiară.

O dată stabilită, pe baza criteriilor fonetice, proveniența sîrbocroată a unui cuvînt românesc, avem posibilitatea să stabilim, prin deducție, contribuția sîrbocroată și la efectuarea sau răspîndirea altor împrumuturi, al căror fonetism nu ne spune nimic. Astfel, rom. băn. *cociaș* „vizitiu” e, la origine, scr. *kočijaš*, iar rom. *cociș* e mg. *kocsis*. În cazul rom. *cocie* „trăsură”, ne lipsesc indiciile fonetice pentru a putea stabili dacă cuvîntul ne vine din mg. *kocsi* sau scr. *kočije*. Putem însă deduce că acolo unde întîlnim rom. *cociaș*, împrumutat din sîrbocroată, tot din sîrbocroată va fi împrumutat și rom. *cocie*.

Cunoașterea etimologiei cuvintelor în maghiară și sîrbocroată poate constitui uneori un criteriu pentru stabilirea etimologiei cuvîntului românesc. Astfel, rom. băn. *paprică* „ardei” trebuie explicat prin scr. *paprika*, și nu prin mg. *paprika*, deoarece corespondentul maghiar e el însuși un împrumut din sîrbocroată și, după cum am văzut, contactele dintre români și sîrbi au fost mai strînse și mai îndelungate în Banat decît cele dintre maghiari și români. În schimb, în Transilvania, rom. *paprică* trebuie să fie un împrumut din maghiară⁵⁰.

Criteriul geografic, singur, poate fi luat în considerație la diferențierea influenței sîrbocroate de cea maghiară, în sensul că dacă un împrumut românesc, cu întrebuințare limitată la Banat, poate fi explicat, fonetic și semantic, atît prin sîrbocroată cît și prin maghiară, el este, mai degrabă, sîrbocroat, căci împrumuturile din maghiară ar trebui să fie cunoscute și în Transilvania. Dar, în condițiile în care știm că există în Banat împrumuturi ce nu pot fi explicate decît prin maghiară, absolutizarea criteriului geografic este riscantă⁵¹. Nu putem, deci, conchide că, indiferent de faptul dacă au corespondent în cele două limbi sau numai în cea la care ne referim, sînt numai de origine sîrbocroată împrumuturile românești cu circulația limitată la Banat și numai de origine maghiară cele care, pe lângă Banat, sînt cunoscute și în Transilvania centrală sau de vest și nord. În cazul acestora din urmă, cercetătorul influenței

⁵⁰ Cf. Tamás EW 590.

⁵¹ Așa procedează I. Mării; vezi Mării II 342–343.

maghiare asupra limbii române L. Tamás (cf. Tamás EW) indică și etimonul sîrbocroat, iar în cazul primelor și pe cel maghiar. După părerea noastră, procedează just.

Diferențierea influenței sîrbocroate de cea germană ridică probleme similare. Aparent, acestea sînt mai simple, căci fondul de cuvinte comun sîrbocroatei și germanei se datorește, în mare, numai influenței limbii germane asupra sîrbocroatei. În realitate putem să ne pronunțăm cu certitudine numai arareori. Așa, de pildă, rom. băn. *făli* „a lipsi” vine din scr. *faliti* (< germ. *fehlen*, it. *fallire*). Împrumutul din germană ar trebui să sune în românește **a fălui*, ca rom. băn. *a fărui* < germ. *farben*, rom. băn. *ștricui* < germ. *stricken*, adică să prezinte suf. *-ui*. La rîndul lor, ultimele două cuvinte citate nu pot proveni din sîrbocroată, întrucît scr. *farbati*, *štrikati* (cu formele de prezent *farbam*, *štrikam*) < germ. *farben*, *stricken* ar fi dat în română *fărbăi, *ștricăi (căci verbele românești împrumutate din sîrbocroată au la bază tema prezentului, căreia i se adaugă suf. *-i*). Rom. băn. *picslă* „penar” < scr. *piksla* (< germ. *Büchse*), deoarece corespondentul german nu poate explica pe *-l-* din română (iar dacă pornim de la germ. *Büchsel*, cum ne sugerează oral acad. Al. Graur, e dificil de explicat genul corespondentului românesc).

De multe ori cînd avem un indiciu, care ne aduce în prim plan corespondentul sîrbocroat, etimologia sîrbocroată nu e sigură din cauză că termenul românesc în discuție poate fi, la fel de bine, explicat și prin maghiară. Astfel rom. băn. *șuster* nu e germ. *Schuster*, căci pe acesta îl găsim în var. băn. *șustăr*, care reproduce pronunțarea germană; dar nu e nici numai scr. *šuster* (< germ.), deoarece există și mag. *susztér*⁵². Rom. băn. *cuglă* „bilă”, din cauza genului, nu e germ. *Kugel*, ci scr. *kugla* (< germ.); însă rom. *cugle* „Kugelspiel; quilles” poate fi explicat și prin mg. *kugli* „id.”⁵³.

Pentru alte împrumuturi proprii graiurilor bănățene, ca, de exemplu, rom. *paur(e)*, *paur* „șăran, agricultor” sîntem nevoiți să indicăm o etimologie dublă: scr. *paor*, *paur* (< germ.) și germ. *Bauer* (în pronunțarea nemților de la noi — „paur”).

⁵² Tamás EW 755.

⁵³ Tamás EW 283.

Cele câteva aspecte discutate mai sus ne arată, pe lângă complexitatea raporturilor lingvistice sîrbocroato-maghiaro-germano-române, că nu trebuie să ne grăbim în a stabili etimologie maghiară sau germană unor împrumuturi românești din sud-vestul țării, care își găsesc bune corespondente în aceste limbi, înainte de a verifica posibilitatea explicării lor prin sîrbocroată. Recurgerea în primul rînd la sîrbocroată se motivează prin amploarea pe care o cunoaște influența acestei limbi în Banat și în regiunile învecinate, comparativ cu influența maghiară și germană. În plus, în această parte a țării, împrumuturile din maghiară și germană se referă, cel mai adesea, la domeniul tehnic-administrativ, în timp ce influența sîrbocroată cuprinde mai toate sferile semantice, inclusiv cele două domenii citate.

Pentru o seamă de împrumuturi cu circulație în vestul țării (*carfiol* „conopidă”, *chel* „varză creță”, *călărabă* și var. „gulie” etc.), e de presupus o etimologie cel puțin triplă. Corespondentele din ultima limbă trebuie citate numai pentru atestările din sud-vestul țării.

2. SURSELE DE MATERIAL

În cercetarea elementelor de origine sîrbocroată ne-am servit de două feluri de izvoare :

a) Lucrări cu caracter etimologic : dicționarele limbii române și celelalte lucrări amintite în cap. II, pct. 3. Din acestea am extras toate cuvintele care au primit etimon sîrbocroat, toate cele pentru care sîrbocroata a fost indicată ca limbă de origine, precum și pe cele neexplicate prin sîrbocroată, dar susceptibile de a proveni din această limbă.

b) Materiale dialectale : texte și glosare dialectale referitoare la graiuri din sud-vestul țării (vezi „Bibliografia”, p. 19—32) și volumele ALR (ALR I, II, ALRM I, II, NALR) apărute pînă în prezent. Acestea nu oferă soluțiile etimologice, însă înregistrează o cantitate însemnată de material necunoscut lucrărilor amintite sub a). De asemenea, aduc precizări și completări importante în legătură cu forma, sensul și răspîndirea cuvintelor înregistrate în dicționare și în lucrările cu caracter etimologic.

Poziția noastră a fost aceeași față de ambele feluri de izvoare, în sensul că și pe unele și pe altele le-am tratat ca simple surse

de material lexical românesc. Etimologiile sîrbocroate date în primele au fost acceptate numai după o examinare atentă: coroborarea cu datele din cel de-al doilea fel de izvoare, verificarea dacă nu pot proveni și din altă limbă cu care româna a fost în contact, (re)stabilirea etimonului sîrbocroat cu formă și sens corespunzător. În urma acestei examinări, au fost lăsate de o parte cam jumătate din cuvintele românești, care, cu diverse ocazii, au primit (și) etimon sîrbocroat. Ar fi fost, desigur, interesant de arătat care sînt aceste cuvinte și din ce motive nu au fost incluse în „Lista împrumuturilor”. Aceasta însă nu a fost posibil, întrucît ar fi dus la dublarea volumului lucrării. În mare, cuvintele neintroduse în „Listă” prezintă una din următoarele trei situații:

A) Cercetările efectuate ulterior indicării etimonului sîrbocroat sau reexaminarea originii lor efectuată de noi arată că ele provin din altă limbă (rom. *ceaptă* < mg. *ciapca*, *csapsa*, rom. *merță* < mg. *merce*, rom. *ometiță* < ucr. *obmetica*, rom. *stivă* < ucr. *stativa* etc.)⁵⁴.

B) Originea sîrbocroată nu e certă (acestea formează categoria cea mai numeroasă: *a se bălăcări*, *brudină*, *cegă*, *cin*, *ciup*, *cîrcel*, *cloțan*, *colniță*, *cosraș*, *plutniță*, *podină*, *pofil*, *povodnic*, *sca*, *sporiș*, *slădun*, *știm*, *temnic*, *zben* și altele)⁵⁵.

C) Originea sîrbocroată este certă, însă etimourile corespunzătoare nu au fost atestate în sîrbocroată (rom. băn. *nireadbă*⁵⁶, *obrame*, *obranic*⁵⁷ și altele).

De asemenea, în „Lista împrumuturilor” au fost cuprinse numai selectiv, doar pentru a ilustra domeniul, cuvintele cu etimologie dublă sau triplă.

Dintre materialele notate sub b) cea mai valoroasă sursă o constituie ALR. Notarea precisă a aspectului fonetic al cuvintelor, posibilitatea cercetătorului de a urmări repartitia lor teritorială, precum și posibilitatea de a raporta împrumuturile românești la două graiuri sîrbești din Banat (cel din Gad, pct. 37 și cel din Carașova, pct. 25) fac din ALR un instrument de lucru de neînlocuit pentru

⁵⁴ Toate aceste cuvinte au fost explicate de DLRM prin sîrbocroată. Pentru originea lor din altă limbă, cf. Găm., *Note sl.-rom.* 468; DLR VI s.v. *merță*; Găm., *Et. rom.* 565—566; DLR VII₂ s.v. *ometiță*; G. Mihăilă SCL, IX, nr. 2, 1958, p. 227.

⁵⁵ Cf. Găm., *Note sl.-rom.* 466—467. Cuvintele citate au primit etimologie sîrbocroată în DLRM.

⁵⁶ Etimonul sîrbocroat e reconstituit de RJA și argumentat de G. Mihăilă SCL, XX, nr. 2, 1969, p. 213—214.

⁵⁷ Cf. DLR VII₂ s.v.

cercetătorul influenței sîrbocroate asupra limbii române, mai cu seamă atunci cînd se urmăresc împrumuturile orale, efectuate în sud-vestul țării. De aceea, ALR și constituie sursa de bază a cercetării noastre.

Sub aspectul semanticii cuvintelor, ALR este însă deficitar, întrucît cuvintele apar cu un singur sens, acela pentru care a fost pusă întrebarea. Aceasta are repercusiuni și asupra repartizării geografice a termenilor înregistrați, unul și același termen putînd apărea cu diferite arii, mai restrînse sau mai extinse, în raport de sensul urmărit. În plus, rețeaua punctelor anchetate este mult prea rară pentru a se putea urmări, sub toate aspectele, circulația, forma și sensul cuvintelor împrumutate. Constituie altă dificultate faptul că termenii sînt înregistrați izolați și numai accidental în context.

Textele și glosarele dialectale suplinesc, într-o oarecare măsură, lacuna aceasta. Ele nu oferă însă garanția că un cuvînt sau altul se folosește numai în localitatea din care a fost notat textul sau a fost alcătuit glosarul respectiv. De aceea, indicațiile privitoare la geografia cuvintelor noi le-am formulat mai larg : Banat, Oltenia de vest, sudul Transilvaniei etc.

Dar, de multe ori, nu putem fi siguri nici că cuvîntul în discuție este folosit numai în această parte a țării. Faptul că nu este înregistrat în dicționarele limbii române constituie un argument numai cu valoare relativă, în sensul că putem fi siguri doar că el nu cunoaște o circulație largă în limba română. Dar nimic nu ne dovedește că, în același timp, nu poate fi folosit, cu o circulație restrînsă, și în altă parte a țării (Maramureș, Bucovina, Dobrogea etc.), unde, evident, nu mai poate fi de origine sîrbocroată.

Adesea unii termeni au fost împrumutați, cu aceeași formă și cu același înțeles, pe cale culturală și pe cale populară. În această situație se află, de pildă, rom. *mîrșav* „slab”, care cunoaște numeroase atestări în textele noastre vechi (unde e, probabil, un împrumut de origine cultă) și, paralel, se folosește ca termen popular numai în sud-vestul țării. Explicarea etimologiei lui în acest din urmă caz nu poate ocoli etimonul sîrbocroat.

De aceea, pentru a evita neînțelegerea, precizăm că etimologia sîrbocroată, indicată pentru cuvintele din „Lista împrumuturilor”, este valabilă numai pentru atestările din aria la care ne referim. Adăugăm, cu acest prilej, că ea este valabilă și numai pentru sensurile citate.

Revenind la textele și glosarele dialectale, precizăm că multe dintre ele se datorează unor amatori. Din această cauză, notarea cuvintelor este adesea defectuoasă, iar în cazul glosarelor chiar și indicarea categoriilor gramaticale și a sensurilor. În notele de la subsolul cap. III ne-am referit frecvent la acest aspect.

Dar chiar și atunci când se datorează unor specialiști, textele și glosarele dialectale sînt redade folosindu-se mai multe sisteme de notare⁵⁸. Și un aspect și altul ridică probleme dificile pentru cercetător.

Privitor la transcrierea cuvintelor, sînt de făcut următoarele precizări :

a) Cuvintele din textele și din lucrările care nu folosesc o notare fonetică au fost redade de noi cu ortografia din original.

b) Cuvintele din ALR, din textele și din glosarele dialectale, care folosesc un sistem de notare fonetică, au fost redade, fără a le literariza, într-o transcriere simplificată, care uzează numai de literele alfabetului român. E de la sine înțeles că, procedînd astfel, nu am avut posibilitatea de a reda gradul de înmuiere ale consoanelor⁵⁹, timbrul și deschiderea vocalelor⁶⁰. Am reușit însă să asigurăm o anumită unitate materialului lexical discutat, e drept în dauna preciziei fonetice. Acest neajuns este, în parte, înlăturat de indicarea cu regularitate a sursei, unde cei interesați pot afla foneticul exact.

Sensul cuvintelor a fost citat conform atestărilor, chiar atunci când nu este suficient de clar definit. În aceste cazuri din urmă, am notat „(sic!)” sau am pus semnul „?”.

Pentru cuvintele cu circulație mai largă în limba română, sensul nu a fost ilustrat cu exemple, dat fiind că acestea pot fi găsite în orice dicționar, în primul rînd în cele citate, și nu am socotit necesar să mai încărcăm lucrarea. Sînt și cazuri când ilustrările cu exemple, deși necesare, nu au putut fi făcute, deoarece acestea lipsesc în ALR sau glosarele din care au fost extrase cuvintele.

Ar fi fost normal ca raportarea împrumuturilor românești din sîrbocroată, efectuate în sud-vestul țării, să fie făcută la termenii din graiurile sîrbocroate din Banat. Puținele noastre cunoștințe

⁵⁸ Despre sistemele de notare, folosite în lingvistica românească, vezi Coteanu EDR 28—35.

⁵⁹ Astfel, *ć, ĉ, đ, ĝ, ś, š, ž, ž* au fost redade prin *ci (ce), gi (ge), ș*, respectiv, *j*.

⁶⁰ *ɑ, ȃ, ȓ, ȑ, ȓ*, au fost redade prin *a; e, e, ȓ, e* au fost redade prin *e* etc.

asupra lexicului acestor graiuri nu ne-au permis decît arar acest lucru ⁶¹, așa că am recurs la dicționarele sîrbocroate. De altfel, o serie de graiuri sîrbocroate, din care romîna a efectuat împrumuturi în vechime, cum sînt cele din Banatul răsăritean, au dispărut de mult. De asemenea, lipsesc informațiile mai bogate asupra lexicului graiurilor maghiare și germane din Banat, informații care ne-ar fi ajutat la o delimitare mai precisă a influenței sîrbocroate de cele maghiară și germană.

În condițiile acestea am fost constrînși la multă circumspecție, preferînd să ometem din „Lista împrumuturilor” cuvinte de probabilă origine sîrbocroată, decît să o încărcăm cu material lexical îndoielnic. În ce măsură am reușit acest lucru o vor arăta cercetările ulterioare.

⁶¹ În limita posibilităților oferite de răspunsurile notate în ALR II, în pct. 25 și 37.

III. LISTA ÎMPRUMUTURILOR, CALCURILOR ȘI DERIVATELOR

În capitolul precedent am dat o seamă de lămuriri privitoare la modul în care am stabilit această listă. Adăugăm aici următoarele :

a) Materialul înregistrat în acest capitol provine numai din graiurile dacoromâne vorbite pe teritoriul Republicii Socialiste România.

b) În alcătuirea acestei liste ne-am condus după principiul etimologiei directe, care ne arată că împrumutul își are originea în limba din care a fost luat nemijlocit¹.

c) Din cauza numărului limitat de izvoare², lista împrumuturilor din sîrbocroată alcătuită de noi nu este completă. După aprecierea noastră, ea oglindește influența limbii sîrbocroate asupra limbii române doar în proporție de circa patru cincimi³.

d) În „Lista împrumuturilor” nu am inclus toponimele, hidronimele, oronimele, numele de persoană, supranumele și zoonimele de origine sîrbocroată, întrucît cercetarea acestora ridică alte probleme.

e) Cuvintele sînt date în ordine alfabetică.

¹ Cf. I. Pătruț CL, X, 1965, p. 237 și Al. Graur CL, XIII, nr. 2, 1968, p. 305—308.

² Materialul l-am extras numai din izvoare tipărite. Nu am utilizat deci fișierul DLR, glosarele și textele manuscrise de la BAR, institutele de lingvistică etc.

³ Am ajuns la această concluzie după apariția DLR VII₂. Sîrbismele stabilite anterior de noi la litera O (în număr de 30) reprezintă, procentual, 83 % din sîrbismele cuprinse în acest volum (care sînt în număr de 36). Cuvintele românești *obrame, obranic, oblăcei* au fost cunoscute și de noi, însă nu au fost incluse în listă din cauză că primele două nu dispun de etimoane atestate în sîrbocroată, iar ultimul e un derivat românesc, cu suf. dim. *-el*, de la un împrumut neatestat în română. Dacă neglijăm aceste cuvinte, proporția în care lucrarea noastră reflectă influența sîrbocroată asupra limbii române depășește 90 %.

f) Drept formă de bază a fost înregistrată varianta cea mai apropiată, formal și semantic, de etimonul sîrbocroat propus.

g) Structura unui articol este următoarea: cuvîntul împrumutat, indicarea părții de vorbire și a categoriei gramaticale, sensul, aria, etimonul sîrbocroat, sensul etimonului, originea lui (în cazul cînd provine dintr-o limbă cu care și româna a fost în contact), variante ale împrumuturilor românești, derivate ale lor. Acolo unde este cazul, se mai dau lămuriri privind pronunțarea și se fac ilustrații ale sensurilor. Observațiile de orice natură se fac, de regulă, în notele de la subsolul paginilor. Indicarea unei singure surse după mai multe secțiuni înseamnă că ea cuprinde toate datele expuse anterior.

h) Variantele și derivatele sînt înregistrate și separat, acolo unde le e locul după ordinea alfabetică, trimițîndu-se la forma de bază.

i) Includerea derivatelor în această listă se motivează prin aceea că, în foarte multe cazuri, nu putem stabili cu precizie dacă ne aflăm în fața unui împrumut din sîrbocroată sau a unui derivat, format pe teren românesc, de la un împrumut din sîrbocroată. În plus, numărul și răspîndirea derivatelor pe teren românesc ilustrează mai bine poziția pe care o ocupă în limba română împrumutul din sîrbocroată.

j) Cuvintele din limbile slave care folosesc alfabet chirilic au fost transliterate în alfabetul latin, conform normelor de uz internațional. La fel s-a procedat cu numele autorilor și al operelor.

k) Situația cuvintelor cuprinse în listă a fost indicată, în mod suplimentar, prin litere cu caractere diferite la cuvîntul din titlul fiecărui articol:

caractere aldine = împrumuturi certe din sîrbocroată (sau împrumuturi care își găsesc corespondent unic în sîrbocroată, dar pot fi vechi sud-slave sau slavone) și variante ale lor;

litere drepte rărite = calcuri lingvistice;

litere cursive = cuvinte despre care nu se poate preciza dacă constituie împrumuturi din sîrbocroată sau sînt derivate pe teren românesc de la împrumuturi din sîrbocroată.

Cuvintele nesublinate sînt derivate românești de la împrumuturi din sîrbocroată.

Urmează „Lista împrumuturilor, derivatelor și calcurilor”:

A

a conj. „iar (ALRT, p. 4, pct. 2 : «Florile le alinăm la vratniță, a buiedzîli le dăm la oi. ») < scr. *a* (ALRT 318) „idem” (RSA I 1—3).

abáie s. f. „pătură pentru cai (se așterne peste șa)” (înregistrat de Tiktin I 2, cu o atestare din secolul al XVI-lea) < scr. *abaja* Tiktin „idem” (RSA I 6) < tc. *abaî* (Turcizmi 65). Termenul trebuie să fi fost adus de mercenarii sîrbi aflați în slujba domnitorilor români. Împrumutul din turcă are forma *abai* și e de genul neutru. Cf. Tiktin, I (supliment), p. 495.

abarabár adv. vezi **bărăbár**
acopâi vt. vezi **copâi**

acóv s. n. „măsură de capacitate (DA I 23) variabilă” (cf. Ciușanu 153, Gregorian 80), „butoi de mărime mijlocie, mai mare decît balerca” (Scriban 66) (folosit în Banat și Oltenia subcarpatică) < scr. *akov* (Tiktin I 475 s.v. *acău*, DA I 23, CADE 22) < magh. *akó* (RSA I 55)⁴.

În împrejurimile orașului Drobeta—Turnu Severin a fost atestat deriv. dim. *acovel* s. n. „butoiș de 10—20 litri” (LR, IX, 1960, nr. 5, p. 34).

acovél s. n. vezi **acóv**

acupí vt. „a aduna grămadă” (Petrovici VA : «O vinit după turși sîrbii. Sîrbii i-o zăgonit pră turși. [Pe turcii morți] i-a *acupit* în cheia aia. ») < scr. (*o*)*kupiti* (*Ibidem* 146) „a strînge, a aduna (la un loc)” (RJA V 798—801, VIII 880—881). Vezi și rom. *cupí*.

adét s. n.⁵ „obicei”, „datină” (DA I 38—39), „bucată”, „parte” (Trăpcea I 266) (Banat) < scr. *adet* „idem” (RSA I 28) < tc. *âdet* (Turcizmi 69)⁶. Var. *adiét* (Molin 192), *agét*, *agiét* (Costin I 55).

⁴ Magh. *akó* a fost, de asemenea, împrumutat în românește și are forma *acău*. Cf. S. Pușcariu, *Raport către Comisiunea Dicționarului*, în DA, I, p. XVI : „Uzul limbii încă nu a ales... între *acău* și *acov* (care sint același cuvînt, împrumutat o dată de la unguri și altă dată de la sîrbi)...”. Cf. și Tamás EW 53.

⁵ Molin consideră cuvîntul adverb.

⁶ Împrumutul direct din turcă, rom. *adet*, are sensul „dare, impozit” și e un arhaism (DLRM 9), cu atestări din Muntenia și Moldova (cf. DA I 38—39, care, însă, nu separă etimologic cele două sensuri).

adiét s. n. vezi **adét**

agét s. n. vezi **adét**

agiét s. n. vezi **adét**

aidamác s. n. „bită”, „ciomag” (în Banat, DA II 340 s. v. *haidamác*) < scr. (*h*)*ajdamak* (DA, CADE 568, Scriban 585, DLRM, s. v. *haidamac*) „idem” (RSA I 43) < tc. *haydamak* „a mina calul, vitele” (Turcizmi 76)⁷. Var.: *haidamac* s. n. „idem” (DLRM), „băț legat de gitul cînelui” (Costin I 115).

alát s. n. „instrument, sculă, unealtă” formează două arii distincte: una în Moldova și Bucovina și alta în Banat (DA II 348). În Banat provine din scr. *alat* „idem” (RSA I 75) < tc. *alát* (Turcizmi 85). Var.: *halát*⁸: „Nu-i zănat fără *halat*” (DA). Cf. și zicala sîrbocroată „Bez alata nema zanata” (Vuk s. v. *alat*).

ală s. f. „ăhianie, monstru, balaur (în mitologia populară, cu diferite atribuții miraculoase: aduce furtună, grindină, îngreunează somnul oămenilor etc.)”, „namilă” (DA I 89—90 s. v. *ală*; DA II 346, Tiktin II 716, Scriban 586, DLRM 353, s. v. *hală*, Gregorian 80; ALR s. n., III, h. 687, pct. 35, 76) „om mîncăcios, lacom” (DA, CADE 569, s. v. *hală*). Predomină în Banat, Transilvania și Oltenia (în această regiune nu figurează cu ultimul sens). E împrumutat din scr. (*h*)*ala* (Găm. RESEE 454, Trăpcea I 266) „monstru înaripat ce consumă imense cantități de hrană, băutură etc.”, „om mîncăcios”, „namilă”, „furtună cu grindină etc.” (RSA I 67) < tc. *ala* „șarpe”, „balaur” (Turcizmi 81)⁹. În stabilirea etimologiei cuvîntului românesc poate fi luat în considerare și bg. *hala* „ființă mitologică”, „vijelie” și, cu funcție adjectivală, „puternic” (RBKE III 546), însă aceasta este valabil, cel mult, pentru atestările provenind din afara ariei indicate¹⁰. Altminteri, centrul de iradiere îl constituie cu certitudine sud-vestul țării. Var.: *hală* „vorax”, „prodigus” (Anon. Car. 342). Derivate: *alovină* (Weigand 312),

⁷ Nu din tc. *haydamak* „tilhar”, cum greșit susține DLRM.

⁸ Există și scr. *halat* „idem” (Ristić-Kangrga 1180), dar forma românească cu *h*- nu se datorează neapărat celei sîrbocroate, *h*- putînd fi la fel de bine protetic și în română (la fel ca în sîrbocroată).

⁹ Pentru credințele populare ale sîrbilor în atribuțiile miraculoase ale (*h*)*alei* cf. basmul *Hala*, în *Basme sîrbocroate*, trad. de D. Gămulescu și M. Sevastos, ELU, 1965.

¹⁰ Dicționarele românești citează alături de etimonul sîrbocroat și etimonul bulgar. Excepție face DA, care procedează astfel numai s. v. *hală*, în timp ce s. v. *ală*, dă numai etimonul sîrbocroat. DA procedează just, căci în bg. nu e atestată var. *ala*; în plus, nici sensul de „om mîncăcios, lacom” (RBKE III 546).

halovină „vijelie mare” (Banat), *halui* „a delira”, *haluit* „pocit” (HEM 679, DA II 346).

albănăș, s. n. vezi **arbănăș**

ăli conj. „dar”, „însă” (ALRT, p. 9, pct. 2 : «I-a cătat banii *ali* nu-i află nima »). < scr. *ali* (ALRT 319) „idem” (RSA I 81—82).

alimună s. f. „lămâie” (ALR a. n., IV, h. 1139, pct. 36) < scr. *limun* „idem” (RJA V 95). A protetic ca în *alămâie* (cf. DLRM 16). Schimbarea genului, din masculin în feminin, este normală pentru limba română, unde numele pomilor este, de regulă, masculin, iar cel al fructelor feminin. În subsidiar, pct. 36 prezintă o foarte importantă influență sîrbocroată.

almari (accentul?) s. n. „garderob, dulap” în Clopotiva (Gregorian GC 184) < scr. *armar* „idem” (RSA I 168) și (sau) mg. *alma-riom* (Tamás EW 71). Vezi și rom. *orman*.

aloává s. f. vezi **alóv**

alóv s. n. „tîrboc, crîsnic, leșnic” (Oltenia) < scr. *alov* (Scriban 89, 536; Tamás EW 399 s. v. *halău*) „mreață pescărească lungă și îngustă” < magh. *háló* (RSA I 86). Var. : *aloává* s. f., în Mehedinți (DA I 120). Magh. *háló* „rețea, plasă” a dat în românește *halău* (Scriban, *loc. cit.*, DLRM, 353; Tamás EW 399). Cf. și bg. *alov* „idem” împrumutat tot din scr. (BER 9).

alovină s. f. vezi **ală**

aludzi, **aluzi** vi. „a-și pierde din minte”, în Banat (Anon. Car. 327, DA I 130 : «A *aludzit*, nu mai e cine a fost, vorbește sau face copilării.»), este un derivat din adj. rom. *lud* (< scr. *lud*) sau un împrumut din scr. *ludeti*, prez. *ludim*, „a-și pierde mințile, a înnebuni”, „a fi (ca) nebun” (Ristić-Kangrga 434). Cf. DA ¹¹, Scriban 91. CADE 42 consideră cuvîntul un împrumut cert din scr. *luditi* ¹². Cf. și rom. *lud*, *zăludzi*. Deriv. : *aluzit*, *aludzit* ¹³, „nebun”, participiul lui *aluzi*, *aludzi*, în Banat (DA s. v. *aluzi*).

aludzit, **aluzit** adj. vezi **aludzi**, **aluzi**

alvalúe s. n. vezi **alvălúe**

¹¹ DA citează scr. *luditi se* „a se preface nebun, a face pe nebunul”.

¹² Scr. *luditi*, citat de CADE și DA, este tranzitiv.

¹³ Acest derivat este înregistrat, fără să i se dea sensul, și în Anon. Car. 329. Urmează însă imediat sub *aludzesk* „puerasco”.

alvălúc s. n. „aldămaș”, „arvună”, în Banat (Costin I 56) < scr. (h) *alvaluk* (Popovici, *Bemerk.* 17; CADE 43, Mării II 337) „einste în băutură sau bani, făcută cu prilejul unei vânzări sau cumpărări favorabile, al alegerii, al primirii unei vești etc.” (RSA I 78) < tc. *helvalik*, sensul originar al cuvântului sîrbocroat fiind „bani dăruiți cuiva pentru a-și cumpăra halva” (Turcizmi 306). Var. : *alvalúc* s. n. (Trâpcea I 267), *alvalúca* s. f. (CADE 43), *arvălúc* s. n. (Mării II 337).

alvălúcă s. f. vezi **alvălúc**

arambășă s. m. vezi **harambășă**

arămbășă s. m. vezi **harambășă**

arimbășă s. m. vezi **harambășă**

arbănăș s. m. „albanez” (mercenar, oștean) este un arhaism : «Subt sabia lui au plecat Sîrbii, *Arbănașii* . . . » (Moxa, ap. DA I 227). În poezia populară și var. *albănăș* s. n. (HEM 1479). DA îl consideră provenit din scr. *Arbanas* „idem”, explicînd forma românească prin influența suf. -aș¹⁴. Adăugăm că e posibil să fie vorba și de un singular refăcut din pl. rom. *arbănași*, cuvîntul fiind folosit cu precădere la acest număr.

Tiktin I 88, CADE 72, Scriban 117 consideră că rom. *arbănaș* are o etimologie dublă, sîrbă și bulgară. Aceasta poate fi acceptat, cu rezerva că ponderea trebuie să cadă asupra limbii sîrbocroate, „arbănașii” fiind mai cunoscuți de către sîrbi și jucînd același rol de mercenari, ca și sîrbii, în armatele Principatelor Române o importantă perioadă. O formulă mai potrivită pentru indicarea etimologiei cuvîntului românesc ni se pare a fi : scr. (bg.)¹⁵.

arcie s. f. vezi **artie**

argělă s. f. vezi **ierghelă**

arghělă s. f. vezi **ierghelă**

arităc s. n. vezi **oritac**

aršov s. n. „hîrlet”, „cazma”, în Banat (CADE 83, DA I 270 : «În avlie . . . se află un șopron, sub care se scutesc uneltele de lucru, carul . . . sape, *arșoave* etc. ») < scr. *aršov*, *ašov* (DA, CADE) „idem” < magh. *ásó* (RSA I 182, 216). Magh. *ásó* < rom. *așău* (DA). Epenteza lui -r- în *aršov* a putut să se producă și în română. Cf. rom.

¹⁴ CADE și Scriban explică forma cuvîntului românesc printr-un etimon *Arbanaș*, neatestat în bulgară și sîrbocroată.

¹⁵ Pentru bg. *arbanas* cf. BER I 19, unde se arată că e un arhaism de origine greacă și se citează și corespondentul românesc.

arșău (DA, Tamás EW 82), unde *-r-* nu mai poate fi socotit etimologic. În legătură cu *-r-* epentetic în română, cf. Graur, *Tendințe* 51.

artie s. f. „hîrtie” (Costin I 56 : «Trandafir de perăzor, / Și ce uțuli din cilciei / Ca congeiu pră *artie* ? ») < scr. (dial.) *artija* (Trâpcea I 267) „idem” (RSA I 174). Var. : *arcie* (Petrovici VA 146 ; ALR s. n., IV, h. 918, pct. 2, 29 ; h. 919 pct. 2).

arvălúc s. n. vezi *alvălúc*

/ **astál** s. n. „masă” (ALRT, p. 10, pct. 2 : «Apăi vine la praznic, pă săge la *astál*, păi pune o pîne pră *astál* ».) < scr. *astal* (ALRT 319) „idem” < magh. *asztal* (RJA I 189). Împrumutat din maghiară, cuvîntul ar trebui să aibă o arie mai mare și nu să fie limitat la o zonă în care influența sîrbocroată atinge maximum de intensitate. Cf. ALRT, toate textele provenind din pct. 2. De altfel, Tamás EW nu înregistrează rom. *astal*.

aván s. n. „piuliță”, în Banat (Trâpcea I 267) < scr. *avan* „idem” (RSA I 13) < tc. *havan* (Turcizmi 322 s. v. *havan*).

avaniță s. f. (accentuat, probabil, *avániță*) „intrus, om de pri-pas, venetic, aventurier” (Banat), < scr. *avánica* (DA I 378) „rău-făcător, nemernic, netrebnic, om violent” (RSA I 14).

avlie s. f. „curte, ocol” ; „cimitir”, în Banat și Transilvania de sud (Weigand 313, DA I 388—389, Tiktin I 133, CADE 105, ALR s. n., h. 1354, pct. 36¹⁶) < scr. *avlija* (ȘIO 81, DA¹⁷, Trâpcea I 267, Mării II 336, Mării III 104 „curte (loc împrejmuit în jurul casei)”, „împrejmuire în jurul casei” (RSA I 18) < tc. *avli* < gr. *avli* (Turcizmi 106).

B

babalúc, s. m., folosit în Banat și în părțile învecinate numai în expr. «din *babaluc* (*băbăluc*) » „din moși-strămoși”, „din vechime”, < scr. *babaluk* (ȘIO 80—81, 83 ; DA I 402, CADE 108, DLRM s. v.

¹⁶ Cf. exemplul adus s.v. *arșov*.

¹⁷ De fapt, DA nu mai presupune originea sîrbocroată ; Tiktin și CADE, deși limitează aria cuvîntului la Banat, îl socotesc totuși, în mod nefondat, de origine neogreacă și, respectiv, turcă. Origine turcă îi atribuie și DLRM s.v., care nu dă indicații asupra ariei. Împrumutat din turcă, cuvîntul ar fi trebuit să fie de genul neutru **avliu* (ca *rachiu*).

băbăluc) „patrimoniu, bunuri patrimoniale, moștenire de la tată” (Dicț. ser.-fr. 385, RSA I 220—221) < tc. *babalık* (Turcizmi, 109)¹⁸. DLRM și CADE (*loc. cit.*) dau și sensul „bătrîn”, care s-ar putea să fie dezvoltat pe teren românesc din expresia citată.

băbiță, s.f. „moașă” (ALR I, h. 212, pct. 35, 45, 49, 77 și ALRM II, m.n., p. 71, întrebarea 2651, pct. 36) < scr. *babica* (Găm., *Împr.* 213—214, Trăpcea I 267; M. Tomici, LR, XIV, nr. 2, 1965, p. 103; Mării I 364) „idem” (RIA I 131, RSA I 223). În dicționarele noastre cuvîntul nu este atestat cu acest sens. Var.: *băbiță* (ALR I, h. 212, pct. 69)¹⁹.

băbură s.f. „urloiul prin care iese fumul în pod la casele țărănești” (DA I 406), „coș pentru fum, horn”, în Hațeg (Dens. ȚH)²⁰ < scr. *băbura* (DA, Dens. ȚH 55, Popovici, *Bemerk.* 18, CADE 109) „cuptor țărănesc de pămînt” (RSA I 225), formație augmentativă de la scr. dial. *baba* „cuptor, sobă de pămînt” (RSA I 219) și suf. augm. *-ura* (cf. Stevanović 535). Var.: *băbură* (Ionică, *Term.* 487).

băca interj. „folosind la întărirea unei afirmații cu care se răspunde la o întrebare”. A fost înregistrată numai de DA I 406, care aduce următorul exemplu din *Fabulele* lui Țichindeal: «Toți turcii sînt frați unul cu altul? — „*Baca!* cum nu ar fi?” răspunse sultanul.». Este un împrumut livresc izolat, după cum reiese și din compararea textului lui Țichindeal cu pasajul corespunzător din *Fabulele* lui Dositei Obradović, reproduș aici după RSA I 254: „A stoji li u Alkoranu napisano”, opet zapita derviș, „da su svi Turci braća?” — „*Baka!* Kako ne bi stojalo kad stoji?” odgovori sultan. Constituie un împrumut din scr. *baka* < tc. *bak*, pers. 2, sg., imperativ, a verbului *bakmak* „a vedea” (Turcizmi 114).

badán s. m. vezi **bădán**

badím s. m. vezi **bagim**

badíni s. n. vezi **bădîni**

¹⁸ Tiktin I 137 consideră *babăluc* = *babalic*, ceea ce constituie, evident, o eroare.

¹⁹ Cuvîntul e dat și de Anon. Car. 321, fără să fie gîșsat. Este însă scris imediat sub *babă* „obstetrix”.

²⁰ La Weigand 313 glosat „Regen un Hagel untermischt” (?).

bagím s. m. „migdal” (Banat) < scr. *bádem* (DA I 140, s. v. *badím*, formă literarizată) „idem” (RSA I 234) < tc. *badem* (Turcizmi 110)²¹.

bágrin²² s. m. „salcím” (Banat și Oltenia vestică) (Tiktin I 487) < scr. *bagrín*, *bagrem* (DA I 425, Tiktin, Popovici, *Bemerk.* 18, CADE 111, Scriban 157, Trâpcea I 267, Gám. RESEE 454) „idem” (RSA I 230). Var. : *băgrín* (DA, CADE, Scriban), *brághin* (DA I 638, Tiktin), *magrín* (DA, Tiktin, Gregorian 80), *măgrín* (Scriban), *brăghin*, în Banat (Lex. reg. 119). Pentru formele cu *m-*, vezi Graur ER 21.

báică s. f. „babă”. (Petrovici VA 86 : «Baba colțată dzise : — Uuhu, Semenici, mor dă frig. — Vino, *baico*, ce-ncălzește ! »), „femeie care moșește, moașă”, în Banat (CADE 112) < scr. (CADE)²³ *bajka*, hip. de la *baba* „babă” (RSA I 250).

banovát s. m. „fiul banului Craiovei”, „(la pl.) neamul Basara-beștilor”, înregistrat numai de DU 53, care nu-i dă etimologia. Din ilustrarea sensurilor, făcută cu un singur citat din Odobescu, „să-i prevestească pe *banoveji*”, nu reiese dacă acestea au fost date exact. Cuvîntul românesc ar putea proveni din scr. *banovac*, formă hipocoristică pentru *ban*, însemnînd și „reprezentant sau om de încredere al banului” (RSA I 291). Se pare că în bulgară nu e cunoscut un termen corespunzător, care ar putea sta la baza celui românesc.

barabár adv. vezi **bărăbár**

bară s. f. „mocirlă, băltoacă” (ALR s. n. III, h 830. 831, pet. 37 ; DA I 488, CADE 122), „lac” (ALR s. n. III h. 836, pet. 36, 310) < scr. *bara* (DA, CADE) „băltoacă (de ploaie)”, „mocirlă”, „loc mlăștinos” (RSA I 297)²⁴. Deriv. : *barică* s. f. „piriaș, izvor natural, puțin adîncit de om, dar neîngrădit”, în Oltenia (Gl. Olt. 5).

²¹ Tiktin I 139 deduce rom. *badim* din tc. *badem*, etimologie justă numai în cazul în care am avea a face cu un cuvînt răspîndit pe o altă arie și nu cu forma literarizată a bân. *bagim*.

²² Accentuat și *bagrín* (Trâpcea I 267).

²³ CADE dă ca etimon scr. *baka*. Mai pe larg despre etimologia sîrbocroată a cuvîntului românesc vezi D. Gămulescu, în LR, XX, 1971, nr. 4, p. 343—433.

²⁴ Scriban 150, deși indică corect aria cuvîntului, limitată la Banat, dă etimologia „vsl. bg. srb.”. Pe alte arii și cu alte întrebunțări (de ex., *Baraolt*), e posibil să fie și termen de substrat, așa cum presupune TILR II.

bariác s. n. „steag” (Banat) < scr. *barjak* (Trâpcea I 267) „idem” RSA I 307—309) < tc. *bayrak* (Turcizmi 113—114). Împrumutul turcesc are în română forma *bairác* (DA I 438).

barică s. f. vezi **bără**

baş adv. „chiar, tocmai” (Banat și regiunile învecinate) (Cf. ALR s. n., h. 50, pct. 47 : „s-o rupt coasa *baş* din grumadz”) < scr. *baş* (ȘIO 81, DA I 505, Tiktin I 160, Gregorian 80, Scriban 154, DLRM 69, Găm., *Împr.* 214, Trâpcea I 267, Găm. RESEE 464) „idem” (RSA I 194, RSA I 352) < tc. *baş* „cap”, „căpetenie”, „vîrf”, „început”, „prima”, „principal” (Turcizmi 122).

básee s. f. „grădină”, în Banat (Weigand 313) < scr. *bašća* (ȘIO 81) „idem” (RSA I 360) < tc. *bahçe* (Turcizmi 123 s. v. *bašća*).

basevân s. m. **băsevân**

bata s. m. (art. ?) „frate” (Banat) < scr. *bata* (Trâpcea I 267) „idem”, hip. de la scr. *brat* „frate” (RSA I 325).

bătă s. m. (scris *bace*) „frate mai mare” (Anon. Car. 329) < scr. *baca* (D. Gămulescu, LR, XX, 1971, nr. 4, p. 344) „frate”, hip. de la *brat*, și, ca termen de adresare, „bădiță, unchi” (RSA I 340, RSA II 124 s. v. *braca*).

băbălúc 1 s. m. vezi **babalúc**

băbălúc 2 s. m. vezi **băbălúcă**

băbălúcă s. f. „personaj imaginar cu care se sperie copiii” (Hațeg și împrejurimi) < scr. *babarúga* „idem”, prin contaminare cu expresia stereotipă „din *băbăluc*”, unde *băbăluc* nu are pentru români un sens precis (DA I 402), cu care prilej s-a format și *băbăluc* „personaj imaginar cu care se sperie copiii”. Pentru sensul cuvîntului sîrbocroat, cf. RSA I 221.

băbiță s. f. vezi **băbiță**

băbúrá s. f. vezi **băbură**

băcărúșă s. f. „talangă”, „clopoțel de la picioarele călușarilor” (Banat) < scr. *bakaruša* (Trâpcea I 267), „clopoțel de aramă (ce se leagă la gîtul oilor)” (RSA I 257).

bădán s. n. „vas, cadă sau cazan mare, mai lat la fund decît la gură, în care se prepară vin sau rachiu” (Banat și Oltenia) < scr.

badan (DU 48, DA I 412, Scriban²⁵ 156) „putină, hîrdău” (RSA I 234). Var.: *badán*, *budán* (Scriban). Vezi și *bădîni*.

bădăi s. n. vezi *bădîni*

bădîni s. n. „putinei”, în Banat (Molin 192) și Hațeg (Dens. TH 308) < scr. *bandanj* (Dens. TH 55, Popovici, *Bemerk.* 18, CADE 110), „hîrdău”, „putină” < magh. *bödön* „butoiaș” (RSA I 234). Var.: rom. *badîni* s. n. (Gregorian GC 184) îndepărtează posibilitatea de a explica etimologia prin magh. *bödön(y)*. N-ar fi clar tratamentul magh. -ö- > rom. -a-. Vezi și *badán*. În Gorj var. *bădăi* s. n. (Gilcescu 119).

băglămă s. f. „balama”, în Banat (Weigand 314) < scr. *baglama* (ȘIO 81) „idem” (RSA I 229) < tc. *baglama* (Turcizmi 112).

băgrîn s. m. vezi *băgrin*

băl adj. „blond”; „frumos, drăgălaș”, în Banat și prin părțile învecinate. Ca termen păstoresc are o arie largă și se folosește ca nume de oi albe pe tot corpul sau numai pe bot, în opoziție cu *lai* (DA I 442 — 443). E un împrumut din scr. *bel*, azi dialectal (RSA I 430) < mai vechiul *belē* (cf. RSA I 313) „alb”²⁶. Var.: *bel* „alb”, despre oi (DA I 443). Deriv: *bălăi* adj. și subst. „alb”, „blond” (DA I 446), *bălán* adj. și subst. „blond (despre oameni)”, „galben bătînd în alb (despre cereale)”, „nume dat animalelor domestice de culoare albă” (DA I 448), *bălói* s. m. „nume de bou alb” (DA I 461), *bălúcă* adj. f. „blondă”, *bălúică* s. f. „nume de vacă albă” (DA I 409), *bălúșă* s. f. „nume de oaie sau capră albă” (DA I 470), *bălúț* adj. și subst. „blond, blondin (despre oameni)”, „alb (despre oi)” (DA I 470).

bălăi adj. și subst. vezi **băl**

bălán adj. și subst. vezi **băl**

²⁵ Citează ca etimon scr. *bandanj*.

²⁶ Pentru originea sîrbocroată a cuvîntului, vezi G. Ivănescu, *Variations régionales de l'influence de vieux slave sur la langue roumaine*, Rsl., XVI, 1968, p. 36—37. Cuvîntul românesc este socotit ca avînd o vechime mare (DA). El nu poate însă depăși secolul al XIV-lea cînd a avut loc în sîrbocroată *ě* > *e* și de cînd, de altfel, datează și prima atestare a formei scr. *bel* (RSA, *loc. cit.*). TILR II 328 consideră rom. *băl* termen moștenit din substrat. Aceasta poate fi valabil, așa cum am arătat, împreună cu C. Poghir, în comunicarea *Les correspondants balkaniques du thrace *balio-*, susținută la Congresul I de tracologie de la Sofia (1972) doar pentru var. *bal* și deriv. cu această rădăcină și, parțial, pentru sensul „pătă cu alb”.

bălói s. m. vezi **băl**
 bálúcă adj. f. vezi **băl**
 bálúică s. f. vezi **băl**
 bálușă s. f. vezi **băl**
 bálúț adj. și s.m. vezi **băl**

bălván s. m. „trunchi, buștean de copac (din care se taie scînduri la joagăr)”, „bîrnă”, „grindă”, „stîlp” (Banat, Oltenia și sudul extrem al Transilvaniei) < ser. *balvan* (DU 52, DA I 470, Scriban 206, Tiktin I 151, CADE 119, DLRM, Găm., *Împr.* 214, Ionică, *Term.* 487) „trunchi de copac sau grindă necioplită”, „buștean lung” (RSA I 269), de probabilă proveniență turcă (< tc. *balaban*; cf. Turcizmi 119) sau tătară (< tăt. *balaban*; cf. RSA 611). Se întâlnește foarte frecvent varianta *bulván* (cf. ALR s. n. I h. 166, pct. 29; ALRM s. n., h. 614, pct. 2, 47, 76, 105; DA, Tiktin, Scriban, DLRM, Găm., *Împr.* 214) și mai rar *bîlván* (DA, *loc. cit.*). Deriv.: *bîlvániór* s. m., *bîlnăviór* s. n., dim., „grindă” (Gregorian 80).

bărăbár adv. „egal, asemenea, de-o potrivă”, „în rînd, în linie, alături, paralel” (Banat) < ser. *barábar* (ȘIO 81, 83; DA I 488, CADE 123, Scriban 159) „idem”, folosit și în funcție adverbială (RSA I 298)²⁷ < tc. *beraber* < pers. *beraber* (*ber-a-ber* „piept la piept”) „împreună, paralel” (Turcizmi 120). Var.: *barabár* (Weigand 313), *bărăbán* (cu disimilarea *r > n*) adv., (folosit și substantivizat cu sensul „mersul uniform al vitelor”), *bărăbări* (DA, *loc. cit.*), *abarabár* (Trâpcea I 267) *abarabár* (Costin I 54: «Așa-i de bogat, că nimeni nu-i lui *abarabár*»).

bărăbán adv. și s. n. vezi **bărăbár**
bărăbáni vb. tranz. și reflex. vezi **bărăbări**

bărăbări vb. tranz. „a pune în rînd, a așeza unul lîngă altul, a aranja”, „a asemena” și reflex. „a fi de-o potrivă (la mărime, putere etc.)”, „(despre oameni) a se potrivi (la obiceiuri, păreri), a se înțelege bine” (localizat de DA în Transilvania și de CADE în Banat) < ser. *barabariti* (ȘIO 91; DA I 480, CADE 123, Scriban 159), „a uniformiza, a așeza în același rînd” și reflex. „a se potrivi”, „a se asemena”, „a se măsura” (RSA I 298), sau (sub influența acestuia) din rom. *bărăbár*. A fost notată și var. *bărăbáni* (Weigand 314), cu disimilarea *r > n* (sau, poate, derivat din rom. *bărăban*).

²⁷ Sirhocroata cunoaște și adv. *barábare* „bărăbár”, folosit dialectal. Cf. RSA, *loc. cit.*

bărăbări adv. vezi **bărăbár**

băschie s. f. „cui mare, piroi” (Petrovici VA 133 : «... îl chinuia... în mîni și-n pișioari îi băcea băschii.») < scr. (dial.) *baskija* (Trăpcea I 267) „idem” (RSA I 319) < tc. *baskı* (Turcizmi 121). Var. : *vaschie* s. f. (accentul?) (Trăpcea I 267).

bășeván s. m. „grădinar”, în Banat (Weigand 313) < scr. dial. *baščovan* (ȘIO 81) „idem” (RSA I 360) < tc. *başçvan* (Turcizmi 123 s. v. *baščovan*). Var. : *bașeván* (ȘIO 81).

bécieă s. f. (cit. *béci-că*) „Bierfass” (Banat) < scr. *bečka* „idem” (Popovici, *Bemerk* 18) < scr. *Beč* „Viena”.

bedárnic s. m. vezi **bédă**

bedárniță s. f. vezi **bédă**

bedăș s. m. vezi **bédă**

bédă s. f. „nevoie, necaz, pacoste, calamitate” (Banat, Maramureș, Bucovina), „bănuială” (Banat), „drac” (Maramureș, Transilvania de sud, Banat) (DA, I, 535); „nevoiaș, sărac”, „netrebnic, nemernic”, în Banat (CADE 137). După cum se poate observa, cuvîntul se folosește în două arii mari, relativ distincte : una în nordul și nord-vestul țării și alta în sud-vestul țării. DA notează că cuvîntul este luat de la slavi citînd etimonurile : «paleosl. *běda*, bg. *běda*, rut. *bidá* „nevoie, necaz”, sb. *bijěda* „năpastă, învinuire nedreaptă” », iar CADE explică cuvîntul prin vsl. *běda*²⁸. Vsl. *běda* și bg. *bedá* nu pot explica formal cuvîntul românesc (ar fi trebuit să fie *beadă* sau *bedá*, forme neatestate nici ca variante). În plus, la explicarea prin slavonă se opune și faptul că rom. *bedă* se prezintă ca un împrumut popular și nu ca unul livresc, iar etimonul bulgar nu poate fi acceptat nici din motive de ordin geografic. Rămîn valabile numai etimonurile sîrbocroat²⁹ și ucrainean, primul pentru aria din sud-vest, iar al doilea pentru cea din nord și nord-vest. Prin urmare, rom. *bedă* < scr. *beda* „nevoie, năpastă”, „mizerie, sărăcie”, „situație demnă de dispreț”, „om netrebnic”, „învinuire falsă”, „drac” (RSA I 371—372) și ucr. *bidá* „necaz, nefericire, amar”, „drac”,

²⁸ DA și CADE sînt singurele dintre dicționarele românești consultate care înregistrează cuvîntul *bedă*. Pentru etimologia sîrbocroată a lui *bedă* vezi și Trăpcea I 267.

²⁹ Dar nu varianta „ijekaviană” *bijěda*, dată de DA, intrucît graiurile sîrbocroate ce prezintă fenomenul *ě > je, ije* nu au venit în contact direct cu graiurile românești de pe teritoriul R.S. României, ci var. „ekaviană” (*ě > e*).

„netrebnic” (Hrinčenko I 61)³⁰. Var. : *biédă* (Banat). Deriv.³¹ : *bedárníc* (< *bedă* + *-arnic* „om rău” (DA I 535), *bedárnită* (< *bedă* + *-arnită*) „om buclucaș” (DA I 535), *bedăș* (*bedă* + *-aș*) „nevoiaș”, „netrebnic” (CADE 137), „om de nimic” (Trâpcea I 267), *beduí* vt. (< *bedă* + *-uí*; cf. și scr. *bediti* „a învinui pe nedrept”. Vezi RSA I 374—375) „a bănuí (pe nedrept)” (DA I 536).

beduí vt. vezi *bedă*

beghéi s. n. „canal”, în comuna Fibiș din Banat (Lex. reg. 119) < scr. *Begej*, numele sîrbocroat al râului Bega (RSA I 367). Var. : *bejéi* s. n. „Graben” (Weigand 313).

bejéi s. n. vezi **beghéi**

bel adj. vezi **băl**

bestrága adv. „la naiba” (Trâpcea I 267) în expr. «du-te *bestrea-ga* ! », în Banat (Costin I 60)³² < scr. *bestraga* (Trâpcea I 267) adv. „foarte departe”, „la naiba, la dracu”, formație din prep. *bez* „fără” și subst. *trag* „urmă” (RSA I 516)³³. Var. : *bistrágă* (Trâpcea I 267), *bestreágă*, *bestréga*, *bestrágu*, *bistrágu* (Costin). Ultimele două se raportează la var. scr. *bestragu* (RSA I 517).

bestrágu adv. vezi **bestrága**

bestréaga adv. vezi **bestrága**

bestréga adv. vezi **bestrága**

bic I s. m. „taur (tînăr)”, întrebuintat în Oltenia de vest și Banat (Weigand 313, Cîaușanu 157, ALR, s. n., h. 298, pct. 2, 848, 876, DA I 554, CADE 143, Scriban 168) < scr. *bik* (CADE 143, Găm. RESEE 453) „taur” (RSA I 229)³⁴. Pentru Banat CADE dă și expresia *bic-de-rît* „bou-de-baltă”, căreia îi corespunde scr.

³⁰ S-ar putea ca limbii ucrainene să i se datorească numai var. *bidă*, *bidă*, înregistrate de DA I 553, dar nelocalizate precis.

³¹ Înregistrăm numai derivatele atestate în Banat.

³² Costin glosează cuvîntul „naiba, nevoia”, ceea ce ar permite să se înțeleagă că se folosește și ca substantiv (lucru contrazis de limitarea pe care el însuși o face). Sensul „nevoie” îl dă și Trâpcea I 267 după cel de „la naiba”, deși consideră cuvîntul românesc adverb.

³³ V. Bogrea, *Din sinonimica „Dracului”*, DR, IV, p. 874—875, consideră cuvîntul, pe baza unei atestări din Mehadia, de origine bulgară. Aria cuvîntului pledează însă pentru proveniența sîrbocroată.

³⁴ DA, *loc. cit.*, recurge și la bg. *bik* „taur” (cf. BER 47) în explicarea etimologiei rom. *bic*, ceea ce, ținînd seama de aria cuvîntului, este valabil, cel mult, pentru Oltenia de sud-est. Scriban *loc. cit.*, mai citează și rut. *bik*, vsl., rus. *byk*, ceea ce nu este necesar, dat fiind că în aria nordică dubletul lui *bic* are forma *bicá*.

vodeni bik (RSA I 546). În Banat³⁵ și Bucovina a fost notată forma *bică*, care numai în aria de nord e de certă origine maghiară (< magh. *bika*, cf. DA *loc. cit.*), în timp ce în sud poate fi la fel de bine și sirbocroată (< scr. *bika* „taur mare și puternic”, cf. RSA I 546)³⁶. Deriv.: *bicărie* s. f. „grajdul taurilor” (Mării II 343).

bic 2 s. m. „șap”, în localitatea Plugova din Banat (Weigand 313) < scr. *bika* „nume pentru capră și șap” (RSA I 546)³⁷.

bică s. m. vezi **bic** 1

bicărie s. f. vezi **bic** 1

bichiță s. f. „borceag, măzărliche” (ALR s. n. h. 143, pct. 29, 36) < scr. *bikica* „idem”, folosit în Carașova (ALR s. n., *loc. cit.*, pct. 25)³⁸. Cf. și scr. *bikica*, formă diminutivală din *bika* „Luzula”, înregistrat în RSA I 300.

biédă, s. f. vezi **bedă**

biért s. n. vezi **birt**

birt s. n. „mic restaurant”, (inv.) „hotel, han” (DLRM 81) folosit mai cu seamă în vestul țării (Scriban 172) < scr. *birt* (DU 65, DA I 567, CADE 146, Scriban, DLRM) „circumă, cafenea” (< germ. *Wirt* „birtaș”; cuvîntul scr. a fost împrumutat mai întii cu acest sens; la baza scr. *birt* nu se află *Wirtshaus*, cum presupune Scriban, *loc. cit.*, căci acesta a dat în scr. *birc*, *birchhaus*, *birchautz*; cf. RSA I 568 s. v. *birt*, *birtija*). Împrumutat direct din germ. *Wirt*, trecînd peste nepotrivirea formală *w > b*, rom. *birt* ar fi trebuit să însemne „birtaș”, iar împrumutat din germ. *Wirtshaus* ar fi trebuit să fie *birț*. Variante: *biert*, în Transilvania (DA, *loc. cit.*). Rom. *virtăș* s. m. „persoană care ține un birt” poate fi interpretat, la fel de bine, ca un împrumut din scr. *birtăș* (DA I 567, CADE 146) „idem” (RSA I 568), precum și ca o formație românească din *birt* + *-aș* (Scriban 172, DLRM 81). Tot așa, *virtășiiță* s. f. „soția birtașului”, „femeie care ține un birt” este fie scr. *birtășica* „idem” (RSA I 568), fie un derivat românesc din *birtăș* + *-iță* (Scriban 172, DLRM 81). Rom. *virtășii* vi. „Wirtgewerbe treiben”, folosit în Banat, poate

³⁵ Cf. Anon. Car. 330, ALR s.n., h. 298, pct. 2.

³⁶ Vezi Popovici, *Bemerk.* 18 și Mării II 343.

³⁷ DA I 554 îl consideră același cuvînt cu *bic* 1 se întreabă dacă nu cumva e vorba de o apropiere de germ. *Bock* „șap”.

³⁸ În restul Banatului și Transilvaniei ALR notează *bicău*, formă ce ar putea sta la baza scr. *bikica* din Carașova.

fi explicat prin scr. *birtašiti* „idem” (Popovici, *Bemerk.* 18), dar nu este exclusă nici posibilitatea derivării lui din rom. *birtaş*.

birtaş s. m. vezi **birt**

birtăși vi. vezi **birt**

birtășiță s. f. vezi **birt**

bitângă s. f. „vagabond”, „ștrengar”, în Transilvania (Scriban 173), *biteângă* „haimana”, „om care umblă fără rost”, în Oltenia (C.v. I, 1949, nr. 9, p. 33)³⁹ < scr. *bitanga*, *bitanĵa* (Găm. RESEE 459 Mării II 341) „idem” < magh. *bitang* (RSA I 577—578). Etimolul maghiar trebuie avut în vedere pentru rom. *bitâng*, *bitóng* „străin”, „vagabond”, „bastard”, care sînt, la origine, adjective, folosite și în calitate de substantive. (Cf. DA I 569, Scriban 173.)

bistrágă adv. vezi **bestrágă**

bistrágu adv. vezi **bestrága**

biteângă s. f. vezi **bitângă**

bilnáviór s. n. vezi **bálván**

bilván s. m. vezi **bálván**

bilvániór s. n. vezi **bálván**

blag s. m. vezi **blagă**

blágă s. f. „bogăție, avere, lucru de preț” (în Banat și în regiunile învecinate din Oltenia și Transilvania), „scofală, ispravă”, în Gorj (Gîlcescu 119), „zestre”, în Banat (Costin I 61)⁴⁰ < scr. *blago* (DA I 572, CADE 152, Scriban 176, DLRM 83, Trâpcea I 267), Găm. RESEE 461)⁴¹ „avere, bogăție, comoară” (RSA I 399). Var. : *blag* s. m. „bogăție” (DA).

blágo adv. „ferice, bine”, numai în expresii: «blago de el (ea) ! » „ferice de el (ea) ! ” (DA I 572 s. v. *blágă*)⁴² < adv. scr. *blago* „idem”, folosit în expresii similare : *blago njemu*, *njoj* etc. „ferice de el, ea etc.” (RSA I 401).

³⁹ Autorul glosarului, T. D. Măruță, precizează că termenul se referă numai la bărbați.

⁴⁰ În exemplul citat de Costin : «De m-o lua pe mine, / Îi dau *blagă* bine, / Că am zece boi / Și-o turmă de oi.», pare a se resimți sensul scr. *blago* „vite”.

⁴¹ Pentru Oltenia de est cf. și bg. *blagá*, pl. lui *blago*, „avere, bogăție” (RBKE I 62), care, însă, nu corespunde din cauza accentului oxiton.

⁴² Deoarece îl consideră același cuvînt cu subst. românesc *blagă*, mai precis, ca o formă neasimilată a acestuia.

bleábă s. f. (sau m. ?) „flecar”, în Banat (Trâpcea I 267) < scr. *bleba* „femeie căreia îi place să vorbească mult” (RSA I 636). Deriv. : *blebár(i)* s. m. „idem” (Trâpcea, *loc. cit.*)⁴³.

blebar(i) s. m. vezi *bleábă*

bleáncă s. f. „prost, prostovan” (Banat) < scr. *bleka* (Trâpcea I 267) „idem” (RSA I 641).

bleocăi vi. „a flecări” (Banat) < scr. (Trâpcea I 267)⁴⁴ *blekati*, prez. *blekam* „a behăi” (RSA I 641), folosit, poate, și cu sensul „a sporovăi, a trăncăni”. Cf. scr. *blejati* „a behăi”; „a spune nerozii”, verb înrudit cu primul (RSA I 640).

blucúe s. n. vezi *bueliue*

boánșe s. f. „femeie uscățivă și urită” (Banat) < scr. *bondža* (Trâpcea I 267) „ogar”; „persoană sau animal slab”. (RSA II 62).

bobréte s. m. vezi *bobric*

bobréț s. m. vezi *bobric*

bobric s. m. „rinichi” (Weigand 313; ALR I, h. 48, pct. 20, 35, 40, 77) < scr. *bubreg*, *bubrek* (DA I 592, CADE 156, Găm., *Împr.* 214, Trâpcea I 267) „idem” (RJA I 702) < tc. vulg. *böbrek*, lit. *böğürek* (Turcizmi 150). Var. : *brobéc*, cu metateză (ALR I, h. 48, pct. 49) și *bobréț* (ALR I, h. 48, pct. 45), *bobriț* (CADE 156), datorate, probabil, pluralului sîrbocroat *bubrezi*, față de care a fost ormat un sg. *bobréte* (ALRT, p. 41, pct. 64); *bobrig* s. m. (Trâpcea, *oc. cit.*).

bobrig s. m. vezi *bobric*

bobriț s. m. vezi *bobric*

bocál s. n. „pahar mare, ulcică, cană”; „vas de sticlă, borcan” (în Banat și Transilvania de sud) < scr. *bokal* (DU 69, DA I 592, DLRM 85, Trâpcea I 267; I. Mării, CL, nr. 1, 1966, p. 119; Tamás EW 130—131 ș. v. *bocaiie*)⁴⁵ „cană, ulcică (cu toartă)” < it. *boccale* (RSA II 40). În restul teritoriului este de origine maghiară (DA,

⁴³ Trâpcea consideră *blebári* ca un plural al lui *bleábă*, indicînd pentru amîndouă genul neutru și explicîndu-le din scr. *blebetati* „a flecări”.

⁴⁴ Trâpcea indică etimonul scr. *bleknuti* „a behăi”, care, formal, se potrivește mai puțin.

⁴⁵ Scriban 81 consideră cuvîntul românesc de origine franceză (< fr. *bocal* „borcan”).

CADE 156), eventual, și medio-bulgară (Tiktin I 203)⁴⁶. Var.: *bocală* s. f. „cană” (ALR, s. n., IV, h. 1039, pct. 29, 36), *bucál* s. n. (*Ibidem*, pct. 64).

bocálă s. f. vezi **bocál**

boéde s. f. vezi **buiede**

bógami interj. „zău”, în Banat (Weigand 314) < scr. *bogami* (D. Gămulescu, LR, XX, 1971, nr. 4, p. 341) „idem” (RSA I 678).

boí vb. (reflex., intrans.?) „a se tîngui” (Banat) < scr. (Trápcea I 267)⁴⁷ *bojati se*, prez. *bojim se* (D. Gămulescu, LR, XX, 1971, nr. 4, p. 344) „a se teme” (RSA II 32).

bolacrác adj. vezi **golocrác**

boloerác adj. vezi **golocrác**

bóltă s. m. „prăvălie sau magazin (de manufactură)”, folosit astăzi aproape numai în Transilvania (DA I 611—612), provine și din scr. *bolta*⁴⁸ „idem” (RSA II 53—54), alături de bg. *bolta*, eventual magh. *bolt* „idem”, de origine italiană (*volta*). Cf. DA, *loc. cit.*, CADE 161; DU 72 nu specifică ce formă slavă are în vedere, iar Tiktin I 210 citează termenul din limba slovenă care, oricum, e mai îndepărtat decât cel din sîrbocroată. Tamás EW 137—138 citează numai corespondentul maghiar.

boltăgiu s. m. „bogătaș, bogătan, (om) putred de bogat” (Banat) < scr. *boltadžija* (DA I 612) „negustor” (RSA II 54).

borăví vi. „a sta, a-și petrece timpul într-un loc” (ALRT, p. 8, pct. 2: «Am borăvit eu cu stoaca...»), „a rămîne, a întîrzia” (Trápcea I 267) < scr. *boraviti* (ALRT 318, Trápcea, *loc. cit.*, „idem” (RSA II 63—64).

bórmă s. f. vezi **burmă**

bornút s. n. vezi **burnút**

bóșcă s. f. „șorț”, broboadă” (Banat) < scr. *bošča* (Trápcea I 267) „idem” (RSA II 86—87) < tc. *bohça* (Turcizmi 149). Cuvîntul românesc trebuie să fie un singular refăcut din pl. *boșce*, pe care

⁴⁶ Cf., totuși, pentru Moldova, și rus. *bokál* „pocal” (Vasmer I 101). După Tamás EW 130—131, numai var rom. *bocaiie*, *bocaiu* sint de origine maghiară.

⁴⁷ Trápcea dă ca etimon scr. *boiti se*, dar un scr. *bojiti se* (pe care presupunem că-l are în vedere autorul) nu există cu acest sens.

⁴⁸ Cf. mai jos, și rom. *boltagi*.

Trâpcea, de asemenea, îl înregistrează. Tc. *bohça* a dat în română *boccea*, *bohcea* etc. (cf. DA I 593). D. Marmeliuc explică tot prin sîrbocroată și rom. olt. *boștea* „legătură (basma) de cap cu flori (sau desenuri)”; cf. LR, XI, nr. 5, 1962, p. 552.

brăghin s. m. vezi **bágrin**

branie s. (n. ?) ⁴⁹ „dispozitiv de pușcă, așezat să împiedice căderea cocoșului (puștii)” (Banat) < scr. *branik* (Trâpcea I 267) „apărătoare de metal în formă de arc a trăgaciului unei arme de foc” (RSA II 105).

brat s. m. „monah” (Anon. Car. 330) < scr. *brat* „idem” (RSA II 110). Deriv. : *brățesc* adj. „monahal”, *brăți* vr. „a deveni monah” (Anon. Car. 330). Cuvîntul este un arhaism, care și în trecut a avut o circulație restrînsă, judecînd după faptul că nici DA I 643 nu cunoaște alte atestări, în afara celor din Anon. Car.

brăta s. m. „frate vitreg (mai mare)” (ALR I, h. 161, pct. 69), „nene (bade)” (ALR I, h. 162, pct. 69), „cumnat” (ALR I, h. 263, pct. 56) < scr. *brata* (DA I 643, Găm., *Împr.* 214) „frate”, „bade” (RSA I 598, 605, RSA II 111) ⁵⁰. DA notează că rom. băn. *brată* are la voc. sg. forma *brato*, identică cu cea sîrbocroată. Cf. exemplul citat de DA : «Mult mă mir, *brato*, de tine, / De ce nu vini ziua la mine. ».

brăuă s. f. vezi **brává**

brává s. f. „broasca ușii” (ALR II, h. 249, în tot Banatul), „limbă de la clanța ușii (ALR II, material necartografiat, întrebarea 3809, pct. 47, p. 120) „zăvor” (ALR II, h. 250, pct. 36), „încuietoare” (ALR II, h. 252, pct. 2) < scr. *brava* (DA I 646, CADE 170, Trâpcea I 267, Găm., *Împr.* 214) „broască (la ușa)”, „încuietoare” (RJA I 611, RSA II 88—89). ALR II și DA înregistrează și var. *brăuă*. Deriv. : *brăvăr* „lăcătuș” (Costin II 49). Cf. și scr. *bravar* „idem” (RSA 89).

brăghin s. m. vezi **bágrin**

brățesc adj. vezi **brat**

brăți vr. vezi **brat**

brăvăr s. m. vezi **brává**

⁴⁹ Trâpcea indică genul masculin.

⁵⁰ Însuși subiectul anchetat în ALR I are conștiința originii sîrbocroate a rom. *brată*, făcînd observația că „vorba e luată de la sirbi”.

briftă s. f. „cuțit sau briceag primitiv cu mîner de lemn” (DLRMs. v. *briptă*), folosit în Oltenia (Gîlcescu 119⁵¹, LR, IX, 1960, nr. 5, p. 34; Gregorian 80, Boceanu 86), Banat și Bucovina (ALR s. n. IV, h. 1049, pct. 29, 36, 836, DA I 562 s. v. *briptă*, CADE 171). În aria din sud-vest provine din scr. *brítva* (DA, CADE, DLRM) „briceag” (RSA II 177), cu metateza *tv* > *vt*, urmată de asimilarea *v* > *f*, datorită lui *t* surd, următor (Găm. RESSE 455)⁵². Variante: *briptă* în Banat (ALR s. n., *loc. cit.*). Deriv.: *briptuță*, s. f., *briptăluță* s. f., formații diminutivale în Banat (Popovici, *Balade* 36).

briptă s. f. vezi **briftă**
briptăluță s. f. vezi **briftă**
briptuță s. f. vezi **briftă**
broájbă s. f. vezi **brózbă**
brobee s. m. vezi **bohríc**
bróchi s. m. vezi **bróci**

bróci s. m. „roibă (*Rubia tinctorum*)”, „creion, cretă sau cerneală de culoare roșie” < scr. *broé* (DA I 654—655, s. v. *brociu*, Tiktin I 225, s. v. *bróchiu*, *brociu* (Scriban 197)⁵³ „idem” (RSA II 211). Var.: *bróchi* (DA, Tiktin); *bróchiu*, *bróciu*, variante grafice.

brojbár s. m. vezi **brózbă**
brójbă s. f. vezi **brózbă**
brojbărie s. f. vezi **brózbă**

brózbă s. f. „nap”, „(fig. pl.) glume, minciuni” < scr. *broskva* (DU 78, Tiktin I 226, DA I 652, CADE 173, Scriban 197, DLRM 94, s. v. *broajbă*) „*Brassica* (napus rapifera și rapa)”, „*Peucedanum ostruthium*” (RSA II 210) < lat. *brassica* (RJA I 680). Var.: *brójbă*, *broajbă* (scris și *broșbă*, *broașbă*), *brujbă* (DA). Deriv.: *brojbár* s. m. „cultivator de *brózbe*”, *brojbărie* „loc semănat cu *brozbe*” (DA). Pentru repartitia teritorială a termenilor cf. ALR s. n., I, h. 198.

brújbă s. f. vezi **brózbă**
brunút s. n. vezi **burnút**

brus s. m. „piatră de tocilă”, „cute, gresie” (Banat) < scr.

⁵¹ Cf. exemplul citat de Gîlcescu: «Fugi cu brifta aia de aci, nu vezi că nu taie.»

⁵² În Bucovina rom. *briptă* < ucr. *brytva* (DA, CADE) „brici” (Hrinčenko I 100).

⁵³ CADE 174 notează srb., fără să citeze etimozul sîrbocroat, iar DU 79 indică scr. *broč*, formă neînregistrată de RSA și, probabil, inexistentă. DLRM nu înregistrează termenul.

brus (DA I 659, CADE 175)⁵⁴, „idem” (RSA II 219).

búbă s. f. „vierme de mătase” (cf. DA I 661, care arată că se folosește rar, dar nu-i indică aria) < scr. *buba* (DA) „idem” sau bg. *buba* (DA) „idem” (BER 85). Cf. *bubiță*.

bubiță s. f. „vierme de mătase” (Banat) < scr. (*svilena*) *bubica* (CADE 176) „idem” (RSA II 233); DA I 661–662 îl consideră un diminutiv românesc din *bubă* „idem” < scr. sau bg. *buba*. Atestarea rom. *bubiță* numai în Banat este o dovadă în plus pentru etimologia sîrbocroată a lui⁵⁵ și una indirectă pentru etimologia, în primul rînd, sîrbocroată, a rom. *bubă* „idem”.

bucál s. n. vezi **bocál**

buclie s. f. „plocă” (Banat, Transilvania) < scr. *buklija* (CADE 178, Dens. ȚH)⁵⁶ „idem” < gr. *bokalion* (RSA II 270).

bueliúe s. n. „băligar” (Weigand 314; ALR s. n., II, h. 314, pet. 36), „gunoi” (ALR I, p. 129, material necartografiat, întrebarea 3864) < scr. *bokljuk*, *bokluk* (ȘIO 81, 83) „idem” (RSA II 42) < te. *bokluk* (Turcizmi 147)⁵⁷. Var.: *blucúc*, *bueliúc* „idem”, în Oltenia (Gl. Olt. 7). Rom. *bueluc* „belea, incurcătură, necaz”, „ceartă, discordie” este de origine turcă. Cf. DA I 662 și DLRM 97.

buelúe s. n. vezi **bueliúe**

búctav adj. vezi **bútáv**

budác s. n. „tîrnăcop” (ALR s. n., h. 27, pet. 47, 53, Costin I 65) „sapă cu care se fac cuiburi” (Trâpcea I 267) < scr. *budak* (DA I 672, CADE 178, Scriban 201, DLRM 97, Găm., *Împr.* 218, Mării II 337, III 97)⁵⁸ „tîrnăcop” (RSA I 707, RSA II 245) < te. *budak* (Turcizmi 151) „creangă”, „nod într-un trunchi de copac” (Mallouf I 226).

budán s. n. vezi **bádán**

buftáni vr. vezi **bútáv**

⁵⁴ Scriban 198 indică aria cuvîntului românesc, limitată la Banat, dar în privința etimonului citează fără alegere: „sb., bg., rut., ceh. *brus* „cute”.

⁵⁵ Căci există și bg. *bubica* „idem” (BER 84).

⁵⁶ Termenul este înregistrat și de DA I 669, care însă nu-i dă etimologia.

⁵⁷ Cf. și bg. *bokluk* „gunoi” (RBKE I 74).

⁵⁸ Teaha 123 notează acest cuvînt în fosta regiune Crișana și îl consideră împrumutat din magh. *budak*, ceea ce, de asemenea, nu e cu desăvîrșire exclus. Socoțim însă că, provenit din maghiară, cuvîntul ar trebui să aibă o arie mai extinsă. Rom. *budac* un figurează, de altfel, nici în Tamás EW.

bugára s. f. art. „nume de oaie, cu mițele ca cocorii, la vîrf întoarse rotund” (Banat) < scr. *bugarka* „nume de oaie albă cu urechile negre”, „nume de oaie neagră” (RSA II 243)⁵⁹.

búftăv adj. vezi **bútăv**

buiágă s. f. vezi **buiéde**

buiéde s. f. „buruiană” (ALR s. n., I, h. 123, pct. 29⁶⁰, Lex. reg. 28)⁶¹ „iarbă, buruiană de leac” (DA I 680, CADE 180) < scr. col. *bujad* „buruieni” (RSA II 257). Var. : *buiége* (Petrovici VA 147, Molin 192), *buiágă* (probabil un singular refăcut din băn. *buiégi*, pluralul lui *buiége*) (DA), *boéde* (notată numai forma de plural : *boéze*) (Lex. reg. 28). Deriv. : *buiezi* vi. „a năpădi (buruienile) un loc” (Lex. reg. 28), *buiezés* „buruienos” (ALR s. n. I, loc. cit.) și compus : *buiédea-ciumei* „captalan” (DA).

buiége s. f. vezi **buiéde**

buiezi vi. vezi **buiéde**

buiezés adj. vezi **buiéde**

búje s. f. „măciulie” (ALR s. n. I, h. 27, pct. 47, 53 : „*buje* de mac”) < scr. *budža*⁶² „băț cu măciulie” < tc. *buç*, *bucu* (RSA II 332).

búlă s. f. „turcoaică” (în Banat, învechit) < scr. *bula* (DA I 682) „femeie musulmană” (RSA II 275) < tc. *bula*, *bola* „mătușă” (Turcizmi 153). Deriv. : *bulesc*, *-ească*, (Anon. Car. 331) adj. „referitor la bulă”, de asemenea învechit (DA, loc. cit.).

bulésc adj. vezi **búlă**

bulván s. m. vezi **bălván**

bumní vi „a pocni”, în Gorj (Gîlcescu 119) < scr. *buknuti* „idem” (RSA II 271). Fenomenul *-kn-* > *-mn-* este obișnuit în graiurile din Oltenia Cf. și *trîmni* (< scr. *trgnuti se*), unde *-gn-* > *-mn-*.

bunár s. n. „puț” (Weigand 314, Gregorian 80), „fîntînă cu găleată” (Gîlcescu 119) prinsă în lanț și cu roată de învîrtit pentru

⁵⁹ DA I 672 pune originea cuvîntului românesc în legătură cu scr. *bugar* „rasă de porci”, pentru care cf. RSA II 241.

⁶⁰ Atestarea provine din com. Boureni, fostul raion Băilești, Oltenia.

⁶¹ Vezi și ALR s.n., III, h. 646, pct. 29 : „*buiégi* cu boboloași roșii” = coada-cocoșului.

⁶² Găm., *Impr.* 218 dă ca etimon var. scr. *buda* „băț cu măciulie” (cf. RSA I 716) care e necorespunzătoare sub aspect formal, dat fiind că scr. *d* rămîne neschimbat în graiurile bănățene.

scos apă” (Lex. reg. 48) ⁶³ < scr. *bûnar* (ŞIO 80, CADE 184, Scriban 207, Găm. RESEE 454, Mării III 97) ⁶⁴ „puţ” (RSA II 285) < tc. *bunâr* (Turcizmi 154). Var. : *bunári* s. n., în Banat (Petrovici VA 147).

bunári s. n. vezi **bunár**

burghie s. f. „maşină de găurit” (ALR s. n. II, h. 550), „sfredel” (ALR s. n., II, 559), „burghiu” (ALR s. n., II, h. 561), „coarbă” (ALR s. n., II, h. 562, pct. 2 : „burghie cu sucală”) < scr. *bûrgija* (CADE 187, Scriban 208, Găm., *Împr.*, 218, Mării III 97) ⁶⁵ „burghiu” (RSA I 760, RSA II 297) < tc. *burgu* (Turcizmi 155) „idem” (Mallouf I 227).

búrie s. f. „butoi de ţică”, „ploacă mare” (Banat) < scr. *bure* (Trâpcea I 267) „butoi” (RSA II 298).

búrmă „verighetă, inel de logodnă” (DA I 703, CADE 187), „străgălie” (ALR s. n., h. 561, pct. 76) < scr. *bûrma* (ŞIO 81, 83; DA, CADE, Mihăilă, *Geogr. împr. sl. Găm., Împr.* 218, Trâpcea ⁶⁶ I 267) „verighetă”, „piuliţă, şurub” (RSA II 305) < tc. *burma* (Turcizmi 155) „şurub” (Mallouf I 227). Var. : *bórmă* (Weigand 314, Gregorian 80, Găm. RESEE 455).

burnút s. n. „tabac (de prizat)” (ALR s. n., IV, h. 1145, pct. 833) < scr. *burnut* „idem” (RSA II 307) < tc. *buruntu* (Turcizmi 155 s. v. *burnut*). Var. : *brunút* (ALR s. n., IV, h. 1145, pct. 53). Rom. băn. *bornút* poate fi de origine maghiară (< magh. *burnót* „idem”), cum consemnează DA I 620 şi Tamás EW 142 sau, datorită ariei restrinse, tot de origine sîrbocroată (Mării III 96—97, Trâpcea I 267).

busie s. f. „dudău”, „buruiiană” (Boceanu 86 : «Vezi că-i colo în *busii*.») < scr. *busje* subst. col. (Găm. RESEE 453) „smocuri de iarbă”, buruieni” (RSA II 313).

buşán s. m. „cal cu picioarele scurte” (Weigand 314), „bou, vacă sau om mic îndesat şi robust” (DA I 706 s. v. *buşă*) ⁶⁷, în Banat,

⁶³ Atestarea provine din comuna Bistriţa, fostul raion Turnul Severin.

⁶⁴ DA I 693 consideră cuvîntul provenit din tc. *bunar*, etimologie infirmată de aria lui limitată la Banat şi Oltenia de vest.

⁶⁵ DA I 701 citează, alături de etimonul sîrbocroat, şi bg. *burgija*, inutil, căci aria rom. *burghie* (Banat şi sud-vestul Transilvaniei) este depărtată de teritoriul lingvistic bulgar.

⁶⁶ Trâpcea glosează cuvîntul „inel, şurub, motcă”.

⁶⁷ DA consideră cuvîntul derivat pe teren românesc din *buşă*.

< scr. *bușan* „bou mic de munte, cu burta lăsată” (RSA II 335).
 Deriv. : *bușiél* s. m. „nume de ciine ciobănesc” (DA *loc. cit.*).

bușát adj. „cu picioare scurte (despre cai)” în Banat (Weigand 314) < scr. *bușat* „mic și burtos (despre cai)” (RSA II 335)⁶⁸.

búșă s. f. „nume de capră” (Banat) < scr. *buša* (Popovici, *Bemerk.* 18) „vită (vacă) mică, burtoasă, cu coarnele scurte”, „cal sau iapă mică”, „oaie slabă” etc. (RSA II 334, 335)⁶⁹ < magh. *busa* (RSA I 746). Opțiunea pentru etimologia sîrbocroată, pe lângă aria restrînsă la Banat a cuvîntului românesc, o dau și împrumuturile *bușán*, *bușat*; vezi s. v.

bușiél s. m. vezi **bușán**

bútáv adj. „buced”, „gîmfat” (ALR II, p. 53, h. 106, pct. 29)⁷⁰ < scr. *butav* (DA I 709, Găm., *Ímpr.* 214) „cărnos” (RSA I 748). Var. : *búftav* (ALR II, h. 106, pct. 2), *búctav* (Costin I 46, 65). Deriv. : *butávi* vr. „a se umfla (la față)” în Banat (Costin I 67), *buftáni* vr. „a se umfla de somn sau de boală”, în Oltenia (Lex. reg. 52).

butávi vr. vezi **bútáv**

buzumini vr. „a se zăpăci” folosit în Banat (DA I 716, CADE 192), „a se buimăci”, este într-o strînsă legătură etimologică cu scr. *bezuman* „fără minte, nechibzuit, nătîng” (RSA I 277). Este însă greu de stabilit dacă este un derivat românesc dintr-un **bezumán*, neatestat, sau un derivat din scr. *bezuman* (cum presupune CADE). DA citează, spre comparare, rom. *zábuni*. Cf. și scr. *bezumiti* „a induce în eroare, a scoate din minți” (RSA I 423).

C

cabániță s. f. vezi **cabăniță**

cabániță s. f. „zeghe”, „dulamă”, „manta lungă de lînă” în Banat (CADE 193), „haină scurtă” (Trăpcea I 267) < scr. *kabaniica* (ȘIO 83, DU 81, DA I₂ 8, CADE) „haină largă fără mîneci

⁶⁸ DA I 706 s.v. *bușă*, consideră cuvîntul un derivat pe teren românesc din *bușă* „nume de capră” (ca și pe *bușan*).

⁶⁹ DA I 706, singurul dintre dicționarele consultate care înregistrează cuvîntul conferă scr. *buša* „vacă scurtă în picioare” (probabil după RJA I 746) și magh. *busa* „cu capul mare”.

⁷⁰ Cf. exemplul din DA : „Omul *butav* (la față) întotdeauna e bolnav”.

ce se îmbracă pe deasupra altor veșminte ca să apere de frig sau ploaie”, de probabilă proveniență romanică (< it. *gabbano*; Cf. RSA IV 708). Var. : **căbăniță** (CADE), **căbăniță** (DA). Rom. arh. *cabăniță* s. f. „manta scumpă purtată de domnitor sau boieri la solemnități”, are, probabil, o etimologie dublă, bulgară și sîrbocroată (Scriban 130, DLRM 105)⁷¹. Deriv. : *căbănicér* s. m. „croitor ce face căbănițe” (Costin I 68).

căcică (cit. căci-că) s. f. „țurcă” (Popović, *Reči* . . . , 35; ALR s. n. V, h. 1301, pct. 27, 29, 36, 76) < scr. *kačka* „idem” (RSA IV 713). DA nu înregistrează cuvîntul.

cafănă s. f. „cafenea” (Banat și Transilvania) < scr. *kafana* (DA I₂ 23, Scriban 244 s. v. *cafenea*, CADE 197) „idem” < tc. *kahvehane* RJA IV 733, Turcizmi 379). Var. : *căfănă* (DA, Scriban, CADE). Rom. *cafănă*, *căfănă* este deci un dublet de origine sîrbocroată al rom. *cafenea*, împrumutat direct din turcă (Cf. DA, *loc. cit.*).

căfă s. f. „cafea”, în tot Banatul și sud-vestul Transilvaniei (ALR s. n., IV, h. 1132) < scr. *kăfa* „idem” (RJA IV 733, care în legătură cu originea cuvîntului sîrbocroat notează : „Cuvîntul este arab *qahve*; însă în forma aceasta a venit sau prin it. *caffè*, sau prin germ. *Käfee*”. *Căfă* este, prin urmare, un dublet datorat limbii sîrbocroate, al rom. *cafeă* „intrat pe diferite căi în limbă, cu deosebire însă prin contactul cu turcii și prin negustorii italieni” (DA I₂ 22). Dintre dicționarele românești *căfă* este înregistrat în CADE, care nu-i dă o etimologie deosebită de cafea, notînd (p. 197) : „Căfă (Băn. Trans.) = cafea”. În legătură cu etimologia sîrbocroată a rom. băn. *căfă*, *căfănă*, cf. E. Petrovici în DR VI 366–369.

calapăr s. m. „calomfir” (Banat, Transilvania, Moldova) < scr. *kaloper* (DU 91, DA I₂ 31–32, CADE 199, Scriban 217 s. v. *calonfir*, DLRM 107, Trăpcea⁷² I 267)⁷³ „numele mai multor plante miroitoare cel mai adesea Balsamita major Desf.”, pus în legătură

⁷¹ Pentru bg. *kabanica* cf. RBKE I 569.

⁷² După Trăpcea (care-l citează pe Al. Borza, *Florile din grădina mea*, București, 1962, p. 25) planta a fost adusă la noi de sîrbi ca plantă medicinală.

⁷³ Tiktin I 259 doar compară termenul sîrbocroat, alături de rus *kalufer*, rut. *canupir* etc.

cu gr. καρπούφλλον (RIA IV 774—775)⁷⁴. Var.: *calopăr*, *calupăr* (Trâncea) *călu pār*, *colopăr* (DA)⁷⁵.

calopăr s. m. vezi **calapăr**

calpác s. n. „capac (la cazan)”, în Banat (ALR s. n., I, h. 249, pct. 26, 47, 76 etc.) < scr. *kalpak* „idem”, atestat de ALR s. n. în pct. 25, 37. Var.: *călpác* (DA I₂ 54)⁷⁶.

calupăr s. m. vezi **calapăr**

cămíș s. n. „țeava de la pipă (ciubuc)” < scr. *kamiš* (DA I₂ 69, unde se precizează că cuvîntul e folosit în Transilvania; CADE 202, Mării III 97)⁷⁷ „idem” (RJA IV 807) < tc. *kamiš* (Turcizmi 390). Var.: *cămíș* (DA), *chimiș* (Mării, loc. cit.).

canáp s. n. „sfoară de cînepă” (Oltenia) < scr. *kanap* (CADE 209, DA I₂ 72, Scriban 223) „idem”, considerat de origine romanică RJA IV 815) sau turcă (Turcizmi 390—391) și din bg. *kanap* (DA, Scriban) „sfoară subțire de cînepă sau hîrtie” (RBKE I 580).

cántă s. f. „oală de metal” în Banat, Transilvania de vest (DA I₂ 83) și Oltenia (Scriban 225) „cană mare” în Banat și Maramureș (CADE 212)⁷⁸ < scr. și mg. *kanta* (DA, CADE, Scriban, Tamás EW 163—164).

capără s. f. vezi **căpără**

carábă s. f. „fluiet primitiv pe care și-l fac copii din țeavă de soc, din cotorul frunzei de dovleac etc.”. (DLRM)⁷⁹ < scr. *karabe* (Tiktin I 289; V. Bogrea, în DR I 286; DA I₂ 119—120; CADE 221, Scriban 230, DLRM 115) „un fel de fluiet ciobănesc”, „fluiet de

⁷⁴ Cuvîntul se află și la bulgari: *katofer*, *kanufer*, *katufer* „Balsamita vulgaris” (Gerov I 340).

⁷⁵ Pentru var. *canapăr*, *cănăpăr* (date de DA) cf. nota 74.

⁷⁶ DA cunoaște aria rom. *calpác* „capac (la cazan)”, limitată la Banat, dar etimologic nu-l separă de rom. arh. și pop. *calpác* „(fel de) căculă”, pe care-l explică din turc. (bulg., sîrb) *kalpak* (ung. *kalpag*).

⁷⁷ Tiktin dă cuvîntului o etimologie dublă, sîrbă și bulgară. Originea turcă a scr. și bg. *kamiš* ne arată că împrumutul românesc nu poate fi prea vechi. Or despre o influență mai nouă bulgărească în Transilvania nu poate fi vorba (chiar și una mai veche urmează să mai fie argumentată).

⁷⁸ DU, Tiktin și DLRM nu înregistrează cuvîntul. Scr. *kanta* „vas de apă cu toartă”, este considerat de origine germană (< germ. *kante*; cf. RJA IV 824).

⁷⁹ Pentru alte sensuri cf. DA s.v.; DLRM consideră cuvîntul regional însă din indicațiile cuprinse în DA, CADE, Scriban, reiese că el se întrebunțează în toată țara.

la cimpoi” (RJA IV 852). Var. : *cărăbă* (Trâpcea, 268). Dim. băn. *carabiță, cărăbiță* se raportează la scr. *karabice* (DA), de asemenea formă diminutivală din scr. *karabe* (cf. RJA IV 852 s. v.).

carabiță s. f. vezi *carăbă*

carfiol s. (m.) „conopidă”, în Banat (ALRM s. n., I, h. 135) < scr. *karfijol* „idem” < germ. *karviol* (RJA IV 864) sau din acesta. Var. : *cartofiol, cartofiom* < mg. *kartiñiol* (Tamás EW 168).

cărliță s. f. „albie de spălat rufe” (ALR s. n., I, h. 171, pct. 29 ; ALR s. n. IV, h. 1223, Petrovici VA 97), „albie, troacă mare, lungă-reată”, accentuat și *carliță*, în Banat (DA I₂ 148) < scr. *karlica* (DA, CADE 255), „idem”, de probabilă proveniență germană (RJA IV 867). Var. : *cîrliță* s. f. „troacă mică din care se dă ovăz” (DA s. v. *carliță*), *cărniță* s. f. „covată unde se frământă piinea” (Costin I 72)⁸⁰.

carmajin s. n. vezi *călmăjin*

cărniță s. f. vezi *cărliță*

casáp s. m. „măcelar”, întrebuințat astăzi numai în Banat și Moldova (Tiktin I 304), în alte părți fiind învechit sau rar (DA I₂ 174) < tc. *kasap* (*kasab*) „idem”, în Moldova, iar în Banat < scr. *kasap* „idem”, de origine turcă (RJA IV 878, Turcizmi 398). Var. : *căsáp* (Trâpcea I 268). Deriv. : *căsăpie* „măcelărie” (DA).

casápniță s. f. „măcelărie” (CADE 229) < scr. *kasapnica* (DA I₂ 174—175) „idem” (RJA IV 878). Cuvîntul este înregistrat numai de DA și CADE și, judecînd că ambele dicționare îl citează pe Țichindeal, trebuie să fie un împrumut livresc efectuat de acesta. Altfel, în mod curent, în Banat se spune *căsăpie*, derivat, cu suf. *-ie*, din *căsáp* (< scr. *kasap*; Cf. DA, loc. cit.). Var. : *căsápniță* (DA s. v. *căsăpie*).

cazăică s. f. „arătător la ceasornic” (ALRM II, h. 175, pct. 47) < scr. *kazaljka* (Găm., *Împr.* 214) „idem” (Kangrga-Ristić 369), cu înmuierea *lj (l') > i*. Var. băn. *scăzăică* se datorește var. scr. *skazaljka* (Mării I 369; RSA IV 909 s. v. *kazaljka*).

căbăniță s. f. vezi *cabăniță*

căbănicér s. m. vezi *cabăniță*

căbăniță s. f. vezi *cabăniță*

cădăr adj. vezi *cădir*

⁸⁰ Tot aici și *carliță* „coardă la războiul de țesut” (?).

cădăr adj. vezi **cădir**

cădir adj. invar. în expr. „Nu mi-s cadir să...”, probabil, „capabil, în putere” (cum glosează Trăpcea I 267). DA I₂ 14, singurul din dicționarele românești care înregistrează termenul (cu aria limitată în Banat), tâlmăcește expresia citată, pe baza exemplului: «Nu mi-s *cădir* să-mi iau o fălie de pîine», prin „nu am atîta drept sau voie să”, cînd, mai degrabă, s-ar înțelege „nu sînt capabil, nu am putere”. Cf. și expr. scr. *biti kadar* „a fi capabil, în măsură” (Dicț. ser. fr. 213). < Scr. *kadar, kăder* „capabil” (RJA IV 726)⁸¹ < tc. *kadir* (Turcizmi 378). Var.: **cădăr** adj. (invar.) „potrivit, apt, capabil” (Costin I 68), **cădăr** „victor” (Anon. Car. 344).

căfână s. f. vezi **cafană**

căigăină s. f. vezi **căigănă**

caigănă s. f. „jumări (de ouă)” (ALR s. n., IV, h. 1101, pct. 29, 36, 47), „ochiuri (mîncare de ouă)” (CADE 198) < scr. *kajgana* (CADE, E. Petrovici DR VI 366–369, Trăpcea I 269, Mării III 96, 104; Tamás EW 171) „mîncare de ouă prăjite” (RJA IV 739) < tc. *kaygana* (Turcizmi 383). Var.: **găigănă** (ALR s. n., IV, h. 1101, pct. 76), **găigăn** (ALR s. n., IV, h. 1101, pct. 27), **căigăină**, **gaigănă** (DA I₂ 26, care conferă magh. *cajgonya* (sic) „idem”), **chegănă** (Costin I 76).

călâi s. n. „cositor” (ALR s. n. II, h. 575, pct. 2, DA I₂ 31), „zinc” (DA, *loc. cit.*), „smălț (la o oală)” (ALR s. n. IV h. 1035, pct. 29, CADE 199), „oală smălțuită” (CADE 199) < scr. *kălaĵ* (ȘIO 83, DA, CADE, Găm., *Împr.* 219, Mării II 337) „cositor” (RJA IV 763) < tc. *kalay* (Mallouf II 951, Turcizmi 385). Rom. **călâis** „cositor” (ALR s. n., II, h. 575, pct. 27) este fie o contaminare cu scr. *kalajisati* „a cositori” (Vuk, 269), fie o înțelegere greșită a subst. scr. *kalajs* (< *kalajisati*), care denumește pe cel ce se ocupă cu cositoritul (RJA IV 763). Expr. „călâi dă apă” (ALR s. n. IV, h. 1041, pct. 29), pornește de la rom. *călai* „vas smălțuit, cositorit” notat de CADE (vezi mai sus)⁸². Var.: **călâiu**, „căldare, oală, cană” (Trăpcea I 268).

călâis s. (m. ?) vezi **călâi**

⁸¹ Ținînd seamă de aria cuvîntului, nu mai e necesar să se recurgă și la bg. *kadăr*, cum procedează DA. De altfel, forma obișnuită în bulgară e *kădăren* (RBKE I 570).

⁸² Pe lângă Banat, rom. *călai* a mai fost înregistrat în Dobrogea, unde, evident, nu mai are o origine sîrbocroată, ci bulgară sau turcă (cf. DA II 31).

călăiu s. n. vezi **călăi**
călăpăr s. m. vezi **calopăr**

căliúgă s. f. „apă mică stătătoare, prin păduri (care nu s-a format din ploii)” < scr. *kaljuša* (C. Lacea DR III 749) „băltoacă, mocirlă (în care se noroiesc porcii)” (RJA IV 782). Var. băn. *căliúše* s. f. „baltă (în care se scaldă porcii)”, „mocirlă” (Trâpcea I 267) < var. scr. *kaluža* (RJA IV 779), *kaljuža* (RJA IV 782).

călmăjin s. n. „postav roșu” (Banat) < scr. *karmažin* (DA I₂ 53)⁸³ „piele fină roșie” (RJA IV 869), de probabilă origine italiană, (RSA III 342 s. v. *grimiz*) și mg. *karmazsin* (CADE 204, Tamás EW 167). Var.: *carmajin* (Tamás, EW). Deriv.: *călmăjiniór* s. m. „numele unei flori” (DA).

călmăjiniór s. m. vezi **călmăjin**
călpác s. n. vezi **calpác**
căluše s. f. vezi **căliúgă**

cămgie s. f. „biciușcă cu plesne la vîrf”, „zbiciu”, în Hațeg (DA I₂ 80 s. v. *cange*) < scr. *kamdžija* (Popovici, *Bemerk.* 18; Trâpcea I 268) „bici împletit din curelușe” (RJA IV 804) < tc. *kamçi* (Turcizmi 390). Var.: *cămjie* s. f. „bici de piele” (Trâpcea I 268).

cămîș s. n. vezi **cămiș**
cămjie s. f. **cămgie**

căngál s. n. „colac”; Cf. exemplul din DA II 80: «(Balaurul) Mare *căngal* se făcea » = se încolăcea. < Scr. *kangal* „ghem, rulou, mănunchi” < tc. *kangal* (Turcizmi 391). În celelalte dicționare românești cuvîntul nu e înregistrat.

căpără s. f. „aconto” (Trâpcea I 268) „arvună” (DA I₂ 96, Tiktin I 282, CADE 214), „arvună, pentru logodnă” (ALR II, h. 158, pct. 27: „flăcăul dă fetii bani drept *căpără*”), „logodnă” (DA), întrebuințat în Banat și Transilvania, < scr. *kapara* (DA, Tiktin, CADE, Găm. *Împr.* 220) „arvună” < it. *caparra* (RJA IV 838) „arvună”⁸⁴. Var.: *capără* (S. Pop, *Cîteva capitole din terminologia*

⁸³ CADE 204 recurge la magh. *karmazsin*.

⁸⁴ Pentru forma și sensul cuvîntului cf. F. Palazzi, *Novissimo dizionario della lingua italiana*, Milano, 1938, s.v.

calului, DR V 87, 93). Deriv. : *căpări*, *căpări* „a arvuni (o fată)” (DA), reflex. „a se logodi” (DA, ALR II, h. 157, pct. 27) ⁸⁵.

căpări vt. și vr. *căpări* vt. și vr. vezi *căpără*

căpie s. f. „poartă cu boltă (la cetăți)”, înregistrat numai de DA, < scr. *kapija* „poartă (cel mai adesea mare ca la cetăți, cule, biserici etc.)” (RJA IV 643) < tc. *kapi* (Turcizmi, 393).

căpiță s. f. „scufiță (pentru copii)” (ALR s. n., IV, h. 1163, pct. 27, 36, 76), „capelă”, „chipiu” (ALR s. n., IV, h. 944, pct. 29) < scr. *kapica* (DA I₂ 106, CADE 216) „șapcă”, „bonetă mică” (RJA IV 842, Dicț. scr.-fr. 218).

căpună s. f. (Banat, numai în DA) „Vas din doage de molid, cu o ureche, cam de 4—8 litri; prin ureche se aplică o rudiță; se întrebuintează la scosul apei sau mutatul cominei” < scr. *kapunja* (DA I₂ 116), „un fel de vas (din material și de formă neprecizate)”, servind în tehnica vinificării: «Praznu *kapunju* ozgor na bure s kljukom meće» „Căpuna goală o pune sus pe butoiul cu struguri zdrobiți”; «Mast *kapunjama* grabe» „Mustul îl scot... cu căpunele” (RJA IV 850; cf. pe aceeași pagină *kapunjica*, dim. din *kapunja*).

cărăbă s. f. vezi *carăbă*

cărăș s. m. „caracudă” (folosit în Banat) < scr. *karaš* (CADE 223) „idem” (RJA IV 858).

cărăbiță s. f. vezi *carăbă*

cărăboi s. n. „vitriol”, în Banat (Weigand 317) < scr. *karaboja* (ȘIO 81) „idem” (RJA IV 852) < tc. *kara boya* (Turcizmi 394). Împrumutul rom. din tc. este arhaism și e accentuat *karaboiă* (DA I₂ 121).

cărșie s. f. vezi *cîrșie*

căsáp s. m. vezi *casáp*

căsápniță s. f. vezi *casápniță*

căsái vb. intrans. „a alerga”, atestat numai în *Fabulele* lui Țichindeal: «Ogarul, când *căsăiește* în zadar, umblă el pre ici pre colea, iară când se sloboade după iepure, așa merge de iute, cât

⁸⁵ Tiktin explică rom. *căpări* prin scr. *kapar(is)ati*, greșit, căci verbul românesc ar fi trebuit să sune *căpărâi* (în cazul scr. *kaparati*, prez. *kaparam*) sau *căpăriși* (în cazul scr. *kaparisati*, prez. *kaparișem*). Pentru formele scr., cf. RJA IV 838.

gîndești că zboară ca plumbul din pușcă. » (Exemplul după DA I₂ 174) < scr. *kasati* (DA)⁸⁶ „a alerga (la trap)” (RJA IV 879).

cășăpie s. f. vezi **casăp**

ceăce s. m. „nene, bade, tete” (în Banat) < scr. *ćaća* (DA I₂ 248, Trâpcea I 268) *ćaće*, „tată” (RJA II 123, 124), astăzi în vorbirea familiară (Dicț. scr.-fr. 69). Var. : *ciuce* s. m. (Costin I 74). Deriv. : *ciuică* s. m. „bădiță”; *ćeică* „bade”, „taică” (Costin I 74), este un hipocoristic românesc (cf. *teică* < *tetă*) sau un împrumut din ser. *čajko* (M. Sala, SCL, VI, nr. 12, 1955, p. 146) „tată” (RJA II 125).

ceălmă s. f. vezi **șeălmă**

ceamăț s. n. „lotcă, luntriță”, în Banat (Costin I 74) < scr. *ćamac* (Trâpcea I 268) „idem”, dim. din *ćam* „ceam” (RJA I 885) < tc. *ćam* „pin” (Turcizmi 162). Cf. și rom. *ceám* „luntre mare”, „șlep”, considerat un împrumut din turcă (DA I₂ 251).

ceășmă s. f. vezi **șășmă**

cebă s. f. „procoviță (pătură)”, în Banat (Costin I 74) < scr. *ćebe* „idem” (RJA II 127) < tc. *kebe* (Turcizmi 185)⁸⁷. Var. : *șebă* (Trâpcea I 274).

cecăre s. n. (accentul?) „torcătoare”, „virtelniță” (Banat) < scr. *ćekrk* (Trâpcea I 268) „instrument cu roată servind la răsucirea firelor și înfășurarea lor pe țevi” (RJA I 925) < tc. *ćikrik* (Turcizmi 169). Var. : *cecart* (Trâpcea, loc. cit.).

cecart s. n. vezi **cecăre**

ce - g o d e pron. vezi **gode**

ceică s. m. vezi **ceăce**

ćeică s. f. vezi **tetă**

ceșniță s. f. „colacul ce se pune pe masă în prima zi de Crăciun, se zice ‘Tatăl nostru’ și apoi se împarte între toți” (Costin I 75) < scr. *ćesnica* „un fel de plăcintă sau baclava ce se prepară de Crăciun” (RJA I 946—947). Var. : *ceșniță* (Mării I 364).

⁸⁶ În DA I₂ 236 citim : *căzai* vb. a IVA „a lătra?” și se dă exemplul : »Ogarul, cînd căzăște, în zadar umblă.», din Țichindeal, după Zanne. DA nu propune nici o etimologie. E însă evident că *căzai* = *căsai* și e vorba de o eroare grafică (dacă nu cumva și exemplul citat aici constituie începutul celui dat s.v. *căsai*).

⁸⁷ Tc. *kebe* a dat în română *chêbe* (DA I₂ 318), *ghébă* (DA II 252), cu sensul „manta țărănească”.

céşniță s. f. vezi **cesniță**

céme s. f. vezi **téme**

cémie s. f. vezi **téme**

céur adj. (accentuat și *ceúr*) „ceacír, chior, care se uită chioríș, cruciș” (DA I₂ 314) „strímb, necorect”: «... ce cum era el, așa avea și viața *ceură*, că *ceurí* dentíiași strímb spre eresa lui Etihie.», Moxa (ap. Tiktin I 331) < ser. *éor* (DA) „chior, orb” (RJA II 140) < tc. *kör* (Turcizmi 195).

ceurí vi. vezi **céur**

cheábă s. f. vezi **chibă**

cheátălă s. f. „șorț mai scurt” (Banat) < scr. *kecelja* (DA I₂ 318, E. Petrovici DR VI 366—369, Tamás EW 212 s.v. *chítele*) „șorț” < magh. *kecele*, *köcölye* (RJA IV 930—931) sau din maghiară. Var.: *chítélie* s. f. „opreg” (Molin 192), *chítále* s. f. „fota dinapoi” (Petrovici VA 150) „opreg” (Trápcea I 270), *chíteá* (E. Petrovici, *loc. cit.*)⁸⁸.

chébă s. f. „briceag, cuțitaș”, în Banat (Weigand 315) < scr. *keba* (DA I₂ 316, Trápcea I 270) „cuțitaș (care se poartă în buzunar)” (RJA IV 930). Var.: *cheábă*, în Hațeg (DA s.v.).

chegánă s. f. vezi **căigánă**

chel s. m. „varză creață”, în Banat (DA I₂ 323) și Oltenia (CADE 253) < scr. *kelj* (CADE) „un soi de varză, Brassica oleracea bullata” (RJA IV 934). Var.: *chiél* (ALR s. n., h. 189, pct. 2,27). În Transilvania se folosește dubletul *chil* (DA) și, probabil, numai el se datorează sas. *kîl*, magh. *kel* (*kaposzta*), pe care DA le presupune ca etimonuri pentru *chel* din Banat și Oltenia.

cheleráb s. m. „gulie” (Banat) < scr. *keleraba* (I. Mării, CL, XI, nr. 1, 1966, p. 119) „idem” < germ. *Kohlrabi* (RJA IV 934). Var. *călărábă*⁸⁹ (Trápcea I 268). Termnul este cunoscut și în Transilvania și Moldova (cu diferite variante; *calarabă*, *caralabă*, *calarambă* etc.) însă acolo este de origine maghiară (< magh. *kalaráb* „idem”; cf. DA I₂ 32, Tamás EW 173).

chemái vi. vezi **chimi**

⁸⁸ La Anon. Car., scris *kiceliě*, „Praecinctorium”.

⁸⁹ Cuvîntul apare (neglosat) și la Anon. Car. 345.

cher s. m. în expresia *cher dă oi* „ciine mic învățat să abată oile” (ALR s. n., III, h. 662, pct. 36) < scr. *ker* „ciine de vânătoare”, *keră* „ciine” (Găm., *Et. rom.* 563; RJA IV 236—237, Ristić-Kangrga 362). La rîndul său, scr. *ker*, *keră* e considerat un împrumut din rom. *căre* (P. Skok, *À propos du nasalisme et du rhotacisme roumaino-albanais*, „Arhiv za arbanasku starinu”, II, p. 335—336; S. Pușcariu, *Studii istroromâne*, II, p. 282; I. Popović, *Valacho-serbica*, în „Go-dišnjak”, II, Sarajevo, p. 106—107). Var.: *cheră* „cățel” (Costin I 76: «*cheră* rea»), „ciine de vânătoare, copoi” (Trăpcea I 270: «o durmit ca *chera* pră ludăi »).

chéră s. f. vezi **cher**

ches s. n. vezi **chésă**

chésă s. f. „pungă de ținut bani (de obicei din pînză)” (atestat în fostul raion T. Severin, Lex. reg. 48) < scr. *kesa* (CADE 225, Găm. RESEE 455; I. Mării, CL, XI, nr. 1, 1966, p. 119; Mării II 337) „pungă, săculeț (împletit sau cusut din pînză sau piele) de diferite forme și mărimi, în care se păstrează cel mai adesea bani, dar și alte lucruri, de ex. tutun, și se poartă cu sine” (RJA IV 938) < tc. *kese* < pers. *kise* (Turcizmi 406). Var.: *kes* „pungă de piele în care se ține tutunul și luleaua”, în Banat (CADE), „săculeț de pînză” (Costin I 76), „buzunar” (Costin II 63) și „traistă mică de piele”, în Transilvania (CADE). Deriv.: *chésú(u)* s. n. „traistă mică” (Costin II 63), *chėsăr* s. n. „portofel, săculeț” (Trăpcea I 270)⁹⁰.

chėsăr s. n. vezi **chésă**

chėsú(u) s. n. vezi **chésă**

cheț s. m. „as (la jocul de cărți)”, în Banat, < scr. *kec* (DA I₂ 340 Popovici, *Bemerk.* 18, I. Mării, CL, XI, nr. 1, 1966, p. 119) „idem”, de origine obscură (RJA IV 930). Var.: *chétă* s. f. (I. Mării, *loc. cit.*).

chétă s. f. vezi **chet**

chiámăt (pron. chi-a-măt) s. m. „viscol, furtună” (Trăpcea I 270), „timp urît, cu ploaie, zăpadă, vînt” (DA I₂ 342, CADE 256), „belșug, cantitate mare” (CADE), în Banat, < scr. *kijamet* (DA, CADE) „intemperie”, „cantitate mare” (RJA IV 948) < tc. *kijamet* (Turcizmi 408).

⁹⁰ Din tc. vine rom. *chisea*, *chesea*.

chicéle s. f. vezi **chití**

! **chicí** vt. și vr. vezi **chití**

chiél s. m. vezi **chel**

chiéme s. f. vezi **teme**

chimăi vi. vezi **chimí**

chimí vi. „a face semne cu capul, a da din cap”, în Banat (Petrovici VA 72—73: «Mă-nsurai, luvai pră muta. / Și ca muta bine-m mierji / Stă pră loc și im chimiești. ») < scr. *kimati* (*Ibidem* 150, DA I₂ 357) „a da din cap” (RJA IV 953). Var. : *chimăi*, *chemăi* „(despre cal) a da din cap ca să nu-i intre muștele pe nări” (DA)⁹¹.

chimecîță s. f. „doamnă mare”, în Banat (Petrovici VA 150) < scr. *kmetica* (*Ibidem* 150) „soția primarului” (RJA V 107). Vezi și rom. băn. *cumăt*.

chimíș s. n. vezi **cămiș**

chinez s. n. „primar” (Banat și Oltenia) < scr. *knez* „idem” (DA, Tiktin I 341, DLRM, Tamás EW 207). Var. : rom. *chenez* < mg. *kenez*, împrumutat din sîrbocroată (Tamás *loc. cit.*).

chióș adj. și s. m. vezi **cióș**

chișiță s. f. „instrument de scris” (Popović, *Reči* . . . 34)⁹² < scr. *kišica* „idem” (RJA IV 943).

chitát adj. vezi **chitá**

chitá s. f. „fasciculus” (Anon. Car. 346) „mănunchi, buchet (de flori)”, „jurubiță de fuioare de in sau de cînepă” (DLRM 142); Scriban situează primul sens în vestul țării și pe cel de al doilea în est (Scriban 274), iar CADE 261 le localizează mai precis : sensul „buket” în Banat și Transilvania, sensul „jurubiță în Moldova și Bucovina”. Aceste arii îndreptățesc etimologia dublă, sîrbocroată și ucraineană (maghiară, polonă) adoptată de CADE și DLRM. Se înțelege că etimonul sîrbocroat *kita* „buket” (RJA V 13—15) se referă la rom. *chitá* „buket”⁹³. (Cf. și ALR II, p. 102, material

⁹¹ Pe lângă scr. *kimati* DA citează și bg. *kimam*.

⁹² Pentru alte sensuri ale rom. *chișiță* și pentru etimologia sîrbocroată cf. DA I₂ 384.

⁹³ Totuși DU 127 îl dă pentru ambele sensuri (deci și arii); Tiktin I 345—346 și DA I₂ 385—386 scot în evidență doar originea slavă a cuvintului românesc, fără să se pronunțe pentru vreuna din limbile slave. Oricum, absența rom. *chitá* din Muntenia și Oltenia de est (căci în Oltenia de vest ne e cunoscut din județul Gorj) ne duce la gîndul eliminării etimonului bulgăresc.

necartografiat, pct. 29, 37). Deriv. : *chituş* (Anon. Car. 346), *chituşă* (< *chită* + suf. dim. *-uşă*), în ALR II, *loc. cit.*, pct. 47 ; *chitişoară*, *chiţişoară*, *chiticea*, diminutive feminine, *chitit*, *chituşél*, diminutive neutre, *chitát*⁹⁴, adj., „în formă de buchet, împodobit cu flori”, *a închită* vb. tranz. „a face chite” şi *închitát*, adj. „făcut buchete” (DA I₂ 385—386).

chiteală s. f. vezi **chití**

chití vb. tranz. şi reflex. „a (se) împodobi, a (se) găti (cu chite)”, în Transilvania < scr. *kititi* (*se*) (DU 127, CADE 262, DLRM 142) „idem” (RJA V 18—19)⁹⁵. Var. : *chici* (Popovici, *Bemerk.* 18). Deriv. *chitit*, adj. „împodobit (cu flori), dichisit, gătit”, *chititură* s. f. „podoabă”, *chiteală* s. f. „împodobire (cu chite de flori), găteală, dichiseală”, *chicéle* s. f., pl. (în Banat) „salbă de bani la grumaz” (DA I₂ 388—389).

chiticeá s. f. vezi **chítá**

chitişoárá s. f. vezi **chítá**

chitít adj. vezi **chití**

chititúrá s. f. vezi **chití**

chitúş s. n. vezi **chítá**

chitúşá s. f. vezi **chítá**

chituşél s. n. vezi **chítá**

chitút s. n. vezi **chítá**

chiţále s. f. vezi **cheátălá**

chiţeá s. f. vezi **cheátălá**

chiţélie s. f. vezi **cheátălá**

chiţişoárá s. f. vezi **chítá**

chiúd s. n. „nărav (rău), minte, fire”, în Banat < scr. *éud* (DA I₂ 390) „fire, caracter, temperament, dispoziţie” (Dicţ. scr.-fr. 71). *Chiud* trebuie să fie o formă literarizată de DA, căci scr. *é* ar trebui să rămână neschimbat în Banat. Celelalte dicţionare româneşti nu înregistrează termenul.

cică s. m. „unchi, nene” (Banat) < scr. *čika*, *čiko* (Popovici, *Bemerk.* 18, Trâncea I 268, Mării I 367) „unchi” (RJA II 24, 25).

⁹⁴ Tiktin I 346 presupune că e format după modelul scr. *kitan* (soluţie însoţită şi de DA), iar CADE 262 îl consideră un împrumut din bulgară.

⁹⁵ DA şi Tiktin I 346 consideră cuvîntul ca avînd o etimologie dublă, sîrbocroată şi bulgară ; Scriban 279 îl socoteşte derivat din rom. *chită*.

cigměj s. (n.?)⁹⁶ „pupitru, sertar” (Banat) < scr. *čekmedže* (Trâpcea I 268) „idem” (RJA I 925) < tc. *çekmece* (Turcizmi 168). Împrumutul românesc din turcă este de genul feminin și are accentul pe ultima : *cicmigeá* (cf. DA I₂ 403).

cilim s. m. „scoarță de pereți” (ALR II, p. 138, material necartografiat, întrebarea 3901, pct. 36, 47, 76), „covor” (Trâpcea I 268) < scr. *čilim* (Popovici, *Bemerk.* 18, Găm., *Împr.* 219, Mării II 337) „scoarță, covor” RJA II 137) < tc. *kilim* (Mallouf II 951, Turcizmi 193). Băn. *cilim* este un dublet de origine sîrbocroată al rom. general *chilim*, pătruns din turcă sau și din bulgară, rusă, ucraineană (cf. DA I₂ 355).

cínără s. f. „mireasă” (ALR I, h. 255, pct. 5, 26, 30, 35, 40, 70) a căpătat acest sens sub influența scr. *mlada* (Găm., *Împr.* 221) „idem” formă feminină substantivală a adj. scr. *mlad* „tînăr” (Vuk 375).

cíne-goge vezi **góge**

ciocán s. m. „știulete de porumb, curățat de boabe” „cocean” cunoaște trei arii : una în Banat, alta în Moldova și o a treia în Muntenia de sud-est și Dobrogea (ALR s. n., h. 110, 116, pct. 29, 36, 76 și 386, 531, respectiv 928, 682). În Banat provine din scr. *čokanj* (CADE 270, DLRM 146)⁹⁷ „idem” (RJA II 57—58). Bg. *čokan* (cf. Mladenov 687) trebuie avut în vedere pentru ariile din Moldova, Muntenia și Dobrogea. Var. : *šocán*, în Banat (ALR s. n., *loc. cit.*).

ciocîrlie s. f. „viță de vie tăiată și pusă în pămînt spre a prinde rădăcină” < scr. *čokrlja* (DA I₂ 443), „butaș de viță de vie” (RJA II 58).

cióeot s. n. „butuc de viță de vie” (în Banat) < scr. *čokot* „idem” (DA I₂ 488, CADE 272, Dicț. scr.-fr. 65).

cióe s. f. „postav fin” (Banat) < scr. *čoja* (Trâpcea I 268) „fel de stofă (și hainele lucrate din ea)” (RJA II 56—57 s. v. *čoha*) < tc. *çoha* (Turcizmi 179).

⁹⁶ Trâpcea indică genul masculin.

⁹⁷ DA constată originea slavă a cuvîntului și citează corespondențe din mai multe limbi, fără să se fixeze la vreuna. DU 131, Tikin I 355, Scriban 280 consideră că este vorba de o metateză (din *cocean*) analoagă cu cea petrecută în bg. și scr.

ciós adj. și s. m. „spîn” (ALR II, p. 19, material necartografiat, întrebarea 6935, pct. 105) < scr. *éosa, éoso, éosast, éosat, éosav* adj. (DA I₂ 369 s. v. *chiós*, Găm., *Împr.* 219) „idem” (RJA II 142) < tc. *köse* „idem” (Mallouf II 1132) (Turcizmi 197). Var. : *cióș*⁹⁸ (ALR II, *loc. cit.*, pct. 36), *ciúș* (ALR II, *loc. cit.*, pct. 76), *cióșăc* (ALR II, *loc. cit.*, pct. 47) și *chióș*, formă literarizată de DA⁹⁹.

ciós s. (n.?) vezi **cióșe**

cióș adj. și s.n. vezi **ciós**

cióșăc s. m. vezi **ciós**

cióșe s. n. „colț de stradă”, în Banat (Costin I 84)¹⁰⁰ < scr. *éošak*, gen. *éoška*, dat. *éošku* etc. „colț (de stradă)” (RJA II 143) < tc. *köšk* (Turcizmi 197). Var. *cios* „colț de stradă” (Costin I 84, Trâpcea I 268) se raportează la scr. *éošé* „idem” (Turcizmi 197). Tc. *köšk* > rom. *chioșc* „pavilion, foisor” (DA I₂ 369).

ciósă s. f. „piatră acră” (ALR s. n., II, h. 580, pct. 36, 76) < scr. *tipsa* „idem” (RJA XVIII 337) „alaun” (Trâpcea I 268).

cistí (*cistí?*) vt. „a curăți” (ALRT, p. 5, pct. 2 : «cistim casa») < scr. *cistiti* (*Ibidem* 318) „idem” (RJA II 45).

cit adj. „întreg, adevărat” (Șincai, *Hronicul*: «Povestea aceasta . . . se vede o *cită* minciună», ap. DA I₂ 483)¹⁰¹ < scr. *čit* (DA) „idem” (RJA II 147).

cítav adj. „întreg, sănătos (la minte)” (ALR II, material necartografiat, p. 54, întrebarea 4165, pct. 47 : «nu-i baș *citav*» < scr. *čitav* (Găm., *Împr.* 214) „idem” (RJA II 48). Var. : *citäv* „idem” (DA I₂ 487¹⁰²), *șítav* „nespart” (Costin II 186).

cítäv adj. vezi **cítav**

ciúce s. m. vezi **ceáce**

ciúci adv. vezi **ciuci**

ciúică s. m. vezi **ceáce**

⁹⁸ Formele cu ș în loc de s sînt refăcute, probabil, din pluralul *cióși*. Iosif Popovici (*Bemerk*, 18) consideră că -ș din *cióș* se datorește analogiei cu *moș*.

⁹⁹ Literarizarea e, de altfel, incorectă, căci bân. *ci* este etimologic (< scr. *č*), iar nu un reflex dialectal al unui *k'* inițial.

¹⁰⁰ Ilustrează sensul cu exemplul : « Stau la colț și turvinesc », unde, probabil, în loc de colț, trebuie să citim *cióșc*.

¹⁰¹ DA califică cuvîntul românesc drept un „sîrbism puțin întrebuițat”.

¹⁰² DA, Tiktin I 364, CADE 277, Scriban 288 iau în discuție rom. *citov* pe care îl consideră împrumutat din scr. bg. *čitav*.

ciun s. n. „luntre, barcă” (ALR s. n., III, h. 839 și 840, pct. 47) < scr. *čun* (DA I₂ 412, CADE 265, Scriban 278 s. v. *cin*; Trâpcea I 268, Găm., *Note sl.-rom.* 467) „idem” (Dicț. scr.-fr. 66).

ciúp s. n. „vas pentru păstrat diferite alimente” (ALR s. n., IV, h. 1042, pct. 36) < scr. *čup* (DA I₂ 392 s. v. *chiup*) „vas de pământ (cu gîtul înalt) pentru păstrarea mierei, untului, uleiului etc.” (RJA II 153—154) < tc. *küp* (Turcizmi 200). Var. : *ciupă* „oală cu gura strîmtă”, tot în Banat (CADE 279), căreia îi corespunde scr. *čupa* „un fel de ulcior” (RJA II 154). După DA (*loc. cit.*), rom. *chiup*, dubletul rom. *ciup*, este un cuvînt învechit, folosit în Moldova și prin regiunea Dunării, rar în alte părți, și provine din tc. *küp*.

ciúpă s. f. vezi **ciup**

ciurcán s. m. vezi **ciúrcă**

ciúrcă s. f. „curcă”, în Banat (Tiktin I 369, DA I₂ 516, CADE 280) < scr. *čurka* (DA) „idem” (RJA II 156)¹⁰³. Var. : *șurcă* Trâpcea I 270). Deriv. : *ciurcán* s. m. „curcan” (Costin II 71).

ciúș adj. și s. m. vezi **ciós**

ciúti! interj.¹⁰⁴ „taci!” (Banat) < scr. *čuti*, pers. 2 imperativ a vb. *čutati* „a tăcea” (Popovici, *Bemerk*, 18, Trâpcea I 268). Pentru etimonul scr. cf. RJA II 158.

cívie s. f. „cui de fier ce se pune în capul osiei ca să țină leuca să nu iasă”, „șurub” (în Banat, Hațeg) < scr. *čivija* (DA I₂ 523, CADE 281) „cui de fier sau lemn” (RJA II 51) < tc. *čivi* „cui” (Turcizmi 168). Deriv. : *civiér(iu)* „o unealtă din atelierul de fierărie (menghină?) folosită la găurirea civiilor” (DA, *loc. cit.*).

civiér(iu) s. n. vezi **cívie**

círceág s. n. „ulcior de pământ (avînd la gură niște găurele și în toartă o țîță din care se bea apa sugînd)”, în Banat și Hațeg, < scr. *kréag* (DA I₂ 134, CADE 284, Scriban 295, Trâpcea I 268) „ulcior de pământ cu toartă” (RJA V 493). Var. : *círșág* „urcior cu țîță”

¹⁰³ CADE nu-i dă etimologia. Tiktin consideră cuvîntul un împrumut cert din alb. *čurká*, etimon greu de susținut. Tamás EW 237 îl explică prin mg. *csirke*, care, însă, a dat în rom. *circă*; cf. tot Tamás, EW 227.

¹⁰⁴ Trâpcea consideră cuvîntul românesc formă de imperativ (a cui?).

(ALR s. n., IV, h. 1037, pct. 2, 29, 47, 76, 105 ; Petrovici VA 198)¹⁰⁵
 Deriv. : *cîrșăgûț* s. n., dim. (Weigand 319).

cîrd s. n. „grup mare de animale”, „ceată, bandă de oameni”; „mulțime, grămadă”, face parte din cuvintele slave intrate de timpuriu în limba română. Este considerat un împrumut din scr. *krđ* (DU 105, DA I₂ 137, DLRM 153) „cireadă, cîrd, turmă (mai ales de porci)”, de origine obscură (RJA V 497—498)¹⁰⁶ sau dintr-o formă veche sud-slavă **krědъ*, care se află și la baza cuvîntului sîrbocroat (Tiktin I 292, CADE 284, Scriban 295)¹⁰⁷.

cîrliță s. f. vezi *cârliță*

cîrșág s. n. vezi *cîrceág*

cîrșe s. f. vezi *cîrșie*

cîrșegûț s. n. vezi *cîrceág*

cîrși vi. „a se îndrepta spre cineva”, în Banat (Costin II 59), < scr. *krěiti* „a-și croi drum” (RJA V 494—495).

cîrșie s. f. „ținut pietros” (Trâpcea I 268) „stîncă, vîrf stîncos”, în Banat și Hunedoara (DA I₂ 159) < scr. *krš* (CADE 287) „carst, stîncă” (RJA V 645—646, Ristić-Kangrga 407), col. *kršje* (DA, Tiktin I 30). E posibil ca împrumutul românesc să fi fost la început de genul neutru **cîrș*, cu pluralul **cîrșe*, din care a fost refăcut un singular fem. *cîrșă*, *cîrșe*. Var. : *cîrșe* (CADE), *cârșie* „coastă, loc de pășunat” (Costin II 58).

cîrti vt. „a sfișia”, în Banat («Un cîne dormind . . . au venit un lup și au vrut să-l mînince, iară el au început a-i grăi să nu-l *cîrtească*, căci e foarte mirșav.», Țichindeal, ap. DA I₂ 163—164) < scr. *kr̥titi* (DA) „a sfărîma, a frînge în bucăți”; „a chinui” (RJA V 659).

cîrvină s. f. „dușmănie, răzbunare” (Trâpcea I 268) „pizmă”, în Banat (Costin II 59 : «Și pentru asta e ceva *cîrvină* între ei») < scr. *krvina*, *kronina* „sînge”; „vărsare de sînge, ucidere”; „taxă

¹⁰⁵ DA I₂ 159 consideră această variantă „ungurism, prin Banat și Bihor”, ce „pare a fi o contaminare din ung. *körsög* și *korsó*, amîndouă însemnînd „ulcior”. În realitate, e tot scr. *krěag*, cu trecerea, normală pentru dialectul bănățean, a scr. -č- în rom. bân. -ș-.

¹⁰⁶ RJA compară ucr. *kyrd*, rom. *cîrd* și lituan. *kerdzius* „păstor”. După Berneker 666, cuvîntul ucrainean este un împrumut din română.

¹⁰⁷ G. Mihăilă, *Împrumuturi*, p. 81, nota 4, are în vedere ambele posibilități.

plătită de localnici turcilor pentru comiterea unui omor” (RJA V 703, 705).

cleaŃ s. n. „strimtoare, trecătoare”, „stincă prăpăstioasă”, „colț de stincă”, în Banat și Oltenia (Tiktin I 374 DLRLC) < scr. *klanac*, gen. *klanca* (N. Drăganu DR III 704, DA I₂ 544, CADE 291, Scriban 301, DLRM) „strimtoare, trecătoare între doi munți, două piscuri” (RJA V 28—29)¹⁰⁸. Var. : *gleaŃ* (Gregorian 80). Deriv. : *clînțoanie* „hop (în drum)”, *clînțuros* „cu clînțoanie”, ambele înregistrate în Banat. Cf. DA s. v. *cleaŃ*.

clet s. n. „cămară” (ALRM II, h. 292, pct. 4, 8, 36, 76); „sufragerie”, „grajd” (DA I₂ 551) „odaie mică” (Gregorian 80) < scr. *klet* (DA, CADE, Găm., *Împr.* 214, Trăpcea I 268, Găm. RESEE 454, Ionică, *Term.* 445) „cămară” (Ristić-Kangrga 369, RJA V 70 s. v. *kljjet*). Var. : *cliét* (DA s. v. *clet*)¹⁰⁹.

cliét s. n. vezi **clet**

clisă s. f. „jocul de-a clencea” (în Banat) < scr. *klis* (DA I₂ 559) „țurcă”; cf. expr. scr. «igrati se *klisa*» „a juca țurca” (RJA V 79, Ristić-Kangrga 370).

cluș subst. (genul?) „coapsă” (Banat < scr. *ključ* (CADE 296) „cheie”, „încheietură (superioară la piciorul dinapoi al calului sau boului)” (RJA V 98).

cliúe s. n. „tescovină” (ALR s. n., h. 237, pct. 36), reziduuri de la fructele tescuite”, „boștină”, „jintiță” (DA I₂ 560—561), în Banat și Mehedinți, < scr. *kljuk* (DA, CADE¹¹⁰ 293, Găm., *Împr.* 214) „struguri zdrobiți”, „miere amestecată cu ceară” (RJA V 100). Var. : *cluc* s. n. „must amestecat cu struguri” (DA), „comină” (Gl. Olt. 23). Expr. : «Sînt *cliuc* de ostenit» „sînt zdrobit de oste-neală” (DA).

cliucăi vt. „a zdrobi strugurii cu *cliucăitorul*” (în Banat) < scr. *kljukati* (DA I₂ 561)¹¹¹ „a strivi”, „a presa (ceva ca să intre cu forța)” (RJA V 101). Var. : *clucăi* (DA). Deriv. : *cliucăitor* s. n. „băț cu multe crăci la un capăt cu care se cliucăiesc strugurii (DA).

¹⁰⁸ Vezi etimologia cuvîntului, mai pe larg, la N. Drăganu în DR III 704.

¹⁰⁹ Cuvîntul apare, neglosat, și la Anon. Car. 346.

¹¹⁰ CADE, probabil datorită unei erori de transcriere, dă etimonul scr. *kljuk*.

¹¹¹ CADE 293 consideră cuvîntul un derivat din rom. *cliuc*.

cliucăitor s. a. vezi cliucăi
 clînțoănie s. f. vezi cleănț
 clînțurós adj. vezi cleănț
 cluc s. n. vezi cliúce
 clucăi vt. vezi cliucăi

clup s. n. „laviță”, „bancă de grădină” (în Banat) < scr. *klup* (DA I₂ 575, CADE 296) „bancă” (RJA V 91). Var. *clúpă*, *clúpie* „bancă cu spate” (Costin I 89) „bancă de școală”, „rond de flori”, „catafalce” (Trâpcea I 268) se datorese var. scr. *klupa* „bancă” (RJA V 91).

clupă s. f. vezi **clup**
clúpie s. f. vezi **clup**

cobăce s. f. „anexă gospodărească”; „colibă, locuință sărăcăcioasă”, în Hațeg (CADE 299 s. v. *cobașă*) < scr. *kobača* (Dens. ȚH 66, DA I₂ 600, Scriban¹¹² 308) „coteț pentru păsări” (RJA V 133). Pronunțarea autentică populară este *cobășă* (cf. Dens. ȚH, DA, CADE). Var. : *cobăș* s. (genul ?) „căsuță” (Costin I 90)¹¹³.

cobaiăgi adv. „vorbă să fie, chipurile” (Banat) < scr. *kobajagi* (Trâpcea I 268) „idem” (Ristic-Kangrga 15 s. v. *bajagi*) < te. *bayaġi* (Turcizmi 113 s. v. *bajagi*).

cobășă s. f. vezi **cobăce**
cobăș s. (genul ?) vezi **cobăce**

cobăț s. m. (accentuat și *cobăț*; Trâpcea I 268) „uliu” (Tiktin I 379), „vultur” (ALR s. n., III, h. 719, pct. 47), „stăneută” (ALR s. n., III, h. 691, pct. 36)¹¹⁴ < scr. *kobac* (DA I₂ 602, CADE 299, A. Filipașu, LR, XVIII, 1969, nr. 5, p. 476)¹¹⁵. Var. : *cobêț* (Tiktin I 497, DU 143, CADE), probabil formă de singular refăcută după pluralul *cobeți*. Cuvîntul cunoaște și o arie în Bucovina, unde este împrumutat din ucraineană (DA)¹¹⁶.

cobêț s. m. vezi **cobăț**

¹¹² După etimonul sîrbocroat, Scriban citează și vsl. *kobača* „cotineată” (după Berneker 1, 577).

¹¹³ Costin dă tot aci și *cobășă* s.f. „făcăleț cu care se mestecă magiunul” (?).

¹¹⁴ Sensurile notate de ALR s.n. par nesigure (izvorînd din modul imprecis de a formula întrebarea).

¹¹⁵ DU și Tiktin consideră cuvîntul de origine croată (?).

¹¹⁶ Cuvîntul apare, neglosat, și la Anon. Car. 347 (scris *kobecz*).

cociár¹¹⁷ s. n. „cotet de giște” (în Banat) < scr. *kučar* (DA I₂ 613) „căsuță”, „cămară”, „colibă” dar și „cotet pentru păsări”. Cf. exemplul: „zene... kupe jaja po kučarih...” (RJA V 731). Rom. -o-, în loc de scr. -u-, se poate datora și unei contaminări cu rom. *cocină*.

cociăș s. m. „vizitiu” (ALR s. n., I, h. 281, pet. 29) „proprietar de căruță și cai” (DA I₂ 614)¹¹³ < scr. *kočijaš* (Găm., *Împr.* 220, Tamás EW 245—246)² „idem” (RJA V 143). În restul Banatului și în Transilvania ALR s. n. notează forma *cociș*, împrumut din magh. *kocsis* (DLRM 162). Var.: *cociés*, *cuciăș* (DA).

cocie s. f. „trăsură”, „căruță”, azi în Banat și Transilvania, învechit și în Muntenia și Moldova (DA I₂ 613—614)¹¹⁹, provine din scr. *kočija*, *kočije* „idem” < mg. *kocsi* (RJA V 142—143) cel puțin în acele graiuri bănățene unde, pentru vizitiu, au fost împrumutați din sîrbocroată termenii *cociăș*, *cociér* (Trâpcea I 268, Mării II 348). În restul teritoriului trebuie apelat la etimonuri din alte limbi învecinate: magh. *kocsi* (DU 144, Scriban 309), bg. *kočija* (DA, DLRM), ucr. *kočija* (Hrincenko), tc. *koči* (Tiktin I 381) etc. Var.: *coșie* (Mării). Deriv.: *cocioară*, *cociuță*, formații diminutive (DA).

cociér s. m. „vizitiu”, în Banat (DA I₂ 614) < scr. *kočijar* (Tamás EW 245—246) „idem” (RJA V 143)¹²⁰. Var.: *cuciér* (DA).

cociés s. m. vezi **cociăș**

cócină s. f. „cotet pentru porci (în Banat și pentru găini)”, întrebuintat în Banat, Oltenia și Muntenia < scr. *kočina* (DA I₂ 614, DLRM 162, Petrovici *Izoglose*¹²¹) „idem” (RJA V 143) și bg. *kočina* (RBKE).

cocioară s. f. vezi **cocie**

¹¹⁷ Cit. *co-ci-ar?*, *co-ciar?* Cuvîntul se află numai în DA, care nu precizează pronunțarea.

¹¹⁸ Cf. exemplul citat de DA: »Cocișul s-a făcut *cociș*», „vizitiul s-a făcut proprietar de căruță și cai”.

¹¹⁹ DA citează termenul sîrbocroat doar pentru comparare.

¹²⁰ DA compară scr. *kočijar* și germ. *Kütscher*. Etimonul german nu poate fi însă luat în considerație din cauza diferenței de vocalism și a accentului (scr. *kočijar* are la gen. sg. și la celelalte cazuri oblice accentul pe -a- : *kocijára* etc.).

¹²¹ DU 144, Tiktin I 381, CADE 401 dau numai etimonul sîrbocroat, iar Scriban 309 numai cel bulgar.

cociuță s. f. vezi **cocle**

cocot (accentul?) s. m. „cocoș” (învechit, în Banat) < scr. *kokot* DA I₂ 626) „idem” (RJA V 173—174). La Anon. Car. 347 neglosat.

cofiță s. f. vezi **colîrță**.

cofirnă s. f. vezi **colîrță**

colîrță s. f. „coadă de păr”, fig. „lucruri de nimic, obiecte fără valoare” (DA I₂ 636), „cîrlionț”, iron. „pieptănătură, frizură” (CADE), în Banat < scr. *kovrëica* (CADE, DA) „șuviță de păr”, „cîrlionț” (RJA V 413). Var.: *cofiță*, în Banat, „idem”, *cofirnă*, în Oltenia, „coadă mică de păr la femeii sau fete” (DA).

cóină s. f. vezi **cúină**

coláină s. f. „Medaille” (Banat) < scr. *kolajna* „Medaillon” (Popovici, *Bemerk*, 18).

colár s. m. „rotar” (în Banat) < scr. *kolar* (DA I₂ 648) „idem” (RJA V 182). Cuvîntul are în DA (singuruî dicționar românesc care-l înregistrează) grafia *colariu*.

coláriu s. m. vezi **colár**

colăș s. m. (sg. sau pl.?) „prăjituri” (ALR s. n., IV, h. 1081, pct. 29) < scr. *kòlaš* „idem” (RJA V 178—180).

colie s. f. vezi **colilie**

colalie s. f. vezi **colilie**

colălie s. f. vezi **colilie**

colelie s. f. vezi **colilie**

colie s. f. vezi **colilie**

colilie s. f. „planta *Stipa pennata*” își găsește corespondentul cel mai apropiat în scr. *kovilje* „idem” (cf. RJA V 411). Etimonul sîrbocroat este citat de toate dicționarele noastre, singur (DLRM 166) sau alături de corespondentele din alte limbi (Tiktin I 391, CADE 307—308, DA I₂ 656—657, Scriban 317)¹²². Var.: *colelie*, *colălie*, *colalie*, *colie*, *colie* (DA). Deriv.: *coliliu* adj. „alb (cum e colilia)” (DLRM)¹²³.

¹²² Spre exemplu: bg. *kovil*, *kojlo* (CADE), *kovilo*, *koviljak* (Scriban), ucr. *kovyl* (DA).

¹²³ *Colilie* a intrat și în expresii: « Alb — *colilie* » „cu părul de pe cap complet alb”; « a-i fi (cuiva) calea în *colilie* » „a avea un drum frumos, plăcut” (DLRM).

colilú adj. vezi **colilife**
colopór s. m. vezi **calapár**
comádie s. f. vezi **comájă**

comájă s. f. „o panglică cu decorații, ce-și pun femeile pe cap în chip de ornament” (Banat) < scr. *komade* (DA I₂ 671) „bucăți”, s. col. din *komad* (RJA V 234). *Comádie* este o formă literarizată de DA.

comát s. n. „codru, bucată” (ALR s. n., IV, 1067, pct. 36), „partal (de slănină)” (ALR, s. n., IV, h. 1126, pct. 36), „parte” (Trâpcea I 268) < scr. *komat*, *komad* (Mării I 364–365) „bucată” (RJA V 238, 232–234).

cómină s. f. „tescovină”, în Banat, Transilvania de sud-vest și Oltenia (cf. ALR s. n., I, h. 237, 251) < scr. *komina* (Tiktin I 395, CADE 312, Scriban 321, Găm. RESEE 458). Pentru atestările din Oltenia de sud-vest (pct. 872, 886) trebuie avut în vedere și etimolul bulgar *komina* „idem” (RBKE).

comovită s. f. „tescovină (în expr.: răchie de *comovită*)”, (Banat) < scr. *komovica* (CADE 313, DA I₂ 687) „rachiu de tescovină” (RJA V 250; cf., tot aci, expr. scr. *komovica rakija*, care corespunde celei românești).

comșie s. f. „vecin”, „vecină” (în Banat: «Sara când Pătru venea, / Casa spartă mi-o găsea, / Comșiile le-ntreba: / Comșiilor, dumneavoastră, / Cine sparse casa mea?») < scr. *komšija* (DA I₂ 698) „vecin” (RJA V 275–276) < tc. *komşu*, *konşu* (Turcizmi 413). Var.: *comșie* și *comșiu*, formă de masculin refăcută din pl. *comșii* (DA).

comșiu s. m. vezi **comșie**
comșie s. f. vezi **comșie**

copái vt. „a îngropa porumbul, a-l mușuroi” cunoaște două arii: una în Banat și Oltenia (CADE 330; ALR s. n., I, h. 101, pct. 812, 876) și alta în Moldova (DU 166). În aria sud-vestică vine din scr. *kopati* (CADE) „a săpa”; „a îngropa” (RJA V 294–296) și bg. *kopaja* (DA I 767) „sap, îngrop”; (Mladenov 250)¹²⁴. Var.: *acopái* vt. „a acoperi (semănătura cu sapa)”, în Oltenia (Gl. Olt. 1).

¹²⁴ Pentru aria din nord cf. magh. *kapalni* (DA).

Deriv. : *copăire* s. f., *copăit* s. n. (DA), *copăială* s. f. (Gl. Olt. 25) „prașilă, prașit”, „mușuroit”.

copăială s. f. vezi **copăi**
copăire s. f. vezi **copăi**
copăit s. n. vezi **copăi**

coprână s. f. „broboadă, maramă” (învechit, în Banat) < scr. *kòprenā* (DA I₂ 766) „idem” (RJA V 310—311)¹²⁵. Pentru vechimea atestării cf. Anon. Car. 347.

copșég s. n. „postavă (în care curge făina la moară)” (ALR s. n., I, h. 176, pct. 36), „veșcă (la piatra morii)” (ALR s. n., I, h. 178, pct. 36) < scr. *kopčeg*, *kovčeg* (Găm., *Împr.* 215) „ladă” (RJA V 297, 410—411). Var. : *copșiég* s. n. „sertar, pupitru” (Costin I 92 : «Am tras *copșiegu* să vîr furculițele. »).

copșiég s. n. vezi **copșég**

corită s. f. „troacă, albie”, în Banat (Weigand 318), atestat și ca arhaism (DA I₂ 793) < scr. *korito* (Trâpcea I 268) „idem” (RJA V 340—341) și bg. *korito* (CADE 335, DA, Scriban 341)¹²⁶.

corbăci s. n. „gîrbaci”, în Banat (Anon. Car. 347) și Transilvania (DA II 226 s. v. *gîrbaci*) < scr. *korbač* (Mării II 341) „idem” < te. *kirbač* (RJA V 322) și magh. *korbács* (DA). Ambele posibilități le are în vedere și Tamás EW 267. Var. : *gorbăci*, scris *gorbacs* (Anon. Car.).

cosîr s. n. „culter vinitorum” (Anon. Car. 347) < scr. *cosir* „falx arborea, falx vinitoria” (RJA V 358 s. v. *kosijer*, 359 s. v.).

costrăvă s. f. „mohor”, în Banat (Lex. reg. 119) < scr. *kostrava* „numele unei buruieni”, neprecizate în RJA V 376, cunoscută nouă cu sensul „mohor” în graiul sîrbesc din Soca, jud. Timiș.

coșără s. f. „corbis” (Anon. Car. 347) < scr. *košara* „corbis” (RJA V 381—382).

coșie s. f. vezi **cocie**

coștác s. (n. ?) „cocoășă” (Banat) < scr. *koštak* (Mării I 365) „boală (durere de oase)”, „artrită”, reumatism” (RJA V 375 s. v. *kostobolja*, 386 s. v.).

¹²⁵ După S. Pușcariu, etimonul scr. ar fi de origine latină : **coperimen* = *coeperimentum* (DR III 831).

¹²⁶ Vsl. *koryto* citat de DU precum și de CADE, DA, Scriban, alături de etimoa-nele scr. și bg., nu corespunde formal.

cotăreă s. f. „pătul, hambar de păstrat porumbul (ridicat pe furci, partea de dedesubt servind de cocină porcilor)” în Banat (Trâpcea I 269) și Transilvania (CADE 343)¹²⁷ < scr. *kotarka* (Tiktin I 424, CADE, Scriban 355, Trâpcea, Tamás EW 276) „un fel de hambar (Art Scheuer)” (RJA V 396).

cotariță (accentul?) s. f. „coș (de nuiele de diferite forme)” (Gregorian 80) < scr. *kotarica* (Tiktin I 424, CADE 343, Scriban 356, DLRM 192, Găm. *Împr.* 215, Trâpcea I 269, Găm. RESEE 457) „idem” (RJA V 396). Var. : *cotăriță* s. f. (ALR II, h. 266, pct. 2, 27, 29, 36, 76). Deriv. : *cotărițar* s. m. „împletitor de coșuri” (ALR s. n., II, h. 533, pct. 29).

cotărițar s. m. vezi **cotariță**

cotăriță s. f. vezi **cotariță**

cotelî vi. vezi **cotilî**

cotilî vi. „a umbla prin locuri întortochiate, cu multe cotituri”, „a căuta cu de-amănuntul”, „a cotrobăi, a scotoci” este un regionalism (DLRM 193), răspândit în Transilvania, Maramureș, Bucovina și Moldova (CADE, 344) care-și găsește cel mai apropiat corespondent în scr. *kotiljati (se)* „a se mișca”, „a se scutura”, „a se agita”, „a nu avea liniște” (RJA V 397). Etimologia sirbo-croată a fost dată de P. Skok în DR III 835 și însușită de DA I₂ s. v. și DLRM. Pentru DU 172, Tiktin I 425 și CADE 344 originea cuvintului românesc este necunoscută, iar Scriban 356 trimite la bg. *kotilo* „cuib”, magh. *kótologni* „a hoinări” și rom. *cotac* „motan”. Var. : *cotelî* (DU, Tiktin etc.).

coțcăr s. m. vezi **côtecă**

côtecă s. f. „formă cubică sau pătrată”, în Banat (Trâpcea I 269), „zar” (CADE 346) și „înșelătorie, pungășie”, în Moldova (CADE, Scriban 358) < scr. *kocka* (DU 172, Tiktin I 424, CADE, DA I₂ s. v., DLRM 193, Tamás EW 278) „cub”, „zar”, „joc de noroc cu zaruri” (RJA V 140) și din magh. *kocka* (DA, Scriban). Deriv. : *coțcăr* s. m. „șarlatan, pungăș” (DLRM), *coțcărie* „șarlatanie”, „pungășie” (DLRM).

coțcărie s. f. vezi **côtecă**

¹²⁷ Pentru alte sensuri și arii cf. dicționarele românești citate.

cováci s. m. „potcovar”, în Banat și Transilvania de sud (ALR s. n., II, h. 537, 538), „fierar” (Trâpcea I 269) < scr. *kovač* (Trâpcea) „fierar”, „forjor”, „făurar” (RJA V 405) și magh. *kovacs* „idem” (Tamás, EW 278—279). Dicționarele românești, începînd cu DU (174) și terminînd cu DLRM (193) trimit la vsl. *kovač*. Aria cuvîntului ne îndrumă însă spre limba sîrbocroată și maghiară¹²⁸. Var. : *covăș* (ALR s. n., loc. cit.). Deriv. : *covăcie* s. f. „meseria și atelierul covaciului” (DLRM 193).

covăș s. m. vezi **cováci**
covăcie s. f. vezi **cováci**

cozăce s. f. pl. „vărsat” (Banat și Transilvania) < scr. (CADE 347¹²⁹) *kozjače* „variolă” (RJA V 418). Var. : *cozaci* s. f. pl. (CADE).

cozáci s. f. vezi **cozăce**

eracatiță (accentul?) s. f. „Polypus” (Anon. Car. 348)¹³⁰ < scr. *krakatica* „Octopus vulgaris”, „Polypus” (RJA III 636—673 s. v. *hobotnica*, V 448 s. v.).

erăina adv. „razna” (în expr. : «a umbla *craina*» „a umbla fără rost, hoinărind”) < scr. *krajina* (CADE 348, Scriban 360) „ținut mîrginaș”, „margine de țară” (RJA V 443—444). La Anon. Car. 348 găsim *craină* (scris *krajně*) și *crainic* (scris *krajnik*), ambele cuvinte neglosate, care ar putea fi, primul, scr. *krajina* „ținut mîrginaș” și, al doilea, scr. *krajnik* „locuitor al unui ținut de margine” (cf. RJA V 445). În cazul că lucrurile stau astfel, etimologia sîrbocroată a adv. rom. *craina* este în afara oricărei discuții.

craină s. f. vezi **erăina**
crainic s. m. vezi **erăina**

crăiță s. f. „paparudă” (ALRT, p. 13, pct. 2 : «Umblă crăiță, pă joacă și cîntă. Pă noi le dăm bani și peșchire. Cîntă șică : Vîno,

¹²⁸ Cf. și scr. *kovač* în pct. 25 (ALR s.n., II h. 537, 538).

¹²⁹ CADE compară scr. *kozica*, etimon nepotrivit sub aspect fonetic.

¹³⁰ Scris : *krakaticze* ; termenul a fost atestat și în Moldova, cu accentul pe prima silabă : *crăcatiță*, și acolo este tot de origine sîrbocroată sau poloneză (< pol. *krakaticie* ; cf. Tiktin I 289). Altminteri prima etimologie sîrbocroată a rom. *eracatiță*, care este, totodată, și prima etimologie sîrbocroată cunoscută dată unui cuvînt românesc, o dă Gr. Ureche (*Letopisețul Țării Moldovei*, ed. a II-a, îngrijită de P. P. Panaitescu, București, ESPLA, 1958, p. 67). Vezi și G. Mihăilă, *Principales étapes de l'histoire des études slaves...*, Rsl., X, 1968, p. 203.

ploaie, vino . . . »), „femeie care face parte din formația de călușari” (Gl. Olt. 27 : «Iera doisprezece călușeri și cu doo fete *crăiță*. ») < scr. *kraljice* (ALRT 320) „fete care umblă la Rusalii jucînd din casă în casă” (RJA V 459—460).

crāvái s. n. „daruri ce se aduc lăuzei constînd din diferite bucate” (în Banat) < scr. (CADE 349) *kravaj* „un fel de plăcintă”, „idem” (RJA V 487)¹³¹.

credă s. f. vezi **criedă**

crevet (accentul?) subst. apare neglosat la Anon. Car. 348. Ar putea fi scr. *krevet* „pat”, pentru care cf. RJA V 529.

cricí vi. „a pune în vedere”, „a stărui” (Pașca, Glosar 23/215), „a spune” (Gregorian 80), „a vesti” (Lex. reg. 48), „a striga, a trimite vorbă” (Costin I 95), întrebuițat în Banat și Oltenia (CADE 353) < scr. *kričati* (DA I₂ 906, CADE Găm. RESEE 462), *kričiti* „a stărui, a sfătui, a recomanda neincetat” (RJA V 533). Var. : *criși* „a da de știre”, „a striga”, în Banat (Petrovici VA 198), „a chema” (Trâpcea I 269). Aceste sensuri sînt, de asemenea, cunoscute și etimonului sîrbocroat.

criedă s. f. „cretă” (ALR s. n., IV, h. 916, pct. 36) < scr. *kreda* „idem” (RJA V 500). Nu e limpede pentru ce Tamás, EW 281 consideră var. rom. *credă* „cretă” împrumutată din mg. *kreta*.

crișcă s. f. „felie” (ALR s. n., IV, h. 1068, pct. 36, 47, 76), „bucăți de piine sau brînză, fărimituri”, în Banat (Costin I 95) < scr. *kriška* „idem” (RJA V 553). Cuvîntul a fost atestat cu aceeași formă și în Bucovina, însă acolo este de origine ucraineană (cf. CADE 355). Var. : *crișcă*, în Banat (Trâpcea I 269).

criși vi. vezi **cricí**

crișcă s. f. vezi **crișcă**

crófnă s. f. „gogoasă” (ALR s. n., IV, h. 1078, pct. 2, 36, 76) < scr. *krofna* (Mării II 342) „idem” (Ristić-Kangrga 404), de origine germană (cf. germ. *Krapfen* „gogoasă”). Var. : *cróhnă*, *cróvnă* (ALR s. n., IV, h. 1078, pct. 53, respectiv, 105)¹³².

cróhnă s. f. vezi **crófnă**

¹³¹ 1 CADE dă etimonul scr. *kravaj*, mai îndepărtat sub aspect formal de cuvîntul românesc.

¹³² Germ. *Krapfen* a dat în română *croáfenă*, *cráfnă*, *cráfnă* (Mării, *loc. cit.*).

crov s. n. „groapă, scobitură în pământ” (Boceanu 89, Gregorian 80), „vilcea” (ALR s. n., II, h. 816), „baltă” (ALR s. n., III, h. 831), „gropiță” (CADE 357) < ser. *krov* (CADE, Găm. RESEE 452) „adăpost, ascunzătoare, loc de pîndă” (RJA V 617–618). Var. : *crău* s. n. (ALR II, material necartografiat, întrebarea 6942, pct. 2, p. 20). Deriv. : *crován* s. n. „groapă părăsită” (Boceanu 89), augmentativ, și *croviț* (Scriban 369), diminutiv.

crován s. n. vezi **crov**

croviț s. n. vezi **crov**

crovnă s. f. vezi **crofnă**

crug s. n. „orbită, ciclul (al soarelui sau altei planete)” (Popović, *Reči* . . . 36), „boltă (cerească)”, în expr. «*crugul cerului*» sau «*crugul ceresc*» (DLRM 201) < ser. *krug* „cerc”, folosit și cu sensurile speciale ale cuvîntului românesc (cf. RJA V 661–663) și (sau) rus. *krug* (Tiktin I 444, DA I, s. v., DLRM)¹³³.

crumpír s. m. „cartof” (Banat, Oltenia, Transilvania) < ser. *krumpír* (DA I₂ s.v., CADE 359, Scriban 370, DLRM s. v. *crumpenă*¹³⁴, Mării II 342) „idem” < germ. *Grundbirn(e)* (RJA V 667). Alte variante se datorează sas. *Krumpirn*, (DU 180), magh. *krumpli*, germ. *Grundbirne* (DA).

crușăț s. n. „drob de sare” (Petrovici VA 148) „fărimă, bucățică (de brînză, de sare), în Banat (CADE 360) < ser. *krušac* (CADE, Trăpcea I 269) „hrană, alimente (în general)” (RJA V 663–665, 679) Var. : **crușet** s. n. „drob de sare” (Costin II 81).

crușet s. n. vezi **crușăț**

cúce subst. „ciine mic, tînăr”, în Banat (Weigand 319) < ser. *kuče* „ciine tînăr (cățel și cățelușă)” (RJA V 720).

cuciăș s. m. vezi **cociăș**

cucier s. m. vezi **cociér**

ecurig s. m. vezi **euteuríg**

euglă s. f. „kugel, kegel” (Banat) < ser. *kugla* „idem” (Popovici, *Bemerk*, 19).

¹³³ DU 180, CADE 359, Scriban 370 consideră cuvîntul un împrumut exclusiv din limba rusă.

¹³⁴ E probabil că tocmai această variantă înregistrată de DLRM nu este de origine strbocroată, întrucît prezintă un -n- propriu etimonului german.

cúină s. f. „bucătărie, cuhnie” (ALR s. n., IV, h. 1091, pct. 27, 36, 74; (Costin I 96) < scr. *kujna* (DU 182, CADE 364, Trâpcea I 265, Scriban 374 Ionică, Term. 444) „idem” (RJA V 751—752). Var. : *cúine* (DU, Scriban, ALR a. n., pct. 29), *cúnie* (ALR s. n., pct. 848), *cóină* (Weigand 318).

cúine s. f. vezi **cúină**

culúe s. n. „prestație în muncă față de comună” (Banat) < scr. *kuluk* (Trâpcea I 269) „clacă” (RJA V 771) < tc. *kulluk* (Turcizmi 424). Var. : *culúcă* s. f. (Trâpcea, loc. cit.).

culúcă s. f. vezi **culúe**

cumășă s. f. „surată, soră de cruce” (Petrovici VA 44 : «Atunș roșâsc ouă și să cumășesc fiicile una cu alta. Dau mină una cu alta și dzic sora ori *cumașă*».) < scr. *kumača* (*Ibidem* 148) „idem” (RJA V 776), probabil un derivat din scr. *kum* „cuscu, cumătru” (cf. RJA V 773—775). Deriv. : *cumăși* vr. „a se prinde surate” (*Ibidem* 44, 148; cf. exemplul de mai sus).

cumăși vr. vezi **cumășă**

cumăt s. m. „jurat” (Weigand 319), „consilier comunal” (Costin I 96), „membru în consiliul bisericesc” (Trâpcea I 269), în Banat, < scr. *kmet* (CADE 367, Trâpcea) „căpetenie a unui sat”, „jurat”, „țăran înstărit” (RJA V 105—107). Var. : *cumét* (Popović, *Reči* . . . 36).

cumbără s. f. „obuz” (Banat) < scr. *kumbara* (Trâpcea I 269) „idem” (RJA V 777) < tc. *kumbara* (Turcizmi 424).

cumét s. m. vezi **cumăt**

c ú m - g o d e adv. vezi **gode**

c u m - g ó g e adv. vezi **gode**

cumpănie s. f. „breaslă, asociație, corporație negustorească” (în jurul anului 1800) < scr. *kumpanija* (Scriban 376) „asociație, societate”, „companie (militară)” < it. *compagnia* (RJA V 780).

cúnie s. f. vezi **cúină**

cúpă s. f. „claie (de strujeni)” (ALR s. n., I, h. 118, pct. 36, 47) > scr. *kupa* (Mării I 365) „idem” (RJA V 791). În Moldova de nord, rom. *cupă* e împrumutat din ucraineană (C. Reguș, LR, XVII, 1969, nr. 6, p. 516).

cupí vt. „a prinde ceva (sau pe cineva) la un loc strîmt” (Lex. reg. 48; Rădulescu-Codin 124: «Pe panduri i-au *cupit* rău turcii la munte.»; Boceanu 89: «L-a *cupit* în porumb, nu mai scapă.»), „a acapara, a lua cu japca” (C. v., IV, 1952, nr. 1, p. 34) și vr. „a se strînge, a se încreți” (Boceanu 89: «Firele pînzei se *cupesc* cînd coși strîns») ¹³⁵ < scr. *kupiti* (*se*) (DA I₂ 997, CADE 369, DLRM s. v. *cupit*, Trâpcea I 269, Găm. RESEE 462—463) „a strînge”, „a îngrămădi” și, reflexiv, „a se încreți” (RJA V 798—802). Deriv.: *cupit* adj. „zgîrcit” (Boceanu 89: «N-am văzut om *cupit* ca unchiu-tău.»), *cupitură* s. f. „zgîrie-brînză” (C. v., IV, 1952, nr. 1, p. 35), ambele în Oltenia.

cupit adj. vezi **cupí**
cupitură s. f. vezi **cupí**

cuteurig s. m. „spînz”, în Banat (Trâpcea I 269) și Oltenia (CADE 363) < scr. (CADE) ¹³⁶ *kutkurig* (Trâpcea) „idem” (Dicț. scr.-fr. s. v.). Var.: *cucurig* (CADE).

D

dăfie s. f. „snoavă”, în Banat (Trâpcea I 269) și Oltenia (CADE) < scr. *davija* (CADE, DLRM 213, Trâpcea I 269) „plîngere, jalbă”, „proces”, „afirmație” (RJA II 306 s. v. *dava*, 315 s. v. *davija*) < te. *dava* (Turcizmi 207).

dăică s. f. „doică” (ALR I, h. 222, pct. 51, 54) < scr. *dajka* „mamă” (RJA II 225). Cf. și rom. *dăică* s. f. „dadă”, considerat tot de origine sîrbocroată (Scriban 386, CADE: < scr. *dajka*; DLRM: < scr. *dojka*). Tamás EW 289 explică cuvîntul prin mg. *dajka*.

dăloc adv. „îndată, de grabă”, în Banat (Petrovici VA 148) este format după modelul scr. *smesta* „idem” (Ristić-Kangrga 975) < prep. *s* „de (pe)” + *mesto* „loc”. Var.: *gilóc* (Petrovici VA 148) ¹³⁷.

dedă s. m. vezi **diédă**
dédo s. (m?) vezi **diédă**

¹³⁵ Atestările provin din Oltenia.

¹³⁶ CADE dă ca etimon scr. *kukurik* „idem”, mai puțin potrivit din cauza formei.

¹³⁷ J. Byck trimite pentru această formație la paralelele romanice: vfr. *lues*, sp. *luego*, port. *logo*, fr. *sur place*, lat. *statim* și germanice: *zur Stelle*, *auf der Stelle* (SCL, I, 1950, nr. 1, p. 80—81). Aria cuvîntului românesc ne obligă, însă, să nu ocolim corespondentul sîrbocroat.

delie (accentul) subst. (m?) „luxum amans” (Anon. Car. 344) ar putea fi scr. *delija* „călăreț ture ușor înarmat din garda sultanului sau a vezirului”, „viteaz, voinic, om curajos”, „lăudăros” (RJA II 335), „persoană care duce o viață lipsită de griji și searbădă” < tc. *deli* (Turcizmi 210).

dêscă s. m. (invechit) „termen familiar cu care un soldat se adresa altui soldat mai vechi în serviciu” (DLRM 236) < scr. *dêcko* (Scriban 414, DLRM) „băiat”, „flăcău” (folosit și ca termen de adresare, Ristić-Kangrga 141).

dévăr s. m. vezi **déver**

déver s. m. „vornicel” (Banat, Transilvania) < scr. (*ručni*) *dever* (Tiktin¹³⁸ II 536, CADE 422, s. v. *divăr*, Găm., *Împr.* 215, Mării I 375) „idem” (Ristić-Kangrga 133). Var.: *géver* (ALR II, h. 162, pct. 29), *giávăr* (*Ibidem*, pct. 64), *givăr* (*Ibidem*, pct. 53) „însoțitorul miresei (la nuntă)”¹³⁹, *diévăr*, *giévăr* (Costin I 111), *diáver* (CADE 409), *divăr* (Dens. ȚH 316), *díver*¹⁴⁰ (Tiktin) „cavaler de onoare al ginereului”, *dévăr* (Anon. Car. 334, Trâpcea I 269). Deriv.: de la toate variantele amintite cu suf. *-iță*: *déveriță* etc. „domnișoară de onoare a miresei” (CADE 409, 422) și cu suf. *-el*: *diáverel* s. m. „vornicel” (Costin I, 111).

déveriță s. f. vezi **déver**

diáver s. m. vezi **déver**

dică subst. (genul?), neglosat la Anon. Car. 355, ar putea fi scr. *dika* „(faptă de) glorie, laudă, fală”, „persoană, copil (care constituie mândria cuiva)” (RJA II 393—395).

diédă s. m. „bunic” (ALR I, h. 169, pct. 5), „moșneag” (ALR I, h. 189, pct. 5) < scr. *deda*, *ded* (V. Scurtu, CL VII, nr. 2, p. 285; Găm. *Împr.* 215) „bunic”, bătrîn” (Ristić-Kangrga 134). Var.:

¹³⁸ Tiktin citează și etimonul bg. *deáver*, care e, însă, valabil pentru rom. *deáver* folosit în Dobrogea.

¹³⁹ Cf. pentru var. rom. *givăr* și ALR II (p. 80, material necartografiat, întrebară 2686, pct. 27) „cel care strigă darurile la nuntă”, și (h. 161, pct. 27, 36, 76) „chemător la nuntă”.

¹⁴⁰ Variantele cu *di-* și *ge-* există și în sîrbocroată: *díver*, *déver* (RJA II 460—461), dar cele românești nu decurg cu necesitate din acestea, putînd reprezenta la fel de bine fonetismul bănățean: închiderea lui *c > i*, în primul caz, și palatalizarea lui *de* → *ge*, în cel de al doilea.

dédo s. (m.?), formă neasimilată morfologic, *dédă* s. m. (V. Scurtu, *loc. cit.*).

diévăr s. m. vezi *déver*

dieverél s. m. vezi *déver*

diván s. n. „taifas” (ALR s. n., V, h. 1390, pct. 53, 64) < scr. *divan* (ȘIO 81) „taifas” (Ristić-Kangrga 141) < tc. *divan* (Turcizmi 220). Var.: *giván* „idem” (ALR s. n., V, pct. 27, 29, 36, 76). Rom. *divan*, cu alte sensuri și altă arie, < tc. *divan* (DLRM 253).

diváni vi. „a taifásui” (ALR s. n., V, h. 1390, pct. 26, 76, 105) „a sta de vorbă” (Dens. ȚH 316), „a se sfătui” (DLRM 253), în Banat și Transilvania (CADE 421) < scr. *divaniti* (ȘIO 81, 83; CADE, Scriban 435, DLRM) „a vorbi, a sta la taifas” (RJA II 419) < scr. *divan* „taifas” (Ristić-Kangrga 141). Cf. și rom. *divan* „taifas”.

dívăr s. m. vezi *déver*

díver s. m. vezi *déver*

dírni 1 vt. „a împinge înapoi”, în Banat (Costin I 98) < scr. *đrnuti* „a zgîlții”, *đrnuti* „a lovi, a izbi” (RJA II 784, 785). Cf. și *dírni* 2 vi.

dírni 2 vi. „a se atinge de (onoarea cuiva)”: «Au început a-l ruga să nu *đirnească* la ticăloasa bătrână.» (Țichindeal, ap. CADE 423) < scr. *đirnuti* (CADE, Scriban 437) „a se atinge de”: «Da u ličnost njegovu ne *đirnem*» (RJA II 414). Cf. și *dírni* 1 vt.

đirpină s. f. „femeie înaltă și voinică, dar leneșă”, în împrejurimile orașului T. Severin (LR, IX, 1960, nr. 5, p. 35) < scr. *đrtina* „iapă bătrână”, „mîrțoagă” (Vuk 147, Ristić-Kangrga 181).

do adv. „aproape”, în Banat (Weigand 314) < scr. *do* (Gregorian GC 149) „aproape”, „lîngă, alături” (Ristić-Kangrga 148). În Oltenia se folosește loc. adv. «mai *do*» „aproape, cît pe aci” (Gl. Olt. 34: «Iera *mai do* să cad, dar n-am căzut.»).

dodol s. m. (accentul?) vezi *dódolă*

dódolă s. f. „paparudă”, (Banat) < scr. *dodola* (V. Bogrea DE IV 839, Trâpcea I 269) „idem” (RJA II 558). Rom. băn. *dodolói* „paparudă”, folosit și adverbial pentru un „om ud pînă la piele” (Molin 193) pare un derivat cu suf. moțional rom. *-oi* (în măsura în care n-a apărut în urma contaminării cu refrenul scr. „Oj dodo, oj dodo le!” din cîntecul paparudelor. Var.: *dodol*,

înregistrată tot în Banat (Petrovici VA 148) ne apare cu un derivat regresiv din *dodolă*. Cf., totuși, și var. scr. *dodole* (RJA II 558).

dodolói s. (m.?) vezi *dóđolá*

dogodí vr. „a se afla” (Vîrcol 85 : « Nu s-a dogodit pînă acum. ») < scr. *dogoditi se* (Găm. RESEE 463) „a se întîmpla”, „a se afla” (Vuk 132).

dóichine s. f. „doică” (ALR I, h. 222, pct. 40, 45, 69) < scr. *dojkinja* (Găm., *Împr.* 215) „idem” (RJA II 587).

doláf s. n. „dulap”, în Banat (Weigand 314) < scr. *dolaf* (CADE 426) „idem” (RJA II 603) < tc. *dolap* (Turcizmi 222). Var. : *duláf* (Costin I 100).

doláp s. m. „dulap” (Banat) < scr. *dolap* (CADE 426) „idem” (RJA II 603) < tc. *dolap* (Turcizmi 222, 223). Cf. și *doláf*.

dolină s. f. „luncă frumoasă (verde)”, în Banat (Molin 193) și Oltenia (Vîrcol 85), „vale mică, luncă” (CADE 472) < scr. *dolina* (Scriban 440, DLRM 257, Găm., *Note sl.-rom.* 257) „vale, depresiune înconjurată de munți” (RJA II 608). Exclusivitatea sîrbocroată a originii este greu de susținut în măsura în care cuvîntul se folosește cu acest sens și în altă arie în afară de sud-vestul țării¹⁴¹. Cf. și bg., rus., ceh., pol. *dolina* (RJA).

dóniță s. f. „cofă”, „găleată în care se mulg vacile sau oile” își găsește corespondentul cel mai apropiat în scr. *dojnica* (DLRM 258) „vas de muls” (RJA II 585) și pol. dial. *do(j)nica* (Tiktin II 564, DU 218, Scriban 442)¹⁴²; acesta din urmă pare, însă, un împrumut din română.

dósta adv. „suficient” (Banat) < scr. *dosta* (Trâpcea I 269) „idem” (RJA II 679—681).

draghîșca „vorbă întrebuintată ca glumă, ca păcăleală : zî *dragișca* să-ț dau ceva”, în Mehedinți (Vîrcol 86) < scr. *dragička* „vorbă ce trebuie spusă de cel care urmează să primească ceva”. Forma *drăghisce*, dată tot Vîrcol, apare ca un plural al lui *dragișca*,

¹⁴¹ Sensul „depresiune în formă de pilnie în terenuri cu roci solubile” nu se datorește limbii sîrbocroate, cum consemnează DLRM. După E. Petrovici, CL, X, nr. 2, p. 359—360, acesta e adus de soldații români care în timpul primului război mondial au fost în Italia. După Scriban, reprezintă germ. *Doline*.

¹⁴² CADE 429 dă și corespondentul sîrbocroat și cel polonez.

ceea ce ne împiedică să-l considerăm pe acesta din urmă interjecție, iar pe de altă parte funcția nu ne permite să-l considerăm substantiv.

drăghisce vezi draghișca

drepșenie s. n. „orcic (crucea unei căruțe sau a unei trăsuri de care se leagă șleaurile)”, în Banat (ALR s. n., II, h. 347, pct. 47, 76) < scr. *drvčanik* (Trâpcea I 269) „idem”, cunoscut nouă de la sîrbii din Foeni. Cf. și *drčanik* în pct. 37 (ALR, *loc. cit.*). Var. : *drepșnic*, *dripșenic* (Trâpcea)¹⁴³.

drepșnie s. n. (accentul?) vezi **drepșenie**

driéucă s. f. „orcic” (ALR s. n., II, h. 347, pct. 36) < scr. *đr(ij)evka* „(bucată de) lemn” (RJA II 779).

dripșenie s. n. (accentul?) vezi **drepșenie**

dréven adj. „înțepenit, înlemnit, amorf” (Transilvania) < scr. (CADE 435)¹⁴⁴ *draven* „de lemn” (RJA II 771). Deriv. : *draveni* vi. „a înțepeni, a înlemni, a amorf”, pentru care cf. și scr. *drveniti se* (CADE) „idem” (RJA II 819).

dravení vi. vezi **dréven**

drug s. m. „bară de fier sau lemn” < scr. *drug* (CADE 437, Scriban 449, DLRM 263) „prăjină” (RJA II 796). Explicarea etimologiei prin alte limbi slave (cf. DU 221, Tiktin II 577, Scriban 449) întâmpină dificultăți de ordin formal. Deriv. : *drughineăță* „creangă groasă și scurtă”, „par” și *drugúș* s. m., dim. (DLRM 263).

drúgă s. f. „fus mare”, „păpușă de porumb” (Weigand 315, ALR s. n. I, h. 105, 108, pct. 836, 848, 876), „sucitor” (ALR s. n., IV, h. 1054, pct. 2, 105) < scr. *druga* (DU 221—222, Tiktin II 577, CADE 437, Scriban 449, DLRM 263, Găm. RESEE 458) „fus mare”, „drug” (RJA II 796). Deriv. : *drugúș* s. n. „sucitor” (ALR, s. n., IV).

drughineăță s. f. vezi **drug**

drugúș s. n. vezi **drúgă**

drugúș s. m. vezi **drug**

¹⁴³ Forma curentă sîrbocroată e *ždrepšanik* (Vuk 188).

¹⁴⁴ CADE citează scr. *drven*, mai puțin potrivit sub aspect formal (căci ar fi trebuit să dea **dirven*).

l **duceán** s. n. „dugheană”. „prăvălie”, în Oltenia (Lex. reg. 79), < scr. *duéan* (Găm. RESEE 459) „idem” (RJA II 852) < tc. *dükkân*, pr. *dukjkjan* (Turcizmi 225—226).

duán s. n. vezi **duhán**

т.ж.

duhán s. n. „tutun”, în Banat și Transilvania (CADE 440) < scr. *duhan* (DU 223, Tiktin II 582, CADE, DLRM 265, Trâpcea I 269, Mării II 337; III 97, 104) „idem” (RJA II 875) < tc. *duhan* (Turcizmi, 226). Var.: *duán* (Mării II 337). *du(h)áni* vi și vt. „a fuma” (Weigand 315) este fie un derivat românesc, fie un imprumut din scr. *duhaniti* „idem” (RJA II 875).

du(h)áni vt. și vi. vezi **duhán**

dují vr. „a se plînge”, „a se căina” (Banat) < scr. *tužiti se* (Trâpcea I 269) „idem” (Ristić-Kangrga 182).

duláf s. n. vezi **doláf**

duliéce s. m.¹⁴⁵ „dovleac” (Banat) < scr. *dulek* (Trâpcea I 269) „idem” (RJA II 883) < tc. *dölek* (Turcizmi 226).

dura ! interj. în expr. *dura ho* ! notată ca răspuns pentru întrebarea: „Cum alungi calul?” (ALR s. n., II, h. 279, pct. 36) < scr. *dura* ! „idem” (notat în pct. 37). E foarte probabil că subiectele anchetate nu au înțeles întrebarea, căci, în expr. rom., *dura* apare combinat cu *ho* „strigăt cu care sînt oprite vitele, mai ales caii” (DLRM 363), iar, pe de altă parte, sensul curent al interj. scr. *dura* este tocmai „oprește !”, „stai !” (RJA II 894), provenind din tc. *dura* !, formă de imperativ de la vb. *durmak* „a sta pe loc, a aștepta” (Turcizmi 228).

duş (scris *dush*) subst. (genul?) „animus”, „voluntas” (Anon. Car. 335) < scr. *duša* „anima”, „animus” (RJA II 896—901)¹⁴⁶.

duşâncă s. f. „pieptar deschis (de şiniori)¹⁴⁷ peste ciupag”, în Banat (Costin II 89) < scr. *dušanka* „veşmînt popular” < scr. *Dušan*, nume de persoană (RJA II 902).

duşág s. n. vezi **duşéc**

¹⁴⁵ Trâpcea îl consideră de genul neutru, deși îi dă pluralul *duliefti*.

¹⁴⁶ Dicționarele românești nu înregistrează termenul.

¹⁴⁷ (?).

duşéc s. n. „saltea” (Trâpcea I 269) „plapomă (de pene, de puf), dună”, „dosul de pernă peste care se trage fața” în Banat (Costin II 89) < scr. *dušek* „saltea” (RJA II 902) < tc. *döşek* (Turcizmi 229). Var. *duşäg*, *duşég*, (Costin II 89), *duşig* (Trâpcea)

duşég s. n. vezi **duşéc**

duşig s. n. vezi **duşéc**

dúşnic s. (n?) „spiraculum” (Anon. Car. 335), „gaura în horn pe unde iese fumul” (Banat), „cap, astupuş de lemn ce se pune la gaura făcută în doagele unui butoi” (Oltenia) < scr. *dušnik* (CADE 446) „spiraculum” (RJA II 905).

duvár s. n. „perete”, în vestul Olteniei (Gregorian 80, Boceanu 91) < scr. *duvar* (Găm. RESEE 454) „idem” (RJA II 907) < tc. *duvar* (Turcizmi 230)¹⁴⁸. Folosit la Giurgiu cu sensul „gard” (comunicare orală acad. Al. Graur), rom. *duvar* e, evident, de altă origine (turcă sau bulgară).

E

erúgă s. f. vezi **ierúgă**

F

fáidă s. f. „folos”, în Banat (Anon. Car. 338) < scr. *fajda* (DA II 32) „idem” (RJA III 39–40) < tc. *fayda* (Turcizmi 276).

fáli vi. „a lipsi”, „a avea un defect” < scr. *faliti* (CADE 477) „idem” < it. *fallire* și germ. *fehlen*, în dialectul bavarez, *fälen* (RJA III 41–42).

fălncă s. f. „lipsă, pagubă” (Trâpcea I 269) „greșeală”, „defect”, în Banat (DA II 440) < scr. *falinka* (DA, CADE 477, Scriban 498, Graur ER 34) „idem” (RJA III 41).

fenier s. n. (accentul?) „felinar”, în Banat¹⁴⁹ (Costin I 104 : «Noaptea umblă omul cu *fenier*.») < scr. *fenjer* (Trâpcea I 269) „idem” (RJA III 49) < tc. vulg. *fener* (lit. *fenar*) (Turcizmi 279).

¹⁴⁸ V. Bogrea DR III 730 consideră cuvîntul de origine turcă. În cazul acesta n-ar fi de înțeles de ce nu a fost atestat și în altă arie sau ca arhaism.

¹⁴⁹ În Moldova : *fanar*, *finar* (cf. DA II 94–95), care trebuie pus în legătură cu forma tc. lit. *fenar*, în Muntenia : *felinar*, în Transilvania *lampaş* (DA).

f i c á t u - n é g r u s. m. „ficat” (NALR-Olt. h. 108, pct. 949) este un calc după scr. *crna džigerica* „ficat”. Cum scr. *džigerica* este un termen comun pentru plămîn și ficat, diferențierea obținîndu-se prin determinanții *beo* „alb” și *crn* „negru” : *bela džigerica* „plămîn”, *crna džigerica* „ficat” (cf. RJA III 536), vorbitorii români l-au substituit atît prin *ficat* cît și prin *plămîn*, noțiunea fiind redată de adjectivele *alb* și *negru*. Cf. *plomînu-negru* „ficat” (NALR-Olt., h. 108, pct. 936) și *ficat-albu* (NALR-Olt., h. 92, pct. 940). Cuvîntul sirbo-croat este de origine turcă (Turcizmi 240—241). Vezi și rom. *jigă-rîță*. Cf. și B. Cazacu, în BL, IX, 1941.

f i c á ț (i) - ă i - ă l b i „plămîni (de porc)” (ALR s. n., IV, h. 1122, pct. 2, NALR-Olt., h. 92, pct. 940) prezintă un calc după scr. *bela džigerica* „idem”, literal „ficatul cel alb” < tc. *ak ciger* (RJA III 536, Turcizmi 240—241).

fijní vi. vezi **fizní**

fișcál s. m. „avocat” (ALR s. n., IV, h. 989, pct. 29, 36, 53, 76 ; Molin 193) < scr. *fiškal* „idem” (Ristić-Kangrga 1176) < germ. *Fiskal* (RJA III 58).

fizní vi „a fluiera (din degete)” (NALR-Olt., h. 81, pct. 940, 944) < scr. *zviznuti*, prez. *zviznem*, „a fluiera (o dată)” (Ristić-Kangrga 264). Var. rom. *fijní* (NALR-Olt., h. 81, pct. 945, 948) se raportează la var. scr. *zviznuti*, prez. *zviznem* (Ristić-Kangrga 264).

fićie s. f. vezi **fućie**

forún s. n. vezi **furúnă**

forúnă s. f. vezi **furúnă**

fras s. n. „o boală a copiilor caracterizată prin crampe” < scr. *fras* (CADE 510, Mării II 342) „idem” < germ. austr. *Frass* (RJA III 69) și din germ. (Tiktin II 644) și mg. *frasz* (Tamás EW 362). Cuvîntul se folosește și ca sinonim eufemistic pentru drac în expresiile de tipul : « mînce-te frasu ! », « calce-te frasu ! » (Mării, *loc. cit.*).

f r í j e vt. „a distila, a fierbe rachiul” (ALR I, h. 250, pct. 36) a căpătat acest sens sub influența scr. *peći* „a frige”, folosit în expr. *peći rakiju* cu sensul „a distila (rachiul)” (Găm., *Împr.* 221 ; cf. pentru sensul etimonului sirbo-croat răspunsul notat de ALR I în pct. 37 și Ristić-Kangrga 647).

frúlă s. f. „fluier”, „instrument de fluierat” (Banat) < scr. *frula* (Trăpcea I 269) „idem” (RJA III 75).

fućie ¹⁵⁰ s. f. „butoiaș”, „botă” (Banat, Oltenia) < scr. *fućija* (C. Lacea DR III 750, DA II 183, CADE 516) ¹⁵¹ „un fel de butoiaș” (RJA III 77) < tc. *fıcı* (Turcizmi 285). Var. : *fuşie* (în Banat, DA II 201), *fície*, în Gorj (Gilcescu 120) ¹⁵².

furună s. f. „sobă” (Gl. Olt. 41) < scr. *furuna* (DA II 161, CADE 508, Găm. RESEE 454) „idem” (RJA III 80) < tc. *furun* < gr. *foúrnos* (Turcizmi 286). Var. : *forúnă* s. f. „idem” (CADE), „gaură prin care răsuflă cuptorul” (DA) „coşul casei” (Vircol 86), *forún* s. n. „sobă de zid”, „cuptor” (Gregorian 80).

fuşie s. f. vezi **fućie**

G

gai s. n. „huci” (ALR s. n., II, h. 585, pct. 76) „pădure (la șes)” (Weigand 316, CADE 525), „tufiș de mărăcini; pădure” (Gregorian GC 187) < scr. *gaj* (DA II 209 s. v. *gaiu*, Popovici, *Bemerk.* 19, CADE, Găm., *Împr.* 215, Trâpcea I 269) „pădurice, crîng” (RSA III 161).

gaigăná s. f. vezi **căigăná**

gar s. n. „cenușă de paie, tului sau bîte (de floarea soarelui) arse”, în Banat (Mării I 365), „funingine” (Trâpcea I 269) < scr. *gar* (V. Bogrea DR IV, 816, DA II 225, CADE 528) „părți negre nearse dintr-un combustibil care se înalță cu fumul...” (RSA III 188). Var. : *gără* s. f. (DA, CADE).

gără s. f. vezi **gar**

gără adj. f. „cu botul negru (despre oi)”, în Banat (Costin I 109 : « Am o oaie bălă și una *gară*. ») < scr. *gara* „oaie cu părul sau cu capul negru” (RSA III 189). Cf. și rom. *garoș*.

găriște s. f. „luncă, finat” (Banat) < scr. *gariște* (DA II 230) „loc unde a ars sau a fost distrus prin incendiere ceva” (RSA III 199). Probabil că la origine cuvîntul românesc a însemnat „curătură” (cf. DA, *loc. cit.*).

¹⁵⁰ CADE dă accentul pe prima silabă *fućie* (?).

¹⁵¹ Scriban 531 indică etimologie turcă. Aceasta este puțin probabil, dată fiind aria cuvîntului românesc și forma presupusului etimon turc.

¹⁵² La Anon. Car. 340 : *fucste* „vasculum”.

garină s. f. „locul unde s-a tăiat o pădure și au rămas numai buciunii” (DA II 225), „huci” (ALR s. n., II, h. 585, pet. 29; CADE 529), „pășune (pe un loc unde s-a tăiat pădurea) (Dens. ȚH 318) < scr. *gârîna* (Găm., *Et. rom.* 565)¹⁵³ „pădure tăiată” (RSA III 198). Var. : *gărînă* s. f. (DA).

gároș adj. „pătat pe spinare cu negru” (DA II 232) < scr. *garuša* (V. Bogrea DR III 731, CADE 530)¹⁵⁴ „oaie, cățea etc. cu părul negru”, „nume pentru animale cu părul negru” (RSA III 202—203). Cf. și scr. *garušan*, *garuško* „nume pentru berbeci cu lina neagră” (RSA III 203).

găigán s. n. vezi **căigánă**

găigánă s. f. vezi **căigánă**

gărină s. f. vezi **garină**

gărlán s. n. vezi **gîreleán**

gázá vt. și vi. vezi **găzi**

găzdăriță s. f. „stăpîna casei” (în Banat, judecînd după exemplele citate de DA II 241, s. v. gazdă) < scr. *gazdarica* (Tiktin II 667) „idem” (RSA III 153). Cuvîntul nu este un derivat românesc, cum îl consideră DA, din următoarele motive: a) *-ariță*, *-ăriță* nu formează astfel de derivate (cf. DI 188—189) și b) nu poate fi vorba de sufixul moțional *-iță*, întrucît în românește nu avem o formă **găzdar* „gazdă”.

găzi vt. și vi. „a călca (în picioare)” (ALR s. n., V, h. 1360, pet. 2, 29) < scr. *gaziti* (CADE 531) „idem” (RSA III 158—159). Var. *gázá* dată de Costin I 110 este îndoielnică, deoarece nu este confirmată de nici unul din exemplele citate de el: « M-o *găzît* cocia », « M-o *găzît* cu picioarele » și nici noi nu dispunem de atestări concludente. Alte variante : *găzi* vr. „id.” Trăpcea I 269.

geac s. n. „sedilă” (CADE 532) „traistă din pînză (în care duc copiii cărțile la școală)”, în Gorj (Pașca 30/222) „mezel preparat din cecumul porcului, umplut cu măruntaie și carne de porc” (Gl. Olt. 42) < scr. *džak* (CADE, Găm. RESEE 457) „traistă” (Vuk 859) < magh. *zsak* (RJA III 528). Deriv. : *gecui* s. n., dim. din *geac* „mezel . . .” (Gl. Olt. 42).

¹⁵³ Cf. și E. Petrovici, *Vestiges des parlers slaves remplacés par le roumain*, în „Balcania”, VI, București, 1943, p. 498—500.

¹⁵⁴ DA pune originea cuvîntului românesc în legătură cu magh. *garos* „mîndru, fudul”, fără a se pronunța însă cu hotărîre.

gecúi s. n. vezi **geac**

géver s. m. vezi **déver**

giávár s. m. vezi **déver**

gieco adv. „nimic”, în Banat (Costin I 113: «Ieri nu l-ai auzit nici *gieco* zicînd ».) < scr. (*g*)*deko* (E. Petrovici DR VI 366—369) „cineva, oricine” (RSA III 299).

giévâr s. m. vezi **déver**

gilo c adv. vezi **dăloc**

gimîşcă s. f. vezi **jemîşcă**

giordán s. n. „şir de mărgel” (ALR s. n., IV, h. 1200, pct. 47, 836) < scr. *derdan* „colier, salbă” (RJA III 5) < tc. *gerdan* < pers. *gerdan* (Turcizmi 241). DA II 254 (s. v. *gherdan*) înregistrează var. *ghiordan* pe care nu o separă etimologic de *gherdán* (<tc. *gerdan*). Aceasta este just numai în măsura în care *ghiordan* nu reprezintă o literarizare (nejustă ca şi în alte cazuri; cf. *chioş*) a bân. *giordan*. Dealtfel, din cele trei atestări date aici, două nu sînt localizate, iar una provine din Banat.

giubrá s. f. „gunoi” (ALR s. n., I, h. 13, pct. 36: duc *giubrá* = gunoiesc) < scr. *đubre*, (Mării I 366) „idem” (RJA III 10—11) < tc. *gübre* (Turcizmi 253). Termenul se foloseşte şi fig. (peior.). mai ales, la vocativ, în împrejurări de ceartă: *giubro!* = „gunoiole!” (Mării, *loc. cit.*); cf. şi expr. scr. corespunzătoare: *đubre jedno!* „lepădătură (ce eşti)!” (Ristić-Kangrga 192).

gimîşcă s. f. vezi **jemîşcă**

giván s. n. vezi **diván**

gívár s. m. vezi **déver**

gíreleán s. n. „beregată”, „mărul lui Adam” (ALR I, h. 37, 38, pct. 24) „gitlej” (Trăpcea I 269) (Banat, sudul Transilvaniei şi Oltenia) < scr. *grkljan* (CADE 546) „gitlej”, „laringe”, „trahee”, „gît”, „esofag” (RSA III 638—639)¹⁵⁵ şi bg. *grǎkljan* (pentru atestările din Oltenia). Var.: *gǎrlán* (Popović, *Reči*... 38), *gríceleán*, *grígleán* s. n. „mărul lui Adam”, *gírleán* s. n. „beregată” (ALR I, h. 37, 38), *gírleáaci*, *gírleáanş* s. n. „beregată” (în Transilvania, CADE), „trahee” (în Banat, DA II 237 s. v. *gitlej*). La Anon. Car. 340 *gerkyan* „gutlur”.

¹⁵⁵ Şi pentru termenul sîrbocroat sînt valabile cele constatate de DA, *loc. cit.*, în legătură cu rom. *gitlej*, «Deoarece poporul nu cunoaşte anatomia gîtului, în limbă se confundă cuvintele referitoare la diferitele părţi ale lui ».

gîreleânt s. n. vezi **gîreleán**
gîrelénci s. n. vezi **gîreleán**
gîrleán s. n. vezi **gîreleán**
gîrléci(u) s. (n. ?) vezi **gîrlíci**

gîrlíci s. n. „gîtul unei sticle”, „intrare în pivniță, bordei, peșteră, cavou”, „strungă”, „gaură în mijlocul pietrei de moară”, „fundul vârșii” (DA II 230) = scr. *grlič*¹⁵⁶ (DU 268, Tiktin II 683, CADE 546, DA, Scriban 562, DLRM 338) „gură îngustă, gîtul unui vas (unei pungi, unui sac)”, „deschizătură, gură îngustă (a unor chei, a unui canal etc.)”, „piatră la moara de apă de un anumit diametru”, „motive în broderia populară” (RSA III 643)¹⁵⁷. Var. : *gîrléci(u)* s. (n. ?), *gîrlíj* s. (n. ?) (DA) „riușor” cu deriv. dim. *gîrlíciór* s. (n. ?) (DA).

gîrlíciór s. (n. ?) vezi **gîrlíci**

gîrlíj s. (n. ?) vezi **gîrlíci**

gac s. m. „om de jos” (Banat) < scr. *geak* (Trâpcea I 269) „țăran, plugar”, peior. „bădăran, nătîng” (RSA II 230).

glává s. f. „cap” (Trâpcea I 269) „capitol (de carte)”, în Banat (Costin II 100) < scr. *glava* „idem” (RJA III 164—173)¹⁵⁸.

gleánt s. n. vezi **eleánt**

gode, particulă ce formează compuse cu pronumele și adverbele spre a le da un înțeles nedefinit (în Banat, DA II 280) < scr. *god(e)* (Mării I 366) „idem” (RSA III 414—415). Var. : *goge* (ALR s. n., IV, h. 1213, pct. 36), *gógelea* (Costin II 101 : « Unde gogelea mă duc, tot cu tine mă întîlesc »). Compuse : *cum-góge* „cumva” : « roșu ca cum-goge călmăjînu » (ALR s. n., IV, h. 1215, pct. 36), *cum-góde* „neapărat, negreșit” (Dens. ȚH 315); cf. scr. *kako god* „oricum”, *kakogod* „cumva” (RJA IV 758); *ce-gode* „orice” (DA II 280), *și-goge* „ori ce” (ALR s. n., V, h. 1358, pct. 29 : « am dă toci și-gogi-m trebe »); *cine-goge* „oricine” (Costin Mărg.¹⁵⁹ 45 : « La

¹⁵⁶ Nu scr. *grlič*, cum notează DU, Scriban, DLRM.

¹⁵⁷ Tiktin reconstruiește un vsl. **grlīčī*, care nu este posibil căci scr. *ć* presupune un protoslav *t* (care oricum în vechea slavă n-ar fi dat *č*).

¹⁵⁸ DA II, 273 dă ca etimon bg. *glava*, dar are în vedere numai rom. arh. *glavă* „capitol” (în Moldova) și „cap de animal” (în Oltenia).

¹⁵⁹ La p. 139 *goge* e glosat „măre”.

cine goge ochii i-a arunca, / Pe toți i-a îmbăta »; cf. scr. *šta god* „oricine”, *koji god* „oricare, orice” (Stevanović 439).

góge, particulă, vezi **góde**

gógelea, particulă, vezi **góde**

góglină s. f. „fructele roșii ale unor spini, probabil ale păducelului” (DA), „fructul spinului alb” (Mat. dial. 137) (în Banat) < scr. *gloginja* (DA II 281) „fructul păducelului” (RSA III 354—355).

golocrác s. m. „(persoană) cu picioarele goale” (Banat) < scr. *golokrak* (Trâpcea I 269) „idem” (RSA III 443). Var.: *bolocrác* adj., *bolocrac* adj. „neglijent, dezordonat” (Gl. Olt. 8) ¹⁶⁰.

gómilă s. f. „dîmb, movilă” (ALR s. n., III, h. 809, pct. 53), „grămadă de pămînt pentru însemnarea hotarului între două locuri” (DA II 285; Mat. dial. 137) < scr. *gomila* (DA, Popovici, *Bemerk.* 19, CADE 552, Trâpcea I 270) „grămadă” (RSA III 457—459).

gorneác s. n. „vînt care suflă de la deal (de la munte) la vale (la cîmpie)” (în Oltenia, DA II 288) < scr. *gornjak* (Găm. RESEE 452) „idem” (RSA III 489). Var.: *gorneág* s. n. (Boceanu, 93). Dată fiind aria cuvîntului românesc, în vecinătatea teritoriului lingvistic bulgar și sîrbocroat, în explicarea originii lui se cuvine citat și bg. *gornjak* „idem”, așa cum procedează DA și Scriban 568.

gorneág s. n. vezi **gorneác**

gost s. m. „oaspete”, în Banat (ALRT pct. 76) și Oltenia (Gl. Olt. 47) < scr. *gost* (Tiktin II 693, DA II 289, CADE, Găm., *Împr.* 215, Trâpcea 270) „idem” (RSA III 517—518). Deriv.: *a (se) gosta* vt. și vr. „a (se) ospăta”; *gostie, goștie* s. f. „ospăț” (DA).

gostá vt. și vr. vezi **gost**

gostí vt. și vr. „a (se) ospăta” (Banat, Transilvania) ¹⁶¹ < scr. *gostiti (se)* (Tiktin II 693, DA II 289), s. v. *gost* „idem” (RSA III 251). Cf. și deriv. rom. *gostá, gostie, goștie*.

gostie s. f. vezi **gost**

¹⁶⁰ Exemplul citat de Gl. Olt « a ieșit *bolocrac* din casă » nu ne lămurește pe deplin dacă e vorba de sensul glosat sau de cel cunoscut din Banat.

¹⁶¹ Cuvîntul apare la Anon. Car. 341: *gostesck* „hospitor, tractor”. *Gost* nu apare, deși Anon. Car. înregistrează cuvintele aparținînd aceleiași familii, chiar dacă sînt mai puțin semnificative. Aceasta ne-ar permite să conchidem că rom. bãn. *gosti* a fost împrumutat anterior subst. *gost*.

goștie s. f. vezi **gost**
gráde s. f. vezi **gráge**
grádie s. f. vezi **gráge**

gráge s. f. „cherestea” (ALR s. n., II, h. 621, pct. 47) „birnă, grindă”; „putere, forță” (Costin II 102 : «Lasă-l că n-are multă *gragie* în el») < scr. *grada* (DA II 293, s. v. *grade*, Popovici, *Bemerk.* 19, Găm., *Impr.* 215, Trâpcea I 270) „material de construcție, de obicei lemnos”, „construcție, constituție fizică” (RSA III 550). Var. : *grágie* (ALR s. n., II, h. 621, pct. 29, 76). *Grade* și *gradie* înregistrate în DA sînt forme literarizate incorect căci *gi* (*ă*) din împrumuturile românești este etimologic, iar nu un reflex bănățean, al lui *d* urmat de o vocală anterioară. .

grágie s. f. vezi **gráge**

grăbár s. m. „un soi de carpen (*Carpinus duinensis* sau *Orientalis*)”, în Oltenia de nord-vest, < scr. *grabar* (DA II 291, Scriban) „carpen” (RSA III 531).

g r e c s. m. „negustor”, în Banat (Weigand 316) a căpătat acest sens sub influența scr. *grk* „grec” și „negustor” (cf. RJA III 441). Var. : *griéc* s. m. (Petrovici VA 149).

g r i é c s. m. vezi **g r e c**

gricleán s. n. vezi **gîreleán**

grigleán s. n. vezi **gîreleán**

gúbav (și *gubáv*) adj. „lepros” (Anon. Car. 342); „bubos”, „nesănătos, lipsit de vlagă”, în Banat (Molin 194) și Oltenia (Vircol 86) < scr. *gubav* (DU 284, Tiktin II 706, DA II 323, CADE 562, Scriban 580, Trâpcea 270) „lepros”, „bubos”, „rîios” (RSA III 722—723). Var. : *gubáv* (Costin I 114). Deriv. : *gubávi* vr. „a se umplea de lepră” (Anon. Car. 342), cf. și scr. *gubaviti se* „idem” (RSA III 723); *gubávie* s. f. „lepră”, *gubávénie* s. f. „lepră” (Anon. Car. 342).

gubáv adj. vezi **gúbav**

gubávénie s. f. vezi **gúbav**

gubávi vr. vezi **gúbav**

gubávie s. f. vezi **gúbav**

gúsu interj. „strigăt repetat cu care se cheamă giștele”, în Banat (Mării I 366) și în Oltenia de vest (n.n.) < scr. *gusu* „idem” (RJA III 778).

guzină s. f. „partea inferioară a snopului” (ALR s. n., I, h. 71, pct. 76) : „snopii sînt tăt cu *guzina* afară”. Aspectul fonetic al cuvîntului cu *g > u* și aria lui limitată la Banat ne trimite la limba sîrbocroată (Găm., *Împr.* 215). Pe bună dreptate, E. Petrovici presupune în graiurile sîrbocroate dispărute din estul Banatului o formă **guzina* (< *gøz-*), care a stat la baza cuvîntului românesc¹⁶². Cf. și scr. *guz* „partea mai groasă a știuletelui de porumb” (RSA III 742), în raport de care scr. **guzina* ar fi un augmentativ¹⁶³.

H

Haidamác s. n. vezi **aidamác**

halát s. n. vezi **alát**

hálă s. f. vezi **álă**

halovină s. f. vezi **álă**

haluí *vi.* vezi **álă**

haluít adj. și s. m. vezi **álă**

harambăș s. m. vezi **harambășă**

harambășă s. m. „câpitan de haiduci sau de hoți” are o etimologie dublă : ca arhaism (accentuat *harám-bašá* ; cf. Scriban 589) < tc. *haramı-başı* (Scriban) ; ca apelativ în cîntecele populare (DU 290) și termen actual în Oltenia și Banat (mai cu seamă în forme fără *h-* : *arambășă*, *arâmbășă*, *arimbășă*) < scr. (*h*)*arambaša* (ȘIO 81) „idem” (RJA III 570—571) < tc. *haramı-başı* (Turcizmi 313), Dictionarele noastre indică fără excepție numai etimonul turc. Aceasta, chiar dacă poate explica accentul paroxiton (printr-o evoluție ulterioară în limba română), nu poate explica toate formele fără *h-* (știut fiind că în unele graiuri oltenești *h* este bine reprezentat). Pe acestea însă le explică foarte bine etimonul sîrbocroat, unde, dispariția lui *h-* este normală (cele mai multe graiuri populare sîrbocroate necunoscînd acest sunet). În plus, scr. (*h*)*arambaša* (datorită faptului că desemna o realitate istorică perpetuată secole în șir) este foarte frecvent în folclorul sîrbocroat și în vorbirea populară. Var. : *harambăș* s. m., *hărămbăș* s. m., *harimbăș* s. m. (DA II 361). Deriv. : *harambășie* s. f. și *harambeție* (formație glumeață) s. f. „funcția harambașului” (DA).

¹⁶² Vezi E. Petrovici, *Vestiges des parlars slaves remplacés par le roumain*, „Balcanica”, VI, București, 1943, p. 500—501.

¹⁶³ Pentru funcția augmentativă a suf. scr. *-ina* cf. Stevanović 524—525.

harambășie s. f. vezi **harambășă**

harambeție s. f. vezi **harambășă**

harimbăș s. m. vezi **harambășă**

hásnă¹⁶⁴ s. f. „folos” (ca cuvânt popular în Banat și sudul Transilvaniei) < scr. *hasna* (Trâpcea I 270, Mării II 344) „idem” < magh. *haszon* (RJA II 58)¹⁶⁵ și din acesta din urmă (DA II 375—376). Prioritatea etimonului sîrbocroat este cerută de aria cuvîntului românesc, precum și de var. *aznă* (fără *h-*), notată de Trâpcea, căreia îi corespunde var. scr. *asna* (RSA I 186). Var. : *haznă* (Mării). Deriv. : *hásnui* vi. „prosum” (Anon. Car. 342). Numai de origine maghiară este rom. *hasnă* (popular sau arhaic) din nordul Transilvaniei.

hásur s. m. vezi **hásură**

hásură s. f. „rogojină” (arhaism citat de DA după Lexiconul de la Buda) < scr. (*h*)*asura* (DA II 376) „idem” (Ristić-Kangrga 12) < tc. *hasır* (Turcizmi 318). Var. : *hásur* s. n. (DA).

hálnă s. f. vezi **hásnă**

hărămbăș s. m. vezi **harambășă**

hásnui vi. vezi **hásnă**

hîrge s. m. „nemernic” (Banat) < scr. (*h*)*rđa* (Trâpcea I 270) „rugină”, fig. „netrebnic” (Ristić-Kangrga 883).

hortác s. m. vezi **ortác**

hortáci vr. vezi **ortác**

I

iáre s. n. „șanț mare (de hotar)” (Banat) < scr. *jarak*, gen. *jarka* (DA II 438) „șanț” (RJA IV 465) < tc. *ark* (Turcizmi 362).

iármă s. f. „făină muiată în apă pentru vite” (ALRT, p. 4, pct. 2 : «(Buiedzili). Le dăm în *iármă* (făină moiem cu apă) și dăm la oi») < scr. *jarma* (*Ibidem* 318) „cereale măcinate mare pentru vite, huroaie” (Elezović I 254).

iármăț s. (n ?) „orcic” (ALR s. n., II, h. 347, nota de la pct. 36) < scr. *jarmac* „idem” (RJA IV 471).

¹⁶⁴ Cea mai veche atestare la Anon. Car. 342 : *hasně* „utilitas”.

¹⁶⁵ Mării deduce cuvîntul sîrbocroat din tc. *hasna*, greșit, căci acesta a dat scr. *hásna* „trezorerie”.

ierghelă s. f. „herghelie”, în Banat (ALRM s. n., h. 205, pct. 36) < scr. *hergela* (ȘIO 81, Trâpcea I 270, Mării III 97, 104) „idem” (RJA III 594) < tc. *hergele* (Turcizmi 328). Var. : *arghilă* (ALRM s. n., h. 205, pct. 29, 47, 76), *argêlă* (Weigand 313)¹⁶⁶. Deriv. *argelar* s. m. „herghelegiu” (ȘIO 83).

ieriță s. f. „grîu de primăvară” (Oltenia și Banat) „o specie de mazăre” (Trâpcea I 270) < scr. *jârîca* (CADE 601) „grîu de primăvară” (RJA IV 470) și bg. *erica* (DA II 454—455, Mladenov 162 s. b. *erina*)¹⁶⁷.

ierugă s. f. „canal prin care se abate apa la moară” (ALR s. n., I, h. 152, pct. 27), „vină de apă”, „izvor latent”, „pîriu mai mare” (DA II 457), „iaz” (DLRM 373) < scr. *jaruga* (DA, CADE 601, Scriban 618, DLRM, Găm., *Împr.* 218, Mării III 97 „groapă, șanț cu apă”, „pîriu” (RJA IV 472—473) < tc. *yarık* (Turcizmi 363; cf. și Mallouf II 111). Var. : *irugă* s. f. (DLRM) și *erugă* s. f. (Tiktin II 598), probabil variantă grafică Deriv. : *iurugîță* s. f., diminutiv cu suf. *-uță* și prezentînd asimilarea *e > u* (DA II 921).

îglă s. f. „andrea (de făcut plasă pentru pescuit)”, în Banat (ALR s. n., III, h. 742, pct. 76) și Oltenia (Gl. Olt. 48) < scr. *igla* „ac (pentru împletit)” (RJA III 771). Dintre dicționarele românești, DA II 462 înregistrează termenul, însă observă că se folosește rar și, de obicei, la plural. Totodată, fără să-l localizeze, îi dă o etimologie destul de imprecisă : slav (bg., scr., rus.) *igla* „ac”, care nu e de natură să o infirme pe a noastră, cel puțin în cazul ariei citate. (Observațiile din DA se bazează pe următoarea cimilitură : « Cinci țigănci trec pe drum, patru se încaieră ? /Iglele/. »).

înât s. m. „ciudă, necaz”, „invidie”, „ură, dușmănie”, „sfadă” (DA II 544), „minie” (Trâpcea I 270) și „ceartă”, „gilceavă”, „încăpăținare”, în Banat și Oltenia (CADE) < scr. *inat* (ȘIO 81, 84; DA, CADE, Scriban 628) „capriciu”, „ciudă, încăpăținare” și „gilceavă, ceartă” (RJA III 834) < tc. *inat* (Turcizmi 346). Deriv. : *inăgiu* adj. „invidios”, în Banat « Om *inăgiu* », pe care DA îl raportează la tc. *inadzy* „încăpăținat”. Nu vedem de ce nu s-ar raporta

¹⁶⁶ Cf. var. scr. *argela* (RSA I 158), *ardela* (RSA I 160).

¹⁶⁷ Rom. *iriță* „idem” înregistrat în DA II 892 și DU 344 nu e localizat. DU îl consideră împrumutat din rus. *jarica*.

la scr. *inadźija* „persoană arțăgoasă, certăreată”, din moment ce nu se recurge la limba turcă nici în explicarea rom. *inát*¹⁶⁸.

inăgiu adj. vezi *inát*

iorgán s. n. „plapomă” (ALRM II, h. 358, pct. 2, 29, 36, 47, 76) < scr. *jorgan* (DA II 884, Găm., *Ímpr.* 219, Trâpcea I 270, Mării II 337; III 97)¹⁶⁹ „idem” (RJA IV 658) < tc. *yorgan* (Turcizmi 373). Cuvîntul mai cunoaște o arie în Muntenia (ALRM II, h. 358, pct. 605, 686, 769) și Dobrogea (DA), unde, evident, nu mai e un împrumut din sîrbocroată, ci din bulgară¹⁷⁰ (DA) sau turcă (DU 431, Scriban 656).

iorgován s. m. „liliac” (*Syringa vulgaris*), în Banat (DA II 884) < scr. *jorgovan* (DU 341, DA, Tiktin II 852, CADE 623, Scriban 656, DLRM 394, Trâpcea I 270) „idem” (RJA IV 658) < tc. *erguvan* (Turcizmi 373).

iribîță s. f. „potîrniche”, în Banat (ALR s. n. III, h. 710, pct. 2) < scr. *jarebica* (DA II 891), *jerebica* (CADE 624) „idem” (RJA IV 469, 598). Var. : *hiribîță*, în Oltenia (ALR s. n., III, h. 710, pct. 848) poate fi raportată și la bg. *erebica* (DA II 392) „idem”, *jarebica* (Mladenov 162, 703).

irúgă s. f. vezi **ierúgă**

irugúță s. f. vezi **ierúgă**

isică¹⁷¹ s. f. „varietate de plop”, în Oltenia (Gl. Olt. 48) < scr. *jasika* „*Populus tremula*” (RJA IV 480).

ispít s. n. „examen”, (Banat) < scr. *ispit* (Trâpcea I 270) „idem” (RJA III 925).

ístan adj. vezi **ístina**

ístănă s. f. și adv. vezi **ístina**

¹⁶⁸ De fapt, tc. *inat* a fost împrumutat în Muntenia (*ianát*) și Moldova de sud (*ienát*). Cf. A Scriban în „Arhiva” nr. 1/1912.

¹⁶⁹ Tot etimologie sîrbocroată indică și CADE 623, însă nu-l cităm aici întrucît se referă la un rom. *iorgan* folosit în Bucovina.

¹⁷⁰ Cf. bg. *jurgan*, *jorgan* (Mladenov 700).

¹⁷¹ Cuvîntul este înregistrat și de DA II 899 cu sensul (care ni se pare îndoielnic) „plantă cu miros plăcut”, extras din exemplul : «Este-o casă mare / Cu nouă uscioare / Cu ferestre-n soare, / Uși de *isică*, / Ferestre de sticlă ». Și aci rom. *isică* poate însemna foarte bine tot „plop”. DA pune etimologia cuvîntului românesc în legătură cu bg. *osika* „nume de plantă”.

îstina adv. „adevărat”, „într-adevăr”, (Banat) < scr. *istina* (DA II 911, CADE 627) „idem” (RJA IV 36—40). Var.: *istănă* (DA), *istină* (Costin I 123). Se pare că *istină* are și valoare de substantiv: « Povestea mea îi *istină* ». DA îl consideră, în exemplul citat, drept un adjectiv feminin invariabil. În lipsa altor exemple, e greu de spus care e adevărul, însă e cert că din astfel de întrebunțări ale var. *istănă* a fost derivat pe teren românesc adj. băn. arh. *istan*, înregistrat și el de DA s.v. *istină*. Dealtfel, la Trâpcea I 270 găsim: *istină* s. f. „adevăr, dreptate”.

îstină s. f. vezi **îstina**

îstit pron. „același”, în Banat (Popović 42) < scr. *isti* „verum, idem, ipse” (RJA IV 31—35). DA II 921 s. v. *istină* înregistrează adv. *istit* (cu var. *îstit*) în construcții de tipul « *istit* acela », « *istit* atunci ». Evoluția nu e greu de explicat dacă ținem seama și de construcțiile similare din sîrbocroată *isti onaj* și *isto onda*, unde *isti*, *isto* este posibil cu valoare de particulă (adverb) de întărire. În nici un caz *istit* nu este în legătură cu *istina* și, prin urmare, inserarea lui de DA sub acest cuvînt constituie o eroare.

îsto adv. „întocmai”, în Banat (Costin II 114) < scr. *isto* „la fel, de asemenea; într-adevăr” (Vuk 249).

îstîc s. n. „pernă, căpătîi”, în Banat (Costin II 114) < scr. *jastuk* (Trâpcea I 270) „idem” (RJA IV 486) < tc. *yastik* (Turcizmi 364).

îștit adv. vezi **îstit**

izdă 1 vt. „a trăda, a denunța” (Banat) < scr. *izdati* (CADE 629, DA II 930) „idem” (RJA IV 151—153)¹⁷².

izdă 2 vt. și vr. vezi **izdăt**

izdăt s. n. „colici intestinale”, „crampe stomacale” (DLRM 398), în Banat, Oltenia și Muntenia (DA II 930) < scr. (Popovici, *Bemerk.* 19, CADE 629) *izdat* „colici stomacale (despre care se credea în popor că sînt produse de un dușman, prin vrăjitorii cu ajutorul diavolului)” (RJA IV 150). Credința aceasta poate explica și sensul de „drac” al cuvîntului românesc, înregistrat în DA. Rom. *izdat* este considerat de DA drept un participiu substantivat al lui *izda* vt. „a face să se îmbolnăvească” și vr. „a-i veni (cuiva) rău”, pe

¹⁷² Scriban 667 citează etimonurile vsl. *izdati* și rus. *izdat*, ceea ce e de nesusținut, cel puțin pentru aria din Banat.

care îl consideră împrumutat din scr. *izdati* „a da afară”, „a preda pe un răufăcător”. În realitate, lucrurile stau exact invers. Subst. rom. *izdat*, împrumutat din sîrbocroată, a fost simțit de vorbitori ca un participiu, față de care a fost creat apoi un verb *a izda*, fără un corespondent cu acest sens în sîrbocroată. Confuzia între rom. *izdat* „denunțat”, part. lui *izda* „a denunța” și subst. rom. *izdat*, împrumut din sîrbocroată, o face și Trâpcea I 270.

izgîrî vi. (și vt.?) „a arde (pînea în cuptor)” (Banat) < scr. *izgoreti* (Trâpcea I 270), prez. *izgorim* „a se distruge prin ardere, a se preface în scrum” (RJA IV 179—180).

izîină s. f. vezi **izîină**

izineălă s. f. vezi **izîină**

izini vi., vt., vr. vezi **izîină**

izîină s. f. „boală; nevoie, pacoste”, „murdărie de praf, nădușală” < scr. *jezina* (N. Drăganu DR VII 134) „slăbiciune fizică din cauza unei boli interne” (RJA IV 647). Var.: *izîină* (DA II 931—932). Deriv.: *izini* vi. „a-i merge rău, a se prizări”, vt. și vr. „a (se) murdări (rufele care nu sînt spălate bine)” și *izineălă* s. f. „izîină” (DA).

izmomălă s. f. vezi **izmomî**

izmomî vt. „allicio, illicio”, în Banat (Anon. Car. 344) < scr. *izmamiti* „allicio, pellicio, abduco” (RJA IV 230—231). Deriv.: *izmomălă* s. f. „illecebra” (Anon. Car. 344).

I

împupî vi. vezi **pup**

închită vt. vezi **chîță**

închităt adj. vezi **chîță**

J

jăgăriță s. f. vezi **jigăriță**

jăguî vt. vezi **jiguî**

jămîșcă s. f. vezi **jemîșcă**

jămlîșcă s. f. vezi **jemîșcă**

jăp s. n. „buzunar” (Banat) < scr. *džep* (Trâpcea I 269) „idem” (RJA III 534) < tc. *cep* (Turcizmi 238).

jegăjnie s. f. „plasă de pescuit în formă de sac” (Oltenia) < scr. *zágažnja* (CADE 677, DA II₂ 13, Scriban 712) „idem” (Ristić-

-Kangrga, 221). Var. : *jegájne*, *jegájniță*, *jegárniță*, *jegásniță*, *jegázniță*, *jégzniță*, *jicásnă*, *jigájne*, *jigajneă*, *jigárniță*, *jigásnie*, *jigásnie*, *jígâ-
niță* (DA s. v. *jegajnie*).

jegájne s. f. vezi *jegájnie*
jegájniță s. f. vezi *jegájnie*
jegárniță s. f. vezi *jegájnie*
jegásniță s. f. vezi *jegájnie*
jegárniță s. f. vezi *jegájnie*
jeguí vt. vezi *jiguí*
jégzniță s. f. vezi *jegájnie*

jemișcă s. f. „piiñoară, franzelă”, în Banat (CADE 678, DA II₂ 26 s. v. *jimblă*) < scr. *zemička* (E. Petrovici, în ALRT 317; Găm., *Impr.* 218) „idem” (Ristić-Kangrga 270). Var. : *gimișcă* (ALRT, pct. 2, p. 2) *giumișcă* (ALR s. n., IV, h. 1070, pct. 47), *jămișcă*, *jemnișcă* (CADE), *jimișcă* (DA), *jămlișcă* (ALR s. n., IV, h. 1070, pct. 53), *jumișcă* (Ibidem, pct. 64), *zămișcă* (Petrovici VA 157).

jemnișcă s. f. vezi *jemișcă*

jestrilă s. f. „gladiș, verigar. *Acer tataricum*” < scr. *žestila* (Da II₂ 24) „idem” (Ristić-Kangrga 204).

jicásnă s. f. vezi *jegájnie*

jig s. n. „semn făcut cu fierul roșu pe corpul animalelor”, în Banat (Molin 193) < scr. *žig* (DA II₂ 22) „idem” (Ristić-Kangrga 208).

jigájne s. f. vezi *jegájnie*
jigajneă s. f. vezi *jegájnie*
jigárniță s. f. vezi *jegájnie*
jigásnie s. f. vezi *jegájnie*
jigásnie s. f. vezi *jegájnie*
jigăricioară s. f. vezi *jigărîță*

jigărîță s. f. „plămîni (de animale)” (ALR I, h. 45, 1, 28, 30, 77, 79; ALRM I, h. 68 : ALR s. n., IV, h. 1122, pct. 29, 36, 47, 76), „măruntaie de animale” (Dens. ȚH 341) < scr. (*bela*) *džigerica* (Dens. ȚH 57, DA II₂ 23, CADE 679, B. Cazacu, *Les dénominations du foie et des poumons*, BL, IX, 1941, Găm., *Impr.* 219; Mării III 97—104) „idem” (RJA III 536) < tc. *ciğer* < pers. *ğiger*

(Turcizmi 240—241). Var. : *jăgăriță* (Trâpcea I 269), *jîgăriță*¹⁷³ (ALR). Compuse : *jigăriță-elea-albe* „plămîni” (ALR, h. 45, pct. 40), calc parțial după scr. *bela džigerica* „idem”, literal, „ficatul cel alb”. Vezi *fițaț(i-ăi)-albi*. Deriv. : *jigăricioăra* s. f., dim. (DA).

jigui vt. „a arde, a însemna cu fierul roșu animalele” (Banat) < scr. *žigovati* (DA II₂ 22 s. v. *jig*), prez. *žigujem*, „idem” (Ristić-Kangrga 108). Var. : *jăgui*, *jegui*, *jîgui* (DA, loc. cit.)

jilav adj. „tare, vînjos”, „neelastic” (Banat) < scr. *žilav* (DA II₂ 24—25) „vînjos, zdravăn, rezistent” (Ristić-Kangrga 208).

jimîșcă s. f. vezi **jemîșcă**

jivîna s. f. vezi **jivîni**

jivîni (sic) s. f. pl. „galite”, în Banat (Costin I 125 : «Dă-li cucuruz la *jivîni*.») < scr. *živina* subst. col., „idem” (Vuk 166) Var. : *jivîna*, *joavîna* (Weigand 213), *jivîna* (Popović, *Reči* . . . 42).

jigăriță s. f. vezi **jigăriță**

jigîșniță s. f. vezi **jegâjnie**

jigui vt. vezi **jigui**

jivîna s. f. vezi **jivîni**

joampă s. f. „mîncătură făcută de apă”, „afundătură într-un drum”, „groapă”, „prăpastie”; „loc neted pe coasta muntelui” (DA II₂ 32). Ar putea fi scr. *džomba* „hîrtop, bolovan (în drum)” (Ristić-Kangrga 1232) „prăpastie, ponor”; „teren nestabil”, pus în legătură cu ar. *ğubb* „groapă adîncă”, „puț” și pers. *cunbe* „mișcător, instabil” (Turcizmi 243)¹⁷⁴.

joavîna s. f. vezi **jivîni**

jorjiță s. f. „coada-cocoșului” (ALR s. n., III, h. 646, pct. 2) < scr. *đurdica* „lăcrămioară” (RJA III 15), după informațiile proprii, la sîrbii din Banat, numele unei plante medicinale.

jubră s. f. vezi **giubră**

jumîșcă s. f. vezi **jemîșcă**

¹⁷³ Costin I 124 îi dă sensul „aprindere (la boli)”, care e însă infirmat de însuși exemplul citat spre a-l ilustra : «Fugi, izdate spurcate, [. . .] Fugi din *jigărițele mele, / Din mațele mele*».

¹⁷⁴ Termenul mai e înregistrat de CADE 680, care compară scr. *žumba* „gaură”, și DLRM, fără soluție etimologică.

júrbă s. f. „griă”; „muncă, treabă” (Banat): « Am multă *jurbă* pină gat cutare lucru » (DA II₂ 62) < scr. *žurba* „grabă”; „îmbulzeală” (DA, Ristić-Kangrga 211). Deriv.: *a jurbi* vt. „a da cuiva mult de lucru”, „a obosi”, în Transilvania (DA).

jurbi vt. vezi **júrbă**

L

lălă s. f. „lalea” (Banat) < scr. *lala* (Trâpcea I 270) „idem” (RJA V 892) < tc. *lâle* (Turcizmi 431).

lăciță s. f. vezi **lătúță**

l a n ț s. n. „iugăr” (Banat) a dezvoltat acest sens sub influența scr. *lanac* (N. Drăganu DR VII 136—137) „lant” și „iugăr” (RJA V 895—896).

lătúță s. f. vezi **lătúță**

laz s. n. „loc de pășunat între ogoare”, „teren de curînd despădurit, transformat în loc arabil sau în pășune”, „cîmp cultivat sau acoperit cu iarbă” (DLRM 447), cunoscînd o arie în Banat (Trâpcea I 270), o alta în Moldova și o a treia în Transilvania (DA II₂ s. v.); are o etimologie multiplă: < scr. *laz* (DU 358, DA, Scriban 731, DLRM)¹⁷⁵ „teren defrișat pentru a fi cultivat”, „ogor” (RJA V 930—931), în Banat, și (în Moldova și nordul Transilvaniei) < ucr. *laz* (DA) sau magh. *laz* (CADE 700)¹⁷⁶.

lăcărgie s. f. vezi **lăcirgie**

lăcirgie s. f. (accentul ?) „vorbe neînțelese, murdare” în Banat (Costin I 126) < scr. *lakrdija* „vorbe (goale)” (RJA V 891) < tc. *lâkirdi* (Turcizmi 431). Var. *lăcărgie* „discuție animată” (Trâpcea I 270).

lăgán adv. (adj. ?) „domol (dar bine)”, în Banat (Costin I 127), „ușor” (Trâpcea I 270) < scr. *lagan* „lent, încet, domol” (RJA V 868—870 s. v. *lagahan*).

lăgáří „a minți” (Banat) < scr. *lagati* (Trâpcea I 270) „idem” (RJA V 871.972), cu adăugarea suf. iter. *-ári*, poate prin interme-

¹⁷⁵ Etimonul sîrbocroat îl citează și Mihăilă, *Împrumuturi* 26.

¹⁷⁶ Pentru aria din nord cf. ALR s.n., II, h. 593.

diul unui **lăji* neatestat; cf. *bălăcări* < *bălăci* (Găm., *Note sl.-rom.* 466).

lăstăviță s. f. „orificiul de la butucul roții în care se introduce spița” (Banat) < scr. *lastavica* (Trăpcea I 270) „idem” (RJA V 916 s. v. *lastovica*).

lătițariu s. (n. ?) vezi **lătîță**

lătîță s. f. „altiță” (Banat) < scr. *lătica* (DA I 126 s. v. *altiță*, CADE 698) „bucățiță de pînză (folosită ca clin, clapă de buzunare sau buzunăraș la cămașă)” (RJA V 919, Ristić-Kangrga 419). var. : *lăciță* s. f. „cordică (panglică) neagră la gît” (Costin II 117) „panglică” (Trăpcea I 270), *lătîță* „beteală” (Gl. Olt. 58—59). Deriv. : *lătîțariu* (genul ?) „idem” (DA)¹⁷⁷.

lébeniță s. f. vezi **lúbeniță**

legen s. n. (accentul ?) „pelvis”, în Banat (Anon. Car. 350) < scr. *legen* „idem” (RJA V 955 s. v. *leden*, 957 s. v.) < tc. *leşen* Turcizmi 433).

libiniță s. f. vezi **lúbeniță**

liébeniță s. f. vezi **lúbeniță**

ligă s. f. „alunea (pe obraz sau pe trup)” (Banat) < scr. *ljaga* (CADE 710) „pată” (RJA VI 234).

liță s. f. „față”, ten” (ALRT, p. 10, pct. 2 : « Să nu cadă codru (pistrui) pră *liță*, să nu negriască *lița* la fieci. ») < scr. *lice* (ALRT 10) „idem” (RJA VI 40—46).

loájă s. f. „minciună” (Banat) < scr. *laž(a)* (Trăpcea I 270) „idem” (RJA V 935—937).

lóbăă s. f. vezi *lóptă*

lobeniță s. f. vezi **lúbeniță**

loci vt. și vi. „a sorbi (cînd e vorba de animale)”, în Banat (Costin I 130) < scr. *lokati*, prez. *ločem* (RJA VI 139).

lom s. n. „pobirci” (ALR s. n., I, h. 254, pct. 76), „gard de mărăcini” (Gîlcescu 121, Gregorian 80), „arbori doborîți, crăci uscate și rupte îngrămădite pe pămînt” (în Banat și Maramureș,

¹⁷⁷ Vezi și G. Mihăilă, *Impr.*, p. 65, nota 3.

CADE 724). În aria din Banat și Oltenia vine din scr. *lom*. (CADE, Găm., *Împr.* 215, Găm. RESEE 458) „crengi rupte”, „arbori tineri cu crengile împletite unele între altele” (RJA VI 142—143), iar în cea din Maramureș din ucr. *lim*, *lom* (CADE). Deriv. : *lomulét*, dim. în Gorj (Gilescu 121).

lomulét s. n. vezi **lom**

lopár s. n. „fund de mămăligă, scîndura pe care se răstoarnă mămăliga din ceaur” (Banat) < scr. (Popovici, *Bemerk*, 19, CADE 724) *lopar* „cărpător, RJA VI 152).

lopăciță s. f. vezi **lopătiță**

lopătiță s. f. „spată (omoplat)”, în Banat și Transilvania de sud-vest (ALR II, material necartografiat, p. 35, întrebarea 2198) < scr. *lopatica* (Găm., *Împr.* 215, Mării I 367) „idem” (RJA VI 153). Var. : *lopăciță* s. f. „spată de la porc” (Costin I130), „partea, superioară a piciorului la animal” (Trâpcea I 270).

lóptă s. f. în expr. „de-a lopta”, „un joc vechi în Lugoj” (Costin II 121) < scr. *lopta* (Popovici, *Bemerk*. 19, Tamás BW 509, Trâpcea I 270, Mării II 342) „minge”, de probabilă origine maghiară (< *labda*, *lapta*) (RJA VI 155). Var. : *lóbďă* „minge” (Trâpcea) și altele sînt de origine maghiară (Tamás EW 509).

lovăț s. m. „(bun) ochitor” (ALR s. n., III, h—725, pct. 37)¹⁷⁸ < scr. *lovac* „vinător”, „bun ochitor” (RJA VI 164—165).

lóză s. f. „vrej (de cartofi)”, în Banat și Transilvania de sud-vest (ALR s. n., I, h. 196), „viță de vie”, „vrej (de dovleac)” ; „rudă, neam” (Trâpcea I 270) < scr. *loza* (Găm., *Împr.* 215) „viță”, „vrej” (RJA VI 174—175)¹⁷⁹. Rom. *lóză* a fost notat și cu sensul „tescovină” (ALR s. n., I, h. 237, pct. 28), care pare să nu fie dezvoltat pe teren românesc, ci împrumutat din scr. *lôza* „idem”, folosit în graiurile sîrbocroate din Banat (Cf. *op. cit.*, pct. 25). Sub raport semantic *loză* e un cuvînt diferit de *loază* „viță de vie”, „ramură verde”, „vlăstar”, fig. „secătură” (DLRM 462) și e diferit și etimologic, căci *loază*, cu o arie mai întinsă și cu un fonetism mai evoluat, este, pe bună dreptate, considerat un împrumut vechi slav

¹⁷⁸ Răspunsul «bun *lovăț*» a fost notat alături de «pușcaș bun». Cf. Anon. Car. 351, *lovetz* „emptor” (sic).

¹⁷⁹ În nici un punct din ALR nu s-a răspuns cu *loază*. În schimb, *loză* e urmat de determinările : *dă la crumpe* (pct. 64), *dă crump* (pct. 76), *crumpilor* (27).

(Cf. DLRM, Tiktin). Distincția etimologică între *loză* și *loază* o face însă Scriban 759.

loznic s. (n.?) (accentul?) „Rebengeländer”, în Banat (Weigand 320) < scr. *loznik* „vie” (RJA VI 178).

Lúbeniță¹⁸⁰ (accentuat și *lubeniță*) s.f. „pepene verde”, în Oltenia, Banat și Transilvania de sud (ALR s. n., I, h. 199) < scr. *lubénica*, *ljubénica* „idem” (RJA VI 183, 278) și bg. *lubenica*, *ljubenica* „idem” (Mladenov 279); Cf. Tiktin II 925–926, CADE 726, Scriban 758, DLRM 467)¹⁸¹. Var.: *lébeniță*, *liébeniță* (accentuat și *lebeniță*, *liebeniță*), în Banat și Transilvania, *libiniță*, în Transilvania de vest (ALR s. n. loc. cit.), *lobeniță*, în Oltenia¹⁸².

lud 1 s. m. „copil”, în Banat (Mat. dia, l. 138) „copil mic crud la minte”, în Banat și Oltenia (Molin 194, Vircol 86) < scr. *lud* „tînăr”, „mic” (despre copii) (Elezović 378). Deriv.: *ludéțe* s. f. „infantia”, „innocentia” (Anon. Car. 351).

lud 2 adj. „prost, nătîng”, „naiv” (Oltenia, Banat, Transilvania) < scr. *lud* (Trăpcea I 270) „idem” (RJA VI 191–195) și bg. *lud* (Mladenov 279–280) (Tiktin II 928, CADE 727, Scriban 759)¹⁸³. Deriv.: *zálúd* „naiv, nevinovat”, în Gorj (Scriban); rom. *aluzi* (CADE 42), *aludzî* (DA I 130 s. v. *aluzi*) „a-și pierde din minte” < rom. *lud* sau scr. (DA I 130, Scriban 91)¹⁸⁴ *ludeti*, prez. *ludim*, „idem”, „a înnebuni” (Ristić-Kangrga 434); *aluzit* adj. „nebun” (DA).

ludáie s. f. „dovleac, bostan”, în Banat și Transilvania (CADE 727, Scriban 778) < scr. (CADE) *ludaj* (Trăpcea I 270) „idem” (RJA VI 195).

ludéțe s. f. vezi **lud 1**

¹⁸⁰ Apare și la Anon. Car 351: *lubeniță* „melo”.

¹⁸¹ DU citează numai etimonul sîrbocroat.

¹⁸² *bobeniță* notat în pct. 848 este probabil o citire greșită a variantei *lobeniță* (care, altminteri, nu apare în ALR s.n.).

¹⁸³ Scriban citează pe primul loc vsl. *lud*, iar DLRM (care consideră cuvîntul învechit și regional) numai pe acesta. Am optat pentru o etimologie dublă avînd în vedere cuvîntul popular folosit într-o arie învecinată cu teritoriul lingvistic sîrbocroat și bulgar.

¹⁸⁴ DA citează scr. *luditi se*, care e reflexiv, iar Scriban scr. *luditi*, care e tranzitiv.

lulă s. f. „lulea” (ALR s. n., IV, h. 1144, 1146, 1148, 1149, în Banat) < scr. *lula* (Tiktin II 928, s, v, *lulea*, CADE 727, Scriban 759 s. v. *lulea*, Mării II 337; III 97) „idem” (RJA VI 215) < tc. *lüle* (Turcizmi 436). Tc. *lüle* a dat în română *luleă* (DLRM 461).

lulăi vr. „a se legăna” (Banat) < scr. *ljuljati se* (Trâpcea I 270) „idem” (RJA VI 318).

lupidrag s. m. „condurul-doamnei” (Tropacolum majus), în Oltenia < scr. *ljubidrag* (Tiktin II 934, CADE 731, Găm., *Note sl.-rom.* 569) „idem” (RJA VI 287). Var. : *lupizdrág* (Tiktin), *bobidrag* s. m. (DA I₂ s. v. *condur*).

lutuî vi. „a vorbi fără rost”, „a bălmăji”, în Oltenia de vest, fostele raioane Tirgu-Jiu și Baia de Aramă (C. v., IV, 1952, nr. 1, p. 35) < scr. *ludovati* (Găm. RESEE 463) „idem”, prez. *ludujem* (RJA VI 198).

M

ma conj. „dar, însă”; **adv.** „ba (mai ales în dialog, spre a întări negația)”; „ba chiar, ba încă, mai mult decât atîta (mai ales în enumerări, spre a marca gradăția)” (Banat, Transilvania) < scr. *ma* (CADE 733, DLR VI 1), conj., „idem” (RJA VI 340–343). Schimbarea categoriei gramaticale (conj. > adv.) s-a produs în română.

m a c a r - c i n e pron. vezi **măcăr**

m a c a r - d e - u n d e adv. vezi **măcăr**

m a c a r - î n c o t r o adv. vezi **măcăr**

m a c a r - u n d e adv. vezi **măcăr**

măcăr adv., folosit în loc. conj. *măcăr că, măcăr să* „deși, cu toate că”, în Banat (Petrovici VA 143 : «La tot natu-i dă unu ca la altu, *măcăr să* fi pus numai o găină.») < scr. *makar (da)* „idem” < ngr. *makari* (RJA VI 397–898)¹⁸⁵. Ca și scr. *makar*, rom. băn. *măcăr* servește la formarea unor pronume nehotărîte : *măcăr-șine* „oricine”, *măcăr-șe* „orice” (Petrovici VA 57, 151)¹⁸⁶. Cf. scr. *makar*

¹⁸⁵ Turcizmi 443 consideră că cuvîntul sîrbocroat este de origine turcă, dar etimonul tc. *međer*, citat acolo, nu se potrivește formal.

¹⁸⁶ Cu atestări de o vechime apreciabilă; cf. *macar-cine*, scris *makarsine* „quicumque; quisvis” (Anon. Car. 351).

ko „oricine”, *makar šta* „orice” (Stevanović 283). Formează, de asemenea și adverbe nedefinite: *macar-unde*, scris *makarunde*, „ubique; quocunque”, *macar-de-unde*, scris *makardeunde*, „unde-cunque”, *macar-încotro*, scris *makarênketro*, „quocunque” (Anon. Car. 351)¹⁸⁷.

m á c ă r-ș e pron. vezi **mácăr**

m á c ă r-ș i n e pron. vezi **mácăr**

mag s. n. vezi **snágă**

magiárcă s. f. „soi de viță de vie foarte roditoare, cu struguri albi și negri, cu bobul mare și rotund”, în Banat (DLR VI 22) < scr. *mađarka*, *mađarka* (A. Avram, LR, XIII, nr. 3, 1967, p. 253–254) „soi de viță de vie” (RJA VI 357, 370)¹⁸⁸. Var.: *májárcă* (DLR) prezintă reflexul băn. scr. *dž* > băn. *j*.

mágrin s. m. vezi **bágrin**

mah s. n. „avânt”, „elan” (ALR II, p. 23, material necartografiat, întrebarea 6956, pct. 27: „tuseași pînă-ș fașe mahu ge cîntat”), „energie”, „vlagă”; „bun”, „avut” în Oltenia, Banat și Transilvania (DLR VI 193 s.v. *mau*) < scr. *mah* (DR V 901, VI 357, VII 516; Găm., *Împr.*, 215, DLR) „elan, avânt”, „energie”, „vlagă” (RJA VI 371–373; cf. în special expresiile de la p. 373 cu verbele *uzeti*, *ućiniti*, *đati* similare celor românești cu verbele *a-și lua*, *a-și face* etc.). Var.: *mau* (DLR)

máistor s. m. „meșter” (în sud vestul țării) < scr. și bg. *majstor* (Tiktin II 944, DLR 56 s. v. *maistru*; I. Pătruț, CL, X, 2, 1965, p. 327–336) „idem” (RJA VI 392–393, Mladenov 286). Var.: *maístur*, *maístore* (DLR). Deriv.: *máistoriță* s. f. „femeie maistor”, în Oltenia (n. n.) pentru care cf. și scr. bg. *majstorica* „idem” (RJA, Mladenov), *maístorie* „Kunst, Fertigkeit, Maisterschaft”, pentru care cf. scr. bg. *majstorija* (Popovici, *Bemerk.* 19).

máistore s. m. vezi **máistor**

máistorie s. f. vezi **máistor**

máistur s. m. vezi **máistor**

málă s. f. „mahala”, „uliță” (Banat) < scr. dial. *mala* (CADE 740) „parte (a unui sat)”, „cartier (într-un oraș)” < scr. *mahala*

¹⁸⁷ Și pentru acestea există corespondentele srbocroate *makar gde*, *makar kuda*.

¹⁸⁸ DLR notează că cuvîntul are etimologia necunoscută.

„idem” (RJA VI 373, 405), „uliță” (Turcizmi 439 s. v. *mahala*) < tc. *mahalle* (*Ibidem*). Var. : *măhălă* a. f. „drum îngust, mic” în Banat (Costin II 122).

málo adv. „puțin”, în Banat (Petrovici VA 151 : « Colindă, colindită, / Da-mi-ș malo lopătiță ») < scr. *malo* (*Ibidem* 151) „idem” (Vuk 355).

marámă s. f. „batistă” (ALR s. n., IV, h. 1202, pct. 36) < scr. (*džepna*) *marama* „idem” (Ristić-Kangrga 446) < tc. *mahrama* (Turcizmi 441 s. v. *mahrama*). Deriv. : *mărămioară* s. f., formație diminutivală (ȘIO 84).

márvă s. f. „vită” și „vite” (ALR s. n., III, h. 313, 323, în Banat) < scr. *marva* (Scriban 775, Tamás EW 517, Trâpcea I 270, Mării, CL, XI, nr. 1, 1966, p. 118—119, DLR VI 126—128 s. v. *marfă*)¹⁸⁹ s. f., col. „vite” (RJA VI 493). Deriv. : *mărovăș* s. m., în Banat, „persoană care se ocupă cu creșterea vitelor de lapte și cu negustoria produselor lactate” (DLR VI 298).

măscără s. f. „batjocură” (Costin I 134), „fapte sau vorbe urite, murdare, obscene” în Banat (CADE 754) și Oltenia (Ciausușanu 40/120 : « Am ajuns de măscără » ; DLR VI 159 s. v. *măscară*)¹⁹⁰ < scr. *măskara*, *maskara* „batjocură”, „vorbe sau fapte de batjocură” (RJA VI 495) < tc. *maskara* (Turcizmi 447). Tc. *maskara* a dat în română *mascará* (cf. DLR, DLRM 481)¹⁹¹.

matráe s. m. vezi **mătrác**

matrúnă s. f. „talpa-ursului (*Acanthus longifolius*)”, în Banat, < scr. (Tiktin II 963, CADE 758)¹⁹² *matruna* (DLR VI 327, s. v. *mătrună*) „idem” (RJA VI 534, unde cuvântul sîrbocroat se dă fără accent). Var. : *mătrúnă* (DLR).

máu s. n. vezi **mah**

mázgă s. f. „catîrcă” (atestat numai la Țichindeal : « Un om a vrut să vîndă o *mazgă* și, pentru ea să o vîndă cu bun preț,

¹⁸⁹ De fapt, DLR dă ca etimon scr. *mrva*, probabil o greșeală de tipar.

¹⁹⁰ Nici CADE, nici DLR nu separă etimologic *măscără* de *mascará*.

¹⁹¹ Tiktin II 958 și CADE înregistrează și varianta *măscără*, care, formal și semantic se potrivește cu scr. *maskara*, citat mai sus. DLR VI 300 o consideră un derivat regresiv din *măscări*. Acesta se folosește însă în Banat și, la rîndul său, este raportat la scr. *maskariti* (DU 387).

¹⁹² Tiktin conferă scr. *matrun* „Gehörmutter”, iar CADE nu citează etimonul, notînd doar „(srb)”.

o hrănea cu orz să se îngrășă», în DLR) < scr. *mazga* (CADE 759, DLR VI 118—199) „idem” (RJA VI 543). Var. : *mázglă* (DLR).

mázglă s. f. vezi **mázgă**

măci vr. și vt. vezi **mecí**

măgrín s. m. vezi **bágrin**

măhálă s. f. vezi **málă**

măistoriță s. f. vezi **máistor**

mărămioară s. f. vezi **marámă**

mărămiță s. f. „batistă”, arhaism în Oltenia (NALR-Olt., pct. 975) și Banat (ȘIO 84) < scr. *maramica* (ȘIO, Popovici, *Bemerk.* 19) „idem” (RSA VI 468—469). Cf. și rom. băn. *marámă*.

mărșăvi vi. vezi **mırșav**

mărvăș s. m. vezi **mărvă**

măscări vt. vezi **măscără**

măstéală s. f. vezi **măstilă**

măstilă s. f. „cerneală” (Banat) < scr. *mastilo* (DLR VI 307, Trăpcea, I 270) „idem” (RJA VI 505). Var. : *măstéală* (Costin I 134), formată în română după *cerneală*, *negreală* etc. (DLR), *mestilă* (Mării I 367).

mătrác s. (n. ?) (scris *metrak*) „baculus” (Anon. Car. 352) < scr. *matrak*¹⁹³ (ȘIO 82, DLR 186) „băț, bită” (RJA VI 534). Var. : *metrác* (ȘIO), *matrác* (DLR).

mătrună s. f. vezi **matrúnă**

mecí vr. „a se strivi, a se zdrobi, a se bate, a se strica (despre fructe), în Oltenia (Scriban 793) și vt. „a vătăma (despre oameni, animale, părți ale corpului lor)”, în Banat (DLR VI 342) < scr. *mečiti* (Arhiva XXVIII 73, Scriban, DLR), vr. și vt. „idem” (RJA VI 550). DLR presupune că sensul al doilea al cuvântului românesc s-a dezvoltat din primul sens, prin extinderea acestuia. Dar cuvântul sîrbocroat are ambele sensuri, fiind un derivat din scr. *mek* „moale” și însemnînd, în esență, „a muia ceva prin lovire sau strivire”. Var. : *măci*, *mici* (DLR) *meși* (Trăpcea I 270) *meți* (Costin I 136). Deriv. : *mecít*, *mícít*, adj. din part. pas. „lovit, bătut, strivit, zdrobit” (DLR), *mecitúră* s. f. „aenigma” (Anon. Car. 35).

¹⁹³ ȘIO consideră cuvîntul sîrbocroat un împrumut din turcă. RJA nu-i cunoaște originea și nici Turcizmi nu-l inserează.

mecít adj. vezi **mecí**
mecitúrá s. f. vezi **mecí**
ménghelă s. f. vezi **ménghele**

ménghele s. f. „fiecare dintre cei patru stâlpi bătuți în pământ între care se fixează boul spre a fi poteovit” (Banat) < scr. *mengele* (CADE 763, DLR VI 383—384) s. f. pl. „mașină de strins a fierarilor” (Elezović I 398; RJA VI 602). Var.: *ménghelă* (DLR).

mesărniță s. f. vezi **mesărniță**

mesărniță s. f. „măcelărie” (Banat) < scr. *mesarnica* (Tiktin II 766, CADE s. v., Scriban 800, DLRM 494 s. v. *meserniță*, DLR 425, Trâpcea I 270)¹⁹⁴ „idem” (RJA VI 609). Var.: *mesărniță*, *mesérniță*, *misérniță*, *misărniță*, *mișărniță* (DLR).

mesérniță s. f. vezi **mesărniță**

mestilă s. f. vezi **măstilă**

meși vt. vezi **mecí**

metrác s. (n. ?) vezi **mătrác**

meți vt. și vr. vezi **mecí**

miei vr. și vt. vezi **mecí**

micít adj. vezi **mecí**

mihói subst., în Banat, „sărbătoarea populară care se ține (după localități) la 26 sept., 29 sept. sau 6 august, zi când se serbează patronul oilor” < scr. *miholj* (*dan*), *miholje* (Tiktin II 977, DLR 515—516)¹⁹⁵ „sărbătoare la 29 sept.” (RJA IV 650). Var. *miói* (DLR).

milă s. f. „(în adresare) soro !”, în Banat (Weigand 321) < scr. *mila* (*moja*) „scumpo, scumpa mea (în adresarea afectivă)” (RJA VI 664).

miluí vt. „a mîngîia (pe obraz)” (ALR I, h. 235, pct. 35, 40) < scr. *milovati*, prez. *milujem* (Găm., *Ímpr.* 215) „idem” (RJA VI 699—701).

miói subst. vezi **mihói**

¹⁹⁴ Ca arhaism (sau în altă arie) < bg. *mesarnica* (DLR) „idem” (Mladenov 294 s.v. *mesar*).

¹⁹⁵ DLR citează scr. *Miholj* „Mihai”, pe care RJA nu-l atestă ca nume, ci doar ca adjectiv.

miródie s. f. „verdeață aromată” este considerat de DLR VI 603 același cuvînt cu rom. *miródie* „balsam, mireasmă”; „mirodenie” (< bg. *mirodija*), specificînd că e vorba de o extindere a sensului. Cum sensul de „verdeață aromată” apare numai în Banat (DLR) și Oltenia sud-vestică (cf. *mirodie* „pătrunjel”, în Vinju Mare; vezi Lex. reg. 55), mai de grabă avem de-a face cu un împrumut din scr. *mirodija* „numele mai multor plante aromatice, printre care „pătrunjelul și mărurul” < ngr. $\mu\rho\rho\acute{\omega}\delta\iota\alpha$ (RJA VI 747).

misárniță s. f. vezi **mesárniță**

misérniță s. f. vezi **mesárniță**

mislí vt. „a gîndi” (Trápcea I 271), „a minți”, în Banat (Costin II 127: «Ai mislit-o, băiete!») < scr. *misliti* „a gîndi”, a considera, a închipui, a intenționa” (RJA VI 761–768).

mișárniță s. f. vezi **mesárniță**

mișlenie (acc. ?) s. f. „Denken, Spekulation” (Banat) < scr. *mišljenje* „gîndire, părere, opinie” (Popovici, *Bemerk.* 19).

mišomór s. n. „otravă” < scr. *mišomor* (V. Bogrea DR IV 831) „idem” (RJA VI 774).

mînedzi adv. vezi **mînezi**

mînezi adv. „a doua zi, în ziua următoare”, „mîine” (Banat și Transilvania), explicat de CADE 786 și DLR VI 690–691 ca fiind un cuvînt compus din *mîine* + *zi*, este, în fapt, un cale după scr. *sutradan* „idem” < *sutra* „mîine” + *dan* „zi”: (RJA XVII 81). Var.: *mînedzî*, *mîniezî*, *mînidzî*, în Banat (Petrovici VA 151), *mînedzî* (Weigand 321).

mînie dzî adv. vezi **mînezi**

mînie zî adv. vezi **mînezi**

mînidzî adv. vezi **mînezi**

mîre adj. „murg”, „castaniu” (Trápcea I 271) „roib” (ALR s. n., II, h. 275, pct. 36, 47) și subst. „cal roșu în păr și cu coamă neagră” (Costin I 132), „cal roib” (DLR VI 717) < scr. (CADE 788)¹⁹⁶ *mrk* (Găm., *Împr.*, 216, Mării I 367, DLR) „maro, cafeniu”, „roib” (Ristić-Kangra 475)¹⁹⁷. Var.: *mîrg* adj. (DLR).

¹⁹⁶ CADE citează ca etimon scr. *mrkov*, care nu se potrivește formal.

¹⁹⁷ Cf. și *mrk konj* în pct. 37.

mîrg adj. vezi **mîre**

mîrşav (și **mîrşáv**) „slab (care nu e gras)” (ALRM I, h. 96, în: Banat, Oltenia de nord și Transilvania de sud)¹⁹⁸; în Oltenia se folosește și cu sensurile evaluate „costeliv”, „prăpădit” (Ciaușanu 189) și „bolnav”, în împrejurimile orașului T. Severin (LR, IX, 1960, nr. 5, p. 35: « Azi sînt cam *mîrşav*, nu pot ieși la lucru. »). < Scr. *mršav* (Găm., *Împr.* 216) „idem” (RJA VII 81—82). Rom. *mârșăvi* vt. (Popović, *Reči*... 43) „a slăbi (fizic)”, *mîrșăvi*, scris *mershevescumě* (Anon. Car. 352) „macer fio” se raportează la scr. *mršaviti* „idem” (RJA VII 82), dar poate fi și un derivat românesc. Rom. arh. *mîrşav* „slab” are altă origine, probabil slavonă (cf. DLR).

mîrșăvi vi. vezi **mîrşav**

mladojănie s. m. „mire”, în Banat (Petrovici VA 151) < scr. *mladoženja* (*Ibidem*; Popovici, *Bemerk.* 19) „idem” (RJA VI 827). Var.: *modoženie* s. m. (Trâpcea I 271).

mléci s. m. vezi **mléše**

mleș s. m. vezi **mléše**

mléše s. f. „alior” (Trâpcea I 271) „plantă cu floarea galbenă care trăiește în pădure; dacă o strivești se scurge din ea un suc alb spumos, cu care se ametește peștele în rîu” (ALRT, p. 1, pct. 2) < scr. *mlěča* (E. Petrović, ALRT 317, Găm., *Împr.* 216) „*Euphorbia cyparissios*” (Ristić-Kangra 467). Var.: *mléci*, *mleș* s. m. (Trâpcea I 271), cărora le corespunde var. scr. *mlěč* (Ristić-Kangra).

mliascăi vi. „a clefăi” (ALR II, h. 37, pct. 76: « *mliascăie* dîn gură ») < scr. *mljaskati* „idem” (RJA VI 848 s. v. *mljackati* și 850—851 s. v. *mljeskati*).

modoženie s. m. vezi **mladojănie**

mojgi vt. vezi **mujgi**

momăe s. m. „flăcău” (ALRT, p. 5, pct. 2) < scr. *momak* (ALRT 318) „idem” (RJA VI 923). Var.: *mumác* (ALRT, p. 5, pct. 2: « Ni-astrînjem mulci muieri și fece, pă fașem șidzitoare, pa cîntă fecile, pă dzîc mumașii-n floiri. »).

¹⁹⁸ Cu acest sens îi e cunoscut și lui Anon. Car. 353: *mershav* „macer, macilentus”, *mershava* „macra, macilenta”.

móteă s. f. „jurubiță, scul”, în Banat (ALR s. n., II, h. 460, pct. 2), Oltenia și Transilvania (CADE 804) < scr. (CADE) *motka* (DLRM 517, Găm. RESEE 457) „idem” (Elezović I 417 ; cf. și *mótka* în pct. 25, ALR s. n., h. 460). Deriv. : *motchiță*, dim. (ALR s. n., h. 460, pct. 27). În Banat se folosește și cu sensul „bîțel scurt pregătit pentru a prinde firele de pe rîșchitor” (Costin I 141), care are un bun corespondent în scr. *motka* „băț, nuia, surcică” (RJA VII 26).

motchiță s. f. vezi **móteă**

mucenie adj. și s. m. „martir (creștin)”, pl. *mucenici* „sărbătoare creștină (la 9 martie)” „colăcei în formă de 8, preparați cu nuci și miere (ce se mănincă la 9 martie)” < scr. *mučenič* (Tiktin II 1016, CADE 806, Scriban 839, Mihăilă, *Împr.* 145, DLRM 519, Graur ER 85, 119, Găm. *Note sl.-rom.* 467) „martir”, „sărbătoare creștină la 9 martie” (RJA VII 112—113) și rus. *mučenič* (DU 411, Scriban 839, Găm., *Note sl.-rom.* 467) „martir (creștin)”.

mucénie s. f. „mucenicie” (Popović, *Reči* . . . 44) (arhaism) < scr. *mučenje* (Tiktin II 116, CADE 806) „idem” (RJA VII 114).

muceniță s. f. „martiră” < scr. *mučenica* (Tiktin II 1016, CADE 806 s. v. *mucenic*, Scriban 839, DLRM 519, Găm., *Note sl.-rom.* 467) „idem” (RJA VII 112) și rus. *mučenica* (Scriban 839, Găm., *Note sl.-rom.* 467) „idem”.

mujǵi vt. „a mustui, a strivi (strugurii)” (ALR s. n., I, h. 232, pct. 2) < scr. *možditi* „idem” (RJA VII 32—33). Var. : **mojǵi** „a încolți, a îmbăla”, în Banat (Costin I 139).

múlă s. f. „catircă”, în Banat (CADE 807), „catir”, „om slăbuț, prostuț” (Costin I 142) < scr. *mula* (CADE) „idem” < it. *mula* (RJA VII 146).

mumăc s. m. vezi **momăc**

N

náimnic s. m. „salariat, angajat, mercenar” (Banat) < scr. *najamnik* (Trâpcea I 271) „persoană aflată în serviciul cuiva pentru plată”, „servitor”, „mercenar” (RJA VII 366).

náică s. f. „termen de respect cu care se adresează, la țară, o persoană mai tinăără unei femei mai în vîrstă”, în Banat și Transil-

vania (CADE 819, Scriban 849) < scr. *najka* (DLRM 526, Trâpcea I 271) „termen de respect folosit de noră față de femeile mai în vîrstă din casă” (RJA VII 364 s. v. *naja* și 371 s. v. *najka*). Tiktin II 1031 consideră *naică* o formație din rom. *nană*, CADE 819 nu precizează nici etimonul, nici limba slavă, notînd „[slav]”, iar Scriban 849 citează și etimonul bulgăresc, la care, dată fiind aria cuvîntului, nu e nevoie să se recurgă.

nănă s. f. „naică”, în Banat (Weigand 322) și Transilvania (CADE 820, Scriban 850) < scr. *nána* (DU 418)¹⁹⁹ „idem” (RJA VII 463).

naocól adv. „împrejur” (Trâpcea I 271) și prepoz. „în jurul” (ALRT, p. 22, pct. 29 : « și atunci au pus jeghiu pe țest și *naocol* de el ») < scr. *naokolo* (Găm., *Împr.* 216) „idem” (RJA VII 470—471).

naopác adj. „rău”, „dușmănos” (Banat) < scr. *naopak* (Trâpcea I 271) „idem” (RJA VII 471).

naplád s. n. vezi **năplát**

naticáș s. m. „papuc de lînă, cipic” (Banat) < scr. *natikač(a)*²⁰⁰ (Trâpcea I 271, Mării I 367) „idem” (RJA VII 685). Var. : *năticáci* s. m., *niticaci* s. m., *năticác* s. m., *niticac* s. m. (Mării).

năchită s. f. (scris *někitě*), neglosat la Anon. Car. 355 ar putea fi scr. *nakit* „(obiect de) podoabă” (RJA VII 391).

năhód s. (m. ?) „spirit rău”, „strigoii”, în Banat (Costin I 143) < scr. *nahod* „copil găsit” (RJA VII 952—953).

năloágă s. f. „îmbulzeală, îngrămădeală”, „multime mare” (Banat și Oltenia) < scr. *naloga* (CADE 819, Scriban 855, Trâpcea I 271) „idem” (RJA VII 421).

nămojnic adj. „neputincios” (Banat) < scr. (Trâpcea I 271, Tomici, LR, XV, nr. 1, 1966, p. 100)²⁰¹ *nemočnik* (subst.), *nemočan*

¹⁹⁹ DU citează etimonul sîrbocroat cu sensul „mamă”, sens existent, dar nu necesar în lămurirea originii cuvîntului românesc. CADE, Scriban și Tiktin II 1032 citează, alături de etimonul sîrbocroat și bg. *nana*, care nu explică din punct de vedere geografic cuvîntul românesc. La fel procedează și DLRM 527, dovedindu-se inconsecvent. Cf. rezolvarea dată de DLRM rom. *naică*. Acad. I. Iordan explică cuvîntul ca provenind din graiul copiilor (SCL, XIV, 1, 1963, p. 11—12).

²⁰⁰ La Trâpcea scris *natikaš*; probabil, greșeală de tipar.

²⁰¹ Trâpcea dă etimonul scris incorect *nemočnik*.

(adj.) „neputincios” (RJA VII 912, 913). Var. : *nemoáșnic* (Trâpcea), *nemodâjnic* (Tomici, *loc. cit.*).

năplád s. n. vezi **năplát**

năplát s. m. vezi **năplát**

năplát s. n. „obadă (la roată)” în Banat și Oltenia (Tiktin II 1034), „talpă (la sanie)” (ALR s. n., II, h. 356, pct. 2 : « *naplátî* gila sainie ») < scr. *naplatak* (Tiktin, Scriban 855), pl. *naplaci*, „obadă” (RJA VII 484)²⁰². Var. : *năplát* (ALR s. n., *loc. cit.*) s. m. și *năplad* s. n. (CADE s. v.)²⁰³, *naplad* „locul unde se fixează spița într-un segment al roții (Trâpcea I 271). Deriv. : *năpládós* adj. „necioplit”, „prost” (Costin I 144).

năpládós adj. vezi **năplát**

năprăci vt. „a arunca un farmec”, în Banat (Petrovici VA 152) < scr. *napratiti* (*Ibidem*) „a aduce, a face să vină (ceva rău)” (RJA VII 513 s. v. : « Ali se u sobi popovoj zapati silestvo stenica ; poša kaže da ih je neki zlotvor *napratio* na njenu kuću. »)²⁰⁴.

năprá(uă) s. f. „costum, uniformă bărbătească” (: « Năpraua ta aia nouă, / Am visat-o ruptă-n două. », ap. Tiktin II 1034) < scr. *naprava* (Tiktin) „idem” (RJA VII 513—514).

năpoiniță (accentul?) s. f. „adălmaș” (Boceanu 97 : « să mergem să dai năpoiniță ») < scr. *napojnica* (Găm. RESEE 459) „dar în bani pentru băutura” (RJA VII 501).

năpustí vt. „a părăsi”, în Oltenia (Gilcescu 122) și Banat (Petrovici VA 152, Molin 194) și, rar, ca arhaism (CADE 821, DLRM 530) < scr. *napustiti* (Găm. RESEE 463, Trâpcea I 271)²⁰⁵ „idem” (RJA VII 548—549). Ca arhaism, poate avea și altă origine.

²⁰² Dacă ar veni din bg. *naplata*, cum consideră CADE 821, ar trebui să fie de genul feminin, or o astfel de variantă nu a fost atestată încă.

²⁰³ Costin I 144 îi dă sensul „roată de lemn descompusă în piese”. Este probabil un lapsus, căci exemplul citat de el («Buciumenii de la roți / Tot mîni de hoți /, Dar năplazii de la roți / Talpe de voinici») arată că e vorba tot de „obadă (la roată)”. M. Tomici, LR, XV, nr. 1, 1966, p. 100 explică rom. *năplad* prin scr. *naplat* din graiurile sîrbocroate din Banat.

²⁰⁴ „În camera popii au venit o mulțime de ploșnițe : preteasa spune că un răufăcător le-a făcut să vină în casa lor”.

²⁰⁵ Dictionarele românești consideră cuvîntul identic cu rom. *a se năpusti*, pe care îl consideră (vechi) slav (DU, CADE, DLRM s.v.). Etimonul sîrbocroat îl citează Scriban 856 și Tiktin II 1034—1035 (alături de cel sloven).

năsilnic s. m. „neînțelegător”, în Banat (Costin II 137)²⁰⁶
 < scr. *nasilnik* „om violent, brutal; tiran” (RJA VII 610).

năstășnic adj. vezi **nestășnic**

năstréce s. f. vezi **năstréșă**

năstréșă s. f. „necaz, nenorocire” (Banat) < scr. *nesreća*
 (Trâpcea I 271, Tomici, LR, XV, nr. 1, 1966, p. 101) „idem”
 (Ristić-Kangrga 538). Var.: *nestréșă*, *nistréșă* (Trâpcea), *năstréce*
 (Tomici, *loc. cit.*).

năticăe s. m. vezi **naticăș**

năticăci s. m. vezi **naticăș**

neamésnic s. m. „loctiitor” (Banat) < scr. (Trâpcea I 271)²⁰⁷
namesnik „idem” (Ristić-Kangrga 502).

néman „mons” (Anon. Car. 355) < scr. *neman* „larva, mon-
 strum”, de origine obscură (RJA VII 895).

nemoájnic adj. vezi **námójnic**

nemoășnic adj. vezi **námójnic**

nestájnic adj. vezi **nestășnic**

nestășnic adj. „neastîmpărat”, „nehotărît”, în Oltenia (LR, IX,
 1960, nr. 5, p. 35), în Banat și Transilvania (CADE 832) < scr.
nestašan (CADE, Scriban 857, DLRM 531, Găm. RESEE 462)
 „zburdalnic, neliniștit” (Vuk 433, Ristić-Kangrga 538). Var.: *nes-
 tájnic* „neastîmpărat”, în Gorj (C. v., III, 1951, nr. 2, p. 34) și
năstășnic „zburdalnic” (DLRM). După Al. Graur, ER 27, rom.
năstașnic e paralel cu scr. *nestašan* (nu derivat din acesta).

nestréșă s. f. vezi **năstreșă**

niemestí vt. „a mesteca încoace și încolo, a frământa”, în Banat
 (Costin I 146: « Nu *nemestești* bine pînea. ») < scr. *namesiti* „a fră-
 mînta bine (sau mult)” (RJA VII 440 s. v. *namijesiti*, Ristić-
 Kangrga 502).

nistréce s. f. vezi **năstréșă**

nistréșă s. f. vezi **năstréșă**

ništa pron. și s. m. „nimic” în Banat (Costin II 138: « Tu ești
ništa prîngă mine. ») < scr. *ništa* (Trâpcea I 271) „nimic” (Vuk 437).

²⁰⁶ Pentru arh. *năsilnic* (în Moldova) cf. Tiktin II s.v.

²⁰⁷ Dă ca etimon scr. *nemesnik* (care nu figurează în RJA și, probabil, e inexistent).

niticăe s. m. vezi **naticăș**

niticăei s. m. vezi **naticăș**

nivă s. f. „cîmp, ogor, pămînt lucrat” (ALRT, p. 10, pct. 2 : «(Vitele)-Mănincă cucuruzu pră *nivă*.»), „luncă tinăra”, „livadă”, în Banat (CADE) < scr. *njiva* (CADE 841, ALRT 319, Trâpcea I 271) „ogor” (Ristić-Kangrga 547).

no ! interj. „ei !”, „ei bine !”, în Transilvania carpatică (CADE 841) și Banat (Tiktin II 1059) < scr. *no* (Tiktin, CADE, DLTM 544) „idem” (RJA VIII 212—214) și mg. *no* (Tamás EW 569). Var. : *noá* (CADE).

novéală s. f. vezi **noveále**

noveále s. f. pl. „ziar” (ALR s. n., IV, h. 926, pct. 36) < scr. *novine* s. f. pl. „noutăți” și „ziar” (Stevanović 193), cu schimbare de sufix : -*eață* în loc de -*ina*). **Novéală** s. f. „ziar” (Ibidem) este o formă de singular refăcută din pl. *noveále* „ziar”, care e neobișnuit pentru vorbitorii români. Var. : *noviélie* s. f. pl. (Costin II 139), *novéle* s. f. pl. (Popović, *Reči* . . . 46)²⁰⁸. După N. A. Ursu și G. Mihăilă, SCL, XX, 1969, nr. 2, p. 213, scr. *novine* îl regăsim și în rom. arh. *novini*, *novine* „ziar”, care este un împrumut cult.

novéle s. f. pl. vezi **noveále**

noviélie s. f. vezi **noveále**

novină s. f. „timp cînd nu se vede luna” (Rudina-T. Severin) < scr. *novina* „noutate, lucru nou”, „lună nouă” (G. Mihăilă, SCL, XX, nr. 2, 1969, p. 213).

novine s. f. pl. vezi **noveále**

novini s. f. pl. vezi **noveále**

O

obádă s. f. „marginea pălăriei” (Costin I 148), „cozoioe” (ALR s. n., IV, h. 1162, pct. 47 : «*obada* asta șestă pă sprîșene») reprezintă scr. *obod* „boruri (la pălărie)”, „marginea (la sită)” (Vuk 446), deformat sub influența etimologiei populare. În Oltenia : *obód* s. n. „calotă la pălărie” (Gl. Olt. 74).

²⁰⁸ Mării I 368 citează rom. arh. *novină* < scr. *novina*. Trimite însă la ALR s. n., IV, h. 926, pct. 25, 37, care reprezintă localitățile cu populație sîrbă Carașova și Gad.

obidí vt. și vi. vezi **obigí**

obigí vt. și vi. „a ispití, a iscodi”, în Banat (Molin 194 : « Am obigit prin sat ») < scr. *obíci*, prez. *obídem* (DLR VII₂ 28) „a vizita”, „a tircoli” (Vuk 443). Var. : *obidi* „idem”, „a afla, a descoperi” (DLR).

obládnic s. n. vezi **oblánic**

oblánic s. n. vezi **oblánic**

oblámnic s. n. vezi **oblánic**

oblánic s. n. „bucată de pinză răsucită în formă de colac, pe care femeile o pun pe creștet când poartă greutăți pe cap”, „motosol de cirpe pe care-l pui sub briu ca să-ți ție inima” (mai cu seamă în Oltenia, Banat și Țara Hațegului) < scr. *oglavnik* „oblanic 1” (DLR VII 38). Var. : *obládnic*, *obláinic*, *oblámnic*, *oblávnic*, *obleádnic*, *oblédnic*, *oglábnic*, *oglámnic* (DLR VII₂ 38).

oblávnic s. n. vezi **oblánic**

obleádnic s. n. vezi **oblánic**

oblédnic s. n. vezi **oblánic**

oblóc s. n. și s. m. „fereastră, geam” (Transilvania, Banat) < mg. *ablak*, scr. *oblok* (DLR VII₂ 46).

oglábnic s. n. vezi **oblánic**

oglámnic s. n. vezi **oblánic**

obód 1 s. n. „veșcă (așezată în jurul pietrelor morii țărănești, pentru a împiedica risipirea făinii)” (DLRM 553)²⁰⁹, „pirlău (vas de lemn în care se opăresc culeșie rufele)” (Gîlcescu 122), în Oltenia (CADE 853) și „butie făcută dintr-un trunchi de copac”, în Banat (CADE) < scr. *obod* (DU 437, Tiktin II 1071, CADE, DLRM)²¹⁰ „veșcă (la sită, la ciur, la tobă etc.)” (RJA VIII 417).

obód 2 s. n. vezi **obádá**

obrámnită s. f. „cobiliță” (Banat) < scr. *obramnica* (Trâpcea I 271, DLR VII₂ 55) „idem” (Ristić-Kangrga 557). Var. : *obrániță* (ALR s. n. III, h. 853, Trâpcea, DLR loc. cit.).

obrániță s. f. vezi **obrámnită**

²⁰⁹ La Weigand 323 „Waschfass aus einem Baumstamme gehóhlt”.

²¹⁰ Scriban indică vsl. rus. *obód*. Cel puțin etimologia rusă iese din discuție (mai cu seamă că și Scriban fixează aria cuvîntului românesc în Oltenia).

ochiu - al - orb „timplă” este un calc lexical al scr. *slēpoočica*, *slēpo oko* (Găm., *Împr.* 221) „idem”, cuvînt compus și sintagmă, formate din adj. *slēp* „orb” și subst. *oko* „ochi” (Ristić-Kangrga 968 s. v. *slēp* și *slēpoočica*).

ócolo prep. „ringsum, herum” (Banat) < scr. *okolo* „idem” (Popovici, *Bemerk.* 19). Var. : *ócolu* (Id., *ibid.*).

ócolu prep. vezi **ócolo**

ocrét s. m. „pîrghie cu un braț” (Banat) < scr. (Trâpcea I 271) ²¹¹ *okret* „ceva care se întoarce, învirtește, rotește”, „locul unde se întoarce, rotește ceva” (RJA VIII 857).

odivamo s. n. „unealtă de pescuit”, notat în Banat de Trâpcea I 271 pare suspect, constituind singurul exemplu din materialul nostru de substantiv neadaptat morfologic (în română nu avem o clasă de neutre în -o). Oricum, sub aspect formal el poate fi pus în legătură cu scr. (*h*)*odi* (*o*)*vamo* „vino încoace”, așa cum procedează și Trâpcea.

odîrlí (vr. ?), vezi **odîrni**

odîrni vt. „a înțărca (un animal)”, vi. „a nu mai putea de foame sau de oboseală” (Banat, Oltenia) < scr. *odrenuti* „a alunga, a îndepărta” (DLR VII₂ 134). Var. : *odîrlí* (vr. ?) „a-și pierde vigoarea și prospețimea; a se sfriji, a se jigări” (DLR). Deriv. : *odîrnire* s. f. (DLR).

odîrnire s. f. vezi **odîrní**

ódma adv. „imediat, numaidecît” (ALRT, p. 8, pct. 2 : « Stoáca *odma* moare. ») < scr. *odma(h)* (ALRT 319, Trâpcea I 271, DLR VII₂ 134) „idem” (Ristić-Kangrga 573, 574).

odoránie s. f. vezi **odorí**

odorénie s. f. vezi **odorí**

odorí vi. „a sfîrși, a isprăvi cu munca (în special a termina de arat)” (Oltenia) < scr. *odorati* (CADE 861, DLR VII₂ 132) „a termina de arat”, „a-și întoarce datoria la arat” (RJA VIII 648). Deriv. : *odorénie* s. f., *odoránie* s. f., *odorít* s. n. „terminarea unei munci agricole, în special a aratului” (DLR VII₂ 137).

²¹¹ Citează ca etimon adj. scr. *okretan* „rotativ, mobil” mai puțin potrivit din punct de vedere formal și al categoriei gramaticale.

odorit s. n. vezi **odori**

odvóniță s. f. „vasul cel mic pe care stă capătul fusului la moară” (Oltenia) < scr. *odvodnica* (E. Tudoran, CL, X, nr. 1, 1965, p. 143—144, DLR VII₂ 141) „jghiab la moară” (RJA VIII 716). Var.: *otvóniță* (E. Tudoran, *loc. cit.*).

opác adj. „cu care nu te poți înțelege, îndărătnic” (DLR VII₂ 230), „nepriceput, nerod, prost” (Dens. ȚH 327), „rău”, „stângaci” (Trăpcea I 271) < scr. *opak* (Dens. ȚH 56, DLR VII₂ 230). Var.: *opág* „curios, ciudat, neobișnuit” (DLR VII₂ 230).

opag adj. vezi **opác**

opâncă s. f. „pantof de femeie în formă de opincă” < scr. *opanak*, gen. *opanka* (DLR VII₂ 232) „opincă”, „idem” (RJA IX 21). Var.: *panc* s. n. (DLR).

opirtă s. f. „bocceaua pe care o duc femeile pe cap” (ALR II, material necartografiat, p. 148, întrebarea 3928, pct. 76) < scr. *oprta* „idem” (DLR VII₂ 244).

oprává s. f. „întimplare, pățanie”, „ispravă” (Banat) < scr. *oprava* (DLR VII₂ 248).

oprávi 1 vt. „ausführen, handeln”, în Banat (Weigand 323) „a termina, a isprăvi”, în împrejurimile orașului T. Severin (Lex. reg. 49) < scr. *opraviti* (Găm. RESEE 463, DLR VII₂ 248) „a face”, „a confecționa” (verbul arată sfârșitul acțiunii) (RJA IX 102—105).

oprávi 2 vt. „a alunga, a scăpa de cineva” (Costin I 150) și cu sensurile speciale „a mîna durerile în altă parte”, „a opri pe cel mort să se facă strigoi” (Petrovici VA 152) < scr. *otpraviti* (DLR VII₂ 248).

oprég s. n. „fotă (cel mai adesea avînd în partea de sus o placță țesută, de care atîrnă fire groase de lînă în diferite culori)” (Oltenia, Banat²¹² și Transilvania) < scr. *opreg* (DU 445, Tiktin II 1091, CADE 870, Scriban 904, DLRM 565, Găm. RESEE 460, DLR VII₂ 249) „un fel de șorț asemănător opregului” (RJA IX 109). Var.: *opriég* „șorțul dinapoi foarte scurt, cu ciucuri colorați, lungi pînă la pulpe”, în Banat (Petrovici VA 152).

opriég s. n. vezi **oprég**

²¹² La An. Car. 357 „praecintorium rusticum”.

orăniță s. f. „luntre”, în Banat (Costin I 150), „luntre pescărească cu fundul lat” (DLRM 567), folosită pe Dunăre (Scriban 906) < scr. *oranica* (DLRM, DLR VII₂ 264)²¹³ „luntre de formă ovală”, derivat din scr. *ormati* < it. *armare* (RJA IX 157 s. v., 172 s. v. *ormanica* și 173 s. v. *ormati*). Var. : *orăniță* (Costin I 150, Trâpcea I 271).

orăniță s. f. vezi **orăniță**
oricéac s. n. vezi **oritác**

oritác s. n. „otic”, „brăzdar” (Banat) < scr. *oritak* (Trâpcea I 271, DLR VII₂ 308) „otic” (RJA IX 167); Var. : *arităc* s. n. (ALR s. n., I, h. 23, pct. 36), *oriceác* s. n. (Trâpcea), căruia îi corespunde scr. *oriéak* (RJA IX s. v. *oritak*), *oritég* s. (n. ?) (DLR VII₂ 308).

oritég s. (n. ?) vezi **oritác**

ormán s. n. „dulap” (ALR II, p. 110, material necartografiat, întrebarea 3891, pct. 47; Costin I 151, Petrovici VA 152), „Ladă (a miresei)” (ALR II, material necartografiat, p. 136, întrebarea 3893 pct. 2) < scr. *orman* (CADE 876, Găm., *Împr.* 220, Trâpcea I 271, Mării I 368; II 337, DLR VII₂ 315—316) „idem”, împrumut din lat. *armarium* sau it. *armario* (RJA IX 172 s. v. *orman*, 173 s. v. *ormar*). Var. : *urmán* s. n. (Costin I 212).

ortác s. m. „tovarăș (de drum, de muncă etc.)”, „camarad” (DLRM 570), „frate de cruce” (ALR II, p. 68, material necartografiat, întrebarea 2627, pct. 53), „soț (obiect care împreună cu un altul formează o pereche)” (Petrovici VA 57 : « (Luminările sînt) șiși sau tri ori că șapce; să nu fie cu *ortac*. »), în Oltenia (Vircol 88), Banat și Transilvania (CADE 877, ALR s. n., I, h. 15) < scr. *ortak* (ȘIO 84, DU 449, Tiktin II 1095, CADE, Scriban 912, Trâpcea I 271, Găm. RESEE 460, Mării III 96, DLR VII₂ 323) „tovarăș, asociat” (RJA IX 176) < tc. *ortak* (Turcizmi 503). Var. : *hortác* (ALR s. n., I, h. 15, pct. 316). Deriv. : *a se ortáci*, *a se ortăși*, *a se hortáci* (ALR s. n., I, h. 16) „a se întovărăși (la plug)” < *ortác*. Cf., totuși, și scr. *ortăciti* (*se*) „a se întovărăși”, „a fi tovarăș” (RJA IX 176). *Tc. ortak* a dat în română tot *ortác* „tovarăș, asociat”, care este, însă, folosit în altă arie și cu nuanță ironică (Scriban 912). Prin urmare, citarea pe primul loc a etimonului turec de către DLRM este o eroare.

²¹³ Tiktin II 1092 și Scriban 906 dau ca etimon și bg. *vanica*, care însă nu se potrivește formal.

ortăci vr. vezi **ortăc**

ortăl(i)úe s. n. „tovărășie, asociație, ortăcie” (BL V 143) < scr. *ortakluk* „idem” (DLR VII₂ 324).

ortăși vr. vezi **ortăc**

oscóș s. n. vezi **otcós**

ostăví vr. „a lăsa” (Trâpcea I 271), „a înceta, a face pauză”, în Banat (Costin II 144) < scr. *ostaviti* (Tomici, LR, XV, nr. 1, 1966, p. 101, DLR VII₂ 354, 362) „a lăsa”, *ostaviti se* „a înceta” (RJA IX 262–270).

otcós s. n. „polog, brazdă de fin” (Oltenia și Banat) < scr. *otkos* (Popovici, *Bemerk.* 19, CADE 880, DLRM 573 s. v. *otcoș*, Trâpcea I 272, Găm. RESEE 458, VII₂ 373) „idem”, derivat regresiv din *otkositi* (RJA IX 389). Var. : *otcôș* (ALR s. n., I, h. 126, pct. 2, 29, 872) și *oscóș* (*Op. cit.*, h. 127, pct. 886).

otcôș s. n. vezi **otcós**

otíc s. n. „lopătică cu care se curăță de pământ brăzdarul și cormana plugului”, își găsește cel mai apropiat corespondent slav în scr. *otik* (Tiktin II 1100, CADE 880, Scriban 916, DLRM 573, DLR VII₂ 375)²¹⁴ „idem” (RJA IX 370).

otvóniță s. f. vezi **odvóniță**

ozmí vr. vezi **uzmí**

P

pa conj. „și (consecutiv)” (ALRT, p. 11, pct. 2) < scr. *pa* (ALRT, p. 319, 320) „idem” (RJA IX 541–544). Var. : *pă* (ALRT, pct. 2, *passim*)²¹⁵.

pacearíz s. m. „sluțenie”; „prichindel, ștregar mic și isteț” (Banat și Oltenia) < scr. *pačariz* (CADE 884) „stricăciune”, „daună” (RJA IX 545), „persoană care produce o stricăciune, o pagubă” < tc. *paçariz* (Turcizmi 506). Var. : *paceriz* s. m. (CADE).

paceríz s. m. vezi **pacearíz**

²¹⁴ Pentru aria cuvîntului cf. ALR s.n., I, h. 23.

²¹⁵ Cf. ex. s.v. *momăc*.

páclă s. f. „pachet” în expr. : « *paclă* cu duan » (Banat) < scr. *paklo* (Trâpcea I 272) „pachet, pachetel” (Ristić-Kangrga 630). Cf. și germ. *Packel*, mg. *pakli* (Tamás EW 583).

paemiédz s. n. vezi **peeméz**

paesamét s. n. „piine prăjită” (Banat) < scr. *peksemet*, *peksemit* (Trâpcea I 272) „piine prăjită, uscată”, „posmag” (RJA IX 762) < tc. *peksimet* (Turcizmi 514—515).

pahár s. n. vezi **pehár**

pahárníc s. m. vezi **pehár**

paiván s. n. „funie sau ștreang (de pripon)” (DLRM 577), în Banat, Transilvania (CADE 887) și Oltenia de vest (n. n.) < scr. *pajvan* (ȘIO 84, CADE, DLRM, Trâpcea I 272, Mării III 97, 104) „fringhie (cu care se împiedică picioarele calului)” (RJA IX 564) < tc. *payvant* (Turcizmi 508)²¹⁶. Var. : *păiván* (ALR s. n., III, h. 664, pct. 47), *poiván* (*Ibidem*, pct. 53). Deriv. : *împăivăná* vt. „a împiedica vitele (legându-le unul din picioarele dinainte de coarne cu o fringhie scurtă)”, în Oltenia (n. n.).

pámăt s. n. vezi **pámet**

pámet s. n. „minte, pricepere, inteligentă”, în Oltenia (Cf. Boceanu 100 : « n-ai pamet aici, degeaba ai fost la școală ») Hațeg (Dens. ȚH 244, 327), Banat și Transilvania (CADE 892) < scr. *pamet* (CADE, Trâpcea I 272, Găm. RESEE 461) „memorie, minte, inteligentă” (RJA IX 597—605). Var. : *pámăt*, în Banat (Anon. Car. 358) și Oltenia (Lex. reg. 49) și Banat (Costin I 153).

páore s. m. „plugar, țăran agricultor”, în Banat (ALR s. n., I, h. 14) < scr. *paor* „idem” (Mării II 343) < germ. *Bauer*, eventual, și din germ.

paríp s. m. „telegar, armăsar”, în Banat și Transilvania Carpatică (CADE 904) < scr. *parip* „cal (adesea de rasă inferioară)” < gr. *παριππος* (RJA IX 649) și mg. *paripa* (Tamás EW 591). Var. : *párip* „equus” (Anon. Car. 359).

pártă s. f. „cu sens neprecizat (dungă?, articol de podoabă?) : « Neicută brăciri cu partă, / Ia fă bine de mă iartă. », în Banat

²¹⁶ Tikin III 1108 și Scriban 922 citează și bg. *pajvan* (care pentru aria amintită nu e necesar).

(Folclor Tr. II 516)²¹⁷ < scr. *parta* „dungă”, „tiv decorativ”, „podoabă la costumul și pălăria bărbătească”, „pafta” etc. (cf. RJA IX 658—659) și mg. *parta* (Tamás EW 595).

pásoš s. n. „bilet de vite” a. n. II, h. 322, pct. 47) < scr. *pasos* Găm., Împr. 220) „pașaport”, considerat un împrumut din germ. *Pass* (RJA IX 671)²¹⁸. Scr. *pasos* este, mai de grabă, un împrumut din magh. *passzus*, care-l explică mai bine formal și care a dat în românește *pășuș* (CADE, Tamás EW 601; Cf. și ALR s. n., II, h. 322, diferite puncte în Banat și Transilvania).

pă conj. vezi **pa**

pălie s. f. „bundă” (ALR s. n., IV, h. 1185, pct. 98), „haină ciobănească (fără mîneci și fără guler, lungă pînă la glezne, făcută din piele de oaie cu lînă în afară și avînd la spate o glugă din piele de miel)” (DLRM 592) < scr. *opaklija* (DU 453, care observă că inițiala a căzut în română prin confuzie cu articolul, CADE 884, Scriban 946) „idem” considerat un derivat din adj. scr. *opak* „pe dos” + suf. *-lija*²¹⁹, dat fiind că lîna se poartă în afară (RJA IX 18)²²⁰.

păhár s. n. vezi **pehár**

páiván s. n. vezi **paiván**

pălúgă s. f. „pîrghie de lemn, cu un capăt lățit, care se introduce între roțile unui vagonet pentru a-l frîna” < scr. *poluga* (DLRM 594, Scriban 948) „par, prăjină, drug, pîrghie de lemn sau fier” (RJA X 622) < lat. *palanga* (RJA IX 583). Var.: *polúgă* s. f. „rudă de lemn”, în Banat (Trâpcea I 272).

pámúcă s. f. „bumbac brut” (Trâpcea I 272), „vată” (ALR s. n., IV, h. 1236, pct. 2, 27, 29, 36, 47, 53, 64, 76), „iască” (ALR II, p. 128, material necartografiat, întrebarea 3860, pct. 47) < scr. *pamuk* (CADE 893) „bumbac”, „vată” (Ristić-Kangrga 632) < tc. *pamuk* < pers. *penbe* (Turcizmi 509).

²¹⁷ Costin I 154 glosează cuvîntul „cîngătoare”. Sensul acesta este posibil în citatul dat de el: « Cît fusei la mama fată, / Purtai chită după partă » (dar nu sigur, căci „chită”, de obicei, nu se poartă la cîngătoare). Este însă imposibil în citatul nostru. Tot „cîngătoare” glosează cuvîntul și Trâpcea I 272.

²¹⁸ Cf. și scr. *pasos* „bilet de vite”, notat în pct. 37 (ALR s. n., II, h. 322).

²¹⁹ În legătură cu funcțiile derivative ale suf. scr. *-lija* cf. Stevanović 508—510.

²²⁰ În pct. 25 ALR s. n. notează forma scr. *paklija*, probabil influențată de cea românească.

părip s. m. vezi **parip**

păstrungă s. f. vezi **păstrugă**

păstrugă s. f. „peștele *Acipenser stellatus*” = scr. *pastruga* (DU 465, Tiktin III 1132, CADE 911, Scriban 953, DLRM 597) „idem” (RJA IX 689). Var. : *păstrungă* (DLRM).

păsui s. n. „fasole”, în Banat (Costin II 148, Petrovici VA 153). < scr. *pasulj* (CADE 911, DA II 72–73 s. v. *fasole*, Trâpcea I 272) „idem” (RJA IX 691) și magh. *paszuly* „idem” (DA). Variantele feminine *păsulă*, *păsule*, folosite în Banat și Transilvania (DA, Tiktin), au la bază, probabil, scr. *pasulja*, formă de genitiv singular (partitiv), folosită, poate, chiar mai frecvent, decât cea de nom.-ac. Deriv. : *păsulică*, s. f. (< *păsulă* + suf. dim.-*ică*) „mărul lupului” (ALR s. n., III, h. 657, pct. 29). După Tamás EW 600–601 var. *păsui* are o origine exclusiv sîrbocroată.

păsulă s. f. vezi **păsui**

păsule s. f. **păsui**

păsulică s.f. vezi **păsui**

pecăr s. m. „brutar” (ALR s. n., II, h. 504) se întrebuintează în Banat, Transilvania și nordul țării. În partea de sud-vest provine din scr. *pekar* (Mării I 368) „idem” (RJA IX 760), iar în nord din ucr. *pikar* (cf. pct. 366)²²¹. Var. : *piecar(i)* (ALR s. n., II, h. 504, pct. 36, 47, 76), *picar(i)* (pct. 27). Deriv. : *pecărie* s. f. „brutărie” (Mării).

pecărie s. f. vezi **pecăr**

peciță s. f. „grămadă de snopi de grâu (între 7 și 21) pe holdă”, „jumătate de clăie (de grâu)” (ALR s. n., I, h. 58, pct. 76 și h. 59, pct. 47) < scr. *petica* „grămadă de cinci snopi de grâu” (RJA IX 813). Var. : *pieciță* (ALR s. n., I, h. 58, pct. 36), *peșiță* „cruce de grâu” (Trâpcea I 272)²²²; în Oltenia, *pletită* (Gl. Olt. 84), probabil prin contaminare cu *plete*, *împleți* etc.

peméz s. n. „magiun”, în Banat (CADE, Scriban, ALR s. n., IV, h. 1082) < scr. *pekmez* (Trâpcea I 272, Mării II 337; III 96, 104) „idem” (RJA IX 762) < tc. *pekmez* (Turcizmi 514). Var. : *pacmiédz*, *pemnez*, cu disimilarea -cm- > -mn-, *picmiéz*, *pietméz*, cu disimilarea

²²¹ La răspîndirea cuvîntului a putut contribui și sâs. *Becker*.

²²² Trâpcea explică această formă prin scr. bân. *pečica*.

-*em-* > -*tm-*, *plimiéz* (ALR s. n., IV, h. 1082, pct. 76, 53, 47, 36 și, respectiv, 64). CADE dă ca etimon bg. *petmez*, infirmat de aria cuvîntului românesc, precizată și în dicționar. Cu mai multă dreptate citează Scriban tc., bg., scr., *pekmez*, căci el are în vedere și un rom. arh. *petmez*.

pehár s. n. „poculum” (Anon. Car. 359) < scr. *pehar* (Tiktin III 1107, CADE 986, DLRM 577 s. v. *pahar*)²²³ „cyatus, patera, poculum” < germ. *Becher* (RJA IX 757). Var.: *pahár*, *pähár* (DLRM). Deriv.: *pahárníc* s. m. „demnitar care administra vilele și pivnițele domnești”, „cel care turna de băut domnitorului” (DLRM). Pentru tipul de formație cf. și scr. *peharnik* „minister vini” (RJA IX 758). Tamás EW 583—584 înlătură etimonul sîrbocroat pe motiv că în română nu ar fi fost atestată nicăieri o formă *pehar*.

pemnéz s. n. vezi **pecméz**

perinci s. m. și s. n. „orez” (ALR s. n., IV, h. 1135, pct. 53, 64) < scr. *perinač* (Elezović II 67) *pirinč* (Turcizmi 518), *pirinač* *pirinča* (Elezović II 76) < tc. *pirinaç* (Turcizmi 518). Var.: *perinș*, cu trecerile normale pentru graiurile subdialectului bănățean *ci* > *ș* și *i* (precedat de *r*) > *î*, și *perinj* (ALR s. n., IV, h. 1135, pct. 47) care trebuie raportată la var. scr. *pirindža* (RJA IX 864). Schimbarea fonetică scr. *dž* > rom. băn. *j*, este, de asemenea, normală. Pentru originea sîrbocroată a cuvîntului, cf. și M. Tomici, în LR, XV, 1966, nr. 2, p. 137.

perinj s. m. și s. n. vezi **perinci**

perinș s. m. și s. n. vezi **perinci**

pesác s. n. vezi **piésac**

pésác s. n. vezi **piésăc**

pesácós adj. vezi **piésăc**

peșină s. f. „peșteră” (Banat) < scr. *pečina* (Trâpcea I 272) „idem” (RJA IX 748).

peșhír s. n. „ștergar” (Petrovici VA 153), „prosop”, în Banat și Oltenia (ALR s. n., II, h. 491, pct. 47, 812) < scr. *peškír* (Trâpcea I 272, REȘEE 457, Mării II 337; III 97, 104) „idem” (RJA IX 805)

²²³ DU 454 dă ca etimon ucr. *pochar*, mai puțin potrivit sub aspect formal. Pentru corespondentele din alte limbi cu care româna a venit în contact cf. Scriban 921.

tc. *peşkir* < pers. *pisgir* Turcizmi 517). Ca termen învechit sau folosit actualmente în Dobrogea, rom. *peşchir* este de origine turcă (DLRM 610).

peşiță s. f. vezi **pecîță**

peştimală s. f. „grosse Schürze”, în Banat (Weigand 323) < scr. *peştimalj* (ȘIO 81) „fustă țesută” (RJA IX 807) < tc. *peştimal* (Turcizmi 517)²²⁴.

petác subst. (Popović, *Reči* . . . 48) cu sensul greu de precizat, căci este glosat cu scr. *petak*, care are o sumedenie de sensuri, pornindu-se de la înțelesul de bază „cinci”, „al cincilea” (RJA IX 809—810). La Tiktin III 1150 apare un *petac*, pentru care se trimite la *pitac* „nume de monede”, explicat din punct de vedere al originii prin bg. scr. sloven. *petak*, rus. *pjatak* „Fünfer” (Tiktin III 1176).

picár s. m. vezi **pecár**

picmiéz s. n. vezi **pecméz**

piésă s. f. „cutia în care elevii își țin creionul, tocul etc., penar” (Banat) < scr. *piksła*, *piksa* (Mării II 342) „cutie, penar” < germ. *Büchse* (RJA IX 846 s. v. *piksa*). Rom. *pisla*, *piésă* în fosta regiune Suceava sînt de origine germană (LR, XV, nr. 1, 1966, p. 98) sau ucraineană.

piecár(i) s. m. vezi **pecár**

pieciță s. f. vezi **pecîță**

piésac s. n. „nisip” (ALR s. n., I, h. 10, pct. 36) < scr. *pesak* (CADE 935, Găm. 216, Tomici, LR, XV, nr. 2, 1966, p. 137—138) „idem” (RJA IX 840). Deriv. : *pešacos* adj. „nisipos” și *piesăcări* „nisipos” (ALR s. n., I, h. 10, pct. 29, 47 și, respectiv, 36)²²⁵. Var. : *piésac* (Costin I 157), *pešac* (Trâpcea I 272).

piesăcări adj. vezi **piésăc**

pietméz s. n. vezi **pecméz**

pilár(i) s. m. „neguțător”, „precupeț” (ALR s. n., I, h. 274, pct. 53), „negustor de cai”, „precupeț”, în Banat (Popovici, *Bemerk.* 19, S. Pop., *Cîteva capitole din terminologia calului*, DR V 89) < scr. *piljar* (S. Pop. *op. cit.*, p. 91—92, 219; CADE 936, DLRM 616, Găm., *Împr.* 216, Trâpcea I 272) „idem” (RJA IX 852). Deriv. :

²²⁴ Tc. *peştimal* > rom. *peştiman*, *peştimal*, folosit în Moldova (Tiktin III 1149).

²²⁵ Cf. și Mihăilă, *Împr.*, h. 83.

pilăriță, „precupeată”, „femeie rea de gură” < *pilar* + *-iță* (CADE, DLRM); cf. și scr. *piljarica* „precupeată” (RJA IX 852); *pilări* vi. „a face negoț” (ALR s. n., IV, h. 1015, pct. 2, 53), din rom. *pilar* sau (și) scr. *piljariti* „idem” (RJA IX 852).

pilă s. f. „țurcă”, în expr. : « de-a *pila* » „de-a țurca” (Banat) < scr. *pila* (CADE 935) „minge” (RJA IX 846—847).

pilări vi. vezi **pilăr(i)**

pilăriță s. f. vezi **pilăr(i)**

pîrșe s. m. vezi **pîrș**

pîștôl s. n. „pistol”, în Clopotiva (Gregorian GC 189) < scr. *piștolj* „idem”, de proveniență neprecizată. RJA XI 891 compară it. *pistola*, fr. *pistole*, germ. *Pistole*. Forma rom. lit. *pistol* se datorează, după DLRM 620, gr. *pistolî*.

pîre s. m. vezi **pîrș**

pîrei s. (m. ?) vezi **pîrș**

pîrciu s. m. vezi **pîrș**

pîrjălă s. f. vezi **pîrji**

pîrji vt. „a frige pe cărbuni”, în Banat (Costin II 147), „a prăji”, în Oltenia (Gl. Olt. 83) < scr. *pržiti* „idem” RJA XII 569—570). Deriv. : *pîrjălă* s. f. „prăjeală, rîntaș” (Gl. Olt. 83).

pîrpor s. n. „tăciune potolit cu apă, călduț, care se pune pe locul înțepat de un cui să nu coacă rana”, în Gorj (Pașca, *Glosar* 46/238), „cenușă udă din pirlăul în care se opăresc rufele”; „foc de paie ce trece repede”, în Gorj (Gîlcescu 122), „spuzeală” (Petrovici VA 153), „pojar” (ALR I, h. 115, pct. 5, 9, 12, 24), „scarlatină” (ALR I, h. 116, pct. 1) < scr. *prpor* (CADE s. v., Găm., *Împr.* 216) „cenușă fierbinte, spuză”, „compresă fierbinte din spuză stinsă cu apă” (RJA XII 495). Var. : *pîrpur* „pojar” (ALR I, h. 115, pct. 3).

pîrpur s. n. vezi **pîrpor**

pîrș s. m. „țap” (Costin I 154), „țap sălbatic” (ALR s. n., III, h. 628, pct. 29 : « *pîrș*, țap sălbatic »)²²⁶ < scr. *prč*. „țap” (RJA XI 427), cu pron. băn. : scr. *č* > *ș*. Var. : *pîrciu* (Popovici, *Reči* . . . 47), *pîre* (Costin I 154), formă refăcută din pl. *pîrci*

²²⁶ În Oltenia *pîrci* a fost notat cu sensul de „pui de iepure” (Gl. Olt. 83).

(*pîrși*). *Pîrci* „greș (la arat)” (ALRM s. n., h. 24, în Banat și Oltenia) este același cuvînt, „greșul” fiind adesea numit cu nume de animale; cf. Lex. reg. 81, unde, „greșul” este numit *iapă*. Trăpcea I 272 notează rom. băn., *pîrșe* s. m. „pitic” și-l explică prin scr. *pré* „copil de 13—14 ani care duce turma”. RJA nu dă etimonul indicat de Trăpcea. În schimb, s. v. *pré* dă și sensul „pitic”. Scr. *pré* „pitic” explică și formal mai bine cuvîntul românesc, căci scr. *é*, de regulă, trece în Banat la *ș*, în timp ce scr. *é* mai greu.

pîrtă s. f. „povară mai mică ce duc femeile în cap”, în Banat (Costin II 147) < scr. *prt*, gen *prta* „sarcină, povară, bagaj” (RJA XII 510—511).

pîrvác s. m. „bogătan”, în Banat (Costin I 158 : « Nu te pune cu un *pîrvac* » !) < scr. *prvak* „frunțas”, „cel care e primul în știință, pricepere, avere etc.” (RJA XII 540).

plast s. n. „stog”, „claie” (de fin)”, în Banat și Oltenia (ALR s. n., I, h. 133, pct. 47, 872, 876) < scr. (CADE 952) *plast* (Tiktin III 1182, care citează și sloven. *plast*, Scriban 993²²⁷, DLRM s. v. *plastă*, Trăpcea I 272). Var. : *plástă* s. f. (Weigand 324), *plástore* s. m. (Lex. reg. 46). Deriv. : *plăstóniu* s. n. augm., în Banat (Costin I 159).

plástă s. f. vezi **plast**

plástore s. m. vezi **plast**

plăstóniu s. n. vezi **plast**

plesnăvi vi. „a mucegăi” (Banat) < scr. (Trăpcea I 272)²²⁸ *pljesnaviti se*, *pljesniviti* „idem” (RJA X 96).

pléter s. n. „gard de nuiete de-a lungul rîurilor cu luncă inun-dabilă, construit pentru a opri trecerea peștilor din bălți în rîu” (DLRM 630) „părul împletit ca o coadă groasă și adus de o parte și de alta a capului” (Dens. TH 329; accentuat *pletér*), „șnur pentru legarea coadelor împletite la femei”, „împletitură de nuiete la gard” (Gîlcescu 122) < scr. *pleter* (DU 488, Tiktin III, 1188, CADE 955, Scriban 997, DLRM) „orice lucru împletit”, „gard de nuiete” (RJA X 57).

pletită s. f. vezi **peciță**

plimiéz s. n. vezi **pecméz**

²²⁷ Scriban dă ca etimon și bg. *plast*, însă acesta are sensul „strat” (după cum, de altfel, observă și autorul).

²²⁸ Dă ca etimon scr. *pljesnaviti* (cu *l*, în loc de *lj* și fără morfemul *se*).

pliseă s. f. „codobatură” (Banat) < scr. *pliska* (CADE 956) „Idem” (RJA X 64).

plomînu-négru s. m. vezi **ficátu-négru**

plóștină s. f. „teren umed și mocirlos”, „mlaștină” < scr. *ploștina* (Tiktin III 1192, CADE 958, Scriban 1000, DLRM 632) „idem” (RJA X 84).

pocăzuí vt. „a arăta” (ALRT. p. 9, pct. 2: « Alea dousprăzășe dzili, alea *pocăzuiesc* cum e la cimp dă berechiet ») < scr. *pokazivati* (*Ibidem*, 319), prez. *pokazujem*, „idem” (RJA X 499—500).

pocég s. n. vezi **potiégă**

pod s. n. „podele” (ALR II, p. 31, material necartografiat, întrebarea 2181, pct. 27) < scr. *pod* (Găm., *Împr.* 216) „dușumea”, „podele” (RJA X 192—193).

pódină s. f. „podea”, (arh.) „estradă”, (pop.) „suport pe care se clădește clăia sau stogul, partea de jos a stogului” (DLRM 635) < (cel puțin în aria din Banat și Transilvania de vest) scr. *podina* (Tiktin III 1199, CADE 964, Scriban 1005, DLRM) „partea de jos a stogului”, „podea”, „bază, temelie” (RJA X 240). Cuvîntul mai formează o arie în Moldova²²⁹, unde ar putea fi de origine ucraineană. Ucr. *podina* „loc neschimbător pe care citeodată se revarsă apa” (Dicț. ucr.-rus. 241) nu se potrivește semantic.

podrúm s. n. „beci”, „pivniță”, în Banat (Folclor Tr. 486; Costin, *Mărg.* 34; Popovici, *Balade* 48: « Sluga-n *podrum* să băga, / Un păhărel de vin îmi bea . . . ») și Hațeg (Dens. ȚH 55, 359) < scr. *podrum* (Tiktin III 1200, CADE 964, Scriban 1005). ȘIO 81, Trăpcea I 272 precizează că scr. *podrum* este de origine turcă. E mai probabil însă că tc. *podrum* este un împrumut slav (cf. RJA X s. v.).

pogoádă s. f. vezi **pogodí**

pogodeálă s. f. vezi **pogodí**

pogodí vi. și vr. „a se înțelege” (Boceanu 100: « Ne-am *pogodit* să plecăm diseară. »; Costin Mărg.: « Eu cu gazda am *pogodit* / De oi pierde un mielușel, / Eu să slujesc trei ani la el. »), „a se vorbi, a se sfătui pe ascuns”, „a conspira” (Ciauşanu 201). < Scr. *pogoditi se* (Tiktin III 1202, CADE 965, Scriban 1007, DLRM 636,

²²⁹ Pentru cele două arii ale rom. *podină* cf. ALR s.n. I h. 135.

Găm. RESEE 463, Trâpcea I 272) „a cădea de acord”, „a cădea la învoială”. Sensul dat de DLRM „a se gândi, a chibzui” pare suspect sau cel puțin incomplet, mai cu seamă că tot DLRM dă, pe aceeași pagină, deriv. *pogodeală* „chibzuire”, „tocmeală”. Var.: *pogăgi* vi. (Weigand 324). *Pogoadă* s. f. „tocmeală, învoială, înțelegere cu privire la un lucru” este mai de grabă un derivat regresiv din rom. *pogodi* decât un împrumut din scr. *pogoda* (cum consideră CADE s. v.), căci acesta are numai foarte rar sensul de „înțelegere”, „acord” și de fel pe cel de „tocmeală”. Cf. RJA X 400. Semantic ar fi mai nimerit scr. *pogodba* „pogoadă” (RJA X 401), care, însă, nu se potrivește formal.

✓ **pogovarî, pogovorî** vi. „a vorbi multe și felurite” în Banat (Costin I 162) < scr. *pogovoriti* (Trâpcea I 272) „a sta la taifas, a tăifăsu” (RJA X 441), *pogovarati* „idem” (Tomici, LR, XV, nr. 2, 1966, p. 138).

poiván s. n. vezi **paiván**

poitriță s. f. „zweiter Tag nach dem Fasttag”, în Banat (Weigand 324) < scr. *pojutrica* „a doua zi după ziua numelui” (RJA X 488).

polúgă a. f. vezi **pălúgă**

pomociță s. f. „lăturaș (la carul de cărat grâu)” (ALR s. n., I, h. 63, pct. 47), „lemne care se pun peste capetele clăilor cu fin” (Trâpcea I 272) < scr. *pomočnica* (Găm., *Împr.* 216) „prăjină cu care se presează de sus încărcătura de fin și se leagă” (RJA X 706).

pomoroáncă s. f. vezi **pomoroángă**

pomoroángă s. f. „portocală” (ALR II, p. 15, material necartografiat, întrebarea 6911, pct. 27) < scr. *pomorandža* „idem”, socotit un împrumut din germ. *Pomeranze*, iar acesta din lat. med. *pomarancia* (cf. RJA X 711 s. v. și 663 s. v. *pomoránca*). Var. rom. *pomoroáncă* (Costin I 163) trebuie reportată la var. scr. *pomoránca*.

poneává s. f. „pătură (de lână, de cînepă)” (ALR II, h. 287, pct. 47, 64), „țol (pe care se bate porumbul, fasolea etc.)” (ALR s. n., II, h. 494, în Banat și Transilvania de sud), „scoartă (de pus pe perete)” (ALR II, p. 138, material necartografiat, întrebarea 3901, pct. 47 „învelitoare de pat” (Trâpcea I 272) < scr. *ponjava* (Tiktin III 1210 CADE 971, Scriban 1015, DLRM 640, Găm., *Împr.* 216) „pătură”, „scoartă” (RJA X 769).

popleşî vb. (rectiunea?) „a se împletici” (Banat) este mai de grabă scr. *poplesati*, prez. *popleşem* „a călca, a strivi (cu picioarele)” (RJA X 801), decît scr. *popletati* „a împleti” cum presupune Trâpcea I 272, căci acesta, cu prez. *poplecem* (RJA X 802), nu explică suficient pe -ş- din cuvîntul românesc.

porodită s. f. „descendent, urmaş” (Paşca, *Glosar* 48/240), „neam” „vlăstar”, în Transilvania (Scriban 1019) < scr. *porodica* (Scriban ²³⁰, Paşca) „familie”, dar şi „urmaş”, „vlăstar”, „neam”, „generaţie” (RJA X 869) ²³¹.

pórtă s. f. „curte, ogradă”, în Banat (Costin I 165) < scr. *porta* „curte”, „locul împrejmuit din jurul bisericilor şi minăstirilor” < lat. *porta* (RJA X 876).

pórtie s. f. „dare”, „impozit” (după CADE, în Oltenia, Transilvania, Maramureş) < scr. *porcija* (CADE 980, DLRM 645, Tamás EW 635) „idem” (RJA X 848) şi magh. *porció* „idem” (Paşca, *Glosar* 48/240, Tamás EW 635). Var. : *pórtiie* (Weigand 324). CADE dă s. v. *porție*, ca derivat, folosit în Maramureş, *porțieş* „iobag”, „om de rînd”. Cf. şi scr. *pórcijaş* „titular de impozit” (RJA X 848).

porțieş s. n. vezi **pórtie**

póşă s. f. „fular” (Banat) < scr. *poša* (Trâpcea I 272) „un fel de maramă (neagră) ce se poartă la git în Serbia” (RJA XI 77), de probabilă provenienţă turcă (< tc. *puşu*; Turcizmi 522).

potéc s. n. vezi **potiégă**

potéglă s. f. vezi **potiégă**

potiégă s. f. „lambă” (ALR s. n., II, h. 346, pct. 97) < scr. *potega* (Găm., Împr., 216) „idem” (RJA XI 117). Varianta neutră *potég* (pct. 36, 76) se datorează, în fapt, scr. *potég* (cf. RJA XI 117); var. *potéglă* (pct. 53) e apărută pe teren românesc, ca şi *potec* s. n. „legătură care prinde plugul de grindei” (Trâpcea I 272).

potóc subst. (accentul) „torrens” (Anon. Car. 362) < scr. *potok* „idem” (RJA XI 165—166).

potopí vr. „a se îneca”: «Dac-aş şti că n-am noroc / M-aş duce să mă potop», în Banat (Folclor Tr. II 498) şi vt. „a da pieirii,

²³⁰ Între paranteze citează şi bg. *porodica*, „familie”, la care, dată fiind aria cuvîntului, se poate renunţa complet.

²³¹ Cuvîntul românesc apare şi la Popović, *Reči*... 49, glosat cu scr. „*porodica*”.

a nimici” în Hațeg (Dens. ȚH 288, 329) < scr. *potopiti se* „a se scufunda”, „a se ineca” (Ristić-Kangrga 728).

pótpuno adv. „cu totul, complet, pe deplin” (ALRT, p. 10, pct. 2) ²³² < scr. *potpuno* (ALRT 319) „idem” (RJA XI 187).

povicérea s. f. „șezătoare (se adună flăcăi și fete cu mîncări și băuturi)”, în Banat (Costin I 167) < scr. *povečerka* (Trâpcea I 274) „gustare după cină (de ex., la bal)” (RJA XI 249).

prăđanie s. f. „traditio” (Popović, *Reči* . . . 50) < scr. *predanje* „idem” (RJA XI 468).

praši vr. „a-i intra cuiva ceva în ochi”, în Banat (Costin II 159) < scr. *prašiti se* „a se umple de praf” (RJA XI 376–377).

pre frije vt. „a redistila, a fierbe a doua oară rachiul” (ALR I, h. 252, pct. 36) este format după modelul scr. *prepeći (rakiju)* (Găm., *Împr.* 221) „idem” (Ristić-Kangrga 767). Cf. și a *frîje* „a distila rachiul”.

préslitá s. f. vezi **prîslitá**

pretí vt. și vi „a atrage atenția, a preveni”, „a amenința” (Transilvania) < scr. *pretiti* (CADE 998) „a amenința” (Ristić-Kangrga 776). Var. : *priti* vt. și vi., „idem” (Pașca, *Glosar* 49/241), *prici* (Weigand 325).

prici 1 vt. și vi. vezi **pretí**

prici 2 „a povesti” (Banat) < scr. *pričati* (Trâpcea I 272) „idem” (RJA XI 850). S-ar putea să fie însă și același cuvînt cu *prici* 1, căci, de regulă, Trâpcea nu literarizează formele și e suspect faptul că scr. -č- a rămas neschimbat (nu a dat -ș-).

prigoáđá s. f. „întîmplare”, în Banat (Costin I 168) < scr. *prigoda* (Popovici, *Bemerk.* 20, CADE 1001, Trâpcea I 272) „idem” (RJA XI 882–885, în special, 844).

priód s. n. „locul unde se începe drumul stîncos peste un deal”, în Banat (Costin I 168) „drumul pe unde trece vînatul”, „loc de pîndă la vînat” (DLRM 664) < scr. *prěhod* (CADE 1004, DLRM) „trecătoare (peste munți)” (Ristić-Kangrga 778). Împrumutul românesc trebuie să se fi făcut dintr-un grai sîrbocroat în care *h* nu se pronunță.

²³² Vezi exemplul s.v. *viec*.

prîsliță s. f. vezi **prîsliță**
prisni vt. și vi. vezi **prisni**

prispi vt. „a ajunge la maturitate” (Trâpcea I 272) „a inhăța, a prinde”, în Banat (Costin II 148 : « L-o *prispi* pe hoțul ăla »). < scr. *prispeti* „a sosi; a ajunge (undeva)” (Ristic-Kangrga 800 ; RJA XII 141–143 s. v. *prispeti*).

priti vt. și vi. vezi **preti**

prisluc s. n. „pieptar”, „vestă” (Banat) < scr. *prsluk* (CADE 1007) „idem” < magh. *pruszlik* (RJA XII 449). Var. : *prsluc* „idem” (Trâpcea I 272) se datorează scr. *prsluk* (Mării II 342 ; cf. RJA XII 528). Pentru var. : *prsluc* (CADE s.v.), *pruzliuc* (ALR a. n., IV, h. 1181, pct. 47) trebuie făcut apel atât la scr. *prsluk* cât și la magh. *pruszlik*.

prîsliță s. f. „furcă (de tors)”, în Banat (Costin II 159) < scr. *preslica* „idem” (RJA XI 709)²³³. Var. : *prêslită* s. f. (Trâpcea I 272), *prîsliță* (DLRM 664).

prisnă s. f. vezi **prisni**

prisni vi. și vt. „a stropi, a împrășca”, în Banat (Costin I 168 : « *Prisnește* roțile ») < scr. *prsnuti* (Mării I 369)²³⁴ „idem” (RJA XII 501). Var. : *prisni* „a plesni”, „a stropi” (Trâpcea I 272). Deriv. : *prisnă* s. f. „picătură, strop”, atestat numai la plural : « Am simțit *prisnii* pe frunte. », tot în Banat (Costin I 168).

propis s. n. „caiet”, în Banat (Costin I 170), „registru”, „ordonanță, lege” (Trâpcea I 273) < scr. *propis* (Tomici, LR, XV, nr. 2, 1966, p. 138) „idem” (Elezović II 143).

prostac s. m. „om simplu”, „om prost” (Popović, *Reči* . . . 51) < scr. *prostak* „idem” (RJA XII 418).

protă s. m. „protopop” în Banat (ALR II, h. 186, pct. 27, 29, 36, 47, 76 și în Hațeg (Dens. ȚH 530) < scr. *protă* (Popovici,

²³³ DLRM notează că cuvîntul este regional, fără însă a-i preciza aria. În explicarea originii lui citează, pe lângă etimonul sîrbocroat, și bg. *preslica*. Etimologia dublă este valabilă numai dacă DLRM dispune de atestări din altă zonă decît cea limitrofă cu teritoriul lingvistic sîrbocroat. Celelalte dicționare românești folosite nu înregistrează termenul.

²³⁴ Indică verbul românesc ca reflexiv.

Bemerk. 20, CADE 1015, Găm., *Împr.* 221), *proto* „idem” gr. πρωτος (RJA XII 447 și 458). Deriv. : *protoánie* s. f. „soția protopopului” (CADE 1016).

prosăc subst. (genul? accentul?) „capătul satului din vale”, în Banat (Costin I 170) < scr. *prosek* „ceva despărțit, separat” (RJA XII 409 s. v. *prosjek*; Ristić-Kangrga 827).

prótăc s. m. „ciur de piele cu găuri mari” (Banat) < scr. *protak* (CADE 1015, DLRM 673) „ciur rar” (RJA XII 447).

protoánie s. f. vezi **prótă**

prúgă s. f. probabil, „cale (liberă)”, judecînd după exemplul : « *Prugă* mă, dă-i să meargă », în Banat (Costin I 170)²³⁵ < scr. *pruga* „linie, cale” (RJA XII 525).

prusliúe s. n. vezi **prislúc**

pruslúe s. n. vezi **prislúc**

pruzliúe s. n. vezi **prislúc**

pup s. m. „boboc de floare”, în Oltenia (Lex. reg. 56, Gregorian 80), Banat, Transilvania și Maramureș (ALR s. n., III, h. 660) < scr. *pup* (Tiktin III 1280, CADE 1026, Scriban 1077, DLRM 680 Petrovici, *Izoglose* . . . 15, Găm. RESEE 450) „idem” (RJA XII 676), în aria din sud-vestul țării, iar în nord din ucr. *pup* „idem” (Petrovici, *Izoglose* 15)²³⁶. Deriv. : *împupí* vi. „a îmboboci” (< *în* + *pup* + *-i*) (DA II 533).

pupí vi. „a îmboboci” (Lex. reg. 85) < scr. *pupiti* (Găm. RESEE 454, s. v. *pup*) „idem” (RJA XII 681).

R

rábă s. f., în expr. « slabă *rabă* » „puțină treabă, puțin câștig” (Oltenia) < scr. *raba* (I. Anghel, CL, XIII, nr. 2, 1968, p. 344) „uz, întrebuințare” (RJA XII, 831).

rábăș s. n. vezi **răboș**

²³⁵ Costin glosează cuvîntul, tot după exemplul citat, „a lăsa înainte, a da drumul”.

²³⁶ Pentru repartitia teritorială a termenului, cf. Petrovici, *Izoglose*, harta nr. 6, p. 15.

răboș s. n. „răboj” (Dens. TH 331), „băț încrestat cu care se măsoară laptele la stână” (Petrovici VA 154) < scr. *raboš* (Tamás EW 661–662) „răboj” (RJA XII 837–838). Var. : *rábăș* (Costin I 172). Rom. *răbôj*, *răbúș* sint considerate ca avînd o etimologie dublă, bulgară și sîrbocroată (Cf. DLRM 690). Excluzivitatea originii sîrbocroate a lui *răboș*, *rábăș* ne-o indică accentul pe prima silabă.

rachie s. f. „rachiu”, în Banat și Transilvania (ALR s. n., IV, h. 1130; ALRM s. n., h. 163) < scr. *rakija* (ȘIO 84, Tiktin III 1291 s. v. *rachiu*, CADE 1036, Găm., *Împr.* 219, Găm. RESEE 459) „idem” (RJA XIII 14–16) < tc. *raki* (Turcizmi 530). Var. : *răchie*, *răcie* (ALR s. n., ALRM s. n., *loc. cit.*).

rachiliță s. f. înregistrat în Tiktin III 1291 cu sens necunoscut (se propune Schnapskeller?, însă în acest caz sufixul ar trebui să fie *-niță*), în cazul în care e un diminutiv cu sensul „țuiculiță”, provine din scr. *rakijica* „țuiculiță” (RJA XIII 16–17).

rână s. f. „hrană” (Banat) < scr. *rana* (Trâpcea I 273) „idem” (RJA XIII 44).

razumăn adv. (și adj.?) „clar, pe înțeles”, în Banat (Weigand 325, Costin II 165 : « Vorbește mai *razumăn* ») < scr. *razuman* „limpede, deslușit” (RJA XIII 718–723).

răchie s. f. vezi *rachie*

răcie s. f. vezi *rachie*

răcilă s. f. „unealtă cu care se prind racii” < scr. *račilo* (CADE 1037, DLRM 691) „idem” (RJA XII 850)²³⁷.

rădușă s. f. „bucătăreasă (la nuntă)”, în Banat (ALR II, h. 163) < scr. *reduša* (I. Anghel, CL, X, nr. 1, p. 167) „femeie în sarcina căreia cade să se îngrijească de curățenia în casă sau de pregătitul mîncării” (RJA XIII 848).

rămeniác s. n. „bulfeu” (ALR a. n., II, h. 336, pct. 47) < scr. *ramenjâk* „bucată de lemn, creangă etc., ce se poate lua pe umăr (RJA XIII 36). Cf., totuși, și scr. *jarménjača* „bulfeu”, notat în pct. 37. Varianta *remeniácă* s. f. (pct. 36, 76) ar putea fi o formă metatezată din scr. *jarménjača* (-c- în loc de -č- explicîndu-se prin fabricarea unui nou singular față de pluralul *remeniêše*, notat în pct. 76).

²³⁷ Scriban 1092 compară magh. *rácsolni* „a închide cu gratii”, *rácsázni* „a prinde raci cu plasa”.

răschidă s. f. „ceartă, sfadă”, în Banat (Novacovicu) < scr. *raskida* (I. Anghel, CL, XIII, nr. 2, 1968, p. 346) „idem” (RJA XIII 104)²³⁸.

răstálnîță s. f. vezi **răstâniță**

răstâmiță s. f. vezi **răstâniță**

răstâmnîță s. f. vezi **răstâniță**

răstâniță s. f. „marginea scocului” (ALR s. n., I, h. 156, pct. 76) < scr. *rastavnica* (Tiktin III 1306, Scriban 1098) „linie despărțitoare” (RJA XIII 282). Cf. și scr. *rastaviti* „a despărți, a separa” (RJA XIII 273—279). Var. : *răstálnîță* „idem” s. f. (Tiktin), *răstâmiță* s. f. „scîndura patului dinspre perete” (Petrovici VA 154), *răstamnîță* s. f. „marginea patului din afară” (Costin II 165)²³⁹.

răzlóg s. (n. ?) „Resultat” (Weigand 325), „deslușire, explicație” (Trâpcea I 273) < scr. *razlog* (Ibidem) „cauză”, „temei” (RJA XIII 590—606).

răzvór s. n. „Reiche, Gang im Weinberg”, în Banat (Weigand 325) < scr. *razvor* „grîndă, leaț, par (pe care se întinde ceva)” (RJA XIII 767).

remeniăcă s. f. vezi **rămeniăc**

rézá s. f. „zăvor” (ALR II, h. 251, pct. 47 : *reză mare* „zăvorul de care îl mișcă cheia”, *reză mică* „zăvorul care se împinge cu degetul”) < scr. *réza* (Popovici, *Bemerk.* 20, CADE 1068, Găm., *Împr.* 216) „zăvor”, „limbă la broasca ușii” (RJA XIII 912) < tc. *reze* (Turcizmi 535). Var. : *rézlă* „zăvor” (Trâpcea I 273).

rézlă s. f. vezi **rézá**

rigi (cit. o silabă) adj. / „cafeniu deschis” (ALR s. n., I, h. 275, pct. 47 : « cel *rigi* (calul) e mai roșu de cît cel *mirc* ») < scr. *riđ* (Găm., *Împr.* 216, Mării I 369) „de culoare între roșu și galben” (RJA XIII 945).

roe s. n. „finis mundi”, „consummatio saeculi” (Anon. Car. 365) „soroc, termen”, în Banat (Trâpcea I 273) < scr. *rok* (CADE 1076,

²³⁸ I. Anghel dă pentru etimon sensurile „dezordine, vrajbă, discordie, ruptură”, care, chiar dacă există, sînt mai depărtate.

²³⁹ La Trâpcea I 273 : *răstâniță* „marginea care desparte două paturi” < scr. *rastavica*, la sîrbii din Banat.

Scriban 1133) „soroc, termen”, „sfișit, ziua de apoi” (RJA XIV 144—146).

rudár s. m. „Erzgräber”, în Banat (Weigand 326) < scr. *rudar* „miner” (RJA XIV 228).

rúdă 1 s. f., glosat de Petrovici VA 154, „minereu”, ar putea să însemne la fel de bine și „mină”. Cf. exemplul din Petrovici VA 81 : «După vîrv, gincolo, să cunoașci bine c-o fost ocnă, o fost *rúdă*». Și într-un caz și-ntr-altul rom. *rudă* < scr. *ruda* (Trâpcea I 273) „mină”, „minereu” (RJA XIV 225—227).

rúdă 2 s. f. „oiște, proțap”, „prăjină”, „stînghie”²⁴⁰ (Banat și Transilvania) < scr. *ruda*, *rudo* (Tiktin III 1342, CADE 1064, DLRM 728, Trâpcea I 273) „idem” (RJA XIV 225, 234). Mai cu seamă pentru Transilvania, cf. și magh. *rud*, citat de Tiktin și Scriban 1141. Pentru rom. *rudă* din Moldova (DU, CADE) cf. ucr. Deriv. : *rudîță* „hulubă”, formație diminutivală (DLRM).

rudîță s. f. vezi **rúdă** 2

rúgiță s. f. „bucăți de ață colorată”, în Clopotiva (Gregorian GC 190) < scr. *rudica* s. f. „lînă colorată” (Ristić-Kangrga 901), „smoc, șuviță, ciucure” (RJA XIV 231).

rúscă s. f. „mic vas de lut în care se pune jar și tămîie pentru afumat”, „cățuie, afumătoare” (Banat) < scr. *ručka* (CADE 1088) „idem” (RJA XIV 222).

S

sácimă s. f. vezi **șășmă**

sádnită s. f. „pomșor de curînd sădit” (Banat) < scr. *sadnica* (CADE 1093) „idem” (RJA XIV 449).

ságet s. n. vezi **săjác**

sălă s. f. „osînză”, în Banat (Costin II 169) < scr. *salò* (Trâpcea I 273) „idem” (RJA XIV 541—542).

²⁴⁰ Alte sensuri derivate din acestea cf. în ALR a.n., II, h. 461, pct. 47, 53 : „fusul urzitoarei”, h. 463, pct. 53 : „raze (la urzitoare)”, ALR II, material necartografiat, întrebarea 3888, p. 134, pct. 76 : „carimb (la scară)”.

amatóc s. n. „must”, în Oltenia (Gl. Olt. 97) < scr. *samotok* „idem” (RJA XIV 583) < sau bg. *samotok* (Mladenov 568).

saráciniță s. f. vezi **sárciniță**

sárciniță s. f. „inima carului” (Banat) < scr. (Trâpcea I 273)²⁴¹ *srčanica* „idem” (RJA XVI 222). Var. : *saráciniță* (Trâpcea).

saplaie s. n. „vas de lemn (cauc, cupă) cu găvan mare, cu care se ia mustul din deja (în care curge storsura din teasc)” < scr. *saplak* (CADE 1101), „vas cu mîner scurt și găvan mare (folosit pentru băut apă, sau ca unitate de măsură)” (RJA XIV 629).

sármă s. f. „sarmá”, în Banat și Transilvania de sud (ALR s. n., IV, h. 1098), „ardei umplut” (ALR s. n., IV, h. 1099, pct. 29, 36) < scr. *sárma* (CADE 1104) „sarmá” (RJA XIV 649) < tc. *sarma* Turcizmi 551).

ságeác s. n. vezi **sájác**

sájác s. n. „pirostrii” (ALR s. n., IV, h. 1033, pct. 53, 64) < scr. *sadžak* (Mării I 369, Găm., *Et. rom.* 566—567) „idem” (RJA XIV 490) < tc. *sac ayak* (Turcizmi 540—541). Var. : *ságéac*, *ságet* (Mării).

sălăriță s. f. vezi **solăriță**

sápíe s. f. „ciubăr cu gura mai largă decât fundul în care tăbăcarul pune pieile să se moaie” (Banat)²⁴² < scr. *sepíja* (CADE 1011) „idem” (RJA XIV 857—858) < tc. *sepi* (Turcizmi 559).

săviácă s. f. „turtă de aluat dospit” (Banat) < scr. (Trâpcea I 273)²⁴³ *savijáca* „un fel de prăjitură cu foi împăturite din aluat și cu umplutură” (RJA XIV 729) și este o formă refăcută din pl. *săviáce*.

sbori vt. și vr. vezi **zbori**

scădărcă s. f. „soi de viță care face struguri negri” (Banat) < scr. *skadarka* (CADE 1109) „un soi de viță de vie și de struguri” (RJA XV 185)²⁴⁴.

²⁴¹ Dă ca etimon scr. *sarčanica*, formă mai apropiată de cuvîntul românesc, dar care nu figurează în RJA.

²⁴² Vezi și Costin II 170 : «Zama de săpie e aceea în care se argădesc pieile.»

²⁴³ Dă ca etimon scr. *savijaka*, formă pe care RJA nu o înregistrează.

²⁴⁴ *scadercă* (scrís *skaderkë*), care apare neglosat la Anon. Car. 368, ar putea fi același cuvînt.

scăzăică s. f. vezi cazăică

seléme s. f. vezi sléme

scoadă s. f. vezi zgoadă

scóriță s. f. „carton” (ALR s. n., IV, h. 919, pct. 36) < scr. *korica* „copertă (de carte)” (Ristić-Kangrga 389). S- din cuvîntul românesc poate fi explicat prin contaminare cu rom. *scoarță* „înveliș, copertă de carte”.

sécă s. f. „lele” (ALR I, h. 203, pct. 40), „cumnată” (ALR I, h. 264, pct. 54 : « *seca* i se zice la muierea fratelui mai mare ») < scr. *seka* (Găm., *Împr.* 217) „soră”, „surioară”, folosit și ca formulă de adresare, și „cumnată (soția fratelui soțului)” (RJA XIV 804—805).

seromán adj. „sărac”, în Banat (Popovici, *Balade* 48 : « Io mi-s ficior *seroman* / Și m-o trebui vr-un ban. ») < subst. scr. *siromah*, „sărac, sárman”, adj. scr. *siromašan* „sărac, sárman” (RJA XV 56—58). Cf. rom. *sárman*, cu var. *sáriman*, *siriman*, pentru care DA 741 citează scr., bg. *sirom(ah)*. Var. : *siromán* (Trâpcea I 273). Deriv. : *siromănie* „paupertas”, *sirománi* vi. „pauper fio” (Anon. Car. 368).

sféte, sféti adj. m., *sféta* adj. f. „sfînt, sfîntă”, folosit mai cu seamă înaintea unui nume propriu : « *Sfete* Nicolai », « *Sfeta* Sofia » (Tiktin III 1414—1415), « *Sfeti*-Ilie », « *Sfeti*-Petre » (CADE 1142), arhaism și cuvînt popular în vestul țării (Scriban 1194), < scr. *svet(i)*, *sveta* (Tiktin, CADE, Scriban)²⁴⁵ „sfînt”, „sfîntă” (RJA XVII 194). Var. : *sveti*, în vestul țării (Scriban).

sgoándă s. f. vezi zgoadă

sgodí vt. și vr. vezi zgodí

sgulí vr. vezi zgulí

siromán s. m. vezi seromán

sirománi vi. vezi seromán

siromănie s. f. vezi seromán

šibă s. f. vezi šibă

šibie s. f. vezi šibă

šibră s. f. vezi šibă

²⁴⁵ Pentru explicarea var. *sfete*, Scriban recurge la voc. scr. ; nu vedem avanta-
tajul, căci și la vocativ etimonul srbocroat sună *sveti*.

sîrjiță (accentul?) s. f. „grîu de semănat amestecat pe jumătate cu secară” < scr. *sûrżica* (DU 567, Scriban 1210) „grîu amestecat cu secară în proporții egale sau mai multă secară” (RJA XVII 52). Rom. arh. *sîrjoacă* < ucr. *surżok*, rus. *surżánka* (Scriban 1210).

slăbină s. f. (accentuat și *slabîná*; Trâpcea I 273) „partea moale a corpului între pîntece și șold, vîntre” (ALR II, h. 61, pct. 76) < scr. *slabina* (CADE 1161 s. v. *slăbie*, Găm., *Împr.* 217) „idem” (RJA XV 395). Var. : *slăbină* (ALR II, h. 61, pct. 36). Rom. băn. *slăbie* (ALR II, h. 61, pct. 2), pare, mai de grabă, o formație românească (< *slab* + *-ie*) după modelul cuvîntului sîrbocroat (< *slab* + *-ina*).

slastă s. f. „mîncare de dulce (în opoziție cu mîncare de post)” (Banat) < scr. *slast* (CADE 1161, Trâpcea I 273) „mîncare dulce (gustoasă)” (RJA XV 431—434).

slăbie s. f. vezi **slăbină**

slăbină s. f. vezi **slăbină**

slăvină s. f. „cana” (ALR II, h. 290, pct. 2, 36, 53, 812, 848) < scr. *slavina* (CADE 1162, Scriban 1211, DLRM 777, Găm., *Împr.* 217, Găm. RESEE 457) „idem” (RJA XV 468). Var. : *slivînă* (ALR II, h. 290, pct. 836).

slême s. n. pl. „lemnele puse deasupra mirtacilor peste care se așează finul, paiele sau cocenii”, în Oltenia (Lex. reg. 31) < scr. *sljeme* (Ionică, *Term.* 465, 487) „grindă” (RJA XV 652—653). Pentru formă cf. Ristić-Kangrga 968 s. v. *sleme*, unde, însă, se dau numai sensurile „coama acoperișului” și „culme, creastă (de munte)”. Cuvîntul nu poate fi vechi-slav, căci ar fi trebuit să avem în română *sléame* (< vsl. *slême*). Var. : *scleme* (în Transilvania de sud și est) „chinga căpriorilor” (Ionică, *Term.* 465).

slică s. f. „tablou, portret” (ALR p. 5, pct. 2 : « (Zmăul) să faci om frumos ca *slica* din păriece ») < scr. *slika* (ALRT 318) „tablou”, „fotografie” (RJA XV 523—528).

slivînă s. f. vezi **slăvină**

sloağă s. f. „concordie” (arhaism, în Banat) < scr. *sloga* (CADE 1162, Scrib. 1212) „idem” (RJA XV 577—578).

slog s. n. „răzor” (Trâpcea I 273), „linie de demarcație între două moși”, „hotar” (DLRM 777), „coamă (pe mijlocul arăturii)”

(ALR s. n., I, h. 31, pct. 105) < scr. *slog* (CADE 1163, DLRM, Găm., *Împr.* 217, Găm. RESEE 458) „suprafață de pământ cuprinsă între două brazde adincei” (RJA XV 576—578).

smágă s. f. vezi **snágă**

smirom adj. (accentul?) „calm, liniștit” în Banat (Costin I 183) < adv. scr. *smirom* (Trâpcea I 273, Tomici, XV, nr. 2, 1966, p. 138) „(cu) calm, fără tărăboi” (RJA XV 731).

smug s. m. „o specie de pește” (Banat) < scr. (Trâpcea I 273) *smud* (Mării I 370) „șalău (Perca lucioperca)” (RJA XV 819)²⁴⁶. Împrumutul inițial trebuie să fi fost **smugi*, formă unică de singular și plural, după care a fost refăcut apoi singularul *smug*.

snágă s. f. „putere, vlagă” (Banat, Oltenia; cf. și ALR I, h. 63, pct. 9: « fără *snagă* » „fără putere”) < scr. *snaga* (Tiktin III 1448, CADE 1168, Scriban 1216, DLRM 779, Găm., *Împr.* 217, Trâpcea I 273, Găm. RESEE 461) „idem” (RJA XV 830—833). Var. : *smágă* „idem” (Gregorian 81), *mag* s. n. „idem” (Costin I 182), *znágă* „idem” (Boceanu 106; Pașca, *Glosar* 62/253). În Oltenia *znágă* are și sensurile „stare, avere” (Tomescu 30—31), reprezentînd o evoluție a sensului de la „putere, forță fizică” la „putere, forță materială”. Sensul „fire, nărav” (Tomescu 30—31) este o evoluție în direcție inversă, de la o însușire fizică la una psihică. Scriban citează și bg. *snaga* „statură”, care, chiar dacă se potrivește geografic (pentru Oltenia), nu corespunde sub raport semantic. Deriv. : *snágós* adj. „puternic, viguros” (DLRM s. v., Trâpcea I 273).

snágós adj. vezi **snágă**

socác s. n. „uliță” (ALR s. n., III, h. 905, pct. 29, 36) < scr. *sokak* (ȘIO 81, CADE 1169, Scriban 1217, Trâpcea I 273, Mării III 97, 104) „stradă” (RJA XV 886—887) < tc. *sokak* (Turcizmi 569).

solarită s. f. „vas în care se păstrează sarea” (Banat) < scr. (CADE 1172)²⁴⁷ *solarica* „idem” (RJA XV 901). Var. : *sălăriță* (Popović, *Reči* . . . 53, Costin I 181).

sómot s. n. „catifea” (ALR s. n., IV, j. 1207, pct. 2, 27, 29, 36, 76, 47) < scr. *somot* (Mării II 343) „idem”, considerat un împrumut din germ. *Sammt* (RJA XV 914).

²⁴⁶ Nu din scr. *smuk* „specie de șarpe de apă”, cum consideră Trâpcea.

²⁴⁷ Dă ca etimon scr. *soltr*.

spahie s. m. vezi **spähie**

spähie s. m. „boier, moșier” (ALR s. n., III, h. 886, pct. 27) < scr. *spahija* (CADE 1179 s. v. *späie*, DLRM 786 s. v. *spahie*) „idem” (RJA XV 939) < tc. *sipahi* (Turcizmi 570). Var.: *spahie* s. m. (DLRM), probabil formă literarizată, *späie* s. m. (ALR s. n. III, h. 886, aproape în tot Banatul și în câteva puncte din Transilvania de sud), *späiu* s. m. (Trâpcea I 273). Deriv.: *späioáne* s. f. „soția boierului”, cit. *spä-i-oá-ne* (ALR s. n., III, h. 887, pct. 27, 29, 36, 76).

späie s. m. vezi **spähie**

späilúc s. n. (cit. *spä-i-luc*) „moșie” (ALR II, h. 361, pct. 36) și s. m. „boier” (ALR s. n., III, h. 886, pct. 36) < scr. *spahiluk* (Găm., *Ímpr.* 219) „moșie” (RJA XV 940) < tc. *sipahilic* (Turcizmi 570). Var.: *späilúg* s. n. „moșie” (Costin II 176).

späilúg s. n. vezi **späilúc**

späioáne (cit. *spä-i-oa-ne*) s. f. vezi **spähie**

späiu s. m. vezi **spähie**

starisfát s. m. vezi **tarisfát**

stăci vt. „a agonisi” „a strânge”, în Banat (Costin I 185: «Bani eu să-mi stăcesc, / Birul să-mi plătesc».) < scr. (CADE 1193)²⁴⁸ *steci* „idem”, prez. *stečem* (RJA XIII 506—514). Var.: *stăși* (Trâpcea I 273).

stälniță s. f. vezi **stélniță**

stășí vt. vezi **stăci**

stélniță s. f. „ploșniță” (Banat, Oltenia și Transilvania carpatică) < scr. *stenica* (Tiktin III 1490, CADE 1202, Scriban 1241, DLRM 799) „idem” (Ristić-Kangrga 1011). Var.: *stälniță* s. f., în Banat (Costin II 153).

stírmină²⁴⁹ s. f. „rîpă”, „loc stîncos” (cuvînt popular în Oltenia, Banat, Transilvania) < scr. *strmina* (Tiktin III 1500—1501, CADE 1208, Scriban 1245, Găm. RESEE 453) „loc abrupt, prăpăstios” (RJA XVI 755). Var.: *štórmină* „localitate deluroasă, păduroasă și prăpăstioasă” (Boceanu 103). Deriv.: *stírminós* adj. „abrupt, prăpăstios” (CADE).

²⁴⁸ CADE dă ca etimon scr. *stăciti*, care se pare că nu există.

²⁴⁹ Accentul e dat după Scriban. CADE notează *stírminá*.

În cazul arh. *stîrmină* (cu var. *stirm-*, *starm-*), este justificată citarea etimonului vechi slav. cf. CADE, Tiktin.

stîrminós adj. vezi *stîrmină*

stoacă s. f. col. „vite” (ALRT p. 8, pct. 2 : « (Muromiul) Mănincă *stoaca* »; cf. și ex. s. v. *borăvi* și s. v. *odma*), „recoltă”, „agonisire” (Costin II 179 : « Cum ți-e *stoaca* anu ăsta »?) < scr. *stoka* (ALRZ 318) „idem” (RJA XVI 612—613). Var. : *stuacă* (Trăpcea I 273).

strășă s. f. „noroc”, „fericire”, „destin” (Banat) < scr. *sreća* (Trăpcea I 273) „noroc, fericire” (RJA XVI 258—263).

strînă s. f. „lele” (ALR I, h. 203, pct. 40) < scr. *strina* (Găm., *Împr.* 217) „termen de adresare unei femei de vîrstă mijlocie” (RJA XVI 745).

stu! interj. „înapoi” (Banat) < scr. *stu* (Petrovici VA 155) „strigăt cu care sînt îndemnați boii să meargă înapoi” (RJA XVI 791). Cuvîntul ne este cunoscut din jud. Gorj și Mehedinți.

stuacă s. f. vezi *stoacă*

stueni vt. „a da boii înapoi”, în Banat (Cotin I 183, Mat. dial. 139) < scr. *stuknuti*, prez. *stuknem*, „idem” (Ristić-Kangrga 1025) Var. : *stugni*, în Oltenia (Lex. reg. 50).

stugni vt. vezi *stueni*

*sud*²⁵⁰ s. n. „judecată” în Banat (Scriban 1261), în Oltenia (Tiktin III 1528) și arhaism (DLRM 817) < scr. *sud* (Tiktin, Scriban, DLRM) „idem” (RJA XVI 879—887). *A sudi* vt. „a judeca” poate fi la fel de bine un derivat din rom. *sud* (DLRM 817), precum și un împrumut din scr. *suditi* (Tiktin, Scriban s. v.) „idem” (RJA XVI 897—901). În schimb var. băn. *sugi* vt. „a decide” « Las'că norocu *sugieșcie* » și vi. „a-i fi sortit” : « Fetei eștea îi *sugiește* un domn mare » (Costin 189) se datorează scr. *suditi* (Trăpcea I 273) „a hotări, a sorti” (RJA XVI 897—901).

sudí vt. vezi *sud*

sugí vt. și vi. vezi *sud*

súgină s. f. „flăcăul care îi este sortit unei fete să-i fie bărbat” (ALRT, p. 28, pct. 27 : „Cică nu taie salca, numai taie *sugina*,

²⁵⁰ La Anon. Car. 372 *sud* „súdo”.

să-i vină *sugina* : feciorul care i-a fi rînduit de bărbat ») < scr. *sudina* (E. Petrovici, în ALRT, p. 323 ; Găm., *Împr.* 217) „soartă, destin” (RJA XVI 895).

suhar subst. (accentul?) „lignum aridum” (Anon. Car. 373) < scr. *suhar* „crengi uscate (într-un arbore)” (RJA XVI 913).

sundúc s. n. „sertar”, „ladă de zestre” (Banat) < scr. *sanduk* (Trâpcea I 273) „ladă” (RJA XIV 611—612) < tc. *sandık* (Turcizmi 548).

súnjer s. m. „burete” (Banat) < scr. *sunder* (Trâpcea I 273) „idem” (RJA XVII 15—16) < tc. *sünger* (Turcizmi 574).

surótcă s. f. „zeamă lungă” (Banat) < scr. *surotka*, *surutka* (CADE 1238, Trâpcea I 273) „zer” (RJA XVII 49, 51).

svéti adj. m. vezi **sféte**, **sféti**

svon s. n. vezi **zvon**

svoní vi. vezi **zvoní**

Ş

şarân s. m. „crap (mic)” (Banat) < scr. *şaran* (CADE 1245, DLRM 830) „idem” (RJA XVII 478)²⁵¹. Var. : *şărán* (Anon. Car. 367, Trâpcea I 274), *şerán* (Popović, *Reči* . . . 53).

şare s. n. vezi **şarcă**

şarcă s. f. „ţifină” (ALR II, material necartografiat, întrebarea 3980, pct. 53) < scr. *şarka* (Găm., *Împr.* 217) „idem” (RJA XVII 489). Var. : *şárgă* s. f. (pct. 53), *şarc* s. n. (pct. 64, 76).

şárgă s. f. vezi **şarcă**

şáşmă s. f. „alică” (ALR s. n., III, h. 724, pct. 29, 37) < scr. *sačma* „idem” (Ristić-Kangrga 925) < tc. *saçma* (Turcizmi 539). Var. : *ceáşmă*, probabil o formă literarizată (Costin I 74), *sácimă*, *şéaşmă* (Trâpcea I 273—274).

şăbie s. f. vezi **şibă**

²⁵¹ Var. *şerán* (Moldova) se datorează ucr. *şaran* (cf. CADE, DLRM). DU 566, avînd în vedere aria din Moldova, citează bg. *seran* (sic), de fapt în bg. e *şaran*, etimon la fel de nepotrivit (geografic) pentru această arie ca şi pentru cea din Banat.

șăgirt s. m. „ucenic” (ALR s. n., II, h. 500, 2, 27, 29, 36, 47, 53, 76) < scr. *šegrt* (Găm., *Împr.* 219, Mării III 96, 104; Trâpcea I 274) „idem” (RJA XVII 525) < *šakirt* (Turcizmi 583).

șărpéncă s. f. vezi **șărpiéncă**

șărpiéncă s. f. „cratiță”, în Banat (ALR s. n., IV, h. 1044, pct. 36) < scr. *šerpenja* (Trâpcea I 274) „idem” < germ. *Scherben* (RJA XVII 548). Var.: *șărpéncă* s. f. „tigaie”, „pirostie” (?) (Trâpcea).

șcătălă s. f. „cutie (de chibrituri)” (Banat) < scr. *škatula*, *škatulja* (Trâpcea I 274) „cutie mică de lemn sau carton pentru păstrat lucruri mărunte” < it. *scatola* (RJA XVII 654). În altă arie e de origine maghiară (< *skatulya*; Tamás EW 724–725).

șcétă s. f. vezi **ștetă**

șeálmă s. f. „turban”, „cap, căpățină, scăfirlie” (Costin I 192 : «Și-apoi în turei se slobozea, / Ca și un vînt viorint / Cînd se lasă pe pămînt / Într-un pom înflorit : / Așa pica *șelmile* / Ca și toamna florile») < scr. *čalma* „turban” (RJA I 885) < te. *čalma* (Turcizmi 161). Cuvîntul ture a fost împrumutat în română cu accentul pe ultima *ceálmă* (DLRM 130). Var.: *ceálmă* (Costin I 192). *Šelmă*, dat tot de Costin, este un singular refăcut (greșit?) din pl. *šelmi*.

șébă s. f. vezi **cébă**

șélmă s. f. vezi **șeálmă**

și - g o g e vezi **góde**

șindră s. f. „șindrilă” (Banat) < scr. *šindra* (Tiktin III 1428, CADE 1250 s. v. *šindrilă*)²⁵² „idem”, împrumut din germ. *Schindel* (RJA XVII 604) sau din te. *šendere* (Turcizmi 589). Var.: *șindră* (Tiktin s. v. *šindrilă*). Deriv.: *șíndrár* s. n. „acoperiș (de șindrilă)”, *șíndruí*, *șíndruí* vt. „a acoperi cu șindră” (Costin II 183, 185).

șíndruí vt. vezi **șíndră**

șișeáv adj. „peltic”, în Oltenia de nord (NALR-Olt., h. 57) și Transilvania (CADE) < scr. *šuškav* „foșnitor, șuierător”, „care pronunță *še* în loc de *se*”; cf. și scr. *šuškavac* s. m. „persoană peltică” (RJA XVII 902). CADE 1251, Scriban și DLRM s. v. compară scr. *šuškati*. Desigur că nu poate fi vorba de un derivat

²⁵² DLRM 833 consideră *șindră* derivat din *șindrilă* (!). Ionică, *Term.* 467, propune etimologie maghiară.

românesc de la un cuvînt străin, care mai întîi să nu fi fost împrumutat în română. De altfel, scr. *šuškati* a dat în română *a şușcăi*, cu sensul „a suspina” de la care, de asemenea, nu poate fi format un *șișcav* sau *șușcav* „peltic”. Deriv. : *șișcláv* adj. (NALR-Olt. h. 57, în nordul Olteniei); *șișcăvi* vi. „a vorbi peltic” (NALR-Olt., h. 57, pct. 921, în notă : « *șișcav* îi omu care *șișcăvește* »).

șișcă s. f. „părul din frunte” (ALR II, p. 4, h. 7, pct. 47, 76) „zuluf, buclă (Trăpcea I 274) < scr. *șiška* „cîrlionț de păr ce cade pe frunte”, (pl.) *șiške* „breton” (RJA XVII 638).

șișcăvi vi. vezi **șișcáv**
șișcláv adj. vezi **șișcáv**
șiștáv adj. vezi **cítav**

șiibă s. f. „prăjină (de scos apa din fîntină)” (ALR s. n., III, h. 849, pct. 53), „surcică” (ALR II, h. 275, pct. 29) < scr. *șiiba* (Găm., *Împr.* 217) „nuia”, „vargă, băț”, „prăjină (de scos apa din fîntină)” (RJA XVII 576—577). Var. : *șibie* (ALR I, pct. 29; ALR s. n., pct. 36, 47), pentru care cf. și scr. *șiiblje* s. n. col. de la *șiiba* (RJA XVII 580); *șiábie*, *șiibă*, *șibie*, *șiibră* „surcică, crenguță uscată”, folosite mai cu seamă la plural (Costin I 190). Deriv. : *șiibioárá* s. f., dim., „bețigaș” (Petrovici VA 155); *șiibuiálă* » s. f. „bătaie cu joarda” (Costin II 183 : « osîndit la *șiibuiálă* ») presune un deriv. rom. *a șiibui* „a bate cu joarda”.

șibie s. f. vezi **șiibă**
șiibioárá s. f. vezi **șiibă**
șiibuiálă s. f. vezi **șiibă**
șiindrár s. n. vezi **șiindră**
șiindră s. f. vezi **șiindră**
șiindrui vt. vezi **șiindră**

șiiboviță s. f. „rachiu tare de prune” < scr. *șiijivovica* (Scriban s. v.) „rachiu de prune” (RJA XVII 697) sau și pol. *șiivovica* (DLRM, CADE 1252), deși accentul acestui din urmă nu corespunde. În favoarea etimologiei sîrbocroate pledează și faptul că sîrbii sînt mari producători de *șiiboviță*. Cf. și exemplul dat de DU 597 : « *șiiboviță* de Banat ». S-ar părea că cuvîntul a fost împrumutat mai întîi în această parte a țării.

șocán s. n. vezi **cicocán**

șol s. n. „ceașcă”, în Banat (Costin I 155) < scr. *šolja* (Petrovici VA 155) „idem” < germ. *Schale* (dial *šole*) (RJA XVII 613) sau din germ.

șolă s. f. „opincă” (Transilvania) < scr. *šolja* (Tiktin III 1445, S. Pușcariu DR V 754—755, E. Petrovici DR VI 366—369) „opincă veche, purtată” (RJA XVII 713).

ștălă s. f. „grajd” (Banat) < scr. *štala* (Petrovici VA 155) „idem” < germ. *Stall* (RJA XVII 748—749).

ștétă s. f. „pagubă”, în Banat (ALRT, p. 10, pct. 2; Costin II 184), „bucluc, încurcătură, necaz” în Oltenia (LR, X, 1961, nr. 3, p. 236) < scr. *šteta* (ALRT 320, Găm. RESEE 461) „pagubă, daună” și „nenorocire, necaz” (RJA XVII 777—783). Var. : *șcétă* s. f. (Trâpcea I 274).

ștórmină s. f. vezi *stírmină*

șudilă s. f. „minune”, „năzdrăvănie” (Banat) < scr. *šudila* (Trâpcea I 274) „idem” (Ristić-Kangrga 1228).

șumări(u) s. m. „pădurar” (Weigand 328, ALR s. n., III, h. 583, pct. 2, 29, 36, 47, 53, 64, 76) < scr. *šumar* (CADE 1262, DLRM 840, Găm., *Împr.* 217, Trâpcea I 274, Găm. RESEE 460) „idem” (RJA XVII 876). Deriv. : *șumăriță* s. f. „femeia pădurarului” (Costin, *Mărg.* 45). Cf. și scr. *šumarica* „idem” (RJA XVI 877).

șumăriță sf. vezi *șumări(u)*

șușcăf vi. „a murmura”, „a susura” (Trâpcea I 274), „a sus-pina (din greu)” (ALR I, h. 85, pct. 24, 305), „a ofta” (Costin I 197) < scr. *šuškati* (CADE 1262, DLRM 841) „a scoate un sunet abia auzit și neclar” (RJA XVII 902).

șușter s. m. „pantofar”, în Banat (ALR s. n., II, h. 518, pct. 29) < scr. *šušter* (cf. pct. 25) < germ. *Schuster*; cf. și mgh. *suster* (Tamás EW 755).

T

tal s. n. „parcelă”, „parte” (Banat) < scr. *tal* (CADE 1270, Trâpcea I 274) „idem”, împrumutat din germ. *Teil* (RJA XVIII 35).

támină s. f. „întuneric”, în Oltenia (Lex. reg. 32; Popescu 278 : «fiind *tamină* de adîncă, apa ți se pare că e verde de adîncă»),

„pădure mare și întunecoasă” (Lex. reg. 32) < scr. *tamnina* (Găm. RESEE 461) „întuneric, beznă” (RJA XVIII 62).

tarână s. f. vezi **tărhână**

tarisfât s. m. „om mai în vîrstă care conduce nunta” (în Banat, Timișoara) < scr. *stari svat* (Tiktin III 1564) „idem” (Ristić-Kangrga 926—927 s. v. *svat*). Var. : *starisfat* s. m. „juriul compus din mai mulți membri pentru a distra pe nuntași”, „al doilea naș” (Trăpcea I 274). Deriv. : *tarisfătiță* s. f. „femeie mai în vîrstă care conduce nunta” (Tiktin s. v. *tarisfat*).

tarisfătiță s. f. vezi **tarisfât**

tarăbă s. f. „gard de scîndură”, în Banat (Costin II 192) < scr. *taraba* „idem” (RJA XVIII 107) < tc. vulg. *tarabe* (Turcizmi 601).

tărhână s. f. „trahană”, în Banat (ALRM s. n., III, h. 886, pct. 2) < scr. *tarhana, tarana* (Mării I 370) „aluat fărîmițat” < tc. *tarhana*²⁵³ (RJA XVIII 109—108 s. v. *tarana*, Turcizmi 601 s. v. *tarhana*). Var. : *tarână* (Mării III 96, 104).

tășehițe s. f. pl. „colțunași” în com. Fibiș din Banat (Lex. reg. 120) < scr. *taškica* (pl. *taškice*) „trăistuță”, dim. de la *taška* „traistă”, considerat un împrumut din it. *tasca* sau germ. *Tasche* (RJA XVIII 113). Sensul „colțunași” trebuie să se fi dezvoltat mai întii în sîrbocroată, însă nu a fost înregistrat în dicționare. Din graiul sîrbesc din Socca ne e cunoscut termenul *taške* s. f. pl. „colțunași”.

téglă s. f. „later” (Anon. Car. 373) < scr. *tegla* „vas de pămînt ars, de 2—3 litri în care se păstrează dulceața, laptele etc. . .” : < lat. *tegula* (RJA XVIII 160).

téică s. f. vezi **tétă**

téme²⁵⁴ s. f. „creștetul capului”, „moalele capului” în Oltenia (Boceanu 105 : « Cînd copilul e mic, *temea* îi e moale ; pufăie cînd i-o apeși cu mîna și se întărește cînd zice piatră ») și Banat (ALR s. n., I, h. 5, pct. 9) < scr. *teme* (DA I, 276 s. v. *came*, CADE 1287, Găm., *Împr.* 214, Găm. RESEE 460) „idem” (Ristić-Kangrga 1048). Var. *céme* (ALR I, h. 5, pct. 3, 9, 10) și *chiéme* (cit. *chie-me*) (ALR

²⁵³ Împrumutul românesc din turcă are forma *trahană* (Tiktin III 1634).

²⁵⁴ La Anon. Car. 374 „vertex capitis”.

s. n., IV, h. 980, pct. 27), *cémie* (Petrovici VA 148) și *tiéme* (cit. *tie-me*) (NALR-Olt. h. 2, pct. 948, 963, 964).

tétac s. m. „unchi (soțul mătușii)” (ALR I, h. 166, pct. 40) < scr. *tetak* (M. Sala, SCL, VI, nr. 12, 1955, p. 146; Găm., *Împr.* 217), „soțul sorei tatălui sau mamei” (RJA XVIII 251).

tătă s. f. „cognata” (Anon. Car. 344), „mătușă (sora mamei)” (ALR I, h. 167, pct. 56), „mătușă (soția unchiului)” (ALR I, h. 168, pct. 56) < scr. *teta* (Găm., *Împr.* 217, Trâpcea I 374) „sora mamei sau a tatălui” (RJA XVIII 250). Var.: *tiétă* (pct. 40). Deriv.: *teică* s. f. „mătușă”, în Banat (CADE 1284), cu var. *céică* (Costin II 60), ca *leică* < *lele*, *neică* < *nene* etc. (cf. DI 68) ²⁵⁵.

tézgă s. f. „masă de lucru a tâmplarului” (Banat) < scr. *tezga* (Mării I 370) ²⁵⁶ „idem” (RJA XVIII 260) < tc. *tezgah* (Turcizmi 616).

tiéme s. f. vezi **téme**

tiétă (cit. *tie-tă*) s. f. vezi **tătă**

tîrnosliv s. m. vezi **tîrnoslivă**

tîrbú s. m. „burtă” (Banat) < scr. *trbu(h)* (Trâpcea I 274) „idem” (Ristić-Kangrga 1066).

tîrgovină s. f. „marfă de vânzare” (Banat) < scr. *trgovina* (Popovici, *Bemerk.* 20, Trâpcea I 274) „comerț”, „prăvălie” (Ristić-Kangrga 1068).

tîrnoslivă s. f. „un fel de prune”; „corcodușă, zarzără” (Oltenia) < scr. *trnosljiva* (CADE 1306, unde se dă ca etimon scr. *trnosljiva*) „un fel de prune mici, rotunde, negre” (Elezović 339). Deriv.: *tîrnosliv* s. m. „corcoduș”, „prun care face prune rotunde” (Lex. reg. 39), „arbustul *Prunus spinosa*” (Lex. reg. 87).

tîrpi vt. și vi. „a răbda, a îndura, a suferi cu răbdare”, în Banat (Gregorian 81, Costin I 200: «Vînd casa și averea că nu mai pot *tîrpi* cu nevasta mea.») < scr. *trpeti* (CADE 1306, Găm. RESEE 463; Trâpcea I 274, Tomici, LR, XV, nr. 2, 1966, p. 139), prez. *trpim*, „idem” (Ristić-Kangrga 1077–1078). CADE citează și vsl. *trüpëti*, care geografic e nejustificat.

²⁵⁵ CADE îl consideră împrumut din scr. *telka*, însă în acest caz e greu de explicat modificarea *-l- > -i-*.

²⁵⁶ Trâpcea I 274 dă accentul *tezgá*, care, dacă nu e greșit, ne sugerează etimonul turc.

tîrpie s. f. „boală de lungă durată” (Trâpcea I 274) „umflătură, betesug, umflarea stomacului (Costin I 200) < scr. *trpija* (CADE 1306), „boală incurabilă care întreține o permanentă poftă de mâncare” (Vuk 776)²⁵⁷.

tîrzăi vt. „a zgudui, a mișca încoace și încolo (spre a smulge dintr-un loc)” (în Banat) și „a tîri pe jos” (în Oltenia) < scr. *trzati* (CADE 1307) „a trage, a smuci”, prez. *trzam* (Vuk 772, Elezović 337). În Banat *tîrzăi* se folosește și ca verb intransitiv cu sensul „a se juca” (Costin II 193 : « Ce ai *tîrădit* atîta cu copii [i] ? »).

tocî vt. vezi **toși**

top s. n. „tun” (Banat) < scr. *top* (Trâpcea I 274) „idem” (RJA XVIII 463—464) < tc. *top* (Turcizmi 619).

tórină s. f. „staniștea oilor” (ALR s. n., II, h. 318, pct. 36), „resturi din nutrețul vitelor rămase în iesle” (în Banat și Oltenia) < < scr. *torina* (CADE 1315, Găm., *Împr.* 217) „ocol sau țarc mare”, „loc gunoier care a servit mai înainte ca ocol pentru vite” (Ristić-Kangrga 1062).

toși vt. „a pritoci, a muta în alt vas” (ALR s. n., I, h. 246, pct. 2, 36 și 47 : « il *toșim*, il punem în alt vas ») și „a podidi” (ALR II, p. 58, material necartografiat, întrebarea 4184, pct. 2 : « l-a *toșit* sînjili (pe nas) ») < scr. *točiti* (Găm., *Împr.* 217) „a deșerta, a turna în alt vas” (Ristić-Kangrga 1062). Cf. și expr. scr. *krolju točiti* „a vărsa sînge” (Vuk 768). Var. : *toci* (Anon. Car. 375, Gl. Olt. 115).

tovăr s. n. „pondus”, „onus” (Anon. Car. 274) „povară”, „sarcină”, în Banat și Transilvania (Trâpcea I 274)²⁵⁸ < scr. *tovar* (CADE 1317 ; I. Mării, CL, XI, nr. 1, 1966, p. 119) „idem” (Ristić-Kangrga 1058). Var. : **tovără** s. f., *loc. cit.*.

tóvărită adj. f. vezi **tovări**

tovări²⁵⁹ vt. „a încărca (cu o povară)” (Banat) < scr. *tovariti* (CADE 1318) „idem” (Ristić-Kangrga 1058). Deriv. : **tóvărită** adj. f.

²⁵⁷ În Oltenia *tîrpie* a fost atestat cu sensurile „tifos”, „buboi” și „varice” (NALR-Olt, material necartografiat, p. 173, pct. 941, 946 și, respectiv, 953).

²⁵⁸ Cf. și ALR II, p. 12, material necartografiat, întrebarea 6896, pct. 29, 36 : « jeme dă *tovar(ă)* » „gîfîie”.

²⁵⁹ La Anon. Car. 375 : *toveresk* „onero”.

„(femeie) însărcinată” (ALR I, h. 206, h. 77). Accentul ni se pare însă suspect pentru un derivat românesc.

tram s. n. vezi **treám**

trăení vi. vezi **trígní**

trăgní vi. vezi **trígní**

trămní vi. vezi **trígní**

treám s. m. „șopron” (Banat) < scr. *trem* (CADE 1326) „clădire anexă (folosind, printre altele, și ca magazie de alimente, cămară)” (Elezović 335). Var. : *tram* s. n. (Costin II 197).

treáp subst. (genul?) „groapă în care se toarnă zer ciinilor la tirlă” (Oltenia) < scr. *trap* (CADE 1326) „groapă (pentru păstrat sfecla, cartofii etc. iarna)” (Ristić-Kangrga 1065).

trícni vi. vezi **trígní**

trígní vi. „a tresări” (ALR I, h. 223 în Banat, Oltenia și Transilvania de sud), „a se speria” (ALR I, h. 99, pct. 1, 12, 24) < scr. *trgnuti se* (Dens. ȚH 57, Găm., *Ímpr.* 217, Găm. RESEE 463), prez. *trgnem se* „se tresări (din somn, de teamă)” (Vuk 770) Var. : *trăgní*, *trícni* (ALR I, h. 223), *trăení* (ALR I, h. 99, pct. 1), *trímni* (Lex. reg. 47), *trămní* (Gîlcescu 124).

trímni vi. vezi **trígní**

tuji vt. „a acuza, a învinui, a pîri”, în Banat (Weigand 329) < scr. *tužiti* „idem” (Ristić-Kangrga 1082).

tulujárí s. m. vezi **tulúz**

tulujiște s. f. vezi **tulúz**

tulúz s. m. „tulpină de porumb, strujan”, în Banat (ALR s. n., I, h. 117, pct. 2 : « braț de *tuluji* », pct. 105 : « znopi di *tuluji* ») și în Oltenia (Vircol 88), < scr. *tuluz* (Găm., *Ímpr.* 217, Găm. RESEE 458) „idem” (Vuk 460 s. v. *okomak*, 779 s. v. *tuluz*). Deriv. : *tulujiște* s. f. „porumbiște” (ALRM s. n., h. 84, pct. 105, 836), *tulujárí* s. m. „claie (de strujeni)” (ALR s. n., I, h. 118, pct. 2).

- **turéi** s. m. pl. „turci”, în Banat (Costin I 192 : « Ș-apoi în *turei* se slobozea, / Ca și un vînt viorint . . . ») < scr. *ture*, dim. din *turčîn* „ture” (Vuk 780).

tuteán s. m. vezi **túteă**

tútea a. f. „curcă” (Banat) < scr. *tuka* (CADE 1349) „idem” (Ristić-Kangrga 1083). Deriv. : *tutcan* s. m. „curcan” (Costin II 199). În scr. *tukac* „curcan” (Ristić-Kangrga 1083).

Ț

țiglár s. m. vezi *țiglă*
țiglă s. f. vezi *țiglă*
țiglărie s. f. vezi *țiglă*

țimăt s. n. „scorțisoară” (ALR s. n., IV, h. 1141, în Banat și regiunile învecinate din Transilvania) < scr. *cimet* „idem” < germ. *Zimmet* (RJA I 797) și germ. *Zim(me)t*.

țireus s. n. „circ”, în sud-estul Banatului (ALR s. n., h. 1505, pct. 29)²⁶⁰ < scr. *cirkus* „idem” (Ristić-Kangrga 1199)²⁶¹. Var. : *țircus* (ALR s. n., h. 1505, pct. 2). În Transilvania are altă origine — germ., magh., de pildă.

țiglă s. f. „cărămidă” (ALR II, h. 242, pct. 29, 47) < scr. *cigla* (Găm., *Împr.* 220, Trâpcea I 274, Ionică, *Term.* 469)²⁶² „idem”, împrumut din germ *Ziegel* (RJA I 780). Var. : *țiglă* (Mării II 343). Deriv. : *țiglár* s. m. „cărămidar” (ALR II, h. 244, pct. 29, 36; ALR s. n., II, h. 515, pct. 29, 36, 47), cu var. *țiglar* (Mării, *loc. cit.*) pentru care cf. și scr. *ciglar* „cărămidar” (Ristić-Kangrga 1197). *Țiglărie* s. f. „cărămidărie” (Mării).

țireus s. n. vezi **țireus**

U

uceni vi. „a se înfuria”, „a plesni de ciudă” (Banat) < scr. *uknuti* (Trâpcea I 274) „a sufla”, „a vui (vîntul)”, „a ofta, a geme” (Ristić-Kangrga 1125 s. v., 1191 s. v. *huknuti*).

²⁶⁰ În vestul Banatului au fost notați alți termeni: *comédie*, *comendie* etc.

²⁶¹ Etimologia sîrbocroată se referă numai la atestările din aria indicată; *țircus* (și var.) din Transilvania și Maramureș au altă origine.

²⁶² Dicționarele românești consideră împrumutat din sîrbocroată și rom. *țiglă*, în accepțiunea generală, „piesă de argilă arsă, de sticlă sau de ciment, folosită la învelit casele” Cf. DU 652, CADE 1456, DLRM 894. Exclusivitatea etimologică sîrbocroată este însă dubioasă în acest caz. Trebuie să se țină seama și de pol. *cegla* (Tiktin III 1588), de ucr. *cegla* și bg. *cikla* (cf. Scriban s.v. *țiglă*) etc.

úicǎ s. m. „unchi din partea mamei” (Trâpcea I 274) „unchi (fratele tatei)” (ALR I, h. 165 în Banat și nord-vestul Olteniei), „bade” (*Ibidem*, h. 202), „tată (vitreg)” (ALR I, h. 153, pct. 3, 24) < scr. *ujka, ujko* (Popovici, *Bemerk.* 20, CADE 1366; M. Sala, SCL, VI, nr. 12, 1955, p. 146; DLRM 900, Găm. *Împr.* 217—218) „unchi (fratele mamei)” (Ristić-Kangrga 1122—1123).

úinǎ s. f. „mătușă (soția fratelui tatei)” (ALR I, h. 168, pct. 1, 5, 35, 40), „soția fratelui mamei” (CADE 1366) „lele” (ALR I, h. 203, pct. 12, 45, 69, 77, 840) < scr. *ujna* (CADE, DLRM, Găm., *Împr.* 218; Trâpcea I 274) „mătușă (soția fratelui mamei)” (Vuk 801). Deriv. : *úiniță* s. f. dim. (accentul?) „soția fraților și verilor părinților” (Costin II 203), pentru care cf. și scr. *ujnica* < *ujna* (Ristić-Kangrga 1123).

úiniță s. f. vezi *úinǎ*

urmǎn s. n. vezi **ormǎn**

urvǐ vt. și vr. „a pieri”, „a muri (despre animale)”, în Banat (Costin I 212, Weigand 330) < scr. *urvatǐ*, prez. *urvem*, „a dǎrǐma, a doborǐ” (Ristić-Kangrga 1150), „idem” în graiurile sîrbocroate din Banat (Tomici, LR, XV, nr. 2, 1966, 139).

uzmǐ vr. „a se opinti (la dუსul unei greutate)”, în Oltenia (Lex. reg. 32, 43) < scr. *uzeti*, prez. *uzmem*, „a lua (în spate, în cǐrcǎ)” (Ristić-Kangrga 1118—1119, Elezović II 384—385). Deplasarea sensului, de la acțiune la efect, nu e imposibilă. Cf. și rom. *a obosi*, provenit dintr-o formă sud-slavă *obositi* „a rămǐne desculț (după un drum lung sau purtare îndelungată a încălțăminte)” (DU 437, Tiktin II 1072, CADE 853, Scriban 886, DLRM s. v.). Pe de altă parte etimonul sîrbocroat prezintǎ reflexul protoslav *va-* > scr. *u-*, caracteristic numai pentru limba sîrbocroată. Var. : *ozmǐ* vr. (Lex. reg. 83).

V

vashie s. f. vezi **băshie**

vecem adv. (accentul?) „deja”, în Banat (Costin I 214 : „Am fost *vecem* acolo.») < scr. *većem* (Tomici, LR, XV, nr. 2, 1966, p. 139) „idem” (RSA II 563). Var. : *veten* (Trâpcea I 274).

vecen adv. vezi **vecem**

venăţ s. n. „cunună”, „funie (de ceapă, usturoi)” < scr. *venac* (Trâpcea I 274) „cunună”, „fructe sau legume împletite în formă de cunună” (RSA II 507—508).

vetriţă s. f. pl.²⁶³ (accentul?) „chibrituri”, în Banat (Costin II 207: «Cit costă o cutie de vetriţă?») < scr. *vatrica* „foc mic”. (RSA II 435—436).

vleă s. f. „larmă, zarvă” (Costin II 207), în expr. «a face *vică*» pare să însemne „a striga, a chema (tare)”: «Cucule, pasăre mică, / du-te-n codru și-mi fă *vică*, / Și-ți respiră penele, / Ca mîndra sprîncenele», în Banat (Folclor Tr. II 495) < scr. *vika* (Mării I 370) „strigăt”, derivat regresiv din vb. scr. *vikati* „a striga”, a chema” (Ristić-Kangrga 63, Elezović 81).

viée (cit. o silabă) s. m. „viața, veacul omului” (ALRT, p. 10, pct. 2: «Și-s fraț dă *viecu* lor (pentru toată viața lor) potpuno, ca cînd is fraț și dă mumă și dă tată.») < scr. *vek* (ALRT 319) „idem” (RSA II 466—467).

viée (cit. *vie-ce*) conj. „ci”, în Banat (Costin I 215) < scr. *veće* „idem” (RSA II 562—563).

vir s. n. „vîrtej de apă, volbură, loc într-un rîu unde se învîrtește apa”, în Banat (Weigand 330) < scr. *vir* (CADE 1427) „idem” (RSA 642—643).

vișăriță s. f. „spălătoreasă”, în Banat (ALR s. n., II, h. 502, pct. 2) < scr. *vešarica*, *vešerica* (RSA II 572, 573).

viti-viti! interj. „strigăt cu care se cheamă porumbeii la grăunțe”, în Oltenia (LR, VII, 1959, nr. 5, p. 74) < scr. *viti-viti* (Găm. RESEE 464) „idem” (RSA II 670).

vlășiță s. f. „un soi de ceapă cu grăunți care face foarte multe foi” (Ciauşanu 221) < scr. (CADE 1440, DLRM 938, unde se dă ca etimon scr. *vlašac*) < *vlašica* (Găm. RESEE 454) „idem” (RSA II 720).

vogită s. f. „sfeștanie (ce se face în fiecare lună)” (ALRM II, h. 248, pct. 36, 47, 76) < scr. *vodica* (Găm., *Împr.* 218) „apă sfințită”, „aghiasmă” (Vuk 172).

²⁶³ 1 Sg. *vătriță?* *vătriță?*

vóină s. f. „bărbat, logodnic” (Transilvania) < scr. *vojno* (E. Petrovici DR V 483) „logodnic, mire, soț”, „voinic” (RSA II 765).

vose s. n. vezi **vóscă**

vóscă s. f. „drojdie de la ceară care se curăță prin fierbere”, în Banat (Costin I 216) < scr. *vosak*, gen. *voska* (CADE 1445) „ceară” (RSA II 785). Var. : *vose* s. n. (Costin II 209), *vóscă* „ceară” (Trâpcea I 274).

vóscă s. f. vezi **vóscă**

vrăcniță s. f. vezi **vrătniță**

vrăgniță s. f. vezi **vrătniță**

vrănghiță s. f. vezi **vrătniță**

vrăniță s. f. vezi **vrătniță**

vrătniță s. f. „poartă (de scinduri sau de nuiete)” (DLRM 942 s. v. *vrăniță*), în Banat (ALRT pct. 2, p. 4)²⁶⁴ < scr. *vratnica* (Dens. ȚH 57, DLRM, Trâpcea I 274) „idem” (RSA III 16). Deriv. : *vrăcniță* (Costin I 216), *vrăgniță* (Molin 196)²⁶⁵, *vrănghiță* (Costin II 209)²⁶⁶, *vrăniță* (Costin I 216, DLRM)²⁶⁷. Cuvîntul este un împrumut mai vechi, apărînd și la Anon. Car. 378 : *vrakniče* „porta”.

vrăsnî vr. „a se întărita”, în Banat (Costin I 216 : « Cîntă Gruio, nu te teme, / Că ce gode, Gruî, o fi / Toate eu le-oi sprijini ! / Goma tot se cam trecea / Și Novac se cam vrisnea. ») < scr. *vrsnuti*, prez. *vrsnem*, vi. „a izbucni”, vr. a se agita” (RSA III 75).

vrévă s. f. „îmbulzeală”, „aglomerație” (Banat) < scr. *vreva* (Trâpcea I 274) „idem” (RSA III 95).

vrévî „a amenința, a ocări”, în Banat (Costin I 217)²⁶⁸ < scr. *vrevíti* „a vorbi, a tăifăsuși” (RSA III 35).

Z

zabrán s. n. vezi **zăbrán**

zacón s. n. vezi **zácón**

zaitín s. n. vezi **zăitín**

²⁶⁴ Cf. exemplul s.v. *α*.

²⁶⁵ Cu sensul „portită”, „ușă”.

²⁶⁶ Costin îi dă sensul „barieră”, ilustrat cu : « Închide vranghița că ies vacile pe țarină ». Evident, este vorba tot de o poartă, probabil mai rudimentară.

²⁶⁷ În Clopotiva înseamnă „poartă mare” (Gregorian GC 193).

²⁶⁸ Cf. și Anon. Car. 378 : *vrevesk* „increpo, arguo”, *vrevítor* „increpator, -trix”.

záncă s. f. „laț de prins păsările” (Banat) < scr. *zamka* (Trâpcea I 274) „idem” (Ristić-Kangrga 240).

zădăni vi. „a rămâne cu cineva peste zi” (Banat) < scr. *zadani* (Trâpcea I 274) „a-și petrece ziua (undeva, cu cineva)” (Ristić-Kangrga 224).

zastálnîță s. f. „tăblie (la pat)” (Tiktin III 1797 s. v. : « Un pat încheiat, / Cu scinduri de brad, / Zastálnîți de fag. »)²⁶⁹ < scr. *zastavnița* (Tiktin) „idem” (Ristić-Kangrga 254).

zăbrán s. n. 1. „pădurice rară”, „dumbravă” (Molin 196, CADE 1454); „loc interzis în pădure” (Trâpcea I 274) 2. „gard” (Costin I 217 : « Am făcut un *zăbran* nou. ») (Banat) < scr. *zabran* (DU 705, CADE) „idem” (Ristić-Kangrga 216). Var. : *zabrán* (var. grafică?) (DU). Deriv. : *zăbrăni* vt. „a rări o pădure” (Costin II 210).

zăbrăni vt. vezi **zăbrán**

zăbuneálă s. f. vezi **zăbuní**

zăbuní vt. și vr. „a (se) ameți” (ALR I, h. 135, pct. 49, 69 : « mă *zăbunesc* dă cap »), „a se sminti” (ALR I, h. 142, pct. 40 : « s-o *zabunit* ») „a aiura” (ALR II, p. 54, material necartografiat, întrebarea 4167, pct. 47 : « îi *zăbunit* »; pct. 36 : « vorbește *zăbunit* ») „a se zăpăci” (Trâpcea I 274) < scr. *zabuniti* (*se*) (Găm., *Împr.*, 218, Tomici, LR, XV, nr. 2, 1966, p. 139) „a (se) încurca”, „a (se) zăpăci”, „a (se) fistici” (Vuk 172). Var. : *a (se) zabuni* (vezi mai sus). Deriv. : *zăbunit* „amețit” (ALR I, h. 135, pct. 28), *zabunít* „zăpăcit” (vezi mai sus); *zăbuneálă* s. f. „aiureală” (ALR II, p. 54, material necartografiat, întrebarea 4167, pct. 36 : « *zăbuneală-n* cap »).

zăbunit part. act. și pas., adj. vezi **zăbuní**

zăclópot s. n. „capac de lulea” (ALR s. n., III, h. 1045, pct. 47) < scr. *zaklopac* (Găm., *Et. rom.* 569) „capac” (Vuk 135, Ristić-Kangrga 232).

zácón s. n. „lege” (Trâpcea I 274), „obicei, datină” (Banat, Transilvania) < scr. *zakon* (CADE 1454) „credință”, „obicei, datină”, „lege” (Ristić-Kangrga 233). Var. : *zacón* „mos, consuetudo” (Anon. Car. 379).

zăicín s. n. vezi **zăitín**

²⁶⁹ Forma populară de singular este, probabil, *zástálnîță*, nu *zastálnîță* (cum o reface Tiktin, după pronunțarea moldovenească).

zăitîn s. n. „untdelemn” (DLRM; ALR s. n., IV, h. 1134, pct. 2, 27, 29, 36, 76) < scr. *zejtin* (Tiktin III 1790, CADE 1456, DLRM, Găm., *Împr.* 219, Găm. RESEE 459) „idem” (Vuk 216) < tc. *zeytin* (Turcizmi 650). Var. : *zaitin* (Gregorian 81), *zâicîn* (ALRM II, h. 179, pct. 2), *zeitin* (Trâpcea I 275).

zălúd adj. vezi **lud**

zămán adv. „în zadar” (Banat) < scr. *zaman* (Trâpcea I 275) „idem” (Ristić-Kangrga 238).

zămíșcă s. f. vezi **jemíșcă**

zámorí vi. „a obosi” (ALR I, h. 102, pct. 1) < scr. *zamoriti* (*se*) (Găm., *Împr.* 218) „idem” (Vuk 193). Deriv. : *zámorit* (Ibidem).

zámorit part. act. și pas., adj. vezi **zámorí**

zănát s. n. „meserie, meșteșug” (Banat, Transilvania) < scr. *zanat* (DU 706, Tiktin III 1792, CADE 1456, Scriban, DLRM s. v. Trâpcea I 275)²⁷⁰ „idem” (Ristić-Kangrga 242) < tc. *sanat* (Turcizmi 646). Deriv. : *zănătári* s. m. „meseriaș” (ALR a. n., II, h. 499, pct. 29).

zănătári s. n. vezi **zănát**

zăpátuí vt. „a închide bine”, în Banat (Costin II 211) < scr. *zaptiti* „a închide, a astupa, a înfunda” (Vuk 199, Ristić-Kangrga 249).

zăstálniță s. f. vezi **zastálniță**

zăstrug s. n. „lăduță, cutie” (Banat) < scr. *zastrug* (Petrovici VA 157) „cutie de lemn cu capac” (Ristić-Kangrga 254).

zăt s. m. vezi **zet**

zăvărni vb. (tranz. ?) „a întoarce”, „a da după” (Banat) < scr. *zavrnuti* (Trâpcea I 275) „a răsuci”, „a întoarce” (Ristić-Kangrga 220).

zbor s. n., „conventiculum” (Anon. Car. 378) < scr. *zbor* „adunătură”, „sfat”, „taifas” (Ristić-Kangrga 262).

zborí vt. „a vorbi”, vr. „a sta la sfat, la vorbă” (Popovici, *Balade* 2 : « Ș-apuca de să zbora, / Să zbora despră iubit. »), „a se

²⁷⁰ V. Bogrea, în DR III 740, îl consideră de origine turcă, intrat poate prin mijlocire sîrbească. Cuvîntul apare și la Anon. Car. 380 (scris *zenat*, fără să i se indice sensul).

vorbi” (Petrovici VA 157), în Banat (CADE ²⁷¹ 1108 s. v. *sborí*) < scr. *zboriti* (Trâpcea I 275) „a vorbi, a cuvînta” (Ristić-Kangrga 262). Cf. și expr. scr. *zbor zboriti* „a sta la sfat” (*Ibidem*). Var.: *sborí*, probabil, numai variantă grafică (Cf. CADE s. v.).

zdrávi vi. „a strănuta”, în împrejurimile Aradului și în Bihor (Pașca, *Glosar* 61/253) < scr. *zdraviti* „a ura sănătate” (Ristić-Kangrga 268) ²⁷². Var.: *zdrávui* (Pașca) pare a se raporta la scr. *zdravo!* „noroc, sănătate” (Ristić-Kangrga 268).

zdrávui vi. vezi **zdrávi**

zeitín sn. vezi **zăitín**

zet s. m. „ginere” folosit după nume: « Enachi *zăt* lui Guliano » (în limba de cancelarie) < scr. *zet* (Tiktin III 1811) „ginere” (Ristić-Kangrga 271).

zgoádă s. f. „întîmplare, nimereală” (Banat) < scr. *zgota* (CADE 1146 s. v. *scoadă*, Scriban 1439) „idem” (Ristić-Kangrga 266). Var.: *scoádă* „idem”, tot în Banat (CADE). În Oltenia *zgoádă* (Gl. Olt. 129), *zgoándă* s. f. (CADE s. v. *sgoándă*, care, probabil, este numai o variantă grafică) are sensul de „glumă”, derivat din cel de „nimereală”.

zgoándă s. f. vezi **zgoádă**

zgod s. n. vezi **zgodí**

zgodí vt. și vr. „a (se) nimeri”, în Banat (Popovici, *Balade* 103: « Cum ai fost tu adurmit, / Să nu mă fiu io *zgodit*, / nu te-ai mai fi pomenit. ») < scr. *zgoditi* (*se*) (Dens. ȚH 57, Popovici, *Bemerk.* 20, CADE 1146 s. v. *sgodí*, Găm. RESEE 464) „idem” (Ristić-Kangrga 266). Var.: *sgodí* (CADE), probabil, numai variantă grafică; *zgodzí* „a nimeri” (Gregorian 80, Gregorian GS 193), *zgotí* (Costin I 219). Deriv.: *zgod* s. n. „născocire”, în Banat (Molin 116: « O scos un *zgod* nou. »).

zgodzí vt. vezi **zgodí**

zgotí vt. vezi **zgodí**

²⁷¹ CADE consideră cuvîntul un derivat românesc din bân. *sbor* „adunătură, strînsură”.

²⁷² Din cauza ariei, adnotarea lui S. Pușcariu, făcută pe textul lui Pașca: « Cf. bg. *zdravvam* „a se saluta” și *zdravo!* „sănătate! (urare celui ce strănută)” » este neinspirată.

zgulí vr. „a se strînge ghem, a se ghemui” (Oltenia, Banat, Transilvania) < scr. *zгурiti se* (Tiktin III 1816, CADE, 1147, Scriban 1440, DLRM s. v.) „a se zgribuli (de frig)” (Ristić-Kangrga 267). Var. : *sgulí* (CADE).

zlovárnice s. m. „copil rău” (Banat) < scr. *zlovaran* (Trâpcea I 275) „rău” (Ristić-Kangrga 274).

zmireí vt. „a încremeni, a înlemni”, în Banat (Costin I 222 : « Udrea o *zmîrcise*, / Curajul îi pierise ») < scr. *smrčati se* prez. *smrčëm še*, „a se întuneca, a se face întuneric” (Vuk 719, Ristić-Kangrga), *smrknuti se*, prez. *smrčëm se*, „a vedea negru în fața ochilor” (Elezović II 247).

znac s. n. „semn” (ALRT, p. 9, pct. 2 : « În Clisură, la Șetace, ieste urmă dă păpuc, *znac*. ») < scr. *znak* (ALRT 319) „idem” (Ristić-Kangrga 275).

znágă s. f. vezi **snágă**

známăň s. (n. ?) „piatra ce se pune la mort lângă cruce, piatra cu inscripții”, în Banat (Costin II 215) < scr. *znamen* (Trâpcea I 275)²⁷³ „monument” (Ristić-Kangrga 275).

zubuní vt. și vr. vezi **zăbuní**

zubunít-part. act. și pas., adj. vezi **zăbuní**

zvon s. n. „clopot (de biserică)” (CADE 1241 s. v. *svon*; ALR II, h. 181, pct. 36 : « boata dila *zvon* » „limba clopotului”) < scr. *zvono* (CADE s. n. *svon*, Scriban 1447, Trâpcea I 275, Găm., *Ímpr.* 218) „clopot” (Vuk 213). Var. : *svon* (CADE s. v.), probabil, numai varianta grafică. Deriv. : *zvonítš* s. n., dim. (Costin I 223) *zvoníšór* s. n., dim. (var. grafice : sv-; cf. CADE s. v. *svonítš*), *zvonár* „clopotar” poate fi scr. *zvonar* (Trâpcea I 275) sau este un derivat românesc.

zvonár s. m. vezi **zvon**

zvoní vi. „a suna clopotul” (Banat) < scr. *zvoniti* (Tiktin III 1834, CADE 1242, s. v. *svoni*) „idem” (Ristić-Kangrga 264). Var. : *svoni* (CADE), probabil, numai varianta grafică.

zvoníšór s. n. vezi **zvon**

zvonítš s. n. vezi **zvon**

²⁷³ Trâpcea dă pentru cuvîntul românesc sensul „însemnare”.

IV. OBSERVAȚII PRIVIND MORFOLOGIA, SEMANTICA ȘI FONETICA ÎMPRUMUTURILOR SÎRBOCROATE DIN ROMÂNĂ

1. CLASIFICAREA MORFOLOGICĂ

În lista împrumuturilor am prezentat 708 cuvinte românești de origine sîrbocroată¹. Repartizarea lor în cadrul părților de vorbire rezultă din tabelul următor :

Nr. crt.	Partea de vorbire	numeric în procente	
1.	Substantive	560	79,03 %
2.	adjective	27	3,82 %
3.	pronume	1	0,15 %
4.	verbe	87	12,26 %
5.	adverbe	18	2,56 %
6.	prepoziții	1	0,15 %
7.	conjunții	5	0,75 %
8.	interjecții	8	1,13 %
9.	particule	1	0,15 %
Total		708	100 %

În primul rînd atrage atenția decalajul foarte mare dintre numărul substantivelor (aproape patru cincimi) și numărul celor-

¹ În această cifră nu au intrat calcurile lingvistice și cuvintele care ar putea fi interpretate ca derivate în limba română de la un împrumut din sîrbocroată, deși au un bun corespondent și în sîrbocroată (ca de pildă, *birtaș*, *birtăși*, *birtășiță*, *pilăriță* etc., adică cele subliniate cu o linie continuă în „Lista împrumuturilor”). De asemenea, variantele au fost socotite ca un singur cuvînt, chiar și atunci cînd ele se explică prin sîrbocroată (cum e cazul rom. *pogovori* < scr. *pogovoriti*, rom. *pogovari* < scr. *pogovarati*). Înseamnă că cifra de 708 cuvinte împrumutate este minimă, chiar față de materialul abordat în lucrare. Numărul total al cuvintelor discutate (împrumuturi, variante, calcuri, derivate) se ridică la 1500.

alte părți de vorbire. Procente însemnate revin, în ordine, verbelor, adjectivelor și adverbilor. Faptul că au fost împrumutate și un număr de pronume, prepoziții², conjuncții și particule e deosebit de semnificativ pentru caracterul intim al legăturilor dintre români și sirbi pe plan lingvistic³.

2. CLASIFICAREA SEMANTICĂ

A. Substantivele :

a) Mediul înconjurător :

- a₁) Forme de relief : *cârșie, cleanț, crov, dolină, gomilă, joampă, peșină, piesac, ploștină, stîrmină.*
- a₂) Ape : *bară, beghei, căliugă, iarc, ierugă, potoc, vir.*
- a₃) Timpul; fenomene ale naturii : *chiamăt, gorneac, novină, roc, tamină, viec.*
- a₄) Topografia satului : *cioșe, mală, prosac, socac.*
- a₅) Termeni agricoli; culturi; forme de vegetație : *basce, gai, gariște, garină, laz, loznic, răstanișă, răzor, slog, zăbran.*

b) Regnul vegetal :

- b₁) Arbori, arbuști; plante de câmp și de pădure : *bagrin, broci, buiede, busie, colilie, costravă, cutcurig, grabăr, isică, jestrilă, matrună, mleșe.*
- b₂) Pomi fructiferi; plante de cultură sau de grădină; flori : *bagim, bichișă, brozbă, calapăr, chel, chelerab, cio-cîrlie, ciocot, crumpir, duliece, ierîșă, iorgovan, jorjișă, lală, loză, lubenișă, ludaie, lupidrag, magiarcă, mirodie, păsui, perinci, scădarcă, vlašîșă.*
- b₃) Fructe, semințe : *alimună, buje, ciocan, drugă, goglină, pomoroangă, sîrjișă, tîrnoslivă.*
- b₄) Termeni referitori la cultura și recoltatul plantelor și cerealelor : *cliuc, comină, cupă, gar, guzîină, otcos, pecișă,*

² Numărul prepozițiilor este mai mare, dacă ținem seama de faptul că unele adverbe împrumutate din sîrbocroată (de ex. *naocol*) intră în componența unor locuțiuni prepoziționale.

³ Spre comparație, amintim că G. Mihăilă nu discută, în *Împrumuturi*, nici un pronume și nici o conjuncție sau particulă de origine veche sud-slavă.

plast, podină, pomociță, pup, sadniță, suhar, șibă, torină, tuluz.

c) *Regnul animal :*

- c₁) Animale și păsări sălbatice : *cobaț, iribiță, pîrș, pliscă.*
 c₂) Pești și alte viețuitoare acvatice : *căraș, cracatiță, păstrugă, smug, șaran.*
 c₃) Termeni referitori la vînătoare și pescuit : *alov, jegajnie, lovăț, odivamo, pleter, priod, răcila, șasmă, zancă.*
 c₄) Animale și păsări domestice; termeni referitori la ele : *bic(ă) 1, bic 2, bugara, bușan, bușă, cheră, ciurcă, cîrd, cocot, cuce, iarmă, ierghelă, jig, jivină, marvă, mazgă, mulă, parip, stoacă, tuteă.*

d) *Regnul uman :*

- d₁) Raporturi de rudenie; termeni de adresare : *babaluc, bata, bață, brata, ceace, cică, cumasă, daică, deșcă, dever, diedă, milă, naiică, nană, porodiță, secă, strină, tetac, tetă, uică, uină, zet.*
 d₂) Îndeletniciri, profesii; starea socială : *(h)arambașă, babiță, banovăț, bășevan, boltăgiu, casap, chimieciță, chinez, cociaș, cocier, colar, covaș, cumăt, cumpanie, doichine, fișcal, gac, maistor, naimnic, neamesnic, pecar, pîrvac, rădușă, rudar, seroman, spăhie, șăgîrt, șumari, vișăriță, zănat.*
 d₃) Nume etnice : *arbănaș, bulă, turei.*
 d₄) Cuvinte care denumesc oamenii după vîrstă, după calitățile și defectele lor psihice sau fizice : *avaniță, baică, bitangă, bleabă, bleancă, boanșe, delie, dică, dîrpină, giubră, hîrge, lud, momăc, năsilnic, paceariz, prostac, zlovarnic.*
 d₅) Cuvinte care denumesc oamenii după diferite raporturi stabilite între ei : *comșie, găzdăriță, gost, ortac.*

e) *Anatomie și medicină populară :*

- e₁) Părți ale corpului (la oameni și animale) : *bobric, cluș, cofîrță, gîrclean, jigăriță, ligă, liță, lopătiță, sală, slabină, șiscă, teme, tîrbu.*
 e₂) Boli : *coștac, cozace, fras, izdat, pîrpor, tîrpie.*

f) *Viața spirituală :*

- f₁) Cuvinte referitoare la carte, scriere, cultură : *artie, chișiță, criedă, crug, glavă, ispit, măstila, noveale, novină, propis, raboș, scorită, slică, sunjer, țircus.*

- f₂) Mitologie, credințe ; datini, obiceiuri : *adet, (h)ală, băbă-lucă, cesniță, crăiță, crăvai, dodolă, mladojănie, năhod, neman, prădanie, sugină, tarisfat, voină, zăcon, znamăn.*
- f₃) Biserică : *mihoi, mucenic, mucenie, muceniță, poitriță, partă, protă, vogiță, voscă, zvon.*
- f₄) Jocuri de hazard și distractive : *cacică, cheț, coțcă, clisă, loptă, pilă.*
- g) *Textile și pielărie ; articole de îmbrăcăminte și de podoabă :*
- g₁) Industria casnică textilă : *bubă, bubiță, căngal, cecărc, iglă, motcă, pămucă, prislită, rugiță.*
- g₂) Stofe, țesături, scoarțe ; lenjerie de pat : *abaie, călmăjin, cebă, cilim, cioe, dușeg, hasură, iorgan, istuc, poneavă, somot.*
- g₃) Îmbrăcăminte : *boșcă, căbăniță, căpiță, căpună, cheațălă, coprenă, dușancă, năprauă, opreg, păclie, peștimală, poșă, prîsluc, șealmă.*
- g₄) Părți ale articolelor de îmbrăcăminte : *jăp, lățiță, obadă, obod.*
- g₅) Încălțăminte : *naticăș, opancă, șolă.*
- g₆) Articole de podoabă : *burmă, colaină, chită, comajă, giordan, năchită, partă, venaț.*
- h) *Comerț : alvăluc, birt, boltă, cafană, casapniță, căpară, ducean, mesărniță, năpoiniță, ortăliuc, pasos, petac, pilar, tal, tezgă, târgovină.*
- i) *Alimente, băuturi ; tutun :*
- i₁) Preparate culinare, alimente : *căigană, colaș, crofnă, jemișcă, pacsamet, pecmez, rană, sarmă, săviacă, slastă, surotcă, târhană, tășchițe, țimăt, zăitin.*
- i₂) Cuvinte referitoare la prepararea, servirea și conservarea alimentelor ; veselă și accesorii culinare : *astal, avan, bocal, cantă, ciup, cîrceag, clet, comat, crișcă, crușăt, cuină, furună, lopar, pehar, povicercă, protăc, rușcă, saplaic, săjac, solăriță, șol, teglă, treap, vetriță.*
- i₃) Băuturi : *becică, cafă, comoviță, rachie, rachiță, samatoc, șliboviță.*
- i₄) Cuvinte referitoare la fumat : *burnut, camiș, duhan, lulă, paclă, zăclopot.*
- j) *Locuința ; construcții gospodărești :*
- j₁) Material de construcție : *bălvăn, bășchie, civie, grage, șindră, țiglă.*

- j₂) Construcții gospodărești și părți ale lor : *avlie, babură, băglamă, bravă, bunar, căpie, cobace, cociar, cocină, cotarcă, duvar, gîrlici, obloc, odvonită, podrum, reză, sleme, șarcă, ștală, tarabă, tream, vratniță.*
- j₃) Mobilier ; părți ale lui : *almari, cigmej, clup, copșeg, crevet, dolaf, dolap, orman, sunduc, zastalniță.*
- j₄) Obiecte de uz casnic sau personal : *canap, chebă, coșară, cotariță, fenier, geac, maramă, mărămiță, oblanic, paivan, peșchir, picslă, șcătulă, zăstrug.*
- j₅) Recipiente, vase și părți ale lor : *acov, bădan, bădini, buclie, burie, calpac, carliță, corită, doniță, dușnic, fucie, legen, slăvină.*
- k) *Atelaje agricole ; unelte și instrumente și părți ale lor : alat, aidamac, arșov, băcărușă, budac, burghie, căzaică, cămgie, cocie, corbaci, cosir, drieucă, drug, iarmăț, lăstăviță, mătrac, menghele, năplăț, oritac, otic, pālugă, potiegă, rămeniac, rudă 1, sarciniță.*
- l) Transport : *ceamăț, ciun, obramniță, opîrtă, oraniță, pîrtă, prugă, tovar.*
- m) *Substanțe, preparate chimice : călai, cărăboi, cipsă, mișomor, săpie.*
- n) *Termeni militari, arme : bariac, branic, cumbară, piștol, top.*
- o) *Instrumente muzicale : carabă, frulă.*
- p) *Termeni referitori la vorbire, la modul de desfășurare al procesului de comunicare dintre oameni : dafie, divan, lăcîrgie, loaje, măscară, obișnenie, răzlog, vică, zbor, zgoadă.*
- r) *Cuvinte referitoare la starea materială și viața socială : bedă, blagă, cîrvină, culuc, porție, spăiluc.*
- s) *Cuvinte abstracte : (h)asnă, chiud, duș, faidă, fălincă, inat, istină, izîină, jurbă, mah, mișlenie, opravă, năloagă, năstreșă, pamet, prigoadă, rabă, răschiidă, sloagă, snagă, stresă, sud, ștetă, sudilă, vrevă, znac.*
- ș) *Diverse : bucliuc, rudă 2, stelniță.*

-B. **Adjectivele.** Adjectivele împrumutate din sîrbocroată sînt, cu o singură excepție, calificative. Ca și substantivele, ele se referă la însușiri dintre cele mai elementare :

- a) *Culoarea (animalelor) : băl, gară, garoș, mîrc, rigi.*

- b) *Particularități fizice* : bușat, butăv, ceur, cioș, cit, cităv, dreven, golocrac, gubav, jilav, lăgan, mîrșav, nămojnic.
- c) *Particularități psihice* : lud, naopac, nestășnic, opac, razumăn, sfete, smirom.
- d) *Particularități de vorbire* : șișcav
- e) *Adjective demonstrative* : istit „același”.

C. **Pronumele.** Numai pronumele negativ *ništa* „nimic”.

D. **Verbele.** După substantive, formează categoria cea mai numeroasă. În majoritate se referă la acțiuni concrete. Pe lângă verbele ce denumesc acțiuni legate de activitățile gospodărești, o categorie importantă formează și cele din grupul „*verba dicendi*”. Ca și celelalte părți de vorbire împrumutate din sîrbocroată, verbele numesc acțiuni, procese și stări fundamentale :

- a) *Activități gospodărești* : cisti, cliucăi, copăi, cupi, gosti, izgărî, jigni, lulăi, meci, mujgi, năpusti, niemesti, odori, oprăvi 1, ostăvi, pîrji, stăci, stucni, toși, tovărî, zăpătui, zăvărni.
- b) *Verba dicendi* : bleocăi, crici, divăni, duji, lăgări, lutui, misli, preti, prici, șușcăi, tuji, vrășni, vrevi, zborî, zdrăvi.
- c) *Reacții și stări ale corpului omenesc sau ale animalelor* : borăvi, chimi, ciuci, cotili, loci, mliascăi, pocăzui, trîgni, ueni, uzmi, zămori, zguli.
- d) *Stări și procese psihice* : aludzi, boi, buzumini, popleși, sugi, tîrpi, zăbuni.
- e) *Verbe de mișcare* : căsăi, cîrși, găzi, prispi.
- f) *Verbe care arată producerea unor sunete* : bumni, fizni, zvoni.
- g) *Fenomene și procese din natură* ; stări : dogodi, plesnăvi, potopi, prîsni, pupi, urvi, zădăni, zgodi, zmîrci.
- h) *Acțiuni concrete* : cîrti, dîrni, milui, năprăci, odîrni, oprăvi, prăși, tîrzăi.
- i) *Acțiuni abstracte* : bărăbări, dîsni, făli, izmomi, pogodi, izda.

E. **Adverbele.** Adverbele împrumutate din sîrbocroată sint :

- a) *de mod* : (a)bărăbar, bestraga, blago, craina, isto, potpuno, zăman.
- b) *de loc* : do, gieco, naocol.
- c) *de timp* : odma, vecem.
- d) *de cantitate* : dosta, malo.

e) *de întărire* : *baș, cobaiagi, istina, măcar*.

Adverbul *naocol* intră în componența unor locuțiuni prepoziționale, iar adverbul *măcar* — în componența unor locuțiuni conjuncționale (vezi „Lista împrumuturilor” s. v.).

F. **Prepozițiile.** Numai prepoziția *ocolo (ocolu)* „în jurul”.

G. **Conjuncțiile.** Conjuncțiile împrumutate din sîrbocroată sînt adverbative (*a, ali, ma, vicee*) și numai una copulativă (*pa*).

H. **Interjecțiile** : *Baca, bogami, ciuti, dura, gusu-gusu, no, stu, viti-viti* (vezi sensurile lor în „Lista împrumuturilor” s. v.).

I. **Particulele.** Numai *gode*, care însă formează numeroase pronume și adverbe nedefinite. Cf. „Lista împrumuturilor” s. v.).

3. ADAPTAREA MORFOLOGICĂ

Împrumuturile efectuate de română din sîrbocroată s-au adaptat la sistemul morfologic al limbii române, fără a crea perturbări ale lui sau a duce la formarea de noi categorii gramaticale. Dintre cele peste șapte sute de împrumuturi din sîrbocroată tratate în lucrare, numai unul singur, *odivamo*, simțit ca substantiv de genul neutru, pare să facă excepție. Dar și acesta, fiind împrumutat din îmbinarea sîrbocroată (*h*)*odi (o)vamo* a fost asimilat la îmbinările din română de tipul fam. *vino-ncoace* „sex-apel”, *ducă-se pe pustii* „dracul”, care, deși sînt simțite ca substantive, nu prezintă terminații caracteristice pentru genul căruia aparțin. DA afirmă pentru rom. *blago* din expresia « blago de el » „ferice de el” că reprezintă subst. scr. *blago*, neadaptat morfologic. În fapt, rom. *blago* a fost simțit, în expresia citată, ca adverb și, după cum se știe, adverbele românești nu au o marcă a lor, așa că -o nu deranjează. Dovadă că și alte adverbe împrumutate din sîrbocroată (*do, gieco, isto, malo, potpuno*) prezintă un -o, deși acesta nu e obișnuit la adverbele românești. Îl întîlnim însă la alte adverbe de origine străină, împrumutate relativ recent (*bruto, neto* etc.). Scr. *ćuti* formă de imperativ, pers. 2, sg., de la verbul *ćutati* „a tăcea” a fost împrumutat în română sub forma *ciuti*. Cum este o formă izolată și cum -i vocalic nu se întîlnește ca desinență de imperativ, situația adaptării morfologice a fost rezolvată prin schimbarea categoriei gramaticale,

rom. *ciuti* devenind interjecție. Fenomenul acesta îl întâlnim mai des și ne vom opri în mod special asupra lui. Pe moment să urmărim procesul de adaptare morfologică în cadrul acelorași categorii lexicogramaticale.

A. Substantivul. Ca și româna, sîrbocroata cunoaște trei genuri: masculin, feminin și neutru. Dar împrumuturile efectuate din sîrbocroată nu și-au păstrat în română, în mod automat, genul din limba de origine. În linii mari, indiferent de genul lor, substantivele sîrbocroate terminate în vocală au trecut, în română, în categoria femininelor, iar cele terminate în consoană au trecut în categoria masculinelor sau neutrelor (cel mai adesea după criteriul animat-neanimat)⁴.

Substantivele sîrbocroate de genul feminin, terminate în *-a*, trec în română în categoria femininelor terminate în *-ă* sau *-e*⁵: rom. *abaië* (< scr. *abaja*), rom. *artie* (< scr. (*h*)*artiĵa*), rom. *babiță* (< scr. *babica*), rom. *bară* (< scr. *bara*), rom. *băcărușă* (< scr. *bakaruša*), rom. *buclic* (< scr. *buklja*) etc. Numai în patru cazuri avem corespondente românești de alt gen: *chelerab* m., *clup* n., *duș* n. sau m., *șol* n. Departe de a infirma regula, ele nici nu sînt exemple absolut certe, căci *chelerab* cunoaște și o variantă de genul feminin (*călărabă*), care ar putea fi primară, *clup* nu e obligator să derive din forma curentă *klupa*, de genul feminin, căci există și scr. *klup*, de genul masculin. În cît privește *duș*, acesta cunoaște doar o singură atestare la Anon. Car. și nu putem fi siguri dacă grafia *dušch* nu ar putea fi interpretată și *dușă*. Rămîne valabil numai *șol*, dacă, bineînțeles, etimologia lui sîrbocroată nu se dovedește greșită.

Substantivele sîrbocroate care sînt feminine după formă și masculine după înțeles nu sînt tratate în același fel. Parte din ele au trecut în categoria femininelor: rom. (*h*)*ală* (< scr. *ala*), *avanită* (< scr. *avanica*), *bedă* (< scr. *beda*), *bitangă* (< scr. *bitanga*) etc., după modelul rom. *slugă*, *haimana* etc. Celelalte au trecut la genul masculin, sporind categoria lui *tată*, *vlădică* etc.: rom. (*h*)*arambașă* (< scr. (*h*)*arambaša*), *bață* (< scr. *baca*), *brata* (< scr. *brata*) etc. În cazul în care tema etimonului se termină într-o consoană prepalatală, corespondentul românesc va avea terminația *-e*: *comșie* f.

⁴ Despre tendința limbii române „de a concentra sub semnul neutrelui tot ce nu este însuflețit”, vezi Graur ER 42–51 și Graur SLG 345–361.

⁵ *-e* primesc cele care înaintea terminației de feminin *-a* prezintă o consoană prepalatală.

(< scr. *komšija*), *spăhie* m. (< scr. *spahija*). Rom. *boltăgiu* (< scr. *boltadžija*), ar putea fi o formă refăcută ulterior pe teren românesc de la un mai vechi * *boltăgie*, neatestat, la fel cum, față de *comșie* f. a fost refăcută o formă de masculin : *comșiu*. Punctul de plecare trebuie să-l fi constituit formele de plural * *boltăgii*, *comșii*, care pot fi și feminine și masculine.

În română au fost împrumutate numai patru substantive sîrbocroate de genul feminin, terminate în consoană : *buiede* (< scr. *bujad*), *slastă* (< scr. *slast*), *chiud* (< scr. *čud*), *pamet* (< scr. *pamet*). După cum se poate ușor observa, primele două sînt de genul feminin, celelalte două sînt de genul neutru. Rom. *loajă* nu a fost trecut aici, întrucît nu e neapărat împrumutat din forma curentă scr. *laž*, existînd și var. scr. *laža*.

Substantivele sîrbocroate de genul neutru, indiferent de faptul dacă se termină în *-e* sau *-o*, au trecut în română la genul feminin : rom. *blagă* (< scr. *blago*), *burie* (< scr. *bure*), *cebă* (< scr. *čebe*), *coriță* (< scr. *korito*), *gariște* (< scr. *garište*), *măstilă* (< scr. *mastilo*), *mișlenie* (< scr. *mišljenje*) etc. Nu dispunem decît de un singur exemplu, în care unui substantiv de genul neutru din sîrbocroată îi corespunde un substantiv românesc de genul masculin — rom. *blag* față de scr. *blago* — dar și în acest caz forma românească curentă e *blagă*. Exemple de păstrare a genului neutru sîrbocroat la împrumuturile efectuate în română nu am găsit.

Substantivelor sîrbocroate de genul masculin le corespund în română împrumuturi de toate trei genurile :

a) Substantive masculine : rom. *bagrin* (< scr. *bagren*), *banovăț* (< scr. *banovac*), *bic* (< scr. *bik*), *brat* (< scr. *brat*), *broci* (< scr. *broč*), *bruș* (< scr. *brus*), *casap* (< scr. *kasap*), *cheț* (< scr. *kec*) etc. De regulă, au rămas masculine numai acele substantive care denumesc ființe de sex bărbătesc sau plante și arbuști. Singura excepție o constituie rom. *bruș*, citat mai sus.

b) *Substantive neutre* : rom. *acov* (< scr. *akov*), *almari* (< scr. *almari*), *alvăluc* (< scr. *alvaluc*), *arșov* (< scr. *aršov*), *astal* (< scr. *astal*), *birt* (< scr. *birt*), *bocal* (< scr. *bokal*), *branic* (< scr. *branik*) etc. La genul neutru au trecut în românește numai inanimatele, diferite obiecte și noțiuni.

c) *Substantive feminine*. Numărul acestora este destul de restrîns. Trecerea substantivelor sîrbocroate de genul masculin la genul feminin în românește se datorează fie adaptării la categoriile din română (ca, de pildă, rom. *alimună* < scr. *limun*, dat fiind

că în română numele fructelor este de genul feminin, iar al pomilor de genul masculin), fie faptului că au fost împrumutate de la forma de genitiv (rom. *clisă* „jocul de-a clencea” este feminin, deși corespondentul sîrbocroat este masculin, — *klis*, — pentru că în sîrbocroată se folosește frecvent la genitiv: « igrati se *klisa* » „a se juca de-a clencea”).

B. Adjectivul. Adaptarea morfologică a adjectivului nu pune probleme deosebite. Cel mai adesea, adjectivalele sîrbocroate se termină într-o consoană, așa că au putut fi preluate fără să fie nevoie de modificări formale. Totuși, o adaptare găsim în cazul adj. rom. *nestășnic* (< scr. *nestašan*, -*šna*, -*šno*), unde sufixul sîrbocroat -(a)n a fost înlocuit cu sufixul românesc de origine slavă -*nic*. S-ar putea să se fi întimplat la fel și cu rom. *nămojnic*, însă nu e absolut sigur, căci, existînd subst. scr. *nemožnik*, putem admite și o schimbare a categoriei gramaticale.

C. Verbul. Toate verbele românești împrumutate din sîrbocroată aparțin la conjugarea a IV-a. Ele reprezintă tema prezentului sîrbocroat (sau, uneori, radicalul) + suf. rom. -*i* (-*î*): scr. *bojati se*, prez. *boj-im se* > rom. *a se boi*, scr. *kasati*, prez. *kasa-m* > rom. *căsaî*, scr. *uzeti*, prez. *uzm-em* > rom. *uzmî*, scr. *zamoriti* prez. *zamor-im* > rom. *zămorî* etc. Examinînd împrumuturi de tipul rom. *milui*, *pocăzui*, am putea rămîne cu impresia că ele conțin suf. rom. -*ui*. În realitate, sufixul românesc este tot -*i*, căci *u* este parte a temei prezentului sîrbocroat: scr. *milovati*, prez. *milu-jem*; scr. *pokazivati*, prez. *pokazu-jem*. Costin indică un verb românesc *a găza* (cf. „Lista împrumuturilor” s. v.), de conjugarea I, dar, contextul, citat de el, nu dovedește acest lucru. Dacă, într-adevăr, există un astfel de infinitiv, el trebuie considerat o creație românească, paralelă cu rom. *găzi* (atestat de mai multe ori) < scr. *gaziti*, la fel cum rom. *gosta* este un derivat românesc din *gosti*, paralel cu împrumutul *gosti* (< scr. *gostiti*).

4. SCHIMBAREA CATEGORIEI LEXICO-GRAMATICALE

De regulă, împrumuturile efectuate de română din sîrbocroată au rămas în cadrul aceleiași clase lexico-gramaticale, adică substantivul sîrbocroat a rămas în română substantiv, adjectivul a rămas adjectiv, verbul — verb. Există însă un număr de cazuri în care

cuvîntul împrumutat în română a schimbat categoria lexico-gramaticală căreia a aparținut în sîrbocroată. Astfel, subst. rom. *becică* „un fel de bere” este la origine adj. scr. *bečko* „vienez, de Viena”, extras din îmbinarea scr. *bečko pivo* „bere de Viena”; subst. rom. *odivamo* „unealtă de pescuit” reprezintă propoziția scr. (*h*)*odî (o)vamo!* „vino încoace!”; adj. rom. *nămojnic* vine, după toate probabilitățile, din scr. *nemožnik*, care e substantiv; adj. rom. *smirom* „liniștit” provine din adverbul scr. *smirom* „în liniște, în tihnă”; adverbul rom. *blago* „ferice, halal (de)” < subst. scr. *blago* „avere; fericire”; adv. rom. *craina* < subst. scr. *krajina*; adv. rom. *do* < prep. scr. *do*; adv. rom. *măcar* < conj. scr. *makar*; interj. rom. *ciuti* < verbul scr. *ćutati*, imperativ, pers. 2 sg. *ćuti*. Și cu aceasta am epuizat lista cuvintelor de origine sîrbocroată, care prezintă altă categorie lexico-gramaticală în română decît cea din limba de origine. Ele reprezintă abia 1,25% din numărul total al împrumuturilor discutate de noi în lucrare.

5. ADAPTAREA FONETICĂ

Procesul adaptării fonetice a cuvintelor de origine sîrbocroată din limba română nu ridică probleme deosebite, întrucît inventarul fonetic al limbii sîrbocroate este destul de apropiat de cel al limbii române și mai simplu decît acesta. Limbii române standard nu-i sînt cunoscute următoarele sunete sîrbocroate, cu valoare fonologică: vocala *r* (*ř*), consoanele prepalatale *lj* (*lʲ*), *nj* (*nʲ*) și africaterile *č*, *ć*, *dž* *đ*. Acestea sînt redată în română după cum urmează:

- scr. *ř*: rom. *rî*: *prîsluc* (< scr. *prsluk*), *prîsni* (< scr. *prsnuti*)
 rom. *îr*: *pîrtă* (< scr. *přt*), *pîrvac* (< scr. *prvak*)
 rom. *ră*: *trăgni* (< scr. *trgnuti*)
 rom. *ăr*: *cărșie* (< scr. *kršje*)

(*ră* apare ca o variantă a lui *rî*: rom. *trîgni*, *trăgni* < scr. *trgnuti* și *ăr* — ca o variantă a lui *îr*: *cîrșie*, *cărșie* < scr. *kršje*). În locul scr. *ř* urmat de două sau mai multe consoane vom avea în românește *rî* (*ră*); dacă scr. *ř* îi urmează o singură consoană, tratamentul românesc al lui va fi *îr* (*ăr*). Pentru întreaga problemă, cf. E. Petrovici, *Tratatamentul grupurilor consonantice inițiale în elementele slave ale limbii române*, DR, X, 348).

scr. *lj* : rom. *l* : *ligă* (< scr. *ljaga*), *chel* (< scr. *kelj*)
 rom. *l'* : *bucliuc* (< scr. *bokljuk*), *căliugă* (< scr. *kaljuga*)
 rom. *i* (i) : *cazaică* (< scr. *kazaljka*), *crăiță* (< scr. *kraljice*).
 (Adesea împrumuturile din sîrbocroată prezentînd *lj* cunosc în română variante și cu *l* și cu *l'*. Cf. *bucliuc*, *bucluc* < scr. *bokljuk*; rom. *cliuc*, *cluc* (< scr. *kljuk*).

scr. *nj* : rom. *n* : *poneavă* (cit. *poňavă*) < scr. *ponjava*
 rom. *n* : *mișlenie* (< scr. *mišljenje*).

(Tratamentul *n* al scr. *nj* este, cel puțin în exemplul citat, un rezultat direct al adaptării morfologice).

scr. *č*, *ć* : rom. *ci* (ce), în limba standard : *vece* „consiliu” (< scr. *veće*), *Ciril* (< scr. *Ćiril*), *broci* (< scr. *broć*), *cociaș* (< scr. *kočijaš*), *cocină* (< scr. *kočina*), *ceamăț* (< scr. *ćamac*).
 Cf. și rom. *Popovici*, *Petrovici* (< scr. *Popović*, *Petrović*).

(În graiurile bănățene tratamentul este diferit. Scr. *č* îi corespunde rom. *băn*. *ș* (*š*, *ś*) : *șealmă* (< scr. *šalma*), iar scr. *ć* rămîne neschimbat : *băn*. *ceace*, pronunțat *caće*, întocmai ca și etimonul sîrbocroat).

scr. *dž*, *đ* : rom. *gi* (*ge*). Pentru limba standard dispunem de exemple numai din domeniul onomasticii : rom. *Sahagia*, nume de persoană din T. Severin (< scr. *Sahadžija* „idem”), *Carageorge*, pronunțarea românească a numelui prințului sîrb *Karadorđe*.

(În graiurile bănățene tratamentul scr. *dž*, *đ* este similar cu cel al africatelor scr. *č*, *ć*. Scr. *dž* este redat prin *băn*. *j* (*ž*, *ź*) : *buje* (< scr. *budža*), *cigmej* (< scr. *čekmedže*), iar scr. *đ* rămîne neschimbat : rom. *băn*. *gragie* (< scr. *grada*), pronunțat *gradie*).

Celelalte vocale (*a*, *e*, *i*, *o*, *u*) și consoane *b*, *c*, *d*, *f*, *g*, *h*, *j*, *k*, *l*, *m*, *n*, *p*, *r*, *s*, *ș*, *t*, *v*, *z*, *ž*) ale limbii sîrbocroate își găsesc bune corespondențe în română.

Diferit, numai din punct de vedere grafic, se redau scr. *c*, *j*, *k*, *š*, *ž* prin rom. *ț*, *i*, *c* (*che*, *chi*), *ș*, *j*.

Dar aspectul fonetic al împrumuturilor efectuate de română din sîrbocroată este adesea mult mai diferit decît s-ar putea crede pe baza celor spuse pînă aici.

O seamă de procese fonetice cunoscute limbii române în ansamblu, cum ar fi banala transformare a lui *a* neaccentuat în *ă*, sau numai unor graiuri ale ei, ca, de pildă, *băn*. *t*, *d* + *e*, *i* > *băn*. *é*, *d*, și asimilarea de tip oltean *gn*, *cn* > *mn* etc., au contribuit, la rîndul lor, la schimbarea fonetismului împrumuturilor. Astfel,

scr. *barabar* a devenit în română *bărăbar*, scr. *badem* a devenit în Banat *bagim* (pronunțat *bađim*), scr. *trgnuti* a devenit în Oltenia *trîmni* etc. Numeroase alte schimbări fonetice, de tipul celor amintite sau datorate altor cauze, au dus, pe lângă schimbarea aspectului fonetic al cuvîntului împrumutat și la formarea unui apreciabil număr de variante. Împrumutate în română, scr. *oglavnik*, *zagažnja*, *zemička* cunosc, în ordine, nouă, cincisprezece și, respectiv, nouă variante. În „Lista împrumuturilor” noi am inserat, pe lângă formele de bază, toate variantele, inclusiv cele grafice și de accent, găsite în materialele cercetate (bineînțeles, numai în cazurile în care nu se datorează influenței unei alte limbi). Analiza exhaustivă a aspectului fonetic al acestor variante și al tuturor împrumuturilor poate constitui obiectul unei cercetări aparte. În cadrul capitolului III noi am făcut unele observații referitoare la adaptarea fonetică, în acele cazuri care reclamau neapărat acest lucru. Aici ne mulțumim cu exemplificarea unora dintre cele mai frecvente schimbări fonetice întâlnite în materialul prezentat de noi :

- a) fenomene de proteză : *abarabar* (< scr. *barabar*), *acopăi* (< scr. *kopatî*), *acupî* (< scr. *kupitî*), *alimună* (< scr. *limun*), *aludzi* (< scr. *ludetî*); *scăzaică* < *căzaică* (< scr. *kazaljka*), *skoriță* (< scr. *korica*).
- b) epenteză : *buftav* < *butav* (< scr. *butav*), *căigaină* < *căigană* (< scr. *kajgana*)
- b₁) anaptixă : *chimieciță* (< scr. *kmetica*), *chinez* (< scr. *knez*), *cumăt* (< scr. *kmet*), *zăpătui* (< scr. *zaptivati*)
- c) disimilări : *arvăluc* < *alvăluc* (< scr. *alvaluk*), *bărăban* < *bărăbar* (< scr. *barabar*), *călmăjin* < *carmajin* (< scr. *karmažin*), *cecărt* < *cecărc* (< scr. *čekrk*), *coteli* < *cotili* (< scr. *kotiljati*)
- d) asimilări : *briftă* (< scr. *britva*), după ce, mai întii, s-a petrecut metateza *tv* – *vt*, *bulvan* < *bălvan* (< scr. *balvan*), *bumni* (< scr. *buknuti*), *trîmni* (< scr. *trgnuti*), *niticac* < *naticac* (< scr. *natikača*)
- e) metateze : *brobec* < *bobric* (< scr. *bubrek*), *braghin* < *bagrin* (< scr. *bagren*), *briftă* (< scr. *britva*)
- f) iotacizări (în special *e* > *ie*) : *biedă* (< scr. *beda*), *diedă* (< scr. *deda*), *dievăr* (< scr. *dever*), *piecar* (< scr. *pekar*), *pieciță* (< scr. *petica*), *piesac* (< scr. *pesac*)

g) diftongări : *bleabă* (< scr. *bleba*), *broajbă* < *brozbă* (< scr. *broskva*), *cheățălă* (< scr. *kecelja*)... etc.

Cele câteva transformări fonetice ilustrate mai sus sînt departe de a epuiza problema adaptării fonetice a împrumuturilor de origine sîrbocroată din română. Pentru aceasta e necesar ca împrumuturile din sîrbocroată să fie studiate în strînsă legătură cu fonetica graiurilor românești în care au fost împrumutate — graiurile bănățene, graiurile crișene și graiurile muntene de tip oltenesc — și cu cea a celor sîrbocroate din care au fost preluate. Adaptarea împrumuturilor din sîrbocroată în limba română standard, prezentată la începutul acestui subcapitol, ne poate oferi însă destule indicii, dat fiind că raportul dintre fonetica graiurilor românești amintite și fonetica limbii române literare este destul de bine cunoscut. Pe de altă parte, fonetismul împrumuturilor sîrbocroate din graiurile românești amintite prezintă aceleași particularități ca și cuvintele moștenite față de corespondentele lor din limba literară.

6. ACCENTUL

Limba sîrbocroată cunoaște accentul melodic și cantitatea, care influențează și asupra accentului. Sub aspectul intonației, accentele limbii sîrbocroate sînt ascendente sau urcătoare și descendente sau coborîtoare. Sub aspectul cantității, ele sînt lungi sau scurte. Schematic, sistemul accentologic al limbii sîrbocroate se prezintă astfel :

	accente ascendente (urcătoare)	accente descendente (coborîtoare)
accente scurte	↘	↘
accente lungi	↗	↗

Limba română nu cunoaște nici intonația, nici cantitatea, ci numai accentul expirator. Acesta rămîne, deci, singura posibilitate de redare a accentelor sîrbocroate. Dar, firește, nu poate fi

vorba de redarea accentului original atîta vreme cît locul accentului diferă de la etimon la împrumut. Or, în cele mai multe cazuri, locul accentului românesc nu coincide cu cel al accentului sîrbocroat. E suficient să amintim, în această privință, că toate verbele împrumutate din sîrbocroată, aparținînd conjugării a IV-a, au accentul pe ultima, în timp ce în sîrbocroată accentul verbelor nu poate ocupa niciodată acest loc.

Locul accentului românesc coincide cu cel al accentului sîrbocroat, am putea spune, numai accidental, adică atunci cînd, întîmplător, nu contravine sistemului accentologic al limbii române⁶: rom. *ăli* < ser. *ăli*, rom. *băbiță* < ser. *băbica*, rom. *bără* < ser. *băra*, rom. *bédă*, < ser. *béda*, rom. *blăgă* < ser. *blăgo*, *brává* < ser. *bráva*, rom. *briftă* < ser. *brítva* etc.

Păstrarea accentului similar în unele împrumuturi poate constitui un criteriu în distingerea elementelor de origine sîrbocroată de cele de origine turcă: rom. *căfă*, *căfănă*, *chésă*, *lulă* < ser. *kăfa*, *kăfăna*, *késă*, *lula*, împrumuturile corespunzătoare din turcă fiind accentuate *cafeá*, *cafeneá*, *chiséá*, *luleá*.

În celelalte cazuri accentul își schimbă locul: rom. *acóv* < ser. *ákōv*, rom. *adét* < ser. *ádet*, rom. *aidamác* < ser. *(h)ajdamak*, rom. *artie* < ser. *(h)ártija*, rom. *alvălúc* < ser. *alvăluk*, rom. *băcărúșă* < ser. *bakáruša*, rom. *bărăbár* < ser. *barábar*, rom. *bestrága* < ser. *bèstraga*, rom. *bobric* < ser. *bùbrek*, rom. *jigărítă* < ser. *džigerica* etc.

De notat că, în raport cu locul accentului din etimon, accentul din împrumuturile românești din sîrbocroată se deplasează, cu o silabă sau două, numai către sfîrșitul cuvintului, astfel încît, de regulă, substantivele masculine și neutre în consoană și verbele, împrumutate din sîrbocroată, au accentul pe ultima silabă, iar substantivele feminine pe penultima.

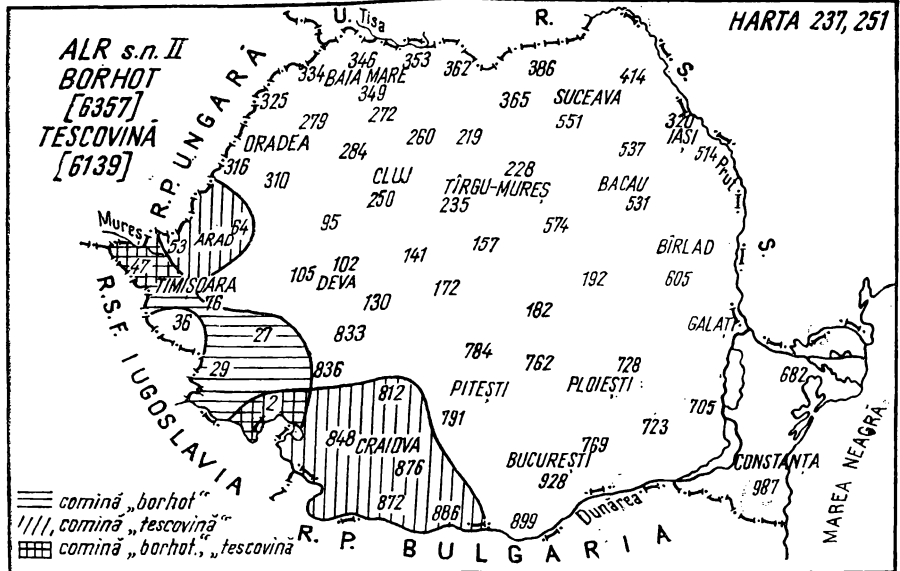
7. EVOLUȚIA SEMANTICĂ

Cele mai multe împrumuturi efectuate de română din sîrbocroată se folosesc cu sensuri identice sau foarte apropiate de cele ale etimonului, așa că în „Lista împrumuturilor” am putut nota

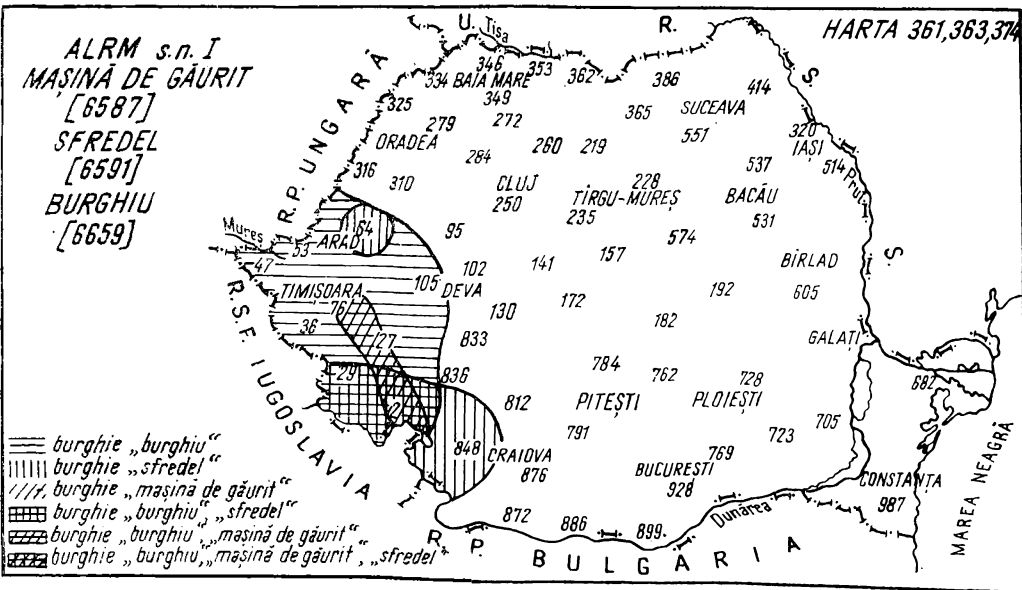
⁶ Vezi, în legătură cu aceasta, L. Balázs, *Accentul în cuvintele românești de origine maghiară*, CL, X, nr. 1, 1965, p. 67–74.

adesea „idem” pentru sensul etimonului sîrbocroat. Există însă și o seamă de exemple cînd împrumuturile au dezvoltat pe teren românesc sensuri noi sau au pătruns cu sensuri modificate. Iată exemplele :

- avaniță* „intrus”, om de pripas, venetic, aventurier” < scr. *avanica* „răufăcător, nemernic, netrebnic, om violent”.
- avlie* a dezvoltat, pe lângă sensul „curte, ocol”, comun cu cel al etimonului sîrbocroat *avlija*, și sensul „cimitir”.
- babaluc*, folosit numai în expr. « din babaluc » „din moși-strămoși” < scr. *babaluk* „patrimoniu, bunuri patrimoniale, moștenire de la tată”, care nu se folosește într-o expresie sîrbocroată cu înțeles similar celei românești.
- babură* „urloi, coș pentru fum” < scr. *babura* „cuptor țărănesc de pămînt”.
- băcărușă*, pe lângă sensul „talangă”, comun cu cel al etimonului, scr. *bakaruša*, a dezvoltat și sensul special de „clopoțel de la picioarele călușarilor”.
- băl* „blond”, „frumos, drăgălaș” < scr. *bel* „alb”.
- beghei* „canal” reprezintă un caz de extindere a sensului, întrucît scr. *Begej* se referă numai la riul Bega.
- blagă* prezintă în plus, față de etimonul scr. *blago*, sensurile „scofală, ispravă” și „zestre”.
- boi (a se)* „a se tîngui” arată o deplasare a sensului față de scr. *bojati se* „a se teme”.
- brată* „frate, vitreg (mai mare)”, „cumnat”, „nene (bade)” are comun cu scr. *brata* numai ultimul sens.
- briftă* „cuțit sau briceag primitiv cu mîner de lemn” se folosește cu un sens restrîns, specializat, căci etimonul scr. *britva* înseamnă „briceag” în general.
- bușan* „cal cu picioare scurte”, „bou, vacă sau om îndesat și robust” prezintă o deplasare și extindere a sensului în raport cu scr. *bušan* „bou mic de munte, cu burta lăsată”.
- butăv* „buced, gîmfat” arată o deplasare a sensului față de scr. *bütav* „cărnos”.
- călai* „cositor”, „smalț (la o oală)”, „oală smălțuită”, „zinc” a dezvoltat ultimele trei sensuri pe teren românesc. Scr. *kalaj* înseamnă numai „cositor”.

Harta nr. 9

Harta nr. 10

- căpară* a dezvoltat, alături de sensul „arvună”, comun cu cel al etimonului scr. *kapara*, și sensurile „arvună pentru logodnă”, „logodnă”.
- căpie* „poartă cu boltă (la cetăți)” reprezintă un caz de restrângere a sensului, căci scr. *kapija* înseamnă „poartă” în general.
- cheațălă* „șorț mai scurt”, arată tot o restrângere a sensului. Scr. *kecelja* e termen generic pentru „șorț”.
- cher* „cîine mic învățat să abată oile” arată o specializare a sensului, căci scr. *ker* înseamnă „cîine”, ca termen generic, sau „cîine de vînătoare”.
- cioșc* „colț de stradă” este tot o specializare a sensului. Scr. *čoșak* înseamnă „colț” în general, „ungher”.
- cîrși* „a se îndrepta spre cineva” < scr. *krčiti* „a-și croi drum” prezintă o deplasare și, totodată, o restrângere a sensului.
- cîrvină* „dușmănie, răzbunare”, „pizmă” este tot un caz de deplasare a sensului față de scr. *kro(n)ina* „sînge”, „vărsare de sînge,ucidere”, „taxă plătită de localnici turecilor pentru comiterea unui omor”.
- clet* „cămară”, „cameră mică”, „sufragerie”, „grajd” a dezvoltat ultimele două sensuri pe teren românesc. Scr. *klet* înseamnă „cămară”, „cameră mică”, „colibă la vie”.
- cliuc*, pe lângă sensurile „tescovină”, „boștină”, comune cu cele ale sîrbocroatului *kljuk*, a dezvoltat pe teren românesc și sensul „jintiță”.

În sensul exemplurilor de mai sus, restrîngerii și specializările sau deplasări și dezvoltări de sensuri noi prezintă și următoarele împrumuturi din sîrbocroată: *cleant*, *cliucăi*, *cobace*, *cobăț*, *cociar*, *cofîrță*, *colilie*, *comoviță*, *comșie*, *coșac*, *craina*, *crușăț*, *cupi*, *dafie*, *deșcă*, *dîrni* 1, *dîrni* 2, *dogodî*, *drugă*, *dușec*, *gariște*, *garînă*, *geac*, *giece*, *gomilă*, *gubav*, *guzîină*, *inat*, *izgîri*, *izîină*, *joampă*, *jurbă*, *ligă*, *lom*, *mislî*, *mișlenie*, *mîrșav*, *năhod*, *nășîlnic*, *novină*, *obigi*, *odivamo*, *odîrni*, *pîrpor*, *pîrș*, *pogodî*, *prispi*, *roc*, *sarmă*, *scoriță*, *secă*, *snagă*, *spăiluc*, *stoacă*, *sugină*, *tetă*, *tîrgovină*, *tream*, *trîgni*, *ucni*, *uică*, *uină*, *uzmi*, *vogiță*, *vrășni*, *zdrăvi*, *smîrci*. Pentru toate acestea, vezi „Lista împrumuturilor” s. v.

Din cele 708 cuvinte de origine sîrbocroată studiate în lucrare, evoluție semantică proprie prezintă 91, adică 14,77%.

De remarcat că, așa cum rezută din hărțile nr. 9 și nr. 10, sensurilor diferite le corespund, cel mai frecvent, și arii diferite.

V. LOCUL ELEMENTELOR DE ORIGINE SÎRBOCROATĂ ÎN VOCABULARUL LIMBII ROMÂNE ACTUALE

Amploarea influenței unei limbi asupra alteia nu reiese totdeauna din numărul absolut al împrumuturilor. Pentru aprecierea ei mai trebuie cunoscute compartimentele limbii în care au pătruns elementele împrumutate, circulația lor, raportul față de limba literară, gradul în care sînt cunoscute de graiurile populare, repartitia teritorială, gradul de fixare în limbă prin formarea de derivate și dezvoltarea de sensuri noi etc. Perioada istorică din dezvoltarea limbii, la care ne referim, constituie, de asemenea, un element de primă importanță. Așa, de pildă, locul elementelor turcești și grecești nu mai este, nici pe departe, atît de important în prezent, ca acum 2—3 secole. La fel, dacă am avea în vedere începutul secolului al XIX-lea, împrumuturi din sîrbocroată ca *baca*, *căsași*, *dîrni* 1 și altele de felul lor ar fi putut fi considerate ca aparținînd limbii literare, căci se întîlnesc în scrierile lui Țichindeal, care au avut o largă circulație în vremea aceea.

Astăzi ne apar ca niște arhaisme livrești, preluate de Țichindeal din textul sîrbocroat al *Fabulelor* lui Dositej Obradović, căci nu cunosc nici o atestare în graiurile populare.

Cu alte două secole mai devreme, rom. *crevet*, *brat*, *bulă*, *bulesc* erau cuvinte uzuale, cel puțin în graiurile bănațene, judecînd după faptul că sînt inserate în Anon. Car., despre care știm că nu înregistrează decît cuvinte populare.

În secolele următoare nu mai dispunem de nici o atestare a lor.

Cu numai cîteva decenii în urmă, rom. *opană*, desemnînd un articol de încălțăminte la modă, avea o largă circulație. Astăzi este ieșit total din uz. Invers, rom. *vece*, *scupștină*, *autoconducere* au o vechime de cel mult două decenii, dar sînt larg răspîndite, întîlnindu-se aproape zilnic în paginile publicațiilor de presă.

Foarte multe din cuvintele studiate sînt împrumuturi locale, efectuate de la populația sîrbocroată învecinată, care cunosc o arie de întrebuițare extrem de redusă, neavînd nici o șansă să se impună nici măcar dialectului bănățean, darămite limbii comune. Dintre acestea cităm rom. *astal*, *avăniță*, *basce*, *bata*, *bleabă*, *bleancă*, *boanșe*, *bubă*, *bubiță*, *burie*, *chimieciță*, *chiciță*, *cigmej* etc. În principal, în această situație sînt majoritatea împrumuturilor care apar în lucrare cu o singură atestare. Multe din ele sînt, în prezent, ieșite din uz, chiar în localitățile în care au fost împrumutate.

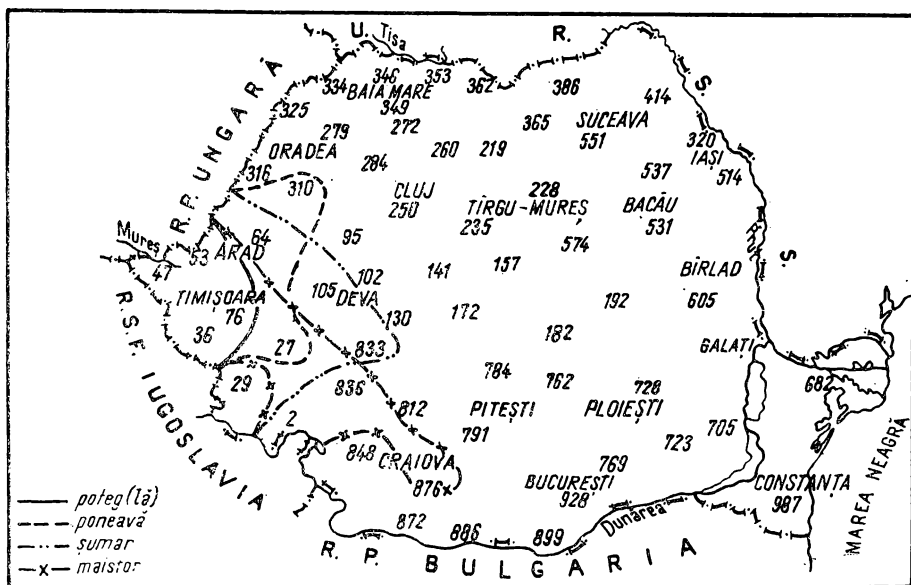
Altele cunosc o întrebuițare destul de stabilă în graiurile bănățene și în cele crișene și oltene învecinate, dar, dată fiind poziția periferică a acestor graiuri, ele nu au putut pătrunde în limba literară. Totuși, în limba română actuală sînt folosite destul de frecvent și cunoscute de o masă importantă de vorbitori, ceea ce, în ultimă instanță, explică și prezența lor în DLRM. Printre acestea : *avan*, *băbăluc*, *baș*, *blagă*, *bocal*, *boltă*, *briftă*, *brozbă*, *bruș*, *bulvan*, *carabă*, *chinez*, *chiti*, *ciocan*, *cleaņ*, *comină*, *cotăriță*, *cotili*, *dafie*, *daică*, *a divăni*, *dolină*, *drugă*, *duhan*, *gubav*, *ierugă*, *motcă*, *năstăsnic*, *obod*, *opreg*, *otcos*, *paivan*, *pilar*, *plastă*, *a se pogodi*, *poneavă*, *porție*, *priod*, *pup*, *răcilă*, *rudă*, *slăvină*, *slog*, *snagă*, *spahie*, *stelniță*, *sud*, *șumar*, *uică*, *uină*, *vlașiță*, *vramiță*, *zănat* și altele.

O seamă de împrumuturi din sîrbocroată, deși nu cunosc răspîndirea teritorială a celor dintii, sînt destul de bine cunoscute de vorbitorii români, datorită faptului că sînt atestate în creațiile populare literare. E cazul lui *căngal*, *cociaș*, *comșie*, *turei*, *șealmă*, etc.

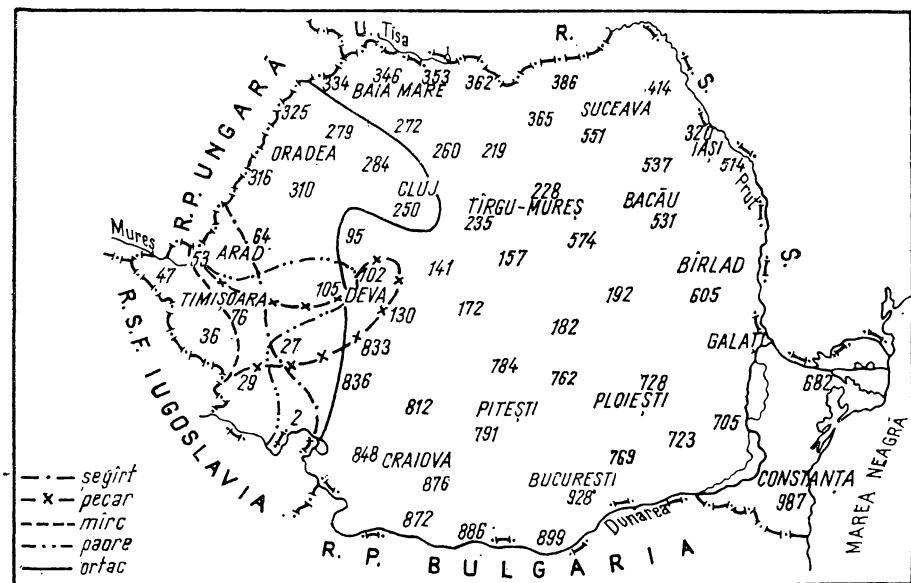
După DLRM, literare sînt numai următoarele cuvinte de origine sîrbocroată, din lista alcătuită de noi : *cîrd*, *cocină*, *crug*, *doniță*, *drug*, *drugă*, *gîrlici*, *mucenic*, *muceniță*, *otic*, *pahar*, *păstrugă*, *pleter*, *răcilă*, *șiboviță*, adică aproximativ 2% din totalul cuvintelor discutate.

Chiar fără a mai ține seama de faptul că tocmai acestea au o etimologie multiplă sau îndoielnică sîrbocroată, procentul este edificator pentru caracterul regional al influenței sîrbocroate asupra limbii române. Spre aceeași concluzie ne conduce și repartizarea teritorială a împrumuturilor din sîrbocroată, urmărită după ALR¹. Oricît de mult s-ar extinde întrebuițarea împrumuturilor din sîrbocroată, ea nu atinge graiurile dialectului muntean, care se află la baza limbii literare.

¹ Vezi hărțile nr. 11 și nr. 12.

Harta nr. 11

Harta nr. 12

Rezultă că studierea influenței sîrbocroate în română este, în primul rînd, importantă pentru dialectologi. Amploarea acestei influențe asupra dialectului bănățean ar putea constitui un punct, un criteriu, în definirea acestuia.

Dar studierea influenței limbii sîrbocroate asupra limbii române prezintă importanță și pentru studierea elementelor de origine slavă de care dispune româna.

Pe de o parte, prin stabilirea împrumuturilor certe din sîrbocroată, scade simțitor lista elementelor slave din limba română cu etimologie neprecizată. Pe de altă parte, similitudinile izbitoare între volumul și caracterul împrumuturilor populare din sîrbocroată în Banat și cele ale elementelor vechi sud-slave ale limbii române, oferă, în condițiile în care cunoaștem vechimea și natura legăturilor româno-sîrbocroate în această parte a țării, indicii prețioase privind natura și amploarea legăturilor dintre slavii meridionali și români într-o perioadă mai veche, pentru care, în prezent, dispunem numai de știri fragmentare.

ELEMENTI SRPSKOHRAVATSKOG POREKLA U DAKORUMUNSKOM PEČNIKU

(REZIME)

Elementi srpskohrvatskog porekla u dakorumunskom rečniku prvi je pokušaj da se na jednom mestu sabere i svestrano analiziraju leksičke pozajmice srpskohrvatskog porekla u rumunskom jeziku govorenom na teritoriji Socijalističke republike Rumunije. Rad je zasnovan na bogatoj literaturi koja obuhvaća fundamentalna dela iz oblasti rumunistike i slavistike, glavne studije o rumunsko-slovenskim odnosima i o slovenskom uticaju na rumunski jezik, glavne rečnike rumunskog, srpskohrvatskog i ostalih slovenskih (naročito južnoslovenskih) jezika, priloge izučavanju srpskohrvatskih govora na teritoriji Socijalističke republike Rumunije, objavljene do 1969. (do datuma zaključenja rada), tomove ALR i NALR, značajan broj dijalekatskih tekstova i rečnika (iz kojih je crpen dobar deo dosad nepozante građe) i, razume se, sve studije i priloge posvećene pitanjima srpskohrvatskog uticaju na rumunski jezik.

Rad je podeljen na pet poglavlja.

I. *UVOD* (str. 33—52) sastavljen je iz tri dela i svaki je posvećen posebno grupi pitanja :

1. *Stari (južno-)slovenski i moderni slovenski elementi u rumunskom jeziku* (str. 33—38) kratak je pregled najvažnijih pitanja koja postavlja slovenski uticaj na rumunski jezik, kao što su : vreme prodiranja i karakter najstarijeg sloja pozajmica, kraj starog južnoslovenskog uticaja i početak uticaja modernih južnoslovenskih jezika na rumunski jezik, udeo starih južnoslovenskih elementa u rečniku rumunskog jezika i dr. Nastojalo se tačnije odrediti vreme početka srpskohrvatsko-rumunskih odnosa u kontekstu drugih slovensko-rumunskih odnosa. Nastariji južnoslovenski elementi rumunskog jezika prodrli su između VI i XII stoleća uglavnom usmenim putem zahvaljujući slovensko-rumunskom bilingvizmu, ali i knji-

ževnim putem zbog upotrebe staroslovenskog u crkvi i administraciji. Svi ovi elementi imaju istočno-južnoslovenske fonetske crte. Najarhaičnije njihove fonetske crte ukazuju na IX—X stoleće. Pozajmice koje su pre ovog perioda prodrle verovatno su se vremenom fonetski ponovo adaptirale gubeći svoje prvobitne i arhaičnije crte. Stare južnoslovenske pozajmice u rumunskom dolaze danas u narodnom govoru i imaju veliki udeo u rečniku današnjeg rumunskog jezika, uključivši i osnovni fond reči. Po akad. Al. Graur, reči slovenskog porekla u osnovnom fondu predstavljaju od 19,92% do 21,49% (u zavisnosti od toga da li se za osnovni fond uzimaju 964 ili 1419 reči). Izgleda da je taj procenat nešto manji ako uzmemo u obzir čitav rečnički fond, sudeći po tome da je prof. D. Macrea našao u CADE 16,42% reči slovenskog porekla.

Pokušaji da se utvrde stare srpske fonetske crte kod pojedinih starih južnoslovenskih pozajmica u rumunskom (*muncă, dumbravă* i dr.) nisu uverljivi. Mogućnost srpskohrvatsko-rumunskih odnosa može se dopustiti na osnovu uvažavanja logičkog reda, još za vreme naseljenja Srba i Hrvata u zapadnu polovinu Balkanskog poluostrva, ali nam nedostaju sigurni lingvistički dokazi. Rumuni sa severa Dunava mogli su da dođu u dodir sa Srbima tek početkom XII veka.

Ove smo zaključke izveli polazeći od starijih radova Fr. Miklosića, B. Coneva, O. Densusianua, Th. Kapidana (Capidan) P. Skoka, I. Barbuleskua (Bărbulescu) i oslanjajući se na rezultate novijih isvitivanja E. Petrovića (Petrovici), Al. Rosetija (Rosetti) Al. Graura, I. Patruca (Pătruț), G. Mihaiile (Mihăilă), D. Makrea (Macrea), G. Ivaneskua (Ivănescu), I. Popovića i drugih (vidjeti nedavno izlaganje na ovu temu u TILR II.)

2. *Istorijski (etnički, ekonomski, kulturni) odnosi između Srba i Rumuna i njihov odraz na lingvističkom planu* (str. 38—45).

Počev od XII stoleća, moguće su veze između rumunskih državnih formacija na severu Dunava i srpske države. Slabljenje bugarske države i konačno njen pad pod Turke krajem XIV stoleća vodi, između ostalog, jačanju i diversifikaciji veza između Srba i Rumuna. Početkom XV veka, a i kasnije, kao posebam oblik tih veza javlja se upotreba staroslovenskog jezika srpske recenzije u rumunskim državama i u vezi s tim delatnost srpskih književnika (gramatika, dijaka, pisara, obrazovanih crkvenih lica) na teritoriji naše zemlje. Već onda uspostavljene ili ojačane političke, ekonomske,

trgovačke, rodbinske i druge srpsko-rumunske veze nastavljaju se i traju do naših dana. One su odražene i na jezičkom planu različitim pozajmicama koje možemo identifikovati u dovoljnom broju da bismo mogli ilustrirati tu oblast, ali najveći njihov deo, prema današnjem našem znanju, teško je sa sigurnošću razlikovati od drugih slovenskih pozajmica, uglavnom starih južnoslovenskih i staroslovenskih. Među najstarije pozajmice ove vrste spadaju, čini se, neki termini koji se odnose na kulturni život (*grămătic, diaç*)¹, na državnu administraciju (*logofăt, paharnic, postelnic, vistiernic, vornic*)², na trgovačke razmene (*bumbac*)³ i dr. Sledi drugi niz pozajmica, po svoj prilici iz staroslovenskog srpske recenzije (*gubav, odraslä*), zatim čitav niz ličnih imena (Vuc, Ćiril, Popovici i t.d.) i, najzad, sasvim nedavno pozajmljene reči (*opancă*) i specifični društveno-politički termini (*vece, scupștină, autoconducere*).

Kraj XIV i prve decenije XV veka označili su i početak srpskohrvatsko-rumunskih lingvističkih odnosa druge prirode, a i važnijih jer su poznavali neuporedivo veći intenzitet i široko odražavanje na jezičkom planu. Reč je o činjenici da, naročito posle poraza Srba na Kosovom polju (1389), Srbi masovno počinju migrirati prema severu. Ogranci te migracione struje stigli su na teritoriju današnje Rumunije i naselili se u neke jugozapadne predele kao što su Banat, Južna Krišana, Zapadna Oltenija (Mala Vlaška). Kontakti između došljaka i mesnog rumunskog stanovništva bili su mnogostrani i dugotrajni. Zahvaljujući određenim privilegijama Srba u bivšoj Austrijskoj imperiji, srpskohrvatski je jezik uživao izvestan prestiž među Rumunima, koji su iz njega pozajmili veliki broj reči iz skoro svih domena vokabulara. Mnogostrano ispitivanje tih pozajmica sačinjava glavni predmet ovog rada.

Budući da je pregled istorijskih odnosa Srba i Rumuna vrlo koncizan, tek toliko koliko je potrebno da bi se ocrerala dva pravca srpskohrvatskog uticaja na Rumunski jezik, u fusnotama na str. 38—45 zabeleženi su osnovni radovi koji produbljuju jednu ili drugu stranu tog pitanja.

3. *Naučni prilozi proučavanju srpskohrvatskog uticaja na rumunski jezik* (str. 45—52). Pitanju srpskohrvatskog uticaja na

¹ Cf. H. Mihăescu, *Influența grecească asupra limbii române pînă în secolul al XV-lea* București, 1966, str. 124, 163.

² Cf. Rosetti ILR 311.

³ Cf. H. Mihăescu, *op. cit.*, str. 149.

rumunski posvećeno je desetak specijalnih radova, objavljenih u poslednje četiri decenije. Nijedan od njih ne obrađuje pitanje u celini, a što se tiče naučne vrednosti i doprinosa građe vrlo su nejednaki. Među njima svojom produbljenosću ističu se ispitivanja E. Petrovića. Zasluzne priloge objavili su J. Popović (I. Popovici), J. Mariji (I. Mării), Th. Trpca (Th. Trâpcea), M. Tomić (M. Tomici) i — slobodni smo da kažemo — autor ovih redova. Upoznavanju srpskohrvatskog uticaja na rumunski jezik doprineo je, bilo u studijama o istoriji jezika, bilo u dijalekatskim ili etimološkim radovima veliki broj rumunskih i stranih lingvista : B. P. Hasdeu, L. Şăineanu, O. Densusianu, I.-A. Candrea, P. Skok, S. Puscariu, Al. Rosetti, Iorgu Iordan, I. Pătruţ, D. Macrea, G. Mihăilă, Gh. Ivănescu, B. Cazacu, M. Sala, A. Avram, I. Ionică, R. Flora i drugi. Najopširniju sliku srpskohrvatskog uticaja na rumunski jezik daju oni rečnici rumunskog jezika, u kojima se upućuje i na etimologiju reči. Ali to odražavanje uticaja pokazuje znatne razlike od rečnika do rečnika, a broj reči postojano objašnjenih kao pozajmice iz srpskohrvatskog relativno je mali. Najpouzdaniji i najpotpuniji izvor je DLR (DA), koji, međutim, nije objavljen u celini.

II. PITANJA ISPITIVANJA SRPSKOHVATSKOG UTICAJA NA RUMUNSKI JEZIK (str. 53—74). Centralno mesto ovoga poglavlja zauzima pregled pitanja koja postavljaju rezlikovanje srpskohrvatskih pozajmica od drugih slovenskih i neslovenskih pozajmica (tačka 1, str. 53—70).

Srpskohrvatske pozajmice učinjene u uslovima susedstva dvaju naroda, u kontekstu odnosa između srpske i rumunskih država i upotrebe staroslovenskog jezika srpske recenzije u rumunskim zemljama vrlo je teško razlikovati od narodnih starih južnoslovenskih (starobugarskih), staroslovenskih i ruskih (ili ukrajinskih) pozajmica. Razlog je tome velika sličnost između spomenutih jezika i nemogućnost praćenja istorije rumunskih reči — preko pisanih spomenika — ranije od XVI stoleća. Prema tome, na osnovu fonetskog kriterijuma, možemo sa sigurnošću utvrditi srpskohrvatsko poreklo samo malog broja pozajmica — to jest onih koje pokazuju specifične srpskohrvatske crte : *Vuc* < srhv. *Vuk* (< *Volk*), *Ciril* < < srhv. *Ćiril* (< *K'iril*), *gubav* < srhv. *gubav* (< *gombav*), *odraslä* < < srhv. *odraslä* (zbog prefiksa *od-*) i dr. Ali čak i neke od takvih pozajmica tačnije bi bilo nazvati zapadno-južnoslovenskim negoli srpskohrvatskim, budući da se neke od njih nalaze i u zapadnom delu

Bugarske, gde su, na primer, praslovensko *l* i *o* prešli takode u *u*. Često, zbog podudaranja srpskih fonetskih crta sa ruskim, prinuđeni smo da navedemo oba jezika : rum. *erug* < rus., srhv. *krug* (< *kr o g v*). Čak i onda kada se po formi i značenju najbliži korespondent rumunskoj pozajmici nalazi u srpskohrvatskom (rum. *otie* = srhv. *otik*, rum. *vîrtelnişă* = srhv. *vrtenica*, rum. *cîrd* = srhv. *krđ(o)* i dr.), ipak njeno srpskohrvatsko poreklo nije apsolutno sigurno. Po njihovom položaju u rumunskom jeziku (opšte su poznate i odnose se na elementarne pojmove) ove su reči pre deo staro-južnoslovenskog fonda pozajmica. Doduše za njih nema korespondenta u staroslovenskom ili u starobugarskom ali, s druge strane, one ne pokazuju nijednu specifičnu srpskohrvatsku fonetsku crtu.

Sasvim su druge vrste pitanja koja postavlja ispitivanje srpskohrvatskog narodnog uticaja u jugozapadnom delu Rumunije. Tu, geografski kriterijum, kombinovan s fonetskim i semantičkim, rešava poteškoće vezane za razlikovanje srpskohrvatskih elemenata od drugih slovenskih leksičkih elemenata, u tom smislu da najveći deo pozajmica sa slovenskim aspektom, koje se upotrebljavaju samo u Banatu i susednim krajevima, treba smatrati srpskohrvatskim. Starost i broj drugog slovenskog živilja u Banatu (Česi, Slovaci, Ukrajinci, Bugari) nisu toliko veliki da bi stvorili uslove za kakav važniji uticaj na Rumune u ovom delu zemlje. Jedino za one pozajmice koje se, pored Banata, upotrebljavaju i u jugoistočnoj Olteniji treba imati u vidu i mogućnost njihovog bugarskog porekla.

Mada je manje očekivano, dosta problema se javlja pri razlikovanju srpskohrvatskih pozajmica od neslovenskih, to jest od turskih, mađarskih i germanskih.

Niz „turcizama” u Banatu i susednim predelima (*barabar*, *banar*, *peşchir*, *socac* i dr.) može da se objasni podjednako dobro kako turskim tako i srpskohrvatskim jezikom. Za druge pak, koje se upotrebljavaju na istom terenu (*burghie*, *răchie*, *spahie*; *căfă*, *căfână*) objašnjenje turskim uticajem nije moguće : kod prve tri reči zbog roda — odgovarajuće su pozajmice iz turskog u rumunski srednjeg roda (*burghiu*, *rachiu*), odnosno muškog (*spahiu*) —, a kod poslednje dve zbog akcenta (cf. rum. *café*, *cafenea*). Imajući u vidu da u Banatu nema nijednog „turcizma” koji ne bi mogao da se objasni posredništvom srpskohrvatskoga, a postojanje „turcizama” koje ne možemo objasniti uzimajući u obzir turski skoro je pravilo,

kako je još na pragu XX stolecā dokazao L. Săineanu ⁴, možemo smatrati pozajmicama iz srpskohrvatskog i sve one „turcizme” sa upotrebom organičenom na Banat koje, pored srpskohrvatskog, mogu biti objašnjene i turskim uticajem.

Na sličan način treba da se gleda i na pitanje srpskohrvatskih pozajmica od mađarskih i germanskih. Srpskohrvatski jezik je pozajmio niz termina iz nemačkog i mađarskog. Ovi termini imaju široku upotrebu u srpskohrvatskim govorima u Banatu i deo njih, sa specifičnim srpskohrvatskim fonetiskim crtama, pozajmljen je i u mesnim rumunskim govorima. Tako, na primer, rum. *pasos* < srhv. *pasoš* < mađ. *paszus*, rum. *cociaș* < srhv. *kočijas* < mađ. *kocsis* (u Transilvaniji koriste se odgovarajuće pozajmice iz mađarskog koje glase *pășuș*, *cociș*), zatim rum. *crofnă* < srhv. *krofnă* < germ. *Krapfen*, rum. *cuglă* < srhv. *kugla* < germ. *Kugel*, *Kegel* (u Transilvaniji upotrebljavaju se odgovarajuće pozajmice iz nemačkog: *croăfenă*, *crafnă*, *crăpfănă* i *cheglă*). Navedene reči dokazuju da su banatski Rumuni pozajmili od Srba i reči koje su u srpskohrvatskom mađarskog ili germanskog porekla. S druge strane, poznata je činjenica da se center mađarskog i nemačkog uticaja nalazi u Transilvaniji. Kako ćemo onda objasniti strane pozajmice u Banatu kao *paore* (koji ima dobre korespondente kako u germ. *Bauer* tako i u srhv. *paor* < germ. *Bauer*) ili *șușter* (koji se podjednako da tumačiti i kroz srhv. *șușter* i kroz mađ. *suster*, obe reči pozajmljene iz germ. *Schuster* ⁵)? Vodeći računa o tome da su ove reči zabeležene samo u Banatu, mogli bismo da ih smatramo srpskohrvatskog porekla, kao i gore navedene *pasos*, *cociaș*, *crofnă*. Međutim ne možemo sasvim isključiti ni mađarski i nemački doprinos, utoliko više ukoliko je poznato da počev od kraja XVII i početka XVIII veka ova dva jezika imaju određenu upotrebu i u Banatu.

Tačka 2. *Izvori građe* (str. 70—74) od posebne je važnosti za shvaćanje čitovog rada. U njoj su prikazani izvori građe (oni nespomenuti pod tačkom 3. I. poglavlja) i istaknute glavne njihove osobine i njihovi nedostaci. Istovremeno, tu se pružaju objašnjenja o metodi koji je autor upotrebio, o načinu na koji je crpena i beležena leksička građa srpskohrvatskog porekla.

⁴ L. Săineanu, *Influența orientală asupra limbei și culturei române*. I. *Introducere*, București, 1900, str. 80—84.

⁵ Germ. *Schuster* bila je takođe pozajmljena i u rumunskom sa oblikom *șuștăr*.

Prema svim etimološkim radovima, uključivši rečnike, autor se odnosio kao prema jednostavnim izvorima građe, u tom smislu da je proverio svaku datu srpskohrvatsku etimologiju, ostavljajući po strani oko polovinu reči koje su u različitim prilikama i u različitim radovima primile srpskohrvatski etimon. Tome ima uglavnom četiri razloga :

a) Kasnija istraživanja su pokazala netačnost datih srpskohrvatskih etimologija.

b) Njihovo srpskohrvatsko poreklo nije sigurno (to je najšira kategorija izostavljenih reči u našem radu).

c) Srpskohrvatsko poreklo je sigurno, ali odgovarajući etimoni nisu zabeleženi u srpskohrvatskom (na primer, rum. *nireadbă, obrame, obranic*).

d) Od velikog broja reči sa višestrukom etimologijom uneli smo u *Spisak* tek toliko primera koliko je potrebno za ilustraciju. U rumunskom je jeziku čest slučaj da jedna te ista reč po obliku (češto i po značenju) bude jednog porekla u jednoj oblasti i drugog porekla u drugoj oblasti. Zato je potrebno naglasiti da ukazano srpskohrvatsko poreklo pozajmica u *Spisku* važi samo za reč sa naznačenim značenjem i upotrebljenu u naznačenoj oblasti.

U pogledu pisanja reči upućujemo da se prema izvorima postupilo dvojako :

a) Reči crpene iz rečnika, tekstova i radova koji ne koriste fonetsku transkripciju date su originalnom grafijom.

b) Za pisanje reči iz lingvističkih atlasa i drugih radova gde se upotrebljava kakav sistem fonetskog beleženja, upotrebili smo uprošćenu transkripciju, ograničavajući se na slova rumunske azbuke. Time se gubilo na preciznosti ali se istovremeno obezbedila izvesna ujednačenost rada.

III. SPISAK POZAJMICA, KALKOVA I IZVEDENICA (str. 75—205) sačinjava korpus rada. Un njemu je zabeleženo i analizovano pod semantičkim i etimološkim aspektom oko 1500 rumunskih reči, od kojih je skoro polovina pozajmica iz srpskohrvatskog ili slovenske pozajmice koje imaju najbliži korespondent u srpskohrvatskom. Ostalu polovinu sačinjavaju fonetske (ponekad samo grafičke) varijante, lingvistički kalkovi, reči o kojima ne može da se sa sigurnošću tvrdi da li su pozajmice iz srpskohrvatskog ili izvedenice na rumunskom terenu od pozajmica iz srpskohrvatskog i, najzad, rumunske izvedenice (na koje smo naišli u crpenoj građi)

od pozajmica iz srpskohrvatskog. Po autorovoj oceni, građa zabeležena u ovom poglavlju ne predstavlja srpskohrvatski uticaj na rumunski rečnik u celini nego samo u proporciji od četiri petine.

U vezi sa sadržajem ovoga poglavlja treba primetiti sledeće :

a) Registrovana je samo građa iz dakorumunskih govora na teritoriji Socijalističke republike Rumunije. Toponimi, hidronimi, oronimi, antroponimi i zoonimi nisu uključeni u *Spisak* jer njihovo ispitivanje postavlja druge probleme.

b) Reči su registrirane redosledom rumunske azbuke. Za osnovni oblik je smatrana ona varijanta koja je, fonetski i semantički, najbliža predloženom srpskohrvatskom etimonu.

c) U utvrđivanju *Spiska pozajmica* rukovodili smo se po principu direktne etimologije koji pokazuje da je poreklo pozajmice u onom jeziku iz kojeg je neposredno preuzeta.

d) Struktura jednog članka u spisku pozajmica je sledeća : pozajmljena reč, leksičko-gramatička kategorija, značenje, areja, srpskohrvatski etimon, značenje etimona, poreklo etimona (u slučaju kada se to nalazi u jeziku sa kojim je i rumunski bio u kontaktu), varijante pozajmljene reči iz srpskohrvatskog, njene izvedenice. Tamo gde je potrebno daju se objašnjenja u vezi sa izgovorom i primerima se ilustriraju značenja. Primedbe različite prirode daju se po pravilu u fusnotama. Beleženje jednog izvora posle više razdela znači da on sadrži sve ranije izložene podatke.

e) Varijante i izvedenice registrirane su i posebno, tamo gde im je po azbučnom redu mesto, a upućuje se na osnovni oblik ili osnovnu reč.

f) Unošenje izvedenica u *Spisak* opravdava se time što u velikom broju slučajeva ne možemo sa preciznošću utvrditi da li se radi o pozajmici iz srpskohrvatskog ili o reči izvedenoj na rumunskom terenu od pozajmice iz srpskohrvatskog. Osim toga, broj i rasprostranjenje izvedenica na rumunskom terenu bolje ilustriraju položaj koji u rumunskom jeziku zauzima jedna ili druga pozajmica iz srpskohrvatskog.

g) Reči iz slovenskih jezika koji se služe ćirilskom azbukom transkribovane su latinicom po već usvojenoj međunarodnoj sistemi transkribovanja iz slovenskih jezika. (Uzگرد budi rečeno, isto se tako postupilo i sa imenima autora i naslovima pisanim ćirilicom.)

h) Status reči obuhvaćenih u spisku dopunski je istican i grafički :

- 1) Reči pisane masnim slovima označuju sigurne pozajmice iz srpskohrvatskog (ili pozajmice čiji se najbliži korespondent nalazi u srpskohrvatskom, ali one mogu biti i stare južnoslovenske ili staroslovenske. Kod ovih reči, umesto znaka <, upotrebljen je znak =).
- 2) Razređenim slovima pisani su lingvistički kalkovi.
- 3) Kurzivom su pisane reči o kojima se ne može sa preciznošću tvrditi da li su pozajmice iz srpskohrvatskog ili su rumunske izvedenice od pozajmica iz srpskohrvatskog.
- 4) Reči pisane običnim slovima rumunske su izvedenice od pozajmica iz srpskohrvatskog.
- j) Značenja reči su data onako kako su tumačena u upotrebljenim izvorima.
 - i) Po pravilu nisu ilustrirana značenja onih reči koje su opšte poznate ili onih za koje ima veliki broj potvrda u rumunskim rečnicima koji se navode.

IV. PRIMEDBE O MORFOLOGIJI, SEMANTICI I FONETICI SRPSKOHRVATSKIH POZAJMICA U RUMUNSKOM (str. 207—224).

1. *Morfološka klasifikacija* (str. 207—208). Raspodela rumunskih pozajmica iz srpskohrvatskog po vrstama reči je sledeća :

Tekući broj	Vrsta reči	brojčano	u procentima
1.	Imenice	560	79,03 %
2.	Pridevi	27	3,82 %
3.	Zamenice	1	0,15 %
4.	Glagoli	87	12,26 %
5.	Prilozi	18	2,56 %
6.	Predlozi	1	0,15 %
7.	Veznici	5	0,75 %
8.	Uzvici	8	1,13 %
9.	Rečce	1	0,15 %
Svega		708	100,00 %

U tu klasifikaciju nisu uzeti u obzir lingvistički kalkovi, nesigurne pozajmice (to jest one reči koje mogu biti tumačene i kao rumunske izvedenice) i, razume se, izvedenice nastale na rumunskom terenu od pozajmica iz srpskohrvatskog.

2. *Semantička klasifikacija* (str. 208—213) pozajmica pokazuje da se one odnose na najraznovrsnije sfere ljudske delatnosti obuhvaćajući kako materijalnu tako i duhovnu kulturu, a to govori u prilog činjenici da su veze između Srba i Rumuna na jugozapadu Rumunije bile svestrane, prisne i dugotrajne.

3. Pitanje *morfološke adaptacije* (str. 213—216) postavlja se samo za imenice i glagole. Srpskohrvatske imenice na *-a* prešle su, po pravilu, u rumunskom u kategoriju imenica ženskog roda na *-ă*, ređe na *-(i)e*. One koje su u srpskohrvatskom po obliku ženskog roda i po značenju muškog roda prešle su u rumunskom bilo u kategoriju imenica ženskog roda (rum. *ală* < srhv. *ala*, rum. *avanită* < srhv. *avanica*), bilo u kategoriju imenica muškoga roda (rum. *bață* < srhv. *baca*, rum. *arambașă* < srhv. *arambaša*). Srpskohrvatske imenice ženskog roda na suglasnik delom su i u rumunskom ostale ženskog roda (rum. *slastă* < srhv. *slast*), a delom su postale srednjeg roda (rum. *pamet* < srhv. *pamet*).

Srpskohrvatskim imenicama srednjeg roda odgovaraju u rumunskom imenice ženskog roda.

Srpskohrvatske imenice muškog roda prešle su u rumunskom bilo u kategoriju imenica srednjeg roda (po pravilu one koje označuju neživo), bilo u kategoriju imenica ženskog roda (one koje se u srpskohrvatskom često upotrebljavaju u genitivu) ili su ostale muškog roda (one koje označuju živo ili imena drveća, nekih vrsta cveća i bilja itd.).

Glagoli pozajmljeni iz srpskohrvatskog bez izuzetka su prešli u kategoriju rumunskih glagola IV vrste (na *-i* ili *-î*).

4. Promena leksičko-gramatičke kategorije (str. 216—217) retka je pojava. Rum. im. *becică* „vrsta piva” dolazi od srhv. prideva *bečko* u izrazu *bečko pivo*, rum. pridev *nămojnic* pozajmljen je iz srhv. im. *nemožnik*, rum. prilog *craina* ima u osnovi srhv. im. *krajina* i dr.

5. *Fonetska adaptacija* (str. 217—220) relativno je jednostavna pojava na nivou standardnog rumunskog jezika i dosta složna pojava u slučaju dijalekatskih oblika. Ta relativna složenost u ovom zadnjem slučaju rezultat je specifičnih fonetskih crta rumunskih govora na jugozapadu Rumunije, u prvom redu onih koji spadaju u banatski dijalekat. Posle kratkog pregleda primera fonetske adaptacije koji se češće susreću, novodi se i niz primera fonetskih promena neuslo-

vljenih razlikama između rumunskog i srpskohrvatskog fonetsko-fonološkog sistema, kao što su : različite pojave proteze, epenteze, anaptikse, disimilacije, asimilacije, metateze, jotovanja, diftongizacije itd.

6. *Akcentat* (str. 220—221) čuva svoje mesto u pozajmicama u rumunskom jedino onda kada to odgovara rumunskoj akcentatoskoj sistemi. Najčešće se akcentat u pozajmicama pomeri za slog, dva prema kraju reči.

7. *Semantička evolucija* (str. 221—224). 82,23% pozajmica ima istovetna značenja sa srpskohrvatskim etimonom. Ostalih 14,77% to jest 91 pozajmica, imaju značenja razvijena na rumunskom terenu.

V. UDEO ELEMENATA SRPSKOHVATSKOG POREKLA U REČNIKU DANAŠNJEG RUMUNSKOG JEZIKA (str. 225—228). Mada su mnogobrojne, reči srpskohrvatskog porekla prisutne su u rečniku književnog rumunskog tek u proporciji od 2%, to jest 15 reči od 708 reči koliko je analizovano u radu. Ostale pozajmice imaju status regionalizama sa užom ili širom upotrebom, ali uglavnom ograničenom na jugozapadne predele Rumunije. Njihovo ispitivanje ima značaja naročito za poznavanje banatskog dijalekta i njemu susednih krišanskih i oltenskih govora. Ali upadljive sličnosti između karaktera i udela srpskih narodnih pozajmica u Banatu i karaktera i udela starih južnoslovenskih pozajmica u rumunskom jeziku pružaju (u uslovima kada su nam poznate starost i priroda rumunsko-srpskohrvatskih veza u ovom delu zemlje) dragocene indicije o prirodi i zamahu veza između starih južnih Slovena i Rumuna u starijem vremenu, o kojem, za sada, raspolazemo samo fragmentarnim podacima.

1. Otic ; oritac, aritac	58
2. Virtelniță	58
3. Pup	61
4. Cocină	61
5. Răchie — rachie	64
6. Burghie — burghiu	64
7. Căsăpie	66
8. Peșchir	66
9—10. Ogîndirea diferențierii semantice în repartizarea geografică a împrumuturilor Odražavanje semantičkih razlika na geografskoj raspodeli pozajmica	223
11—12. Repartizarea teritorială a împrumuturilor din sîrbocroată Teritorijalna raspodela pozajmica iz srpskohrvatskog	227

INDICE DE AUTORI

- Alexandru, T. 28
Anghel, I. 19, 51, 180, 181, 182
Arvinte, V. 20
Avram A. 51, 152, 232
- Balász, L.** 20, 221
Bărbulescu, I. 20, 34, 41, 230
Belić, A. 20, 36, 42
Berici, B. 20, 26, 44
Berneker, E. 20, 113, 115
Bernstein, S. B. 20, 38, 41
Boceanu, I. 21, 94, 97, 123, 125, 137, 160, 168, 175, 187, 188, 194
Bogdan, D. P. 21
Bogrea, V. 50, 88, 100, 127, 131, 133, 134, 156, 203
Bolocan, G. 11, 13
Borza, Al. 99
Broz, I. 23
Byck, J. 21, 22, 125
- Cancel, P. 50
Candrea, I.-A. 21, 49, 51, 232
Capidan, Th. 21, 35, 36, 230
Cazacu, B. 24, 28, 30, 49, 132, 145, 232
Chițimia, I. Const. 11, 13
Ciaușanu, G. T. 21, 77, 88, 153, 157, 175, 200
Cihac, A. de 21, 46, 51
Ciorănescu, Al. 21
Comșa, M. 21
Conev, B. 35, 230
- Constantin Filozoful 42
Constantinescu, N. A. 22
Costin, L. 21, 78, 80, 81, 86, 88, 90, 93, 95, 98, 99, 102, 105, 107, 111—113, 115, 119, 122—124, 126—128, 130—136, 138, 143, 146—149, 153—156, 158—161, 165—170, 172—184, 187—205, 216
Coteanu, I. 21, 31, 40, 45, 49, 60, 63, 74
Crețu, Gr. 19
Cvijić, J. 22, 37, 42
- Daicovicu, C.** 22
Dal', V. 22
Dayre, J. 22
Dănăilă, I. 21
Dărdală, I. 22
Deanović, M. 22
Densusianu, O. 22, 34—37, 40, 42, 46, 49—51, 56, 82, 95, 115, 126, 127, 134, 136, 145, 165, 168, 174, 175, 178, 179, 181, 197, 201, 204, 230, 232
Dima-Drăgan, C. 22
Dimitrovski, T. 26
Djamo, L., Djamo-Diaconiță, L. 22, 41, 42
Dragomir, S. 23, 39, 43
Drăganu, N. 23, 39, 50, 114, 144, 147
- Elezović, Gl.** 23, 140, 150, 155, 158, 171, 195—197, 199, 200, 205
Erdeljanović, J. 42

- Filipașu, A.** 115
Flora, R. 12, 14, 23, 39, 41, 45, 232
Frances, E. 23
- Gălăbiov, Iv.** 20
Gămulescu, D. (Găm.) 23, 24, 28, 29, 39, 42, 43, 48, 51, 52, 57, 71, 78, 82–86, 88, 90–98, 102, 103, 107, 110–112, 114, 116, 118–120, 122, 123, 125, 126, 128–131, 133, 134, 137–139, 141, 142, 145, 148, 149, 151, 152, 155–159, 172, 173, 175, 176, 178, 180–193, 199, 200, 202, 204, 205
Georgiev, Vl. 20
Gerov, N. 24
Ghiclete, G. 24
Giurescu, C. C. 24, 41
Gilcescu, T. 24, 85, 90, 94, 96, 133, 148, 149, 160, 163, 173, 197
Gradea, P. 26
Graur, Al. 11, 13, 24, 25, 31, 33, 50, 51, 53, 69, 75, 81, 131, 158, 161, 214, 230
Greuc, A. 25, 41
Gregorian, M. 25, 49, 77–79, 83, 84, 86, 94, 96, 97, 114, 122, 123, 127, 133, 148, 173, 180, 183, 187, 201, 203, 204
- Hasdeu, B.-P. vezi Petriceicu-Hasdeu, B.**
Hrinčenko, B. D. 25, 88, 94, 116
Hristea, T. 25, 50
- Ilčev, St.** 20
Ionașcu, Al. 25
Ionică, I. 25, 28, 49, 82, 86, 114, 124, 186, 191, 198, 232
Iordan, I. 25, 38, 51, 159, 232
Iorga, N. 25, 41
- Ivănescu, G.** 25, 38, 50, 85, 230, 232
Iveković, F. 25
Ivić, P. 25
- Jankulov, B.** 26
Jiriček, K. 26, 39, 41
Jivcovic, M. 26, 44
- Kadlec, J.** 39
Kałużniacki, E. 39
Kangrga, Jov. 30, 78, 79, 101, 106, 113–115, 122, 125–127, 130, 132, 135, 140, 145–148, 150, 153, 156, 157, 161–164, 168, 178–180, 183, 185, 186, 188–190, 193–200, 202–205
- Karadžić, Vuk Stef. (Vezi și Vuk Stef. Karadžić)** 32
Kelemen, B. 31
Koneski, B. 26
Korubin, B. 26
Kovačec, A. 40
- Lacea, C.** 50, 103, 133
Lăzărescu, P. 24
Lința, E. 22, 38, 42
Łukasik, St. 38
- Macrea, D.** 33, 52, 230, 232
Maixner, R. 22
Mallouf, N. 26, 95, 97, 102, 110, 111, 141
Marmeliuc, D. 93
Matei, I. 26, 65
Mažuranić, Vl. 26
Mării, I. 26, 31, 48, 51, 63, 68, 80–82, 89–91, 95, 97, 100–102, 105–107, 109, 110, 116, 118, 119, 122–124, 126, 130, 132, 133, 135, 136, 138, 140–142, 145, 149, 151, 153, 154, 156, 159, 162, 166, 168, 170, 172,

- 179, 182, 184, 187, 191, 194—196,
198, 200, 232
- Măruță, D.T. 90
- Meillet, A. 26
- Mihăescu, H. 21, 26, 29, 40, 57, 231
- Mihăilă, G. 11, 13, 20, 26, 27, 33—40,
50, 51, 54—57, 60, 62, 71, 97, 113,
121, 147, 158, 162, 172, 208, 230, 232
- Mihăilă-Scărlătoiu, E. 40
- Miklosich, Fr. 27, 35, 39, 46, 51, 60,
230
- Miletič, L. 38
- Miletič, B. 27
- Mircea, I.-R. 27, 41
- Mirčev, K. 27
- Mitu, M. 22, 27, 28, 42
- Mindrescu, S. 27
- Mladenov, Sl. M. 27
- Mladenov, St. 27, 110, 118, 141, 142,
150, 152, 155, 184
- Molin, R. S. 27, 77, 85, 96, 106, 127,
128, 132, 138, 145, 150, 160, 163,
201, 202, 204
- Moxa, M. 80, 106
- Mușlea, I. 19
- Nestor, I. 28
- Niță-Armaș, S. 28, 39, 40
- Novacovicu, E. 21, 182
- Obradović, Dositej 82, 225**
- Odobescu, Al. 83
- Olteanu, P. 28, 38
- Osman, M. (Osman-Zavera, M.) 22,
28, 42
- Palazzi, F. 103**
- Panaitescu, P. P. 121
- Pančev, T. 24
- Pascu, G. 39
- Pașca, St. 28, 122, 134, 173, 177, 178,
204
- Pavliuc, N. 28
- Pavlović, Mil. 28, 40
- Pătruț, I. 28, 34, 45, 50, 75, 152, 230,
232
- Peco, A. 40
- Petriceicu-Hasdeu, B. (Hasdeu, B.-P.)
25, 232
- Petrovici, E. 19, 22, 28, 29, 35, 36,
38, 43, 45, 47, 49—51, 55, 62, 63,
77, 81, 83, 87, 96, 97, 99, 102, 106,
108, 116, 122—125, 128, 134, 135,
139, 145, 151, 153, 156, 157, 160,
165, 166, 170, 171, 173, 180—183,
189, 190, 192, 193, 195, 201, 203,
204, 217, 230, 232
- Pleter, T. 28
- Poghirc, C. 29, 53, 85
- Pop, S. 19, 49, 103, 172
- Popescu, I. N. 29, 193
- Popovici, I. 29, 43, 47, 65, 80, 82, 83,
85, 87, 89, 90, 94, 98, 103, 107, 109,
110—112, 117, 123, 133, 135, 137,
138, 143, 149, 152, 154, 156, 157,
164, 167, 172, 175, 178, 179, 182,
185, 199, 203, 204
- Popović, D. J. 29, 42—44
- Popović, I. 29, 36, 39, 107, 230
- Popović, J. S. 29, 45, 99, 108, 123,
124, 146, 158, 162, 172, 173, 177,
178, 179, 190
- Pușcariu, S. 19, 29, 39, 40, 50, 51, 77,
107, 119, 193, 204, 232
- Radojičić, Sp. Đ 30, 41**
- Radonić, J. 26, 30, 41
- Rădulescu-Codin, C. 30, 125
- Rebușapcă, I. 28

- Reguș, C. 124
- Ristić, Sv. 30, 78, 79, 101, 107, 113—115, 122, 125—127, 130, 132, 135, 140, 144—148, 150, 153, 156, 157, 161—164, 168, 178—180, 183, 185, 186, 188—190, 193—200, 202—205
- Roceric, A. 30
- Rosetti, Al. 11, 13, 21, 30, 33—42, 50, 54, 56, 57, 230—232
- Rusu, V. 28
- Sala, M. 30, 45, 49, 105, 199, 232
- Saramandu, N. 24
- Savić, M. 40
- Scriban, A. 31, 51, 52, 56, 77—80, 83—86, 88—91, 94, 95, 97, 99, 100, 110—121, 123—129, 131, 133, 136, 137, 139, 141—144, 147, 150, 151, 153—155, 158—161, 163, 165—171, 174—177, 180—183, 185—189, 191, 192, 198, 199, 203—205
- Scurtu, V. 31, 49, 126
- Semčyns'kyj, S. V. 31, 38
- Sevastos, M. 78
- Skok, P. 31, 35, 38, 39, 40, 51, 107, 120, 230, 232
- Stamatoski, T. 26
- Stevanović, M. 31, 82, 137, 139, 152, 162, 169
- Stoicovici, O. 22, 42
- Stojkov, S. 31, 60
- Șăineanu, L. 23, 31, 46, 62, 65, 232, 234
- Șincai, G. 111
- Škaljić, A. 32
- Ștefan, G. 22
- Ștefănescu, M. 38
- Tamás, L. 31, 67, 69, 79, 81, 91, 92, 95, 97, 100—103, 106, 108, 112, 116, 119, 120, 122, 125, 132, 153, 162, 168—171, 177, 181, 193
- Tănăsescu, A. 28
- Teaha, T. 28, 31, 49, 95
- Timofte, E. 28
- Tiktin, H. 31, 47, 51, 52, 56, 77—84, 86, 92, 94, 99—101, 103, 106, 108—118, 120, 123, 126, 128—130, 132, 134, 136—138, 141, 142, 150, 151, 153, 155, 158—163, 165—168, 170—172, 174—176, 180—183, 185, 187—189, 191, 193, 194, 198, 199, 200—205
- Tomescu, M. 31, 188
- Tomici, M. 51, 82, 159, 160, 161, 167, 171, 172, 176, 179, 187, 195, 199, 202, 232
- Trâpcea, Th. 11, 13, 31, 32, 47, 48, 78, 80—84, 86—88, 90—93, 95, 97—103, 105—107, 109—116, 118—125, 127—138, 140—144, 146—151, 153—172, 174—179, 181—196, 198—205, 232
- Tudoran, E. 51, 165
- Turdeanu, E. 32, 41
- Țichindeal, D. 82, 101, 104, 105, 113, 127, 153, 225
- Ureche, Gr. 45, 121
- Ursu, N. A. 162
- Vaillant, A. 32
- Vascenco, V. 32, 38
- Vasmer, M. 32, 92
- Vescu, V. 26, 32, 40, 44
- Vîrcol, V. 32, 128, 138, 166, 197
- Vrabie, E. 11, 13, 32, 44, 60
- Vraciu, A. 11, 13

Vuk, Stef. Karadžić 78, 102, 128, 129,
134, 143, 146, 153, 161–163, 196,
197, 199, 200, 202, 203, 205

Vulpe, M. 24

Weingand, G. 32, 46, 78, 81, 82, 84–89,
91, 92, 95–98, 104, 106, 113, 119,
123, 124, 127, 128, 130, 133, 138,

141, 146, 150, 155, 156, 159, 165,
172, 174, 176, 177, 181–183, 193,
197, 199, 200

Weinreich, U. 32

Zaimov, J. 20

Zanne, I. 105

Zavera, D. 28

INDICE DE CUVINTE

Albaneză

čürkă 112

Arabă

ğubb 146

qahve 99

Bulgară

alov 79

arbanas 80

Arbanaš 80

běďá 87

bik 88

blago 90

bokluk 95

bolta 92

brus 95

buba 95

bubica 95

burgija 97

cikla 198

čitav 111

čokan 110

deáver 126

dolina 128

erebica 142

erica 141

glava 136

gornjak 137

grakljan 135

hala

igla 141

jarebica 142

jorgan 142

jurgan 142

kabanika 99

kadър 102

kadъren 102

kalofer 100

kalpak 100

kalufer 100

kamiš 100

kanap 100

kanufer 100

kimam 108

kočija 116

kočina 116

kojlo 117

komina 118

kopaja 118

korito 119

kotilo 120

kovil 117

kovileak 117

kovilo 117

ljubenica 150

lubenica 150

lud 150

majstor 152

majstorica 152

majstorija 152

mesarnica 155

mirodija 156

nana 159

naplata 160

osika 142

pajvan 168

pekmez 171

petak 172

petmez 171

plast 174

porodica 177

preslica 179

sirom(ah) 185

snaga 187

sveti 56

šaran 190

zdravo 204

zdravuvam 204

Cehă

brus 95

dolina 128

Franceză

bocal 91
 lues 125
 pistol 173
 sur place 125

Germană

auf der Stelle 125
 Bauer 69, 168, 234
 Becher 171
 Bock 89
 Büchse 69, 172
 Büchsel 69
 Bügel 48
 Doline 128
 fâlen 131
 farben 69
 fehlen 69, 131
 Fiskal 132
 Frass 132
 Grundbirn(e) 123
 Kafee 99
 Kante 100
 Karviol 101
 Kegel 234
 Kohlrabi 106
 Krapfen 122, 234
 Kugel 69, 234
 Kutscher 116
 Packel 78, 168
 Pass 169
 Pistole 173
 Pomeranze 176
 Sammt 187
 Schale 193
 Scherben 191
 Schindel 191
 Schuster 69, 193, 234

Stall 193

Stricken 69

Tasche 194

Teil 193

Wirt 89

Wirtshaus 89

Ziegel 198

Zimmet 198

zur Stelle 125

Greacă

avli 81
 bokalion 95
 foúrnos 133
 makari 151
 μυρωδια 156
 παριπος 168
 pistoli 173
 προτος 180
 καρνόφυλλον 100

Italiană

armare 166
 armario 166
 boccale 91
 caffè 99
 caparra 103
 fallire 69, 131
 gabbano 99
 mula 158
 pistola 173
 scatola 191
 tasca 194
 volta 92

Latină

armarium 166
 brassica 94
 *coperimen 119
 coperimentum 119
 monte 36
 palanga 169
 porta 177
 statim 125
 tegula 194
Lituaniană
 kerdzius 113
Maghiară
 ablak 163
 akó 67, 77
 almariom 79
 ásó 80
 aszstal 67
 asztales 67
 bika 89
 bitang 90
 bolt 92
 bornot 67
 bödön(y) 85
 budak 95
 burnót 97
 busa 98
 ciapca 71
 csapsa 71
 csirke 112
 dajka 125
 fiók 67
 frasz 132
 garos 134

háló 67, 79
 haszon 140
 kajgonya 102
 kalpag 100
 kanta 100
 kapalni 118
 karmazsin 103
 kartifiol 101
 kecele 106
 kel (kaposzta) 106
 kenez 108
 kocka 120
 kocsi 68, 116
 kocsis 68, 116, 234
 kolaráb 106
 korbács 119
 korsó 113
 köcölye 106
 körsög 113
 kótologni 120
 kreta 122
 krumppli 123
 kugli 69
 labda 67, 149
 lapta 67, 149
 laz 147
 lopta 67
 merce 71
 no 162
 pakli 68, 168
 paprika 68
 paripa 168
 parta 169
 paszuly 170
 paszus 67, 169, 234
 porció 177
 pruszlik 179
 rácsázni 181

rácsolni 181
 rud 183
 skatulya 191
 suszter 69, 193, 234
 tnyer 48
 zsak 134

Persaná

beraber 86
 ber-a-ber 86
 cunbe 146
 gerdan 135
 ğiger 145
 kise 107
 pembe 57, 169
 pisgir 172

Polonezã

cegla 198
 do(j)nica 128
 dolina 128
 krakaticie 121
 ŝliwowica 192

Portughezã

logo 125

Romãná

a 77, 213
 abai 77
 abáie 77, 210, 214
 abarabár 77, 86, 219
 abarabár 86
 abărăbar 212
 acău 67, 77
 acopăi 77, 118, 219
 acov 67, 77, 211, 215, 221

acovel 77
 acupí 77, 219
 adét 77, 78, 210, 221
 adiét 77, 78
 agét 77, 78
 agiét, 77, 78
 aidamác 78, 211
 alát 78, 139, 211
 alá 78, 79, 139, 210, 214,
 238
 alámíie 79
 alb 132
 albănăș 79, 80
 áli 79, 213, 221
 alimúnã 79, 208, 215, 219
 almari 79, 211, 215
 aloává 79
 alóv 67, 79, 209
 aludzesk 79
 aludzí 79, 212
 aludzít 79
 aludzí 150
 aluzí 79, 150, 219
 aluzít 79, 150
 alválúc 79, 80
 alválúc 79, 80, 81, 210,
 215, 219, 221
 alválúcã 80
 arambășã 80, 139, 209, 214,
 238
 arãmbășã 80, 139
 arbănăș 79, 80, 209
 arbãnași 80
 arcie 80
 argelar 141
 argelã 46, 80, 141
 arghilã 141
 arimbășã 80, 139
 aritác 80, 116
 arșãu 80

- arşov 80, 81, 211, 215
 artie 80, 81, 209, 214, 221
 arvăluc 80
 asnă 211
 astal 67, 81, 210, 215, 226
 astăluş 67
 autoconducere 59, 225, 231
 aván 81, 210, 226
 avaniţă 81, 209, 214, 222,
 226, 238
 avlie 46, 63, 81, 211, 222
 *avliu 63
 aznă 140
 babalic 63, 82
 babaluc 80, 82, 84, 209,
 222
 babă 35, 82
 bábiţă 82, 84, 209, 214,
 221
 babură 47, 82, 84, 211, 222
 baca 82, 213, 225
 bace 84
 badán 82, 85
 badím 82, 83
 badíni 82
 badíni 85
 bagim 82, 83, 208, 219
 bágrin 83, 85, 93, 152, 154,
 208, 215, 219
 báică 83, 209
 bairác 84
 bal 85
 banovăţ 83, 209, 215
 barabar 64, 83, 86, 233
 Baraolt 83
 bară 83, 84, 208, 214, 221
 bariác 84, 211
 barică 83, 84
 basce 84, 208, 226
 basceván 84
 baş 46, 84, 213, 226
 başceván 87
 baştină 55
 báta 84, 209, 226
 bátă 84, 209, 214, 238
 bábăluc 63, 81, 84, 226
 bábălucă 84, 210
 bábiţă 82, 84
 bábúrá 82, 84
 bǎcărúşă 84, 211, 214, 221,
 222
 bádán 82, 84, 85, 95, 211
 bádái 85
 bádíni 82, 211
 bádíni 85
 bǎglámă 85, 211
 bǎgrin 83, 85
 bál 40, 85, 86, 88, 211,
 222
 bálái 85
 bálán 85
 a se bǎlǎcári 71, 148
 bǎláci 148
 bǎlóí 85, 86
 bǎlúcă 85, 86
 bǎlúică 85, 86
 bǎlúşă 85, 86
 bálúţ 85, 86
 bǎlván 86, 90, 96, 210, 219
 bǎrăbán 86, 219
 bǎrăbár 46, 77, 83, 86, 87,
 212, 219, 221
 bǎrăbáni 86
 bǎrăbári 87
 bǎrăbári 86, 212
 bǎsceván 84
 bǎschie 87, 199, 210
 bǎşceván 87, 209
 bécică 87, 210, 217, 238
 bedárnic 88
 bedárniţă 88
 bedaş 88
 bedă 88, 89, 211, 214, 221
 beduí 88
 beghéi 88, 208, 222
 bejéi 88
 bel 85, 88
 bestrága 88, 212, 221
 bestrágă 90
 bestrágu 88
 bestreaga 88
 bestreágă 88
 bestréga 88
 *bezumăn 98
 bic 88, 89, 209, 215
 bică 88, 89, 209
 bicărie 89
 bicău 89
 bic-de-rít 88
 bíchiţă 89, 208
 bidă 88
 biédă 88, 89, 219
 biért 89
 biñe 45
 birt 89, 90, 210, 215
 birtaş 89, 90, 207
 birtăşi 89, 90, 207
 birtăşiţă 89, 90, 207
 birţ 89
 bistrágă 88, 90
 bistrágu 88, 90
 bitáng 90
 bitangă 90, 209, 214
 biteángă 90
 bitóng 90
 bilnáviór 86, 90
 bilván 86, 90
 bílvániór 86, 90
 blog 90, 215

- blagă 90, 211, 215, 221, 222, 226
 blago 212, 213, 217
 bléahă 91, 220, 226
 bleáncă 91, 209, 226
 blehár(i) 91
 bleocăi 91, 212
 blucúc 91, 95
 boánşe 91, 209, 226
 bobeniță 150
 bobidrag 151
 bobréte 91
 bobréț 91
 bobric 91, 94, 209, 219, 221
 bobrig 91
 bobriț 91
 bocaie 91
 bocaïu 92
 bocál 91, 92, 95, 210, 215, 226
 bocală 92
 bocceá 93
 boéde 92, 96
 bógami 92, 213
 bohceá 93
 boí 92, 212, 216, 222
 bolacrác 92, 137
 bolocrác 92, 137
 bóltă 92, 210, 226
 *boltăgie 215
 boltăgiu 92, 209, 215
 borávi 92, 212
 bórma 92, 97
 bornút 67, 92, 97
 bóşcă 92, 210
 boştea 93
 brághin 83, 93, 219
 braníc 93, 211, 215
 brat 93, 215, 225
 bráta 93, 209, 214
 brată 222
 brauă 93
 brávă 93, 211, 221
 brághín 83, 93
 brăţesc 93
 brăţí 93
 brăvár 93
 brázdaş 47
 briftă 94, 219, 221, 222, 226
 briptă 94
 briptăluță 94
 briptuță 94
 broájbă 94, 220
 broaşbă 94
 brobéc 91, 94, 219
 bróchi 94
 bróchiu 94
 bróci 94, 208, 215, 218
 brociu 94
 brojbár 94
 brójbă 94
 brojbărie 94
 bróşbă 94
 brózbă 94, 208, 220, 226
 brudină 71
 brújbă 94
 brunút 94, 97
 brus 94
 bruş 215, 226
 bruto 213
 búbă 95, 210, 226
 bubiță 95, 210, 226
 bucál 92, 95
 buclíe 95, 211, 214
 bucliúc 95, 211, 218
 buclúc 95, 218
 búctav 95, 98
 budác 95, 211
 budán 85, 95
 búftav 98, 219
 buftáni 95, 98
 búftáv 96
 bugara 96, 209
 buiăgă 96
 buiéde 92, 96, 208, 215
 buiedea-ciumei 96
 buiége 96
 buiezi 96
 buiezós 96
 búje 96, 208, 218
 búlá 96, 209, 225
 bulesc, -ească 96, 225
 bulě 65
 bulván 86, 96, 219, 226
 bumbac 57, 231
 bumní 96, 212, 219
 bunár 65, 96, 97, 211, 233
 bunári 97
 burghié 63, 97, 211, 233
 burghiú 53, 233
 búrie 97, 211, 215, 226
 búrmă 92, 97, 210
 burnút 67, 92, 94, 97, 210
 buruiană 55
 busie 97, 208
 buşát 98, 212
 buşá 97, 98, 209
 buşiél 98
 butav 219
 bútav 95, 96, 98, 212, 222
 butávi 98
 buşán 97, 98, 209, 222
 buzumini 98, 212
 cabániță 46, 98, 99, 101
 cáicică 99, 210
 cafánă 99, 102, 210
 cáfă 47, 63, 99, 210, 221, 233
 cafeá 47, 63, 99, 221, 233

- cafeneá 63, 99, 221, 233
 calapár 99, 100, 118, 208
 calarabá 106
 calarambá 106
 calopár 100, 103
 calpác 100, 103, 211
 calupár 100
 cámiş 100, 103, 108, 210
 canáp 100, 211
 canapár 100
 cántá 100, 210
 capará 100, 103
 carábá 100, 101, 104, 211, 226
 Carageorge 218
 caralabá 106
 carabítá 101
 carfiol 70, 101
 cárlitá 101, 113, 211
 carmajín 101, 103, 219
 cárniţá 101
 cartofiol 101
 cartofiom 101
 casáp 65, 101, 105, 209, 215
 casápnitá 101, 104, 210
 cazáicá 101, 185, 218
 cábánitá 99, 101
 cábánicér 99, 101
 cábánitá 99, 101, 210
 cádár 101, 102
 cádár 102
 cádír 101, 102
 cáfáná 63, 99, 102, 221, 233
 cágáiná 102, 219
 cágáná 102, 106, 133, 134, 210, 219
 cálái 102, 103, 211, 222
 cáláis 102
 cáláiu 102, 103
 călápár 103
 călárabá 70, 106, 214
 cáliúgá 103, 208, 218
 cǎlmájín 101, 103, 210, 219
 cǎlúşe 103
 cǎlmájiniór 103
 cǎlpác 100, 103
 cǎlupár 100
 cǎmgie 103, 211
 cǎmşiş 100, 103
 cǎmjie 103
 cǎnápár 100
 cǎngál 103, 210, 226
 cǎpára 100, 103, 104, 210, 224
 cǎpári 104
 cǎpári 104
 cǎpie 104, 211, 224
 cǎpiţá 104, 210
 cǎpúná 104, 210
 carábá 101, 104
 cǎrâş 104, 209
 cǎrábítá 101, 104
 cǎrábói 104, 211
 cǎre 107
 cǎrşie 104, 113, 217
 cásáp 101, 104
 cásápnitá 101, 104
 cásái 104, 105, 212, 216, 225
 cásápie 101, 105
 cázáicá 185, 211, 219
 cázái 105
 ceáce 105, 111, 209, 218
 cealmá 191
 ceálmá 105, 191
 ceám 105
 ceámăţ 105, 211, 218
 ceapţá 71
 ceáşmá 105, 190
 cébá 105, 191, 210, 215
 cecáre 105, 210, 219
 cecárt 105, 219
 cegá 71
 ce-gode 105, 136
 céicá 105, 195
 céme 106, 194
 címie 106, 195
 cerneală 154
 césniţá 105, 106, 210
 ceşniţá 105, 106, 210
 retiná 55
 ceur 106, 212
 ceurí 106
 cheábá 106
 chétálá 106, 109, 210, 220, 224
 chébe 105, 211
 cheganá 102, 106
 cheglá 234
 chel 70, 106, 108, 208, 218
 cheleráb 106, 208, 214
 chemái 106, 108
 chenez 108
 cher 107, 224
 cherá 107, 209
 ches 107
 chesá 107, 221
 chesár 107
 cheseá 107
 chesú(u) 107
 cheţ 107, 210, 215
 cheţá 107
 chiamăt 107, 208
 chibá 106
 chicéle 108, 109
 chici 108, 109
 chiciţá 226
 chiel 106, 108

- chième 108, 194
 chil 106
 chilim 110
 chimái 108
 chimi 106, 108, 212
 chimieciță 108, 209, 219, 226
 chimiș 100, 108
 chinez 108, 209, 219, 226
 chiș 108, 111, 135
 chioșc 111, 208
 chiseá 107, 221
 chiselită 55
 chișiță 55, 108, 209
 chitát 108, 109
 chitá 108, 109, 144, 210
 chiteálá 109
 chití 108, 109, 226
 chiticea 109
 chitșoară 109
 chitít 109
 chititură 109
 chitúș 109
 chitúșá 109
 chitúșél 109
 chitút 109
 chițále 106, 109
 chițea 106, 109
 chițélie 106, 109
 chițșoară 109
 chiúd 109, 211, 215
 chiup 112
 cicá 47, 109, 209
 cizmigea 110
 cigméj 110, 211, 218, 226
 cilim 110, 120
 cin 71
 cínără 110
 cine-goge 110, 136, 137
 cinér 48
 ciocán 110, 192, 208, 226
 ciocirlie 110, 208
 ciócot 110, 208
 cióe 110
 ciós 108, 111, 112
 cióș 111, 211, 212
 cióșac 111
 cióșc 111, 224
 cípsá 111, 211
 circá 112
 Ciril 42, 57, 218, 232
 cirilic 42, 57
 cistí 111, 212
 eit 111, 212
 cítav 111, 192
 citáv 111, 212
 citov 111
 ciúce 105, 111
 ciúci 111
 ciuci 111, 212
 ciúică 105, 111
 ciun 112, 211
 ciup 71, 112, 210
 ciupá 112
 ciurcán 112
 ciúrcá 112, 209
 ciúș 111, 112
 ciuti 47, 112, 213, 214, 217
 cívie 112, 210
 civiér(iu) 112
 cífreeág 112, 113, 210
 círcel 71
 círd 40, 57, 113, 209, 226, 233
 círlitá 101, 113
 círpá 55
 círșag 112, 113
 círșágút 113
 círșe 113
 círși 113, 212, 224
 círșie 104, 113, 208, 217
 círtí 113, 212
 círviná 113, 211, 224
 claie 55
 cleánt 114, 115, 136, 208, 224, 226
 clet 114, 210, 224
 cliét 114
 clísá 114, 210, 216
 cliúc 114, 115, 208, 218, 224
 ciucái 114, 115, 212, 224
 cliucáitór 114, 115
 clínóanie 114, 115
 clínúrós 114, 115
 cloțan 71
 cluc 114, 115, 218
 clucái 114, 115
 clup 115, 211, 214
 clúpá 115
 clupie 115
 cluș 114, 209
 coasă 35
 cobáce 115, 211, 224
 cobaiági 115, 213
 cobáșá 115
 cobáș 115
 cobâț 115, 209, 224
 cobêț 115
 cobilitá 55
 cocean 55, 110
 cociar 116, 211, 224
 cociaș 68, 116, 123, 209, 218, 226, 234
 cocie 68, 116, 117, 119, 211
 cocier 116, 123, 209
 cocieș 116
 cociná 55, 62, 116, 218, 226
 cocioára 116

- cociş 68, 115, 234
 cociuță 116, 117
 cocot 117, 209
 cofiță 117
 confirmă 117
 cofirță 117, 209, 224
 coilie 117
 coină 117, 124
 colaină 117, 210
 colalie 117
 colar 117, 209
 colariu 117
 colaş 117, 210
 colălie 117
 colelie 117
 coletcă 48
 colfe 117
 colilfe 117, 118, 208, 224
 coliliu 117, 118
 colniță 71
 colopăr 100
 colopór 118
 comădie 118
 comăjă 118, 210
 comát 118, 210
 comendie 198
 comină 62, 118, 208, 226
 comoviță 118, 210, 224
 comşie 118, 209, 214, 224,
 226
 comşie 118
 comşiu 118, 215
 copăf 77, 118, 119, 212
 copăială 119
 copăire 119
 copăft 119
 coprénă 119, 210
 copşég 119, 211
 copşieg 119
 corbáci 119, 211
 corfă 119, 211, 215
 cosír 119, 211
 costraş 71
 costrává 119, 208
 coşără 119, 211
 coşie 116, 119
 coştác 119, 209, 224
 cotárcă 120, 211
 cotariță 120, 211
 cotărițár 120
 cotărftă 120, 226
 cotelí 120, 219
 cotilí 120, 212, 219, 226
 cotac 120
 coţcár 120
 cóţcă 120, 210
 coţcărie 120
 cováci 121
 covaş 121, 209
 covăcie 121
 cozace 121, 209
 cozaci 121
 cracatiță 45, 121, 209
 crafná 122, 234
 cráina 121, 212, 217, 224,
 238
 craină 121
 crainic 121
 crap 40
 crapfână 122, 238
 crăiță 121, 210, 218
 crăvăi 122, 210
 credă 122
 crevet 122, 211, 225
 cricí 122, 212
 criédă 122, 209
 crişcă 122, 210
 crişí 122
 crişcă 122
 croáfenă 122, 234
 crófnă 122, 123, 210, 234
 cróhnă 122
 croi 35
 crow 123, 208, 226, 233
 crowán 123
 crowít 123
 cróvnă 123
 crug 56, 123, 209, 224
 crump 149
 crumpír 123, 208
 crusăţ 123, 210
 cruşet 123
 cúce 123, 209
 cuciaş 116, 123
 cucier 116, 123
 cucurig 123, 125
 euglă 69, 123, 234
 eugle 69
 cúnă 117, 124, 210
 cúne 124
 cúnie 124
 culúc 124, 211
 culúcă 124
 cumášă 124, 209
 cumášf 124
 cumát 108, 124, 209, 219
 cumbără 124, 211
 cumet 124
 cúm-gode 124, 136
 cum-góge 124, 136
 cumpánie 124, 209
 cúpă 124, 208
 a cupf 77, 125, 212, 224
 cupft 125
 cupitúra 125
 a cure 60
 a custa 60
 cutgurig 123, 125, 208
 Cutina 43

- dáfié 125, 211, 224, 226
 dáicá 125, 209, 226
 dălóc 125, 135
 deáver 126
 dedă 125, 127
 dedo 127
 delie 126, 209
 deşcă 126, 209, 224
 devăr 126
 déver 126, 127, 135, 209
 déveriță 126
 diác 40, 231
 diáver 126
 dică 126
 diédă 125, 126, 219, 209
 diévăr 126, 127, 219
 dieverél 126, 127
 divan 46, 127, 135, 211
 divănesc 46
 a divăni 63, 127, 212, 226
 divăr 126, 127
 diver 126, 127
 diřni 1 127, 212, 224, 225
 diřni 2 127, 224
 diřpină 127, 209
 *diřven 129
 do- 45
 do 127, 212, 213, 217
 doajuns 45
 dodol 127
 dódolă 127, 128, 210
 dodolói 127, 128
 dogodí 128, 212, 224
 dóichine 128, 209
 doláf 128, 211
 doláp 128, 211
 dolína 128, 208, 226
 dóniță 40, 128, 211, 226
 dósta 128, 212
 drag 54, 57
 draghișca 128
 drăghisce 128, 129
 drepșenic 129
 dréven 129, 212
 drevení 129
 driécă 129, 211
 drișenic 129
 drug 129, 211, 226
 drügă 129, 208, 224, 226
 drugineată 129
 drugúș 129
 drugúț 129
 duán 130
 Dubova 43
 ducă-se pe pustii 213
 duceán 130, 210
 duhán 130, 210
 du(h)ăni 130
 dují 130, 212
 doláf 130
 duhan 226
 duláf 128, 130
 duliéce 130, 208
 dumbravă 36, 230
 dura 130, 213
 dush 130, 214
 duș 130, 211, 214
 dușâncă 130, 210
 dușă 214
 dușăg 130, 131
 dușéc 130, 131, 224
 dușég 131, 210
 dușíg 131
 dúșnic 131, 211
 duvár 131, 211
 erügă 131, 141
 fáidă 131, 211
 fanar 131
 fâli 69, 131, 212
 fâlncă 131, 211
 a fâlui 69
 *fârbăi 69
 a fârbui 69
 felinar 131
 fenier 131, 211
 ficat 132
 ficat-albu 132
 ficátu-négru 132, 175
 ficăt(i)-ăi-álbi 132, 146
 fiijní 132
 fioc 57
 fișag 47
 fișéal 132, 209
 fizní 132, 212
 fitefe 132, 133
 finar 131
 forún 132, 133
 forună 132, 133
 fraće 45
 fras 132, 209
 frije 132, 178
 frúlă 132, 211
 fucie 132, 133, 211
 fucsie 133
 furună 132, 133, 210
 fușie 133
 gac 136, 209
 gai 133, 208
 gaigánă 102, 133
 gar 133, 208
 gără 133, 211
 garínă 134
 găriște 133, 208, 215, 224
 gărínă 43, 134, 208, 224
 garoș 133, 134, 211
 găigán 102, 134
 gaigánă 102, 134
 gărlán 134, 135

- găză 134, 216
 *găzdar 134
 găzdărița 134, 209
 gazf 134, 212
 găzi 134, 216
 geac 134, 135, 224, 211
 gecúii 134, 135
 gerkyan 135
 géver 126, 135
 ghebă 105
 gherdan 135
 ghiordan 135
 giávăr 126, 135
 gicco 135, 212, 213, 224
 giévăr 126, 135
 gîloc 125, 135
 gimîșcă 135, 145
 giordán 135, 210
 giúbră 135, 146, 209
 giunîșcă 135, 145
 giván 127, 135
 gfvăr 126
 girleáci 135
 girleacán 134, 135, 136, 209
 girleánt 135, 136
 girleánci 136
 girleán 136
 girleci(u) 136
 girlici 136, 211, 226
 girliciór 136
 gírlj 136
 gítlej 135
 gláva 136, 209
 gléánt 114, 136
 gode 105, 124, 136, 137,
 191, 213
 góge 110, 136, 137
 gógelea 136, 137
 góglină 137, 208
 golocrác 92, 137, 212
 golumb 62
 gómilă 137, 208, 224
 gorbaci 119, 208
 gorbacs 119, 209
 gorneac 62, 137
 gorneag 62, 137
 gost 60, 137, 138, 216
 a (se) gostá 137, 216
 gostesck 137
 gostí 137, 212, 216
 gostfe 137
 goștie 137, 138
 grabăr 208
 gráde 138
 grádie 138
 gráge 59, 137, 210
 grágie 59, 138, 218
 grábár 138
 grămătic 41, 231
 grec 138
 griéc 138
 grileán 135, 138
 grigléan 135, 138
 girleán 138
 gubav 42, 138, 212, 224,
 226, 232
 gubáv 138
 gubávénie 138
 gubávfi 138
 gubávfe 138
 gumbăr 47
 gúsu 138, 213
 guzină 43, 139, 208, 224
 haidamác 78, 139
 haimana 214
 halát 78
 hálă 78, 139, 210, 212
 halău 67, 79
 halát 139, 209
 halě 65
 halui 79, 139
 haluft 79, 139
 halovină 79, 139
 harambăș 139
 harambășă 80, 139, 140,
 214
 harám-bașá 139
 harambășfe 139, 140
 harambețfe 139, 140
 harimbăș 139, 140
 hărămbăș 139, 140
 hásnă 140, 211
 hásură 140, 210
 hásur 140
 haznă 140
 hásnuf 140
 hiribiță 140
 hírge 140, 209
 hortác 140, 166
 hortác 140, 166
 hulub 62
 ianat 142
 iárc 140, 208
 iármă 140, 209
 iármăț 140, 211
 ierghelă 209
 ieriță 208
 ierugă 208
 iglă 141, 210
 ienát 142
 ierghelă 80, 141
 ieriță 141
 ierúgă 131, 141, 142, 226
 inát 141, 142, 211, 224
 inăgfu 141, 142
 iorgán 142, 210
 iorgován 142, 208
 iribiță 142, 209
 irúgă 141, 142
 irugută 142

- isfcă 142, 208
 ispît 142, 209
 îstan 142, 143
 îstănă 142, 143
 îstina 143, 213
 îstină 143, 211
 îstit 143, 212
 îsto 143, 212, 213
 îstúc 143, 210
 îștit 143
 iurugúță 141
 izdá 1 143, 212
 izda 2 143, 144
 izdát 143, 144, 209
 izgârî 212
 izgârî 144, 224
 izfnă 144
 izineálă 144
 izinf 144
 iznă 144, 211, 224
 izmomálă 144
 izmomî 144, 212
 izvor 35
 împăivăna 168
 impleti 170
 împupf 144, 180
a Inchitá 190, 144
 Inchitát 109, 144
 jágăriță 144
 jăguî 144, 146
 jămîșcă 144
 jămlîșcă 144, 145
 jămîșcă 145
 jăp 144, 210
 jegájne 145
 jegájnie 144, 145, 209
 jegájniță 145
 jegărniță 145
 jegásniță 145
 jegázniță 145
 jegăriță 146
 jeguí 145, 146
 jégzniță 145
 jemîșcă 135, 144, 145
 jemîșcă 145, 146, 210, 203
 jestrîlă 145, 208
 jicásnă 145
 jig 145, 209
 jigájne 145
 jigájneá 145
 jigărniță 145
 jigásnie 145
 jigásnie 145
 jigăriță 132, 145, 205
 jigăriță 221
 jigăriță-elea-albe 146
 jiguí 144, 145, 146, 212
 jflav 146, 212
 jimîșcă 145, 116
 jivfnă 146, 209
 jivîni 146
 jîgăriță 146
 jîgîșniță 145, 146
 jîguî 146
 jivfnă 146
 joámpă 146, 208, 224
 joávină 146
 jorjîță 146, 208
 júbră 146, 211
 jumîșcă 145, 146
 júrbă 147, 224
 a jurbí 147
 kédar 65
 kicelie 106
 kobecz 115
 korbacs 65
 krajně 121
 krajník 121
 krakalicze 121
 láciță 147, 148
 lai 85
 lálă 147, 208
 lampaș 131
 lanț 147
 laptă 67
 látiță 147, 148
 laz 147, 208
 læcãrgie 147, 148
 lægán 147, 212
 lægãrî 147, 212
 *lãjî 148
 læstáviță 148, 211
 lætițãriu 148
 lætîță 147, 148, 210
 læbeniță 148, 150
 legen 148, 211
 leicã 195
 lele 195
 læbiniță 148, 150
 læbeniță 148, 150
 lægã 148, 209, 218, 224
 læiță 148, 209
 loabdă 67
 loajă 148
 loaje 211, 215
 loaptă 67
 loază 149, 150
 lobdă 67, 148, 149
 lobeniță 148, 150
 locf 148, 212
 logofăt 40, 57, 231
 lom 148, 224
 lomulêț 149
 lopár 149, 210
 lopată 35
 lopăciță 149
 lopătiță 149, 209
 lóptă 67, 148, 149, 210
 lovãț 149, 209
 lovetz 149

- lóză 149, 150, 208
 loznic 150, 208
 lúbeniță 148, 150, 208
 lud 79
 lud 1 150, 209
 lud 2 150, 203, 212
 ludăie 150, 208
 ludéțe 150
 lúlă 151, 210, 221
 luleá 151, 221
 luncă 36
 lupidrág 151, 208
 lupizdrág 151
 lutuf 151, 212

 ma 151, 213
 macar-cine 151
 macar-de-unde 151, 152
 macar-încotro 151, 152
 macar-unde 151, 152
 măcăr 151
 măcăr că 151
 măcăr să 151
 măcăr-șe 151, 152
 măcăr-șine 151, 152
 mag 152, 187
 magiárcă 152, 208
 mágrin 83, 152
 mah 152, 153, 211
 máistor 152, 154, 209
 máistore 152
 máistorie 152
 makarsine 151
 málă 152, 154, 208
 malo 153, 212, 213
 marámă 153, 154, 211
 marvă 153, 154, 209
 mascará 153
 máscără 153, 154
 mástur 152
 matrác 153, 154
 matrúnă 153, 154, 208

 mau 152, 153
 mázgă 153, 154, 209
 mázglă 154
 măcar 213, 217
 măci 154
 măgrin 82, 154
 máhălă 153, 154
 máistoriță 152, 154
 măjărcă 152
 mărámioáră 153, 154
 mărămiță 154, 211
 mărșávi 154, 157
 mărvăș 153, 154
 máscără 153, 211
 máscări 153, 154
 mástéală 154
 mástilă 154, 155, 209, 215
 mátrac 153, 154, 155, 211
 mátrúnă 153, 154
 mecí 154, 155, 212
 mecít 154, 155
 mecitúră 154, 155
 ménghelă 155
 menghele 211
 mershav 157
 mershevescume 157
 mertă 71
 mesárniță 155, 156
 mesárniță 155, 210
 mesérniță 155
 mestilă 154, 155
 meși 154, 155
 metrác 154, 155
 meți 154, 155
 métrak 65
 micí 154, 155
 micít 154, 155
 mihói 155, 210
 mîlă 155, 209
 mîlúi 155, 212, 216

 miói 15
 miródie 156, 208
 misárniță 155, 156
 misérniță 155, 156
 mislí 156, 212, 224
 mișarniță 155, 156
 mișlenie 156, 211, 215, 218
 224
 mișomór 156, 211
 mîine 156
 mîndru 54, 57
 mînedzi 156
 mînezi 156
 mînidzi 156
 mîniedzi 156
 mîniezi 156
 mîrc 156, 157, 211
 mîrg 156, 157
 mîrșav 72, 157, 212, 224
 mîrșávi 157
 mladojânie 157, 210
 mléci 157
 mleș 157
 mleșe 157, 208
 mliascái 157, 212
 modojénie 157
 mojí 157, 158
 momác 158
 momác 157, 167, 209
 moș 111
 mótcă 158, 210, 226
 motchítă 158
 mucenic 56, 158, 210, 226
 mucenie 210
 muceniță 56, 158, 210, 226
 mují 157, 158, 212
 múlă 158, 209
 mumác 157, 158
 muncă 36, 230

 náică 158, 209
 náimnic 158, 209

- nană 159, 209
 naocól 159, 208, 212
 naopác 159, 212
 naplád 159, 160
 naticac 219
 naticáš 159, 161, 162, 210
 năchítă 159, 210
 năhód 159, 210, 224
 năloágă 159, 211
 nămojnic 159, 161, 212, 216,
 217, 238
 năplad 160
 năplat 160
 năplăţ 159, 160, 211
 năplădós 160
 năpoiniță 160, 210
 năprá(nă) 160, 210
 năpráci 160, 212
 năpustí 160, 212
 năsilnic 161
 năsilnic 161, 209, 224
 năstaşnic 161, 226
 năstréce 161
 năstréşă 161, 211
 năticác 159, 161
 năticáci 159, 161
 neamésnic 161, 209
 negreală 154
 negru 132
 neică 195
 néman 161, 210
 nemoájnic 160, 161
 nemoásnic 160, 161
 nene 195
 nestájnic 161
 nestáşnic 161, 212, 216
 nestréşă 161
 neto 213
 nevoie 35
 năkitě 159
 niemestí 161, 212
 nireadbă 71
 nistréşă 161
 nişta 161
 niticac 159, 162, 219
 niticaci 159, 162
 nívă 162
 no 162, 213
 noá 162
 novéală 162
 noveále 162, 209
 novéle 162
 noviélie 162
 noviná 162, 208, 209, 224
 noviní 162
 obadă 162, 163, 210
 obidí 163
 obigi 163, 224
 obládnic 163
 obláinic 163
 oblámnic 163
 oblánic 163, 211
 oblávnic 163
 oblăcei 75
 obleádnic 163
 oblédnic 163
 obloc 163, 211
 obód 162, 163, 210, 226
 obosi 40
 obrame 71, 75
 obránniță 163, 211
 obranic 71, 75
 obrániță 163
 ochiu-al-orb 164
 ócolo 164, 213
 ócolu 164, 213
 ocrét 164
 odivamo 164, 209, 213,
 217, 224
 odírlí 164
 odírní 164, 212, 224
 odírnire 164
 ódma 164, 212
 odoránie 164
 odorénie 164
 odorí 164, 165, 212
 odráslá 231, 232
 odvóniță 165, 167, 211
 oişte 40
 ometiță 71
 opác 165, 212
 opág 165
 opáncă 59, 165, 210, 225,
 231
 opírtă 165, 211
 oprává 165, 211
 oprávi 1 165, 212
 oprávi 2 165, 212
 opreg 62, 165, 210, 226
 orániță 166, 211
 orániță 166
 oricéac 166
 oritác 80, 166, 211
 oritég 166
 ormán 79, 166, 199, 211
 ortac 46, 140, 166, 167, 209
 ortacúe 63
 a se ortáci 166, 167
 ortál(i)úc 167, 210
 a se ortáşi 166, 167
 oscóş 167
 ostăvi 167, 212
 otavă 40
 otcós 62, 167, 208, 226
 otcóş 167
 otíc 57, 167, 211, 226, 233
 otvóniță 165, 167
 ozmi 167, 199

- pa 167
 pacearíz 167, 209
 paceríz 167
 paclă 68, 168, 210
 pacmiédz 168, 170
 pacsamét 168, 210
 pahár 168, 171, 226
 paharnic 40, 57, 168, 171, 231
 paiván 168, 169, 176, 211, 226
 pámat 168
 pámet 168, 211, 215, 238
 panc 165
 paor(e) 69, 168, 234
 paprică 68
 paríp 168, 170, 209
 pártă 168, 210
 pasoš 67, 169, 210, 234
 paur 69
 pá 167, 169
 păclie 169, 210
 păhár 169, 171
 păiván 168, 169
 pălugă 169, 176, 211
 pámúcă 169, 210
 pãrip 168, 170
 păstrúgă 170, 209, 226
 păstrúngă 170
 pãsúi 170, 208
 pãsúla 170
 pãsúle 170
 pãsulică 170
 pãșuș 67, 169, 234
 pecár 48, 170, 172, 209
 pecărie 48, 170
 peciță 170, 172, 174, 208
 pecméz 168, 170, 171, 172, 174, 210
 pedestru 60
 pehár 168, 169, 171, 210
 pemnez 170, 171
 perinci 171, 208
 perințj 171
 perinș 171
 pesác 171, 172
 pésác 171, 172
 pesácós 171
 peșchir 65, 171, 211, 233
 peșină 171, 208
 peșitță 170, 172
 peștimal 172
 peștimălă 172, 210
 peștiman 172
 petác 172, 210
 petmez 171
 Petrovici 218
 picár 172
 picar(i) 170
 picmiéz 170, 172
 pícslá 69, 172, 211
 piecár 219
 piecár(i) 170, 172
 pieciță 170, 172, 219
 piésac 171, 172, 208, 219
 piesăcári 172
 piéslă 172
 pietméz 170, 172
 piglu 48
 pilár 173, 210, 226
 pilár(i) 172, 173
 pilă 173, 210
 pilári 173
 pilăriță 173, 207
 pirșe 173, 174
 pislă 172
 pistol 173
 piștól 173, 211
 pitac 172
 pírc 173
 pírci(u) 173, 174
 pírtjálă 173
 pírtj 173, 212
 pérpor 173, 209, 224
 pírpur 173
 pířș 173, 209, 224
 pířși 174
 pírtă 174, 211, 217
 pírtie 40
 pírvác 174, 209, 217
 plast 62, 174, 209
 plástă 174, 226
 plástore 174
 plămin 132
 plăstóniu 174
 plăti 35
 plesnăvi 174, 212
 plete 170
 pléter 174, 209, 226
 pletitță 170, 174
 plimiéz 171, 174
 pliscă 175, 209
 plomînu-negru 132, 175
 plóștină 175, 208
 plug 35
 plutniță 71
 poală 35
 pocăzuí 175, 212, 216
 pocég 175, 177
 pod 175
 podină 71, 175, 209
 podrúm 175, 211
 pofil 71
 pogăgi 176
 pogoádă 175, 176
 pogodeálă 175, 176
 pogodí, 175, 176, 212, 224, 226
 pogovarí 176
 pogovarí 207

- pogovori 176, 207
 poitrîță 176, 210
 poiván 168, 176
 polugă 169, 176
 pomilar 48
 pomociță 60, 176, 209
 pomoroáncă 176
 pomoroángă 176, 208
 poneává 176, 210, 218, 226
 popesc 47
 popeși 177, 212
 Popovici 218
 porodîță 177, 209
 pórtă 177
 pórtie 177, 211, 226
 porțieș 177
 pórtie 177
 postelnic 40, 231
 पोषा 177, 210
 potéc 177
 potéglă 177
 potiégă 175, 177, 211
 potóc 177, 208
 potopí 177, 212
 pótpuno 178, 212, 213
 povicércă 178, 210
 povodnik 71
 prádnánie 178, 210
 práši (a se) 40
 práši 212
 Predel 43
 prefrije 178
 présliță 178, 179
 pretí 178, 179, 212
 pricí 1 178, 212
 pricí 2 178, 212
 prigoádă 178, 211
 priód 178, 209, 226
 prisliță 179, 211
 prisní 179, 212, 224
 prití 178, 179
 prisliță 178, 179
 prislúc 179, 180, 210, 217
 prisnă 179
 prisní 179, 212, 217
 pro- 45
 produs 45
 propís 179, 209
 prosăc 180, 208
 prostác 179, 209
 prótă 179, 180, 210
 prótác 180, 210
 protoánie 180
 prügă 180, 211
 pruslúc 180
 pruslúc 179, 180
 pruzliúc 180
 pup 62, 144, 180, 209, 226
 pupí 180, 212
 rábă 180, 211
 rábăș 181
 ráboș 180, 181, 209
 rac 35
 rachie 181, 210
 rachiiță 181
 rachiu 63, 81, 181
 ránă 181, 210
 rozumăn 212
 rábăș 180
 rábój 181
 rábúș 181
 răchie 63, 181, 233
 răcie 181
 răcílă 181, 209, 226
 rădúșă 181, 209
 rămeniác 181, 211
 răschiđă 182, 211
 răstálniiță 182
 răstámiță 182
 răstámniță 182
 răstániță 182, 208
 rězlog 182, 211
 rězvor 182
 reclu 47
 rázor 208
 remeniácă 181, 182
 remeniéșe 181
 réză 182, 211
 rézlă 182
 rígi 182, 211
 roc 182, 208, 224
 rogoz 35
 rucaviță 56
 rudár 183, 209
 rúdăl 183, 211, 226
 rúdă 2 183, 211, 226
 rudíță 183
 rúgiță 183, 210
 rúșcă 183, 210
 sácimă 183, 190
 sádniță 183, 209
 ságet 183, 184
 Sagiavăț 43
 Sahagia 218
 sálă 183, 209
 samatóc 184, 210
 saplaic 184, 210
 saráciniță 184
 sárciniță 184, 211
 sármă 184, 210, 224
 ságeác 184
 sájác 183, 184, 210
 sálăríță 184, 187
 sáriman 185
 sárman 185
 sápie 184, 211
 sáviciác 184, 210
 sáviciace 184
 sbor 204

- sborí 184, 204
 scai 71
 scădărcă 184, 208
 scăzălăcă 101, 185, 219
 scléme 185, 186
 scoadă 185, 204
 scoarță 185
 scóriță 185, 209, 219, 224
 scupștină 59, 225, 231
 sécă 185, 209, 224
 seromán 185, 209
 sféta 185
 sfete 56, 185, 190, 212
 sfeti 56, 185, 190
 sgoándă 185, 204
 sgodí 185, 204
 sgulí 185
 siriman 185
 siromán 185
 sirománi 185
 siromănie 185
 sibă 185, 192
 sibie 185, 192
 sibră 185, 192
 sirbesc 41
 sirbi 41
 sirjiță 186, 208
 sirjoacă 186
 skaderkë 184
 slab 186
 slăbină 186, 209
 slastă 186, 210, 215, 238
 slăbie 186
 slăbină 186
 slădun 71
 slăvină 62, 186, 211, 226
 *sleame, 186
 sléme 185, 186, 211
 slică 186, 209
 sivilină 186
 sloágă 186, 211
 slog 186, 208, 226
 slugă 214
 smágă 187
 smirom 187, 212, 217
 smirci 224
 smug 187, 209
 *smugi 187
 snagă 62, 152, 187, 205,
 211, 224, 226
 snăgós 187
 socac 64, 187, 208, 233
 solăriță 184, 187, 210
 sómot 187, 210
 spahie 63, 188, 226, 233
 spahiu 63, 233
 spăhie 188, 209, 215
 spăie 188
 spăiluc 63, 188, 211, 224
 spăilúg 188
 spăioáne 188
 spăiu 188
 sporiș 71
 starisfát 188, 194
 starm- 189
 stativă 17
 stăcí 188, 212
 stălniță 188
 stăși 188
 stélniță 188, 211, 226
 stirm- 189
 stirmină 188, 189, 193, 208
 stirminós 188, 189
 stoacă 189, 209, 224
 stog 54, 57
 stolnic 57
 stréșă 189, 211
 strínă 189, 209
 stu 187, 213
 stuacă 189
 stucni 189, 212
 stugni 189
 sud 189, 211, 226
 a sudi 189
 sugi 189, 212
 súgină 189, 190, 210, 224
 suhar 190, 209
 sundúc 190, 211
 súnger 190, 209
 surótcă 190, 210
 sveți 185, 190
 svon 190, 205
 svoní 190, 205
 șarán 190, 209
 șarc 190
 șárcă 190, 211
 șárgă 190
 șáșmă 105, 183, 190, 209
 șábie 190, 192
 șágirt 191, 209
 șarán 190
 șárpencă 191
 șárpiencă 191
 șcătúlă 191, 211
 șcétă 191, 193
 șeálmă 105, 191, 210, 218,
 226
 șeásmă 190
 șébă 105, 191
 șelmă 191
 șerán 190
 ši-goge 136, 191
 šindrá 191, 192, 210
 šindrilă 191
 šintăr 47
 šișcáv 191, 192, 212
 šișcă 192, 209
 šișcăví 192
 šișcláv 192
 šitav 111, 192

- şindruí 191
 şibă 185, 190, 192, 209
 şibie 192
 şibioară 192
 a şibuí 192
 şibuiálă 192
 şindrăr 191, 192
 şindră 191, 192
 şindruí 192, 192
 şliboviță 57, 192, 210, 226
 şocán 110, 192
 şol 193, 210, 214
 şólă 193, 210
 ştálă 193, 211
 ştetă 191, 193, 211
 ştim 81
 ştórmină 188, 193
 *ştricăi 69
 ştricuí 69
 şudílă 193, 211
 şumári(u) 193, 209, 226
 şumăriță 193
 şurcă 112
 şuşcav 192
 a şucái 192, 193, 212
 şustăr 69
 şuster 69
 şuştăr 234
 şuşter 193, 234
 tal 193, 210
 tamină 60, 193, 208
 tarábă 194, 211
 taránă 194
 tarisfát 188, 194, 210
 tarisfătíță 194
 tată 214
 târhánă 194, 210
 tăşchițe 194, 210
 téglă 194, 210
 teică 105, 194, 195
 téme 106, 108, 194, 195,
 209
 témníc 71
 tétac 195, 209
 tétă 105, 194, 195, 209,
 224
 tezgá 195
 tézgă 195, 210
 tiéme 195
 tiétă 195
 tinér 48
 tîrbú 195, 209
 tîrgovínă 195, 210, 224
 tîrnoslív 195
 tîrnoslívă 195, 208
 tîrpí 195, 212
 tîrpíe 196, 209
 tîrzái 196, 212
 tocí 196
 top 196, 211
 tórină 196, 209
 toşí 196, 212
 továr 196, 211
 továră 196
 tóvărită 196
 továri 212
 toveresk 196
 trahaná 194
 tram 197
 trăcní 197
 trăgní 197, 217
 trămní 197
 treám 197, 211, 224
 treáp 197, 210
 trícni 197
 trîgní 197, 212, 217, 224
 trîmní 96, 197, 219
 tují 197, 212
 tulujári 197
 tulujíşte 197
 tulúz 197, 209
 turéi 197, 209, 226
 tutcán 197, 198
 tutcă 197, 198, 209
 țíglár 198
 țíglă 198
 țíglárie 198
 țímăt 198, 210
 țírcus 198, 209
 țíglár 198
 țíglă 198, 210
 țírcus 198
 ucni 198, 212, 224
 úică 199, 209, 224, 226
 únă 199, 209, 224, 226
 úniță 199
 urmán 166, 199
 urví 199, 212
 uzmi 167, 199, 212, 216,
 224
 vaschie 87, 199
 vátříță 200
 vátříță 200
 veac 54, 57
 vece 59, 218, 225, 231
 vecem 199, 212
 vecen 199
 vede 45
 venát 200, 210
 vesel 54, 57
 vetríță 200, 210
 vícă 200, 211
 viec 178, 200, 208
 víece 200, 213
 vino-ncoace 213
 vir 200, 208
 vistiernic 40, 231
 vişăriță 200, 209
 viti-viti 200, 213
 Vlce 42
 virtelniță 57, 233
 vlaşiță 200, 208, 226

- vlădică 214
 vogiță 200, 210, 224
 voină 201, 210
 vornic 40, 231
 vosc 201
 voscă 201, 210
 voșcă 201
 vrăcniță 201
 vrăgniță 201
 vrânghiță 201
 vrăniță 201
 vrăniță 226
 vratniță 201, 211
 vrăsnî 201, 212, 224
 vrevă 201, 211
 vrevesk 201
 vrevî 201, 212
 vrevitor 201
 Vuc 42, 57, 232
 Vucea 42, 57
 Vucenic 42
 Vucetici 42
 Vucina 42
 Vucova 43
 zabrán 201, 202
 zacón 201, 202
 zaitín 201, 203
 zâncă 202, 209
 zastálnîță 202, 203, 211
 zastálnîță 203
 ză- 45
 zăbrán 201, 202, 208
 zăbrăni 202
 zăbuneală 202
 zăbuni 98, 202, 205, 212
 zăbunit 202
 zăclópot 202, 210
 zăcón 201, 202, 210
 zădanî 202, 212
 zăicín 202, 203
 zăitín 201, 202, 203, 204,
 210
 zălúd 150, 203
 zăludzi 79
 zâmán 203, 212
 zâmișcă 145, 203
 zâmorî 203, 212, 216
 zâmorît 203
 zânát 203, 209, 226
 zânátári 203
 zăpătuí, 203, 212, 219
 zăstálnîță 202, 203
 zăstrúg 203, 211
 zăt 203
 zăvărni 203, 212
 zbeng 71
 zbor 203, 211
 zborî 184, 212, 203
 zdrávî 204, 212, 224
 zdrăvui 204
 zeitín 203, 204
 zenat 65, 203
 zet 203, 204, 209
 zgoádă 185, 204, 211
 zgoandă 204
 zgod 204
 zgodî 185, 204, 212
 zgodzí 204
 zgogî 204
 zgulî 185, 205, 212
 zi 156
 zlovárnice 205, 209
 zmircî 205, 212
 znac 205, 211
 znágă 187, 205
 známán 205, 210
 a (se) zubunî 202, 205
 zubunit 202, 205
 zvon 60, 190, 205, 210
 zvonár 205
 zvoni 60
 zvonî 190, 205, 210
 zvonîșor 205
 zvonîț 205
Rusă
 bokál 92
 byk 88
 dolina 128
 igla 141
 izdat' 143
 kalufer 99
 krug 56, 123, 233
 mučenica 56
 mučenik 56, 158
 obod 163
 pjatak 172
 rukavica 56
 suržanka 186
Cuvinte sășești
 Becker 170
 kil 106
 Krumpirn 123
Sirboeroată
 a 77
 abaja 77, 214
 adet 77, 221
 ajdamak 78, 221
 akov 67, 77, 215, 221
 ala 78, 214, 238
 alat 78
 ali 79, 221
 almar 215
 alov 67, 79
 alvaluk 80, 215, 219, 221
 arambaša 139, 238
 Arbanas 80

- armar 79
 aršov 80, 215
 artija 81, 214, 221
 arvăluc 219
 asna 140
 astal 80, 215
 asura 140
 ašov 80
 avan 81
 avanica 81, 214, 222, 238
 avlija 81, 222
 baba 82, 83
 babaluk 81, 222
 babaruga 84
 babica 82, 214, 221
 babura 82, 222
 baca 84, 214, 238
 badan 84
 badanj 85
 bádem 83, 219
 baglama 85
 bagrem 83
 bagren 215, 219
 bagrin 83
 bajka 83
 baka 82
 bakarúša 84, 214, 221, 222
 balvan 86, 219
 ban 83
 banovac 83, 215
 bara 83, 214, 221
 barâbar 86, 219, 221
 barabariti 86
 barjak 84
 baskija 87
 baš 84
 bašča 94
 bašća 84
 bašćovan 87
 bata 84
 Beč 87
 bečka 87
 bečcko pivo 217, 238
 beda 87, 214, 219, 221
 bediti 38
 Begej 88, 222
 bel 40, 85, 222
 bela džigerica 132, 145, 146
 bel̃a 85
 beo 132
 bestraga 88, 221
 bezuman 98
 bezumiti 98
 bijèda 87
 bik 88, 215
 bika 89
 bikica 89
 birc 89
 birchaus 89
 birchaut 89
 birt 89, 215
 birtaš 89
 birtašica 89
 birtašiti 90
 birtija 89
 bitanga 90, 214
 bitanjga 90
 blago 90, 213, 215, 217,
 221, 222
 bleba 90, 219
 blebetati 91
 blejati 91
 bleka 91
 blekati 91
 hobrek 91
 bojati se 92, 216, 222
 bojiti se 92
 bokal 91, 215
 bokljuk 95, 218
 bokluk 95
 bolta 92
 boltadžija 92, 215
 bondža 91
 boraviti 92
 bošća 92
 braca 84
 branik 93, 215
 brat 84, 93, 215
 brata 93, 214, 222
 brava 93, 221
 bravar 93
 britva 94, 219, 221, 222
 broč 94, 215, 218
 broč 94
 broskva 94, 220
 brus 95, 215
 buba 95
 bubrek, 91, 219, 221
 budak 95
 budža 96, 218
 buđa 96
 bugar 96
 bugarka 95
 bujad 96, 215
 buklija 95, 214
 buknuti 96, 219
 bula 96
 bunar 97
 brure 97, 215
 burgija 63, 97
 bürma 97
 burmut 67
 burnut 97
 busje 97
 buša 98
 bušan 98, 222
 bušat 98
 butav 98, 219, 222
 cigla 198
 ciglar 198

- cimet 198
 cirkus 198
 crn 132
 crna džigerica 132
 čajko 105
 čalma 191, 218
 čam 105
 čamac 105, 218
 česnica 105
 čekrk 105, 219
 čekmedže 218
 čika 109
 čiko 109
 čit 111
 čistiti 111
 čivija 112
 čoja 110
 čokanj 110
 čokot 110
 čokrlja 110
 čudila 193
 čun 112
 čaća 105
 čaće 105, 218
 ćebe 105, 215
 čilim 110
 Čiril 57, 218, 232
 čirilski 57
 čor 106
 čosa 111
 čosast 111
 čosat 111
 čosav 111
 čoso 111
 čošak 111, 224
 čud 109, 215
 čup 112
 čupa 112
 čurka 112
 čutati 112, 213, 217
- ćuti 112
 dajka 125
 dan 156
 dati 152
 davija 125
 dèčko 126
 ded(a) 126
 deda 219
 deko 135
 delija 126
 dever 126, 219
 dika 126
 dirnuti 127
 divan 127
 divaniti 127
 diver 126
 do 127, 217
 dodola 127
 dogoditi se 128
 dojka 125
 dojkinja 128
 dojnica 40, 128
 dosta 128
 dolaf 128
 dolap 128
 dolina 128
 dragička 128
 dreven 129
 dr(ij)evka 129
 dr(m)nuti 127
 drtina 127
 drug 129
 druga 129
 drvčanik 129
 drven 129
 drveniti se 129
 dućan 130
 duhan 130
 duhaniti 130
- dulek 130
 dura 130
 duša 130
 Dušan 130
 dušanka 130
 dušek 131
 dušnik 131
 duvar 131
 džak 134
 džep 144
 (džepna) marama 153
 džigerica 132, 221
 džomba 146
 đerdan 135
 đever 126
 đubre 135
 đurđica 146
 fajda 131
 falinka 131
 faliti 69, 131
 farbati 69
 fenjer 131
 fijoka 67
 fišcal 132
 fras 132
 frula 132
 fučija 133
 furuna 133
 gaj 133
 gar 133
 gara 133
 gârina 134
 garište 133, 215
 garuša 134
 garušan 134
 garuško 134
 gazdarica 134
 gaziti 134, 216
 gdeko 135
 geac 136

- glava 136
 gloginja 137
 god(e) 136
 golokrak 137
 golub 62
 gomila 137
 gornjak 137
 gost 60, 137
 gostiti (se) 137, 216
 grabar 138
 građa 59, 138, 218
 grk 138
 grlič 136
 grkljan 135
 gubav 138, 232
 gubaviti se 138
 gusu 138
 guz 139
 *guzina 139
 hajdamak 78, 221
 hala 78
 halat 78
 halvaluk 80
 harambaša 139
 hartija 214, 221
 hasna 140
 hasura 140
 hergela 141
 (H)odi (o)vamo 164, 213,
 217
 hrđa 140
 igla 141
 inadžija 142
 inat 141
 ispit 142
 isti 143
 istina 143
 isto 143
 izdati 143, 144
 izgoreti 144
 izmamiti 144
 jarak 140
 jarebica 142
 jarica 141
 jarma 140
 jarmac 140
 jarmenjača 181
 jaruga 141
 jasika 142
 jastuk 143
 jerebica 142
 jezina 144
 jorgan 142
 jorgovan 142
 kabanica 98
 kačka 99
 kadar 102
 kader 102
 kafa 63, 99, 221
 kafana 63, 99, 221
 kajgana 102, 219
 kakogod 136
 kako god 136
 kàlaj 102, 222
 kalajs 102
 kalajisati 102
 kaloper 99
 kalpak 100
 kaluža 103
 kaljuga 103, 218
 kaljuža 103
 kamdžija 103
 kamiš 100
 kanap 100
 kangal 103
 kanta 100
 kapara 103, 224
 kapar(is)ati 104
 kapica 104
 kapija 104, 224
 kapunja 104
 kapunjica 104
 karabe 100, 101
 karabice 101
 karaboja 104
 karađorđe 218
 karaš 104
 karfijol 101
 karlica 101
 karmažin 103, 219
 kàsap 101
 kasapnica 101
 kasati 105, 216
 kazaljka 101, 218, 219
 kec 107, 215
 kecelja 106, 220, 224
 keleraba 106
 kelj 106, 218
 ker 107, 224
 kera 107
 kesa 107, 221
 kičica 108
 kijamet 107
 kimati 108
 K'iril 232
 kita 108
 kitan 109
 kititi (se) 109
 klanac 114
 klet 114, 224
 klis 114, 216
 klup 115, 214
 klupa 115, 214
 ključ 114
 kljuk 114, 218, 224
 kljukati 114
 kmet 124, 219
 kmetica 108, 219
 knez 108, 219

- kobac 115
 kobača 115
 kobajagi 115
 kocka 120
 kòčija 116
 kočijar 116
 kočijaš 68, 116, 218, 234
 kočije 68, 116
 kočina 116, 218
 koji god 137
 kòlač 117
 kolajna 117
 kolar 117
 kokot 117
 komad 118
 komađe 118
 komat 118
 komina 118
 komovica 118
 komšija 118, 215
 konj 156
 kopati 118, 219
 kopčeg 119
 koprena 119
 korbač 119
 korica 185, 219
 korito 119, 215
 kasap 219
 kosir 119
 kostrava 119
 košara 119
 koštak 119
 kotarica 120
 kotarka 120
 kotiljati (se) 120, 219
 kovač 121
 kovčeg 119
 kovilje 117
 kovrčica 117
 kozica 121
 kozjače 121
 krajina 121, 217, 238
 krajinik 121
 kraljice 122, 218
 kravaj 122
 kravalj 122
 krčag 112
 krčiti 113, 224
 krd 57, 113
 krd(o) 40, 233
 kređa 122
 krevet 122
 kričati 122
 kričiti 122
 kriška 122
 krletka 48
 krofna 122, 234
 krov 123
 krš 113
 kršje 113, 217
 krtiti 113
 krug 56, 123, 233
 krumpir 123
 krušac 123
 krv(n)ina 113, 224
 kućar 116
 kuće 123
 kugla 69, 123, 234
 kujna 124
 kukurik 125
 kuluk 124
 kum 124
 kumača 124
 kumbara 124
 kupa 124
 kupiti 77, 125, 219
 kutkurig 125
 lala 147
 lagan 147
 lagati 147
 lakrdija 147
 lanac 147
 lastavica 148
 làtica 148
 laz 147
 laž 148, 215
 laža 148, 215
 legen 148
 lice 148
 limun 79, 215, 219
 lokati 148
 lom 149
 lopar 149
 lopta 67, 149
 lovac 149
 loza 149
 loznik 150
 lubénica 150
 lud 79, 150
 ludaj 150
 ludeti 79, 150, 219
 luditi 79, 150
 ludovati 151
 lula 151, 221
 ljaga 148, 218
 ljubenica 150
 ljubidrag 151
 ma 151
 madžarka 152
 mađarka 152
 mah 152
 mahala 152
 majstor 152
 majstorica 152
 majstorija 152
 makar 217
 makar (da) 151
 makar gde 152
 makar ko 151—152
 makar kuda 152

- makar štа 152
 mala 152
 malo 153
 maramica 154
 marva 152
 maskara 153
 maskariti 153
 mastilo 154, 215
 matrak 154
 matrun 153
 matruna 153
 mazga 154
 mečiti 154
 mek 154
 mengele 155
 mesarnica 155
 mesto 125
 mila (moja) 155
 Miholj 155
 miholj (dan) 155
 miholje 155
 milovati 155, 216
 mirodija 156
 misliti 156
 mišljenje 156, 215, 218
 mišomor 156
 mlad 110
 mlada 110
 mladoženja 157
 mleč 157
 mleča 157
 mljaskati 157
 momak 157
 motka 158
 možđiti 158
 mrk 156
 mrkov 156
 mršav 157
 mršaviti 157
 mučenica 56, 158
 mučenik 56, 158
 mučenje 158
 mula 158
 nahod 159
 najamnik 158
 najka 159
 nakit 159
 naloga 159
 namesiti 161
 namesnik 161
 nána 159
 naokolo 159
 naopak 159
 naplaci 160
 naplat 160
 naplatak 160
 napojnica 160
 napratiti 160
 naprava 160
 napustiti 160
 nasilnik 161
 natikač(a) 159, 219
 neman 161
 nemoćan 159
 nemoćnik 159
 nemožnik 214, 217, 238
 nesreća 161
 nestašan 161, 216
 njiva 162
 ništa 161
 no 162
 novina 162
 novine 162
 obići 163
 oblok 163
 obod 162, 163
 obramnica 163
 odma(h) 164
 odorati 164
 odrasle 232
 odrenuti 164
 odvodnica 165
 oglavnik 163, 219
 oko 164
 okolo 164
 okret 164
 okretan 164
 okupiti 77
 onaj 143
 onda 143
 opak 165, 169
 opaklija 169
 opanak 59, 165
 oprava 165
 opraviti 165
 opreg 165
 oprta 165
 oranica 166
 orićak 166
 oritak 166
 orman 166
 ormati 166
 ortačiti (se) 166
 ortak 166
 ortakluk 167
 ostaviti 167
 otik 57, 233
 otkos 167
 otpraviti 165
 pa 167
 pačariz 167
 pajvan 168
 paklija 169
 paklo 68, 168
 pamet 168, 215, 238
 pamuk 169
 paor 69, 168, 234
 paprika 68
 parip 168

- parta 169
 pasoš 67, 169, 234
 pastruga 170
 paur 69
 pečica 170
 peći 132
 pečina 171
 pegla 48
 pehar 171
 peharnik 171
 pekar 170, 219
 pekarija 170
 pekmez 170, 171
 peksemet 168
 peksemit 168
 perinač 171
 pesak 172, 219
 peškir 171
 peštimalj 172
 petak 172
 petica 170, 219
 Petrović 218
 piksa 172
 piksla 69, 172
 pila 173
 piljar 172
 piljariti 172
 pirinač 171
 pirinč 171
 pirinča 171
 pirindža 171
 pištoalj 173
 plast 174
 pleter 174
 pliska 175
 ploština 175
 pljesnaviti se 174
 pljesniviti 174
 pod 175
 podina 175
 podrum 175
 pogod(b)a 176
 pogoditi se 175
 pogovarati 176, 207
 pogovariti 176, 207
 pojutrica 176
 pokazivati 175, 216
 poluga 169
 pomilar 48
 pomleti 48
 pomoćnica 60, 176
 pomoranća 176
 pomorandža 176
 ponjava 176, 218
 poplesati 177
 popletati 177
 Popović 218
 porcija 177
 porcijas 177
 porodica 177
 porta 177
 poša 177
 poteg 177
 potega 177
 potok 177
 potopiti se 178
 potpuno 178
 povečerka 178
 prašiti se 178
 prč 173, 174
 pré 174
 predanje 178
 prehod 178
 prepeći 178
 preslica 179
 pretiti 178
 pričati 178
 prigoda 178
 prispeti 179
 propis 179
 prosek 180
 prostak 179
 prota 179
 protak 180
 proto 180
 prpor 173
 prsluk 179, 215
 prsnuti 179, 217
 prt 174, 217
 prta 174
 prt (ina) 40
 pruga 180
 prusluk 179
 prvak 174, 217
 pržiti 173
 pup 180
 pupiti 180
 raba 180
 raboš 181
 račilo 181
 rakija 63, 181
 rakijica 181
 ramenjak 181
 rana 181
 raskida 182
 rastavica 182
 rastaviti 182
 rastavnica 182
 razlog 182
 razuman 181
 razvor 182
 rđa 140
 reduša 181
 réza 182
 rid 182
 rok 182
 ručka 183
 ruda 183
 rudar 182

- rudica 183
 rudo 183
 rukavica 56
 s 125
 sačma 190
 sadnica 183
 sadžak 184
 Sahadžija 218
 salo 183
 samotok 184
 samoupravljanje 59
 sanduk 190
 saplak 184
 sarčanica 184
 sárma 184
 savijača 184
 savijaka 184
 seka 185
 sepija 184
 siromah 185
 skadarka 184
 skazaljka 101
 skupština 59
 slabina 186
 slast 186, 215, 238
 slavina 186
 slep 164
 slepoočica 164
 slepo oko 164
 slika 186
 slog 187
 sloga 186
 sljeme 186
 smesta 125
 smirom 187, 217
 smrčati se 205
 smrknuti se 205
 smuč 187
 smuk 187
 snaga 187
- sokak 187
 solarica 187
 solir 187
 somot 187
 spahija 63, 188, 215
 spahiluk 188
 srčanica 184
 sreća 189
 stačiti 188
 stari svat 194
 steći 188
 stenica 188
 stoka 189
 stol 67
 strina 189
 strmina 188
 stu 189
 stuknuti 189
 sud 189
 sudina 190
 suditi 189
 suhar 190
 sunđer 190
 surotka 180
 surutka 190
 suržica 186
 sutra 156
 sutradan 156
 sveta 185
 svet(i) 185
 sveti 56
 (svilena) bubica 95
 šaran 190
 šarka 190
 šegrt 191
 šerpenja 191
 šiba 192
 šiblje 192
 šindra 191
 šiška 192
- škatula 191
 škatulja 191
 šljivovica 57, 192
 šolja 193
 šta god 137
 štala 193
 šteta 193
 štrikati 69
 šumar 193
 šumarica 193
 šuster 69
 šuškatii 191, 192, 193
 šuškov 191
 šuškovac 191
 šušter 193, 234
- tal 193
 takođe(r) 42
 takoždere 42
 tamina 60
 tamnina 194
 tanir 48
 taraba 194
 tarana 194
 tarhana 194
 taške 194
 taškica 194
 tegla 194
 teme 194
 teta 195
 tetak 195
 tetka 195
 tezgá 195
 tezgah 195
 tipsa 111
 točiti 196
 top 196
 torina 196
 tovar 196
 tovariti 196
 trap 197

- trbu(h) 195
 trem 197
 trgnuti se 96, 197, 217, 219
 trgovina 195
 trnosliva 195
 trnošljiva 195
 trpeti 195
 trpija 196
 trzati 196
 tuka 198
 tukac 198
 tuluz 197
 turčin 197
 ture 197
 tužiti se 130, 197
 učiniti 152
 ujka 199
 ujko 199
 ujna 199
 ujnica 199
 uknuti 198
 urvati 199
 uzeti 152, 199, 216
 vatica 200
 veće 59, 200, 218
 većem 199
 vek 200
 venac 200
 vešarica 200
 vešerica 200
 vika 200
 vikati 200
 vir 200
 viti-viti 200
 vlašac 200
 vlašica 200
 vodeni bik 89
 vodica 200
 vojno 201
 vosak 201
 vratnica 201
 vreva 201
 vreviti 201
 vrsnuti 201
 vrtenica 57, 233
 Vuk 57, 232
 zabran 202
 zabuniti (se) 202
 zadaniti 202
 zagažnja 219
 zaklopac 202
 zakon 202
 zaman 203
 zamka 202
 zamoriti (se) 203, 216
 zanat 203
 zaptiti 203
 zaptivati 219
 zastavnica 202
 zastrug 203
 zavrnuti 203
 zbor 203
 zboriti 204
 zdraviti 204
 zdravo 204
 zejtin 203
 zemička 145, 219
 zet 204
 zgoda 204
 zgoditi (se) 204
 zguriti (se) 205
 zlovaran 205
 znak 205
 znamen 205
 zvonar 205
 zvoniti 60, 205
 zvono 60, 205
 zviznuti 132
 zvižnuti 132
 ždrepanik 129
 žig 145
 žigovati 146
 žilav 146
 živina 146
 žumba 146
 žurba 147
Slavá (veche, comună;
 cuvinte vechi sud-slave)
 bēda 87
 dōbrava 36
 drag̃a 54
 gōbav 232
 izdati 143, 144
 kobača 115
 koryto 119
 kovač 121
 krōga 233
 krada 40, 113
 lōka 36
 lud 150
 modra 54
 mōka 36
 obod 162
 obositi 199
 slēme 186
 stoga 54
 trūpēti 195
 vēka 54
 veselb 54
 valka 232
Slovenā
 petak 172
Spaniolā
 luego 125

Tatarâ

balaban 86

Fureâ

abal 77

âdet 77

ak ciger 132

ala 78

alât 78

ark 140

avlı 63, 81

babalık 81

badem 83

bağlama 85

bahçe 84

bahçivan 87

bak 82

bakmak 82

balaban 86

baskı 87

baş 84

bayağı 115

bayrak 84

beraber 86

bohça 92, 93

bokluk 95

bola 96

böğürek 91

böbrek 91

buc 96

bucu 96

budak 95

bula 96

bunar 97

burgu 63, 97

burma 97

buruntu 67, 97

ciğer 145

çam 105

çekmece 110

çikrik 105

çivi 112

çoha 110

dava 125

deli 126

divan 127

dolap 128

dölek 130

döşek 131

duhan 130

dura 130

durmak 130

duvar 131

dükkân 130

erguvan 142

fayda 131

fenar 131

fener 131

fici 133

furun 133

gerdan 135

gübre 135

harami-başı 139

hasır 140

hasna 140

havan 81

haydamak 78

helvalık 80

hergele 141

inadzy 141

inat, 141, 142

kadir 102

kahvehane 99

kalay 102

kalpak 100

kamçı 103

kamuş 100

kangal 103

kapı 104

kara boya 104

kasab 101

kasap 101

kaygana 102

kebe 105

kese 107

kilim 110

kirbaç 119

kiyamet 107

koçi 116

komşu 118

konşu 118

kör 106

köse 111

köşk 111

kulluk 123

kumbara 124

küp 112

lâle 147

lâkırdı 147

leğen 148

lüle 151

mahalle 153

mahrama 153

maskara 153

meğer 151

ortak 166

paçariz 167

pamuk 169

payvant 168

pekmez 170, 171

peksimet 168

peşkir 172

peştimal 172

peştimal 172

peştimal 172

pirinaç 171

podrum 175
 pušu 177
 raki 63, 181
 reze 182
 sac ayak 184
 saçma 190
 sanat 203
 sandık 190
 sepi 184
 sipahi 63, 188
 sipahilik 188
 sokak 187
 sünger 190
 şakirt 191
 şendere 191

tarabe 194
 top 196
 yarik 141
 yastik 143
 yorgan 142
 zeytin 203

Ucraineană

bidá 87
 bik 88
 brus 95
 brylva 94
 cegla 198
 hulub 62

kanupic 99
 kočija 116
 kovyl 117
 kyrd 113
 laz 147
 lim 149
 lom 149
 obmetica 71
 podina 175
 pohar 171
 pikar 170
 pup 180
 stativa 71
 suržok 186
 šaran 190

TRAT
1937

PRINTED IN ROMANIA